የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ

የወንጀል ሥነሥርዓት እና የማስረጃ ሕግ

ፌዴራል ጠቅላይ ዓቃቤ ህግ

2009 ዓ.ም

አዋጅ ቁጥር..../፳፻፱ ዓ.ም

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ የወንጀል ሥነ-ሥርዐት እና የማስረጃ ሕግ

መግቢያ

ከኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ መንግሥት እና ኢትዮጵያ ከተቀበለቻቸው ዓለም አቀፍ ስምምነቶች ጋር የተጣጣመና መርሆቻቸውንና እሴቶቻቸውን ለማስፈጸም የሚያስችል ዘመናዊ የወንጀል ፍትህ ሂደት አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ፤

እየተሰራበት ያለው የ፲፱፻፶፩ የወንጀል ሥነ ሥርዐት ሕግ የወንጀል ፍትሕ ሥርዐቱን ቀልጣፋና ውጤታማ ከማድረግ አንጻር የሚታይበትን እጥረት በመቅረፍ በየጊዜው የሚከሰቱ ውስብስብ ወንጀሎችን ፍትሐዊ በሆነ የፍትህ ሂደት ለመምራት የሚያስችል የሕግ መደላድል መፍጠር በማስፈለጉ፤

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ የወንጀል ሕግን ጨምሮ በወንጀል የፍትሕ ሥርዐቱ የተደረጉ ለውጦችን ለማስፈጸም እና የወንጀል ፍትህ ሂደቱን በተሟላ ሥርዐት ለመምራት የሚያስችል ሕግን ማውጣት በማስፈለጉ፤

ሀገሪቱ በወንጀል የፍትሕ ሥርዐት በዓለም አቀፍ ሕግ ያሏትን መብቶች ለማስከበርና የተጣሉባትን ግዴታዎች ለመወጣት የሚያስችል የሕግ ማዕቀፍ በማስፈለጉ፤

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ መንግሥት አንቀጽ ፶፭ (፩) እና አንቀጽ ፶፭ (፭) መሠረት የሚከተለው ታውጇል፡፡

፩ **አጭር ርዕስ**

ይህ ሕግ የ "፳፻፱ ዓ.ም የወንጀል ሥነ-ሥርዓት እና የማስረጃ ሕግ" ተብሎ ሊጠቀስ ይችላል፡፡

፪ **የተሻሩ እና ተፈፃሚነት የሌላቸው ሕጎች**

የሚከተሉት ሕጎች ይህ ሕግ ከፀናበት ቀን ጀምሮ ተሽረዋል፡፡

፩. የ፲፱፻፶፬ የወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ሥነ ሥርዓት አዋጅ ቁጥር ፩/፲፱፻፶፬

፪. ከዚህ በታች የተዘረዘሩት አዋጆች በወንጀል ምርመራ፣ በዳኝነት ስልጣን እና የማስረጃ እና የስነ-ስርአት ድናጋጌዎች በዚህ አዋጅ የተተኩ በመሆኑ ተሸረዋል፡፡

(ሀ)የፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁ.፳፭/፲፱፻፹፰

(ለ)የፀረ ሽብር አዋጅ ቁጥር ፮፻፶፪/፳፻፩

(ሐ) በሕገ ወጥ መንገድ የተገኘን ገንዘብ ሕጋዊ አስመስሎ ማቅረብን ለመከላከል የወጣ አዋጅ ቁጥር ፯፻፹/፳፻፭

(መ)የንግድ ውድድርና የሸማቾች አዋጅ ቁጥር ፰፻፲፫/፳፻፮

(ሠ) የፀረ ሙስና ልዩ የሥነ ሥርዓትና የማስረጃ ሕግ አዋጅ ፰፻፹፪/፳፻፯

(ረ) ሕገ ወጥ የሰዎች ዝውውር አዋጅ ቁጥር ፱፻፱/፳፻፯

(ሰ) የኮምፒውተር ወንጀልን ለመከላከል የወጣ አዋጅ ቁጥር ፱፻፶፰/፳፻፰

፫. ከዚህ ሕግ ጋር የሚቃረን ማንኛውም ሕግ በዚህ ሕግ በተመለከቱ ጉዳዮች ላይ ተፈጻሚነት የለውም፡፡

፫. <u>የመሸጋገሪያ ድንጋጌ</u>

፩. ይህ ሕግ ከመጽናቱ በፊት በፍርድ ቤት በመታየት ላይ ያሉ የወንጀል ጉዳዮች በ፲፱፻፶፬ቱ የወንጀል ሥነ ሥርዐት ሕግ መሠረት ውሳኔ ያገኛሉ፡፡

፪. ይህ ሕግ ከመጽናቱ በፊት የተፈጸመ ወይም ፍርድ ቤት ያልቀረበ የወንጀል ጉዳይ ተከሳሹን የሚጠቅም ከሆነ በዚህ ሕግ መሠረት ውሳኔ ያገኛል፡፡

፫. ይህ ሕግ ከመጽናቱ በፊት በነባሩ ሕግ መሠረት የተሰጡ ውሳኔዎች ወይም ትእዛዞች የጸኑ ናቸው፡፡

፬. <u>ሕጉ የሚጸናበት ጊዜ</u>

ይህ ሕግ አዋጅ ቁጥር …/ ፳፻፱ ዓ.ም ሆኖ በነጋሪት ጋዜጣ ታትሞ ከወጣ ከሙቶ ሰማንያ ቀናት በኋላ የጸና ይሆናል፡፡

አዲስ አበባ ________ ቀን ፳፻፱ ዓ.ም

ሙላቱ ተሾመ (ዶ/ር)

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ፕሬዚዳንት

የወንጀል ሥነ-ሥርዐት እና የማስረጃ ሕግ

አንደኛ መጽሐፍ

ጠቅላላ ድንጋጌዎች እና መርሆዎች

ርዕስ አንድ

ጠቅላላ ድንጋጌዎች

ምዕራፍ አንድ

የሕጉ የተፈፃሚነት ወሰን

አንቀጽ ፩ የተፈፃሚነት ወሰን

ይህ ሕግ የ፲፱፻፺፯ ዓ.ም የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ የወንጀል ሕግ ተፈፃሚ በሚሆንበት ጉዳይ ላይ ሁሉ ተፈፃሚ ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፪ ትርጓሜ

በዚህ ሕግ፡-

፩.“ክልል” ማለት በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ መንግሥት ዕውቅና የተሰጠው ክልል ነው፡፡

፪. “መርማሪ ፖሊስ” ማለት በሕግ መሠረት የወንጀል ምርመራ ለማድረግ ሥልጣን የተሰጠው ፖሊስ ነው፡፡

፫. “ፖሊስ” ማለት የፌዴራል ወይም የክልል ፖሊስ ማለት ነው፡፡

፬. “የፌዴራል ፖሊስ” ማለት የአዲስ አበባ እና የድሬደዋ ፖሊስን ይጨምራል፡፡

፭. “የዐቃቤ ሕግ ተቋም” ማለት የፌዴራል ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ወይም በሕግ የዐቃቤ ሕግ ሥልጣንና ተግባር የተሰጠው ሆኖ የክልል ተቋምን ያጠቃልላል፡፡

፮.“ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ” ማለት የፌዴራል ወይም የክልል የዐቃቤ ሕግ ተቋም ኃላፊ ነው፡፡

፯. “ዐቃቤ ሕግ” ማለት በሕግ የዐቃቤ ሕግ ሥልጣን የተሰጠው ሰው ሲሆን ጠቅላይ ዐቃቤ ሕጉን እና ምክትሉን ያጠቃልላል፡፡

፰. **“ፍርድ ቤት”** ማለት በሕግ የተቋቋመ የፌዴራል ወይም የክልል ፍርድ ቤት ሆኖ ወታደራዊ ፍርድ ቤትን ያጠቃልላል፡፡

፱. **“ጠቅላይ ፍርድ ቤት”** ማለት የፌዴራል ወይም የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ማለት ነው፡፡

፲ **“ፕሬዚዳንት”** ማለት በማንኛውም ደረጃ ያለ የፍርድ ቤት ኃላፊ ነው፡፡

፲፩.**“ሬጂስትራር”** ማለት በዚህ ሕግ አንቀጽ ፫፻፹፩ ሥር የተመለከቱት እና በሌላ ሕግ የተለዩ ተግባራትን የሚያከናውን የፍርድ ቤት ባለሙያ ነው፡፡

፲፪. **“ማቆያ ቤት”** ማለት በወንጀል ተጠርጥሮ የተያዘ ሰው የወንጀል ምርመራው እስከሚጠናቀቅ የሚቆይበት በፖሊስ ወይም በወታደራዊ ፖሊስ ተቋም የሚተዳደር በሕግ የታወቀ ቦታ ነው፡፡

፲፫. **“ማረፊያ ቤት”** ማለት የወንጀል ምርመራ ተጠናቆ ክስ እስኪመሠረት ወይም ክስ ተመሥርቶ ውሳኔ እስከሚሰጥ በወንጀል ተጠርጥሮ የተያዘ ወይም የተከሰሰ ሰው በፍርድ ቤት ትእዛዝ የሚቆይበት በማረሚያ ቤት የሚገኝ ክፍል ነው፡፡

፲፬. **“ማረሚያ ቤት”** ማለት በፍርድ ቤት ውሳኔ ፍርደኛ የተወሰነበትን የእሥራት ቅጣት የሚፈጽምበትና የሚታረምበት በሕግ የተቋቋመ ተቋም ነው፡፡

፲፭. **“ከባድ ወንጀል”** ማለት ለዚህ ሕግ አፈጻጸም ሲባል በዚህ ሕግ ሠንጠረዥ “ለ” ሥር ከባድ መሆኑ የተደነገገ ወንጀል ነው፤

፲፮. **“መካከለኛ ወንጀል”** ማለት ለዚህ ሕግ አፈጻጸም ሲባል በዚህ ሕግ ሠንጠረዥ “ለ” ሥር መካከለኛ መሆኑ የተደነገገ ወንጀል ነው፡፡

፲፯. **“ቀላል ወንጀል”** ማለት ለዚህ ሕግ አፈጻጸም ሲባል በዚህ ሕግ ሠንጠረዥ “ለ” ሥር ቀላል መሆኑ የተደነገገ ወንጀል ነው፡፡

፲፰. **“ኤግዚቢት”** ማለት አንድን ፍሬ ነገር ለማስረዳት ወይም ለማስተባበል ለፍርድ ቤት የሚቀርብ ማንኛውም ነገር ሆኖ ድምፅን፣ ምስልን፣ ዳታን የያዘ ዕቃን ወይም የወንጀል ምልክት ሆኖ አሻራን፣ የጫማ ኮቴን እና ሌሎች መሰል ነገሮችን ይጨምራል፡፡

፲፱. **“ማስረጃ”** ማለት አግባብነት ያለውን ፍሬ ነገር ለማስረዳት ወይም ለማስተባበል የሚያስችል ማንኛውም ነገር ወይም ሒደት ሆኖ በምስክር ወይም በተከሳሽ የሚሰጥ ቃልን፣ ሰነድን፣ የኤሌክትሮኒክ መረጃን፣ በሕግ

የተወሰደ የሕሊና ግምትን፣ ፍርድ ቤት ግንዛቤ የሚወስድበትን ፍሬ ነገር፣ የአንድ ነገርን ሒደት ማሳያ እንዲሁም ፍርድ ቤት በዐይን የሚመለከተውን ነገር ያጠቃልላል፡፡

፳. **"አግባብነት ያለው ማስረጃ"** ማለት የአንድን ድርጊት ውጤት በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ ለመወሰን የሚያስችል፣ ሊረጋገጥ የተፈለገ ፍሬ ነገርን የሚያሳይ ወይም አጠራጣሪ የሚያደርግ ማንኛውም ማስረጃ ሲሆን፣ በጭብጥ የተያዘ ፍሬ ነገርን የሚገልጽ ወይም የሚያረጋግጥ ወይም ፍሬ ነገሩ ያመለከተውን ሁኔታ የሚያፈርስ ወይም የሚደግፍ፣ ድርጊቱ የተፈፀመበትን ቦታ ወይም ጊዜ ወይም የፈፀሙ ወገኖች ግንኙነትን የሚያሳይ ወይም የሚያረጋግጥ ማስረጃን ይጨምራል፡፡

፳፩. **"ብይን"** ማለት በወንጀል ጉዳይ በዋስትና፣ በክስ መቃወሚያና የዐቃቤ ሕግ ማስረጃ ከተሰማ በኋላ ተከሳሹ መከላከል እንዳለበትና እንደሌለበት የሚሰጥ ትዕዛዝ ነው፡፡

፳፪. **"ውሳኔ"** ማለት ከብይን የተለየ ሆኖ ፍርድ ቤት የሚሰጠው ማንኛውም ውሳኔ ሲሆን የቅጣት ውሳኔን ይጨምራል፡፡

፳፫. **"ፍርድ"** ማለት የቀረበን ክስ፣ መልስ እና ማስረጃ በመመርመር ተከሳሹ ነፃ ወይም ጥፋተኛ የሚባልበት ነው፡፡

፳፬. **"ትዕዛዝ"** ማለት ከውሳኔ የተለየ ሆኖ በፍርድ ቤት የሚሰጥ ማናቸውም ዐይነት ተፈጻሚ ትዕዛዝ ነው፡፡

፳፭. **"የመጨረሻ ውሳኔ"** ማለት በሕግ መሠረት የመጨረሻ የተባለ ወይም በማናቸውም ምክንያት ይግባኝ የማይባልበት ፍርድ፣ ውሳኔ፣ ብይን ወይም ትእዛዝ ነው፡፡

፳፮. **"ወጣት"** ማለት ክስ የቀረበበት የወንጀል ድርጊት ተፈጸመ በተባለበት ጊዜ ዕድሜው ከዘጠኝ እስከ አሥራ አምስት ዓመት የሆነ ሰው ማለት ነው፡፡

፳፯. **"ሰው"** ማለት ግለሰብ ወይም የሕግ ሰውነት ያለው አካል ነው፡፡

፳፰. በዚህ ሕግ በወንድ ጾታ የተገለጸው የሴት ጾታንም ያካትታል፡፡

<u>አንቀጽ ፫ ዓላማ</u>

የዚህ ሕግ ዓላማ፡-

፩.	በወንጀል ምርመራ፣ ክስ፣ ፍርድ ሒደትና የውሳኔ አፈጻጸም በሕገመንግሥቱ የተረጋገጡ የግለሰብ መብቶችን በማስከበር እና በማስጠበቅ የወንጀል ሕጉን ዓላማዎች ማሳካት፣

፪.	የወንጀል ፍትሕ ሥርዐቱ እውነትን ማውጣት እንዲችል፣ ውጤታማ፣ ቀልጣፋና ፍትሐዊ እንዲሆን ማስቻል፤ እና

፫.	በወንጀል ፍትሕ ሥርዐቱ ውስጥ አሳታፊነትን በተለይም የሕዝብ ተሳትፎን ማጎልበትና ማረጋገጥ፣

ነው፡፡

ምዕራፍ ሁለት

መሠረታዊ መርሆዎች

አንቀጽ ፬ ጠቅላላ

፩.	የዚህ ሕግ አፈጻጸም በዚህ ምዕራፍ በተመለከቱት መርሆዎች ይመራል፡፡

፪.	በዚህ ምዕራፍ የተደነገጉት መሠረታዊ መርሆዎች ከህገ-መንግስቱ፣ ኢትዮጵያ ከተቀበለቻቸው የሰብዓዊ መብት ሕግጋት፣ ዓለምአቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ስምምነቶች ዓለምአቀፍ ሰነዶች መርሆዎች ጋር በተጣጣመ መልኩ ይተረጎማሉ፡፡

አንቀጽ ፭ ነፃ ሆኖ ስለመገመት

፩.	ማንኛውም ሰው ጉዳዩ በፍርድ ቤት ታይቶ በመጨረሻ ውሳኔ ጥፋተኝነቱ እስካልተረጋገጠ ድረስ ከተጠረጠረበት ወይም ከተከሰሰበት ወንጀል ነጻ ሆኖ የመገመት መብት አለው፤ በራሱ ላይም እንዲመሰክር አይገደድም፡፡

፪.	ዐቃቤ ሕግ የመሠረተውን ክስ የማስረዳት ኃላፊነት አለበት፡፡ ተከሳሽ ራሱን የመከላከል መብት አለው፡፡

፫.	በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ የተደነገገው ቢኖርም በፍሬ ሕጉ መሠረታዊ ፍሬ ነገሮች ሲረጋገጡ ወንጀሉን የሚያቋቁሙትን ፍሬ ነገሮች በተመለከተ ፍርድ ቤቱ የሕሊና ግምት እንደሚያስድ በተደነገገ ጊዜ ዐቃቤ ሕግ

መሠረታዊ ፍሬ ነገሮችን ካስረዳ የማስረዳት ሸክም ወደ ተከሳሹ ሊዛወር ይችላል፡፡

አንቀጽ ፮ በአንድ ወንጀል ድጋሚ ክስ ወይም ቅጣት ስለመከልከሉ

ማንኛውም ሰው በዚህ ሕግ እና በወንጀል ሕግ መሠረት የመጨረሻ በሆነ ውሳኔ ጥፋተኛነቱ ተረጋግጦ በተቀጣበት ወይም ሌላ ሕጋዊ ርምጃ በተወሰደበት ወይም በነፃ በተለቀቀበት ወንጀል እንደገና አይከሰስም ወይም አይቀጣም፡፡

አንቀጽ ፯ በሕግ ፊት እኩል ስለመሆን

ሁሉም ሰዎች በሕግ ፊት እኩል ናቸው፤ በመካከላቸውም ማንኛውም ዐይነት ልዩነት ሳይደረግ በሕግ እኩል ጥበቃ ይደረግላቸዋል፡፡ በዚህ ረገድ በዘር፣ በብሔር፣ በብሔረሰብ፣ በቀለም፣ በፆታ፣ በቋንቋ፣ በኃይማኖት፣ በፖለቲካ፣ በማኅበራዊ አመጣጥ፣ በኃብት፣ በትውልድ ወይም በሌላ አቋም ምክንያት ልዩነት ሳይደረግ ተፈጻሚ ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፰ ስለመያዝና ማሰር

ማንኛውም ሰው ወንጀል ስለመፈጸሙ በቂ ጥርጣሬ ሳይኖር ሊያዝ፣ ክስ ሳይቀርብበት ወይም ሳይፈረድበት ሊታሰር አይችልም፡፡

አንቀጽ ፱ ኢ-ሰብዓዊ አያያዝ መከልከሉ

በወንጀል የተጠረጠረ፣ የተከሰሰ ወይም በፍርድ ሂደቱ ተሳታፊ በሆነ ሰው ላይ ጭካኔ የተሞላበት፣ ኢ-ሰብዓዊ የሆነ ወይም ክብሩን የሚያዋርድ አያያዝ ወይም ቅጣት መፈጸም የተከለከለ ነው፡፡

አንቀጽ ፲ በጠበቃ መወከል

፩. የተያዘ ወይም የተከሰሰ ሰው ከተያዘበት ወይም ከተከሰሰበት ጊዜ ጀምሮ በመረጠው የሕግ ጠበቃ ምክርና ድጋፍ የማግኘት ወይም የመወከል መብት አለው፡፡ በመረጠው የሕግ ጠበቃ ለመወከል ወይም ጠበቃ ለማቆም የገንዘብ

አቅም የሌለው መሆኑ ከተረጋገጠ እና በዚህም ምክንያት ፍትሕ ሊጓደል የሚችልበት ሁኔታ ሲያጋጥም በመንግሥት ወጪ ጠበቃ ይመደብለታል፡፡

፪. የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ፣

(ሀ) በወንጀል ድርጊት ገብቶ የተገኘ ወጣት፣

(ለ) ቢያንስ አምስት ዓመት በሆነ ጽኑ እስራት በሚያስቀጣ ወንጀል የተከሰሰ ሰው፣ ወይም

(ሐ) በዚህ ሕግ ጠበቃ መወከል ግዴታ መሆኑ በግልጽ የተደነገገ፣

እንደሆነ ጉዳዩ ያለጠበቃ አይታይም፡፡

፫. ከዚህ በላይ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ማንኛውም ፍርደኛ በመረጠው ጠበቃ አገልግሎት የማግኘት መብት አለው፡፡

አንቀጽ ፲፩ ቀልጣፋ ውሳኔ ስለመስጠት

ማንኛውም በወንጀል በተጠረጠረ ወይም በተከሰሰ ሰው ላይ የሚሰጥ ውሳኔ በዚህ ሕግ በተደነገገው ጊዜ ውስጥ ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፲፪ በግልጽ ችሎት መዳኘት

፩. ማንኛውም ክስ በግልጽ ችሎት መሰማት አለበት፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ በንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም በተከሳሹና በተጎጂው የግል ሕይወት፣ በሕዝብ የሞራል ሁኔታና የሀገሪቱ ደኅንነት ለመጠበቅ ሲባል ብቻ ክርክሩ በዝግ ችሎት ሊሰማ ይችላል፡፡

፫. በግልጽ በሕግ ካልተከለከለ በስተቀር ማንኛውም በፍርድ ቤት የተሰጠ ውሳኔ ለሕዝብ ግልጽ መደረግ አለበት፡፡

አንቀጽ ፲፫ የተከራካሪዎች እኩልነት

ማንኛውም የፍርድ ሒደት የዐቃቤ ሕግ ወይም የግል ከሳሽን እና የተከሳሽን እኩልነት በሚያረጋግጥ መልኩ መካሄድ አለበት፡፡

አንቀጽ ፲፬ የቋንቋ አጠቃቀም

፩. የወንጀል ፍትሕ ሒደቱ በፌዴራል መንግሥት በአማርኛ፣ በክልል ደግሞ በክልሉ ወይም በአስተዳደሩ ወሰን የሥራ ቋንቋ የሚመራ ይሆናል፡፡

፪. በወንጀል ጉዳይ የተጠረጠረ ወይም የተከሰሰ ሰው የተጠረጠረበት ወይም የተከሰሰበት ክስና ምክንያቱ በዝርዝር ወዲያውኑ በሚረዳው ቋንቋ ይነገረዋል፡፡

፫. የፍርድ ሒደቱ በማይረዳው ቋንቋ በሚካሔድበት ወቅት በሚረዳው ቋንቋ ወይም በምልክት እንዲተረጎምለት ከጠየቀ በመንግሥት ወጪ አስተርጓሚ ይመደባል፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፫ የተደነገገው የክስና የሰነድ ማስረጃ ትርጉምን ያጠቃልላል፡፡

አንቀጽ ፲፭ እውነትን ስለማውጣት

፩. ማንኛውም የምርመራና የክስ ሒደት እውነትን በማውጣት መርህ ላይ መመሥረት አለበት፡፡

፪. እውነትን የማውጣት ሒደት ወንጀል ፈጻሚ ከሕግ ተጠያቂነት እንዳያመልጥ ወንጀል ያልፈጸመ ንጹህ ሰው አላግባብ እንዳይያዝ እና ተጠያቂ እንዳይሆን በሚያደርግ መርህ ላይ የተመሠረተ መሆን አለበት፡፡

አንቀጽ ፲፮ ሕጋዊነት

፩. ማንኛውም በዚህ ሕግ ሥልጣን የተሰጠው ሰው ወይም ተቋም በሕግ የበላይነት መርህ ይመራል፡፡

፪. በወንጀል ጉዳይ የሚሰጥ ማንኛውም ውሳኔ በሕገመንግሥቱና በዚህ ሕግ ይመራል፡፡

፫. ማንኛውም የተከሰሰ ሰው ጉዳይ የሚታየው ሥልጣን ባለው ፍርድ ቤት ብቻ ይሆናል፡፡

፬. የወንጀል ምርመራ፣ የክስና የውሳኔ አፈጻጸም ሂደት የሚከናወነው በዚህ ሕግ ሥልጣን በተሰጣቸው አካላት ብቻ ነው፡፡

አንቀጽ ፲፯ የወንጀል ክስ የመንግሥት መሆኑ

፩. በምርመራ መዝገብ ላይ ውሳኔ የመስጠት ሥልጣን የመንግሥት ነው፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም በግል አቤቱታ ብቻ የሚያስቀጡ ወንጀሎችን በተመለከተ ዐቃቤ ሕግ ተበዳዩ በራሱ ወጭ የግል ክስ እንዲያቀርብ ሊፈቅድለት ይችላል፡፡

ምዕራፍ ሦስት

የፍትሕ ተቋማት ተግባርና ኃላፊነት

አንቀጽ ፲፰ የፍትሕ ተቋማት የወልና የጋራ ተግባርና ኃላፊነት

፩. የፍትሕ ተቋማት በየሥራ መስካቸው የሚከተሉት የወል ተግባርና ኃላፊነት ይኖራቸዋል፡-

(ሀ) የወንጀል ፍትሕ ሥርዓቱ ውጤታማነት፣ ፍትሐዊነት፣ ሚዛናዊነት፣ ተደራሽነት፣ቀልጣፋነት፣ ተገማችነትና ወጥነት፣ ግልጽነትና ተጠያቂነት፣ የሕዝብ ተዓማኒነት የሚያረጋግጥ ሥርዓት ይዘረጋሉ፡፡

(ለ) በወንጀል ጉዳይ ጥናትና ምርምር ያደርጋሉ፤ ዘመናዊ አሠራርንም ይዘረጋሉ፡፡

(ሐ) የወንጀል መረጃንና ስታስቲክስን ይሰበስባሉ፣ ያደራጃሉ፣ ይተነትናሉ፣ ያሰራጫሉ፡፡

(መ) የቅሬታና የአቤቱታ አቀራረብ ሥርዐትን ይዘረጋሉ፡፡

(ሠ) የተጠርጣሪ፣ ተከሳሽ፣ ተጎጂ፣ ምስክርና ታራሚ አያያዝ ሥርዐት የሕገመንግሥቱንና የዚህን ሕግ ድንጋጌዎች የተከተለ መሆኑን ያረጋግጣሉ፡፡

(ረ) የሥራ ክንውን መመዘኛ ያዘጋጃሉ ያስፈጽማሉ፤ ለሚመለከታቸው አካላት ሪፖርት ያቀርባሉ፡፡

(ሰ) ለሚጠሯቸው ምስክሮች የውሎ አበልና የወጪ ማካካሻ ይከፍላሉ፡፡

(ሸ) ተግባራቸው በሕግ መሠረት መፈጸሙን የሚያረጋግጥ የኢንስፔክሽን ክፍል ያደራጃሉ፣ ጉድለቶችን በመለየት እንዲታረሙ ያደርጋሉ፡፡

፪. የፍትሕ ተቋማት ተቋማዊ ነፃነታቸው እንደተጠበቀ የሚከተሉትን ተግባራት በጋራ ያከናውናሉ፡-

(ሀ) ወጥ የሆነ የወንጀል ፍትሕ ሥርዓት ውጤታማነት መመዘኛ ያዘጋጃሉ፣ ይተገብራሉ፡፡

(ለ) በወንጀል ፍትሕ ሥርዓት ውስጥ የሚፈጽሟቸውን ተግባራት በኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ያስተሳስራሉ፡፡

(ሐ) የወንጀል ፍትሕ ሥርዓት አስተዳደር የጋራ ጉዳዮችን በመለየት ከሌሎች ባለድርሻ አካላት ጋር ተግባራዊ ያደርጋሉ፡፡

፫. ለዚህ ክፍል አፈጻጸም ‹‹**የፍትሕ ተቋም**›› ማለት የፌዴራል ወይም የክልል ፖሊስ፣ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ፣ ፍርድ ቤት፣ ማረሚያ ቤትና የተከላካይ ጠበቃ ተቋምን ያጠቃልላል፡፡

አንቀጽ ፲፱ የፖሊስ ተቋም ተግባር እና ኃላፊነት

የፖሊስ ተቋም በዚህ ሕግ መሠረት፡-

፩. ክትትል እና ምርመራ በማድረግ የተፈፀመ ወንጀልን አስመልክቶ ማስረጃ ይሰበስባል፣ ይተነትናል፣ ምርመራ መጀመሩን ወዲያውኑ ለዐቃቤ ሕግ ያሳውቃል፡፡

፪. የመያዣና የብርበራ ትዕዛዝ በማውጣት ብርበራ ያካሂዳል፣ የተገኘውንም ማስረጃ ይይዛል፡፡

፫. መጥሪያ ለተከሳሽና ለምስክር ያደርሳል፣ ተጠርጣሪንና ተከሳሽን ይይዛል፡፡

፬. ተፈጸመ የተባለው የወንጀል ክስ ውሳኔ እስከሚያገኝ ድረስ ኤግዚቢቶችን ያስተዳድራል፡፡

፭. በሌለበት የተቀጣን ሰው ተከታትሎ በመያዝ ውሳኔ እንዲፈጸም ያደርጋል፡፡

፮. ለወንጀል ምርመራ አስፈላጊ የሆኑ የምርመራ ተቋማትን ያደራጃል፡፡

<u>አንቀጽ ፳ የዐቃቤ ሕግ ተቋም ተግባርና ኃላፊነት</u>

የዐቃቤ ሕግ ተቋም በዚህ ሕግ መሠረት፡-

፩. በሕግ ለፖሊስ የተሰጠው ሥልጣን እንደተጠበቀ ሆኖ የወንጀል ምርመራ እንዲጀመር ፣ በፖሊ የተጀመረ የወንጀል ምርመራ ላይ የክትትል ሪፖርት እንዲቀርብ ያደርጋል፣ የወንጀል ምርመራ በሕግ መሠረት እየተከናወነ መሆኑን ያረጋግጣል፣ በምርመራ መዝገብ ላይ አስፈላጊውን ትዕዛዝ ይሰጣል፡፡

፪.በተጣራ የምርመራ መዝገብ ላይ ውሳኔ ይሰጣል፣ በፍርድ ቤት ክርክር ያደርጋል፣ ክስ ያነሳል፣ ከክስ በፊት በኤግዚቢት ላይ ውሳኔ ይሰጣል፡፡

፫. የተጠርጣሪ ወይም የተከሳሽ የወንጀል ድርጊት ከመደበኛው የወንጀል የፍርድ ሒደት ውጭ ባለ አማራጭ ሥርዓት እንዲታይ የሚያስችል ፕሮግራምና ሥርዐት ያደራጃል፡፡

፬. በተከሳሽ ላይ የሚቀርብ ማስረጃን በዚህ ሕግ መሠረት ለፍርድ ቤት እና ለተከሳሽ እንዲደርስ ያደርጋል፣ በማንኛውም ሁኔታ ያገኘውንና ለተከሳሽ በመከላከያ ማስረጃነት ሊጠቅም የሚችል ማስረጃን ለፍርድ ቤት ወይም ለተከሳሹ ይሰጣል፡፡

፭.የፍትሐብሔር ኃላፊነት የሚያስከትል የወንጀል ድርጊት ሲያጋጥም የወንጀልና የፍትሐብሔር ክሶችን አጣምሮ ያቀርባል፡፡

፮.ለጠቋሚ የወሮታ ክፍያ ይፈጽማል፡፡

፯.ፍርድ ቤቶች በወንጀል ጉዳይ የሚሰጧቸውን ውሳኔዎችና ትዕዛዞች መፈጸማቸውንና መከበራቸውን ይከታተላል፣ ሳይፈጸሙ ከቀሩ ወይም አፈጻጸማቸው ሕግን ያልተከተለ ከሆነ ውሳኔ ለሰጠው ፍርድ ቤት በማመልከት የእርምት ርምጃ እንዲወሰድ ያደርጋል፡፡

፰. ማቆያ፣ ማረፊያ ወይም ማረሚያ ቤትን ይጎበኛል፣ እንደአስፈላጊነቱም ርምጃ ይወስዳል ወይም እንዲወሰድ ትዕዛዝ ይሰጣል፡፡

፱.የወንጀል ድርጊት ጠቋሚዎችና ምስክሮች በሕግ መሠረት ጥበቃ እንዲያገኙ ያደርጋል፡፡

፲.የአመክሮና ይቅርታ አሰጣጥ አፈጻጸምና ክትትል ሥርዐትን ከሚመለከታቸው ሌሎች አካላት ጋር በመተባበር ይዘረጋል፣ ተግባራዊነቱን ይከታተላል፡፡

፲፩.የግዴታ ሥራ ወይም የማኅበረሰብ አገልግሎት ቅጣት፣ በገደብ፣ በአመክሮ እና በይቅርታ የተለቀቁ ፍርደኞችን የመከታተያ ሥርዐት ይዘረጋል አስፈላጊውን አደረጃጀት ይፈጥራል፣ አፈጻጸሙን ይከታተላል፤ አስፈላጊውን ርምጃ ይወስዳል ወይም እንዲወሰድ ያደርጋል፡፡

አንቀጽ ፳፩ የፍርድ ቤት ተግባርና ኃላፊነት

ፍርድ ቤት በዚህ ሕግ መሠረት፡-

፩. ፍርድ ቤት የቀረበ ተጠርጣሪ፣ ተከሳሽ፣ ምስክር የፍርድ ቤቱ የሥራ ቋንቋ የማይረዳው ወይም በምልክት ቋንቋ መግለጽ አስፈላጊ እንደሆነ አስተርጓሚ ይመድባል፡፡

፪. የቀረበ የወንጀል ክስን ይመረምራል፣ ያከራክራል፣ እንደአግባብነቱ ትእዛዝ፣ ብይን፣ ፍርድ ወይም ውሳኔ ይሰጣል፣ የሰጠውን ውሳኔ ያስፈጽማል ወይም እንዲፈጸም ያደርጋል፡፡

፫. በሕመም ምክንያት ችሎት መቅረብ የማይችል ሰው ወይም ለጥቃት የተጋለጠ ምስክር ችሎት ሳይቀርብ የምስክርነት ቃሉን የሚሰጡበት ሁኔታ ያመቻቻል፡፡

፬. በንብረት ላይ የዕግድ ትእዛዝ ይሰጣል፣ እንደ አስፈላጊነቱ የታገደ ንብረትን የሚያስተዳድር አካል ይሾማል፣ ወይም ንብረቱ እንዲወረስ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፭. በዚህ ሕግ አንቀጽ ፲፰(2) የተመለከተውን የፍትሕ ተቋማት የጋራ ተግባርና ኃላፊነት ያስተባብራል፡፡

አንቀጽ ፳፪ የማረሚያ ቤት ተግባርና ኃላፊነት

የማረሚያ ቤት አስተዳደር በዚህ ሕግ መሠረት፡-

፩. በፍርድ ቤት ትእዛዝ በጥበቃ ሥር ያለ ተጠርጣሪ ወይም ተከሳሽ የወንጀል ምርመራ ወይም ክርክር እስከሚጠናቀቅ ድረስ በማረፊያ ቤት ያቆያል፣ ጥፋተኛ የተባለን ያርማል፡፡

፪. በፍርድ ቤት ውሳኔ ወይም ትእዛዝ መሠረት ታራሚ እንደነገሩ ሁኔታ ቅጣቱን እስከሚያጠናቅቅ ድረስ በማረሚያ ቤት ያቆያል፡፡

፫. ታራሚ ወይም በማረፊያ ቤት እንዲቆይ የተወሰነበት ተጠርጣሪ ወይም ተከሳሽ ከጓደኛው፣ ከሕግ አማካሪው፣ ከሐኪሙ ወይም ከኃይማኖት አማካሪው ወይም ከቅርብ ዘመዶቹ ጋር የሚገናኝበትን ሁኔታ ያመቻቻል፡፡

፬. ታራሚዎች እና በማረፊያ ቤት እንዲቆዩ የተወሰነባቸው ተጠርጣሪዎች ከትዳር ጓደኞቻቸው ጋር በግል የሚገናኙበትን ሁኔታ ያመቻቻል፡፡

፭. በፍርድ ቤት ትእዛዝ በማረፊያ ቤት የሚቆይ ተጠርጣሪን ወይም ተከሳሽን እና በማረሚያ ቤት ያለ ታራሚን ለፍርድ ቤት ያቀርባል፡፡

፮. በማረፊያ ወይም ማረሚያ ቤት የሚቆዩ ሰዎች በዕድሜ፣ በጾታ፣ በወንጀል ዓይነትና በጤና ሁኔታ ተለያይተው የሚያዙበትን ሁኔታ ያመቻቻል፡፡

አንቀጽ ፳፫ የተከላካይ ጠበቃ ተቋም ተግባርና ኃላፊነት

የተከላካይ ጠበቃ ተቋም በዚህ ሕግ መሠረት፡-

፩. ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ወይም ታራሚው በተጠረጠረበት ወይም በተከሰሰበት ወይም በተፈረደበት የወንጀል ጉዳይ የጥብቅና አገልግሎት ይሰጣል፣ ጉዳዩ ያለበትን ደረጃም ለደንበኛው ያሳውቃል፡፡

፪. ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ወይም ታራሚው በማቆያ ወይም በማረፊያ ቤት በሚገኝበት ጊዜ ከጥብቅና አገልግሎት ጋር ተያያዥነት ያላቸውን መረጃዎች ይቀበላል፤ ይሰጣል፡፡

ምዕራፍ አራት

የዳኝነትና ውሳኔ የመስጠት ሥልጣን

ክፍል አንድ

የፍርድ ቤቶች የዳኝነት ሥልጣን

አንቀጽ ፳፬ የኢትዮጵያ ፍርድ ቤቶች የዳኝነት ሥልጣን

፩. የኢትዮጵያ ፍርድ ቤቶች በኢትዮጵያ ግዛት ክልል በሚፈጸም ወንጀል ላይ የዳኝነት ሥልጣን አላቸው፡፡

፪. ከኢትዮጵያ ግዛት ክልል ውጭ በወንጀል ሕግ ከአንቀጽ ፪፻፴፰ እስከ ፪፻፷ እንዲሁም ከአንቀጽ ፫፻፶፭ እስከ ፫፻፸፬ የተደነገገውን በመጣስ በኢትዮጵያ መንግሥት በደህንነቱ ወይም በአንድነቱ ላይ፣ በሕጋዊ ተቋማቱ ወይም በዋና ዋና ጥቅሞቹ ወይም በገንዘቡ ላይ በሚፈጸም ወንጀል ላይ የኢትዮጵያ ፍርድ ቤቶች የዳኝነት ሥልጣን አላቸው፡፡

፫. የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ ድንጋጌ ቢኖርም የማይደፈር መብት ያለው ኢትዮጵያዊ በውጭ ሀገር ሆኖ ስለሚያደርገው ወንጀል በሚከሰስበት ጉዳይ (የወንጀል ሕግ አንቀጽ ፲፩)፣ የኢትዮጵያ መንግሥት የመከላከያ ሠራዊት አባል ሆኖ በውጭ ሀገር በሚያደርገው ወንጀል (የወንጀል ሕግ አንቀጽ ፲፪) ላይ የዳኝነት ሥልጣን አላቸው፡፡ እንዲሁም ኢትዮጵያ የተቀበለቻቸውን ዓለምአቀፍ ሕጎች በመጣስ በሚፈጸሙ ወንጀሎች፣ የወንጀል ሕግ አንቀጽ ፪፻፷፱ እስከ ፫፻፳፪ ድንጋጌን በመጣስ በሕዝብ ጤንነት ወይም ሞራል ላይ በሚፈጸሙ ወንጀሎች ወይም ማንም ሰው በኢትዮጵያዊ ዜጋ ላይ ወይም ማንኛውም ኢትዮጵያዊ ከኢትዮጵያ ውጭ በወንጀል ሕጉ አንቀጽ ፲፫ እስከ አንቀጽ ፲፯ የተደነገጉትን ወንጀሎች ፈጽሞ ሲገኝ ጉዳዩ ወንጀሉ በተፈጸመበት ሀገር ሕግ መሠረት ዳኝነት ካላገኘ የኢትዮጵያ ፍርድ ቤቶች የዳኝነት ሥልጣን አላቸው፡፡

አንቀጽ ፳፫ የወንጀል የዳኝነት ሥልጣን የድልድል መሥፈርት

፩. የፌዴራል ፍርድ ቤቶች የወል የዳኝነት ሥልጣን የሚከተሉትን መሥፈርቶች መሠረት በማድረግ በሰንጠረዥ ይደለደላል፡፡

(ሀ) አፈጻጸማቸው የፌዴራል መንግሥት ወይም አንድ የክልል መንግሥት ከሚያስተዳድረው የአስተዳደር ክልል በላይ የሆኑ ወንጀሎች፤

(ለ) ዓለም አቀፍ ባሕርይ ያላቸው ወይም ድንበር ተሻጋሪ ወንጀሎች፤

(ሐ) ከውጭ ጉዳይ ተያያዥነት ያላቸው ወንጀሎች፤

(መ) በፌዴራል መንግሥቱ ተቋማት፣ ንብረቶች፣ ሰነዶች እና ገንዘብ ላይ የሚፈጸሙ ወንጀሎች፤

(ሠ) ከኃላፊነት ጋር በተያያዘ በፌዴራል መንግሥቱ ባለሥልጣናትና ሠራተኞች የሚፈጸም ወንጀል፤

(ረ) ለፌዴራል መንግሥቱ ተጠሪ የሆኑ ከተሞች ወይም ቦታዎች የሚፈጸሙ ወንጀሎች፤

(ሰ) የጉምሩክና የፌዴራል መንግሥት ግብርና የገንዘብ ጥቅም ሕጎችን በመተላለፍ የሚፈጸሙ ወንጀሎች፤

(ሸ) በፌዴራል ሥርዓቱ ላይ የሚፈጸሙ ወንጀሎች፤

የወል የዳኝነት ሥልጣን አላቸው፡፡

፪. የክልል ፍርድ ቤቶች፤

(ሀ) በአፈጻጸማቸው የክልል መንግሥት ላይ የሆኑ ወይም ከአንድ የአስተዳደር ክልል በላይ ባልሆኑ ወንጀሎች፣

(ለ) አንድ ክልል ከሚያስተዳድረው የአስተዳደር ክልል በላይ በሆኑ ቀላል የወንጀል ጉዳዮች፣

የወል የዳኝነት ሥልጣን አላቸው፡፡

አንቀጽ ፳፯ የሕገመንግሥት ትርጉም ጥያቄ

ማንኛውም ፍርድ ቤት የያዘው ጉዳይ የሕገመንግሥት ትርጉም ጥያቄ ያስነሳል ብሎ ካመነ አግባብ ባለው ሕግ መሠረት ጉዳዩን ለሕገመንግሥት ጉዳዮች አጣሪ ጉባኤ መላክ አለበት፡፡

ክፍል ሁለት

የፍርድ ቤቶች የሥረ-ነገር ሥልጣን

አንቀጽ ፳፰ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የሥረ ነገር ሥልጣን

የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በሠንጠረዥ "ሀ" ለፌዴራል የመጀመሪያ ፍርድ ቤት በተደለደሉ እንዲሁም በአዲስ አበባ ወይም በድሬዳዋ የአስተዳደር ወሰን ውስጥ በተፈጸሙ ወንጀሎች ላይ የመጀመሪያ ደረጃ የሥረ - ነገር የዳኝነት ሥልጣን አለው፡፡

አንቀጽ ፳፱ የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የመጀመሪያ ደረጃ የሥረ ነገር ሥልጣን

የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በሚከተሉት ጉዳዮች ላይ የመጀመሪያ ደረጃ ሥልጣን አለው፤

፩. በሠንጠረዥ "ሀ" ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድቤት በተደለደሉ እንዲሁም በአዲስ አበባ ወይም በድሬደዋ ከተማ አስተዳደር የግዛት ወሰን ውስጥ በተፈጸሙ የወንጀል ጉዳዮች፣

፪. ከአንድ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ወደ ሌላ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ወይም ወደ ራሱ እንዲዛወር በሚቀርብ አቤቱታ፣ እና

፫. በውክልና ለክልል ፍርድ ቤቶች በተሰጡ የፌዴራል የወንጀል ጉዳዮችን በሚመለከት ከአንድ ክልል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ወደ ሌላ የክልሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ወይም ወደ ፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ወይም ወደ ራሱ እንዲዛወር በሚቀርብ አቤቱታ ፡፡

አንቀጽ ፳፱ የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የይግባኝ ሥልጣን

የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት፡-

፩. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ውሳኔ በሰጠባቸው የፌዴራል የወንጀል ጉዳዮች፣ እና

፪. የክልሎች የከፍተኛ ፍርድ ቤት በውክልና ሥልጣኑ ውሳኔ በሰጠባቸው የወንጀል ጉዳዮች፣

ላይ የይግባኝ የዳኝነት ሥልጣን አለው፡፡

አንቀጽ ፴ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የመጀመሪያ ደረጃ ሥልጣን

የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት፡-

፩. አንድ ጉዳይ ከአንድ የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ወደ ሌላ የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት እንዲዛወር በሚቀርብ አቤቱታ፣ ወይም

፪. በውክልና ለክልል ፍርድ ቤቶች በተሰጡ የፌዴራል የወንጀል ጉዳዮችን በሚመለከት ከአንድ የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ወደ ሌላ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ወይም ወደ ፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት እንዲዛወር በሚቀርብ አቤቱታ፣

ላይ የመጀመሪያ ደረጃ ሥልጣን አለው፡፡

አንቀጽ ፴፩ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የይግባኝ ሥልጣን

የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በሚከተሉት ጉዳዮች ላይ የይግባኝ የዳኝነት ሥልጣን አለው፡-

፩. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመጀመሪያ ደረጃ ሥልጣኑ ውሳኔ በሰጠባቸው የወንጀል ጉዳዮች፣

፪. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በይግባኝ ሥልጣኑ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ከሰጠው ውሳኔ የተለየ ውሳኔ በሰጠባቸው የወንጀል ጉዳዮች፤

፫. የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በውክልና በመጀመሪያ ደረጃ ሥልጣኑ ውሳኔ በሰጠባቸው የፌዴራል የወንጀል ጉዳዮች፤

፬. የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በፌዴራል የውክልና ዳኝነት ሥልጣን በይግባኝ ሰሚነት ሥልጣኑ የክልል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ሥልጣኑ ከሰጠው ውሳኔ የተለየ ውሳኔ በሰጠባቸው የፌዴራል የወንጀል ጉዳዮች፡፡

አንቀጽ ፴፪ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ሥልጣን

የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለባቸው የሚከተሉት ጉዳዮች ላይ የሰበር ሥልጣን አለው፤

፩. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በይግባኝ ዐይቶ የመጨረሻ ውሣኔ የሰጠባቸውን ጉዳዮች፤

፪. የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት መደበኛ ችሎት የመጨረሻ ውሣኔ የሰጠባቸውን ጉዳዮች፤

፫. የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የመጨረሻ ውሣኔ የሰጠባቸውን የወንጀል ጉዳዮች፣ እና

፬. የወታደራዊ ፍርድ ቤት የመጨረሻ ውሳኔ የሰጠባቸውን የወንጀል ጉዳዮች፡፡

አንቀጽ ፴፫ የክልል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የመጀመሪያ ደረጃ ሥልጣን

የክልል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤቶች በሠንጠረዥ "ሀ" በተመለከቱና ለክልል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤቶች በተደለደሉ የወንጀል ጉዳዮች ላይ የመጀመሪያ ደረጃ የዳኝነት ሥልጣን አላቸው፡፡

አንቀጽ ፴፬ የክልል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የመጀመሪያ ደረጃ የሥረ ነገር ሥልጣን

፩. የክልል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በሠንጠረዥ "ሀ" በተደለደሉ በክልል የግዛት ወሰን ውስጥ በተፈጸሙ የወንጀል ጉዳዮች ላይ የመጀመሪያ ደረጃ የሥረ - ነገር የዳኝነት ሥልጣን አለው፡፡

፪. አንድ የክልል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ወደሌላ የክልሉ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ወይም ወደ ራሱ እንዲዛወር በሚቀርብ አቤቱታ የዳኝነት ሥልጣን አለው፡፡

<u>አንቀጽ ፴፩ የክልል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የይግባኝ ሥልጣን</u>

የክልል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የክልል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ውሳኔ በሰጠባቸው የወንጀል ጉዳዮች ላይ የይግባኝ ሥልጣን አለው፡፡

<u>አንቀጽ ፴፪ የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የመጀመሪያ ደረጃ ሥልጣን</u>

የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት፡-

፩. አንድ የወንጀል ጉዳይ ከአንድ የክልሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ወደ ሌላ የክልሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት እንዲዛወር በሚቀርብ አቤቱታ፣ እና

፪. በውክልና ለክልል ፍርድ ቤቶች በተሰጡ የወንጀል ጉዳዮችን በሚመለከት ከአንድ የክልሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ወደ ሌላ የክልሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ወይም ወደ ራሱ እንዲዛወር በሚቀርብ አቤቱታ፣

ላይ የመጀመሪያ ደረጃ የሥረ ነገር የዳኝነት ሥልጣን አለው፡፡

<u>አንቀጽ ፴፫ የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የይግባኝ ሥልጣን</u>

ክልሉ የሚያወጣው ሕግ እንደተጠበቀ ሆኖ የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት፡-

፩. የክልል የከፍተኛ ፍርድ ቤት በመጀመሪያ ደረጃ ሥልጣኑ ውሳኔ በሰጠባቸው የወንጀል ጉዳዮች፤

፪. የክልል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በይግባኝ ሥልጣኑ የክልል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ከሰጠው የተለየ ውሳኔ በሰጠባቸው የወንጀል ጉዳዮች፤

ላይ የይግባኝ ሥልጣን አለው፡፡

<u>አንቀጽ ፴፬ ክሶችን ስለማጣመር</u>

፩. በዐቃቤ ሕግ ወይም በተከሳሽ አመልካችነት፡-

(ሀ) በተለያዩ ተመሳሳይ የሥረ ነገር ሥልጣን ባላቸው ፍርድ ቤቶች በመታየት ላይ ያሉ ጉዳዮች እንዲጣመሩ ጥያቄ ሲቀርብ ጉዳዩን በይግባኝ ለማየት ሥልጣን ያለው ፍርድ ቤት ከሁለቱ በአንደኛው ፍርድ ቤት ጉዳዩ ተጣምሮ እንዲታይ ትእዛዝ መስጠት ይችላል፡፡

(ለ) ከክሶቹ በከፊል በመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት፣ በከፊል በከፍተኛ ፍርድ ቤት የሚታዩ እንደሆነ የከፍተኛው ፍርድ ቤት ክሶቹን በማጣማር ያያል፡፡

(ሐ) ከክሶቹ በከፊል በፌዴራል ፍርድ ቤት እና በከፊል በተለያዩ የክልል ፍርድ ቤቶች ሥልጣን ሥር የሚወድቅ ከሆነ የፌደራሉ ፍርድ ቤት ክሶቹን በማጣመር ያያል፡፡

(መ) ክሶቹ በተለያዩ ክልሎች በሚገኙ ፍርድ ቤቶች የዳኝነት ሥልጣን የሚወድቁ እንደሆነ ከባዱን ጉዳይ ለማየት ሥልጣን ያለው ፍርድ ቤት ክሶቹን አጣምሮ ያያል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩(መ) መሠረት ከባዱን የወንጀል ክስ ለመለየት አጠራጣሪ እንደሆነ እንደነገሩ ሁኔታ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ከባዱን ጉዳዩ ለይቶ ውሳኔ ይሰጣል፡፡

አንቀጽ ፴፱ በግልጽ ስላልተደነገ ወንጀል የሥረ ነገር ሥልጣን

በዚህ ወይም በሌላ ሕግ የፍርድ ቤቶችን የዳኝነት ሥልጣን ለመወሰን ከተዘረዘሩት ወንጀሎች ውጭ ሌሎች ወንጀሎች ባጋጠሙ ጊዜ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የሥረ ነገር ሥልጣን አላቸው፡፡

አንቀጽ ፵ የመሰየም ሥልጣን

በአንድ ጉዳይ ላይ ፍርድ የሰጠ ፍርድ ቤት በዚያው ጉዳይ ላይ በሚቀርብ የመሰየም ጥያቄ ላይ ሥልጣን አለው፡፡

ክፍል ሦስት
የአስተዳደር ወሰን የዳኝነት ሥልጣን

አንቀጽ ፵፩ መደበኛ የአስተዳደር ወሰን የዳኝነት ሥልጣን

፩. የፌዴራል ፍርድ ቤቶች በአስተዳደር ወሰን የዳኝነት ስልጣናቸው ውስጥ በተፈጸመ በሠንጠረዥ “ ሀ “ በአንደኛው አምድ በተጠቀሱ የወንጀል ጉዳዮች ላይ የአስተዳደር ወሰን የዳኝነት ሥልጣን አላቸው፡፡

፪. የፌዴራል ፍርድ ቤቶች በአዲስ አበባና በድሬደዋ ከተማ አስተዳደር ክልል ውስጥ በተፈጸሙ የወንጀል ጉዳይ ላይ የአስተዳደር ወሰን የዳኝነት ሥልጣን አላቸው፡፡

፫. ከኢትዮጵያ ግዛት ውጭ በተፈጸመ ወይም ውጤት ባገኘ ወንጀል ላይ የፌዴራል ፍርድ ቤቶች የአስተዳደር ወሰን የዳኝነት ሥልጣን አላቸው፡፡

፬. የክልል ፍርድ ቤቶች በክልሉ የግዛት ወሰን ውስጥ በተፈጸሙ በሠንጠረዥ " ሀ " በሁለተኛው አምድ በተጠቀሱ የወንጀል ጉዳዮች ላይ የአስተዳደር ወሰን የዳኝነት ሥልጣን አላቸው፡፡

አንቀጽ ፵፪ የወንጀሉ ድርጊትና ውጤት በተለያዬ የአስተዳደር ወሰን ሲሆን የሚኖር የዳኝነት ሥልጣን

ወንጀሉ የተፈጸመው በአንድ የአስተዳደር ክልል ሆኖ የወንጀሉ ውጤት የተገኘው በሌላ የአስተዳደር ክልል እንደሆነ ወንጀሉ በተፈጸመበት ወይም ወንጀሉ ውጤት ባገኘበት የአስተዳደር ክልል የሚገኘው ፍርድ ቤት ጉዳዩን የማየት ሥልጣን አለው፡፡

አንቀጽ ፵፫ ተያያዥነት ያላቸውን ድርጊቶች የመዳኘት ሥልጣን

ተያያዥነት ያላቸው ወንጀሎች በተለያየ የአስተዳደር ክልል በተፈጸሙ ጊዜ ከሁለቱ አንዱን ለማየት የአስተዳደር ክልል የዳኝነት ሥልጣን ያለው ፍርድ ቤት ሁለቱንም ወንጀሎች የማየት ሥልጣን አለው፡፡

አንቀጽ ፵፬ ወንጀል የተሠራበት ቦታ ያልታወቀ ሲሆን ክሱ የሚታይበት ፍርድ ቤት

ወንጀሉ የተሠራበት እና ውጤቱ የተገኘበት የአስተዳደር ክልል ያልታወቀ እንደሆነ ክሱ የሚታየው የሥረ ነገር ሥልጣን ባለው በአንድ የአስተዳደር ክልል በሚገኘው ፍርድ ቤት ሊሆን ይችላል፡፡

አንቀጽ ፴፭ በጉዞ ላይ የተፈጸመ ወንጀል

ተጠርጣሪው በጉዞ ላይ ሳለ ወንጀል የፈጸመ እንደ ሆነ ተጠርጣሪው ወይም ተጎጂው ወይም ወንጀል የተፈጸመበት ነገር በጉዞው በሚያልፍበት ሥፍራ ያለ ፍርድ ቤት የአስተዳደር ወሰን የዳኝነት ሥልጣን አለው፡፡

አንቀጽ ፴፮ ተደራራቢ የአስተዳደር ወሰን የዳኝነት ሥልጣን

፩. ጉዳዩ በፌዴራል ፍርድ ቤቶች የአስተዳደር ወሰን የዳኝነት ሥልጣን ሥር የሚወድቅ እንደሆነ አስቀድሞ ክስ የተመሠረተበት ፍርድ ቤት በጉዳዩ ላይ የአስተዳደር ወሰን የዳኝነት ሥልጣን አለው፡፡

፪. ጉዳዩ በአንድ ክልል ባሉ ከአንድ በላይ በሆኑ የክልል ፍርድ ቤቶች የአስተዳደር ወሰን የዳኝነት ሥልጣን ሥር የሚወድቅ እንደሆነ አስቀድሞ ክስ የተመሠረተበት የክልል ፍርድ ቤት በጉዳዩ ላይ የቀዳሚነት የአስተዳደር ወሰን የዳኝነት ሥልጣን አለው፡፡

፫. ጉዳዩ በክልል ወይም በፌዴራል ወይም በተለያዩ ክልሎች ባሉ ተመሳሳይ የሥረ ነገር ሥልጣን ባላቸው የአስተዳደር ወሰን ዳኝነት ሥልጣን ሥር የሚወድቅ እንደሆነ አስቀድሞ ክስ የተመሠረተበት ፍርድ ቤት በጉዳዩ ላይ የአስተዳደር ወሰን የዳኝነት ሥልጣን አለው፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ መሠረት የቀዳሚነት የዳኝነት ሥልጣን የሌለው የክልል ወይም የፌዴራል ፍርድ ቤት እያከራከረ ያለውን መዝገብ ይዘጋዋል፡፡

አንቀጽ ፴፯ ክስን ማዛወር

፩. በዐቃቤ ሕግ ወይም ተከሳሽ ጉዳዩ ከአንድ የዳኝነት ሥልጣን ካለው ፍርድ ቤት ወደ ሌለው ፍርድ ቤት እንዲዛወርለት በዚሁ ፍርድ ቤት ውሳኔ ይግባኝ ለሚሰማው ፍርድቤት አቤቱታ ማቅረብ ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ክስ የሚዛወረው፡-

(ሀ) ክሱ በቀረበበት ፍርድ ቤት ፍትሐዊና ሚዛናዊ ፍርድ ለማግኘት አይቻልም ተብሎ ሲታመን፣

(ለ) ለሁለቱ ተከራካሪ ወገኖች ወይም ለምስክሮች ምቹ አለመሆኑን፣

(ሐ) ጉዳዩ በአጭር ጊዜ ውሳኔ ሊያገኝ የማይችል መሆኑን፣ ወይም

(መ) በሌላ አሳማኝ ምክንያት በተለመደው ሁኔታ ጉዳዩን አከራክሮ ለመወሰን የሚያስቸግር መሆኑን፣

አቤቱታው የቀረበለት ፍርድ ቤት ሲረዳ ነው፡፡

፫. አቤቱታው የቀረበለት ፍርድ ቤትም ጉዳዩን ተመልክቶ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ ሥር ከተዘረዘሩት ፍሬ ነገሮች አንዱ መኖሩን ሲረዳ፣

(ሀ) የአስተዳደር ክልል የዳኝነት ሥልጣን ባይኖረውም የሥረ ነገር ሥልጣን ባለው ማንኛውም ፍርድ ቤት፣ ወይም

(ለ) ፍርድ ቤቱ ጉዳዩ በራሱ እንዲታይ

ትእዛዝ መስጠት ይችላል፡፡

፬. አቤቱታው የቀረበለት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ከሆነ ጉዳዩን ወደራሱ አዛውሮ ማየት አይችልም፡፡

፭. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፫ መሠረት የሚሰጠው ትእዛዝ የመጨረሻና ይግባኝ የሌለው ይሆናል፡፡

ምዕራፍ አራት

የሌሎች ፍትሕ አካላት ሥልጣን

አንቀጽ ፶፰ የፌዴራል የፍትሕ አካላት ሥልጣን

፩. የፌዴራል ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ በፌዴራል ፍርድ ቤቶች የዳኝነት ሥልጣን ሥር በሚወድቁ የወንጀል ጉዳዮች እና አግባብ ባለው የአስተዳደር ወሰኖች በሚፈጸሙ ወንጀሎች ላይ ምርመራን የመምራትና የመክሰስ ሥልጣን አለው፡፡

፪. የፌዴራል ፖሊስ በፌዴራል ፍርድ ቤቶች የዳኝነት ሥልጣን ሥር የሚወድቁ የወንጀል ጉዳዮችን እና አግባብ ባለው የአስተዳደር ወሰኖች የሚፈጸሙ ወንጀሎችን የመመርመር ሥልጣን አለው፡፡

፫. የፌዴራል ማረሚያ ቤቶች አስተዳደር በፌዴራል ፍርድ ቤቶች የሚሰጡ ውሳኔዎችን የማስፈጸም ኃላፊነት አለባቸው፡፡

አንቀጽ ፵፱ የክልል የፍትሕ አካላት ሥልጣን

፩. የክልል የዐቃቤ ሕግ ተቋም በክልል ፍርድ ቤቶች የዳኝነት ሥልጣን ሥር በሚወድቁ የወንጀል ጉዳዮች እና አግባብ ባለው የአስተዳደር ወሰኖች በሚፈጸሙ ወንጀሎች ላይ ምርመራን የመምራትና የመክሰስ ሥልጣን አለው፡፡

፪. የክልል ፖሊስ በክልል ፍርድ ቤቶች የዳኝነት ሥልጣን ሥር በሚወድቁ የወንጀል ጉዳዮችን እና አግባብ ባለው የአስተዳደር ወሰኖች የሚፈጸሙ ወንጀሎችን የመመርመር ሥልጣን አለው፡፡

፫. የክልል ማረሚያ ቤቶች በክልል ፍርድ ቤቶች የሚሰጡ ውሳኔዎችን የማስፈጸም ኃላፊነት አለባቸው፡፡

አንቀጽ ፶ ውክልና ስለመስጠት

፩. የፌዴራል የፍትሕ አካላት በዚህ ሕግ ከተሰጣቸው ሥልጣንና ኃላፊነት እንደአግባብነቱ ለክልል የፍትሕ አካላት በውክልና ሊሰጡ ይችላሉ፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት በተሰጠ ውክልና ክልሎች ለሚያከናውኑት ተግባር የፌዴራል ፍትሕ አካላት አስፈላጊውን ወጪ ይሸፍናሉ፡፡

፫. ለዚህ አንቀጽ አፈጻጸም "**የፍትሕ አካላት**" ማለት ፖሊስ፣ የዐቃቤ ሕግ ተቋምና ማረሚያ ቤቶች ናቸው፡፡

ምዕራፍ አምስት
የዳኞች መሰየም

አንቀጽ ፶፩ በአምስትና በላይ በሆኑ ዳኞች የሚታዩ ጉዳዮች

በጠቅላይ ፍርድ ቤት ደረጃ፡-

፩. በሰበር የሚታይ ጉዳይ፣

፪. ለፍርድ ቤቱ የቀረበ የሞት ፍርድ ጉዳይ፣

፫. ሁለት ወይም ከሁለት በላይ የጠቅላይ ፍርድ ቤት ችሎቶች የተለያዩ ውሳኔዎች የሰጡባቸው ጉዳዮች፣

፬. የጠቅላይ ፍርድ ቤት ዳኞች ጉባዔ በአምስት ወይም ከአምስት በላይ በሆኑ ዳኞች እንዲታዩ የወሰኑባቸው ጉዳዮች፣

ከአምስት እና በላይ በሆኑ ዳኞች መታየት አለባቸው፡፡

<u>**አንቀጽ ፶፪ በሦስት ዳኞች የሚታዩ ጉዳዮች**</u>

፩. በማንኛውም ደረጃ፡-

(ሀ) የቅጣት ጣሪያው አሥራ አምስት ዓመት ጽኑ እስራት የሚያስቀጡ ጉዳዮች፣

(ለ) ከአሥራ አምስት ዓመት ጽኑ እስራት በታች የሚያስቀጡ ጉዳዮች ሆነው የዳኞች አስተዳደር ጉባዔ በሦስት ዳኞች እንዲታዩ የወሰኑባቸው ጉዳዮች እና

(ሐ) በጠቅላይ ፍርድ ቤት መደበኛ ችሎት የሚታዩ ጉዳዮች፣

በሦስት ዳኛ ያታያሉ።

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም በማናቸውም ደረጃ፡-

(ሀ) በእርቅ፣ በጥፋተኝነት ድርድርና በአማራጭ የመፍትሔ ሥርዓት ታይቶ ለፍርድ ቤት የቀረበ፣

(ለ) የክስን ሕጋዊ ብቃት የማረጋገጥ፣

(ሐ) ከሳሽ ወይም ምስክር መጥሪያ ደርሶት ሳይቀርብ ቢቀር ተይዞ እንዲቀርብ ወይም ያልቀረበው መጥሪያ ሳይደርሰው እንደሆነ ተገቢውን ትእዛዝ የመስጠት፣

(መ) የተከራካሪዎች ማስረጃ በበቂ ምክንያት ባልቀረበ ጊዜ ተለዋጭ ቀጠሮ የመስጠት፣

(ሠ) ጉዳዩ በተቀጠረበት ቀን አስገዳጅ በሆነ ሁኔታ ያልተሠራ እንደሆነ ተለዋጭ ቀጠሮ መስጠትን የሚመለከቱ ትእዛዝ የመስጠት፣ ወይም

(ረ) የክስ ማዛወርን የሚመለከት፣

(ሰ) ከአሥራ አምስት ዓመት ጽኑ እስራት በታች የሚያስቀጡ ጉዳዮች፣

ጉዳይ በአንድ ዳኛ ሊታዩ ይችላል፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተመለከተው ቢኖርም፡-

(ሀ) የዋስትናን ጥያቄ ተመልክቶ ተገቢውን ትእዛዝ የመስጠት፣

(ለ) በዕግድ መጠየቂያ አቤቱታ ላይ ትእዛዝ የመስጠት እና የይግባኝ ቅሬታን የመስማት፣

(ሐ) በክስ ላይ የቀረበውን መቃወሚያ ሰምቶ ተገቢውን ትእዛዝ የመስጠት፣

(መ) ተከሳሽ በሌለበት የተሰጠውን ፍርድ ውድቅ እንዲደረግለት የሚቀርብን አቤቱታ ተመልክቶ ተገቢውን ትእዛዝ የመስጠት

ጉዳዩ በሁለት ዳኛ ሊታይ ይችላል፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ ንዕስ አንቀጽ ፪ በተደነገገው መሠረት ለቀረቡ ጉዳዮች በዳኞች ውሳኔ ሲሰጥ የልዩነት ሐሳብ ከተፈጠረ ጉዳዩ በተሟላ ችሎት ታይቶ ውሳኔ መሰጠት አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፶፫ በአንድ ዳኛ የሚታዩ ጉዳዮች</u>

በማንኛውም ደረጃ፡-

(ሀ)ከአሥራ አምስት ዓመት ጽኑ እስራት በላይ የሚያስቀጡ የወንጀል ጉዳዮች ሆነው የዳኞች አስተዳደር ጉባዔ በአንድ ዳኛ እንዲታዩ በመመሪያ የወሰናቸው፣

(ለ) የሕግ ሰውነት የተሰጠው ድርጅት በወንጀል ጉዳይ ተጠያቂ የሚሆንባቸው፣

(ሐ) በገንዘብ ብቻ የሚያስቀጡ፣

(መ) የመያዣ፣ የብርበራ እና መሰል የትእዛዝ ወይም

(ሠ) በሦስት እና ከሦስት በላይ በሆኑ ዳኞች የተሰጠን ፍርድ ወይም ውሳኔ ለተከራካሪዎች ለመግለጽ፣

ጉዳይ በአንድ ዳኛ ሊታዩ ይችላሉ፡፡

አንቀጽ ፶፬ የውሳኔ አሰጣጥ

፩. ማንኛውም ፍርድ፣ ውሳኔ፤ ብይን ወይም ትእዛዝ በዳኞች ሙሉ ድምጽ ይሰጣል፡፡

፪. ሙሉ ድምጽ ማግኘት ያልተቻለ እንደሆነ አብላጫው ድምጽ ፍርድ፤ ውሳኔ፤ ብይን ወይም ትእዛዝ የፍርድ ቤቱ ፍርድ፤ ውሳኔ፤ ብይን ወይም ትእዛዝ ይሆናል።

አንቀጽ ፶፭ ግልጽ ችሎት

፩. የተከሰሰ ሰው ክስ ከቀረበበት በኋላ ለሕዝብ ግልጽ በሆነ ችሎት የመሰማት መብት አለው፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም ችሎቱ የተከሳሽን የግል ሕይወት፣ የሕዝቡን ሞራል ሁኔታና የሀገሪቱን ደኅንነት ለመጠበቅ ሲባል ብቻ ክርክሩ በዝግ ችሎት እንዲሰማ ሊያዝ ይችላል፡፡ ጉዳዩ በዝግ ችሎት እንዲታይ ጥያቄ የቀረበም እንደሆነ ይኸው ጥያቄም በዝግ ችሎት ታይቶ ይወሰናል፡፡

፫. ጉዳዩ በዝግ ችሎት የሚታይ እንደሆነም በችሎቱ የግድ ተሳታፊ የሚሆኑ አካላት በችሎት ከተደረገ ክርክር ያገኙትን መረጃ በምስጢር የመጠበቅ ግዴታ እንዳለባቸው ማስጠንቀቅ አለበት፡፡

፬. በተለየ ሁኔታ ካልተደነገገ ወይም በችሎቱ በተለየ ካልታዘዘ በስተቀር ለሕዝብ ግልጽ የሆነ ችሎት ለመገናኛ ብዙኃንም ግልጽ ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፶፮ የችሎት ሥርዐት ማስጠበቅ

፩. የፍርድ ሒደቱ ሁሉም ወገን በእኩልነት የሚስተናገድበት፣ የሕግ የበላይነት የሚረጋገጥበት፣ ክርክርን በምቾትና በነፃነት ለማቅረብ በሚያስችል አግባብ እንዲከናወን የችሎቱ ዳኛ ተገቢውን ሥርዐት የማስከበር ኃላፊነት አለበት፡፡

፪. ሥርዐቱን በሚተላለፉት ላይም በሕግ መሠረት ተገቢውን ርምጃ ይወስዳል፡፡

ክፍል አንድ
ከወንጀል ምርመራ እና ከፍርድ ሂደት ስለመነሳት

አንቀጽ ፶፯ ጠቅላላ

፩. ማንኛውም ዳኛ፣ ዐቃቤ ሕግ፣ ወይም መርማሪ፡-

(ሀ) በተፈጸመው ወንጀል የግል ተበዳይ፣ ተከሳሽ ወይም የትዳር ጓደኛ እንደሆነ፣

(ለ) ከተበዳይ ወይም ከተከሳሽ ጋር የሥጋ ወይም የጋብቻ ዝምድና ያለው እንደሆነ፤

(ሐ) ከጉዳዩ ጋር በተያያዘ የራሱ ወይም የዘመዱ የግል ጥቅም ካለ፣

(መ) በጉዳዩ ላይ ቀደም ሲል በዐቃቤ ሕግነት፣ በተከላካይ ጠበቃነት ወይም በአማካሪነት ሲከራከርበት ወይም ተሳትፎ ሲያደርግበት የነበረ እንደሆነ፤

(ሠ) በጉዳዩ ላይ በልዩ አዋቂነት፣ በአስተርጓሚነት ወይም በምስክርነት ቀርቦ አስተያየቱን ወይም ምስክርነቱን የሰጠበት እንደሆነ፣

(ረ) ሥራውን እንዲያከናውን በሕግ መሠረት ያልተሾመ ወይም ያልተመደበ እንደሆነ፣

(ሰ) በዚህ አንቀጽ ከንዑስ አንቀጽ ፩(ሀ) እስከ (ረ) ከተዘረዘሩት ውጭ ፍትሐዊ ወይም ገለልተኛ ውሳኔ ከመስጠት የሚያግዱት ሌሎች ምክንያቶች ካሉ፣

ከፍርድ ሒደት ተነስቶ በሌላ መተካት አለበት፡፡

፪. ማንኛውም ተከላካይ ጠበቃ፡-

(ሀ) ከጉዳዩ ጋር በተያያዘ ቀደም ሲል በዳኝነት፣ በዐቃቤ ሕግነት፣ በመርማሪነት፣ በምስክርነት፣ በልዩ አዋቂነት ወይም

በአስተርጓሚነት በጉዳዩ ላይ ተሳትፎ ሲያደርግበት የቆየ፣ ወይም

(ለ) በጠበቆች የሥነ-ምግባር ደንብ መሠረት የጥቅም ግጭት ሊያስነሳ የሚችል ከሆነ፣

ከፍርድ ሂደት ተነስቶ በሌላ መተካት አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፶፰ አስቀድሞ የታየ ጉዳይ</u>

፩. ማንኛውም ዳኛ ክርክር በተነሳበት የወንጀል ጉዳይ ብይን፣ ፍርድ ወይም ውሳኔ አሰጣጥ ላይ የተካፈለ እንደሆነ ጉዳዩን በድጋሚ ተሰይሞ ማየት አይችልም፡፡

፪. የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ ቢኖርም ጉዳዩን በጊዜ ቀጠሮ፣ በይግባኝ ማስፈቀጃ፣ እንደገና በማስከፈት አቤቱታ፣ በፍትሐብሔር ወይም በዲሲፕሊን በሚሰጥ ዳኝነት ላይ እና በሌሎች መሰል ጉዳዮች በሚሰጥ ዳኝነት መሳተፍ ጉዳዩን አስቀድሞ እንደማየት አይቆጠርም፡፡

<u>አንቀጽ ፶፱ አቤቱታ ስለማቅረብ</u>

፩. ማንኛውም ዳኛ፣ ዐቃቤ ሕግ፣ መርማሪ፣ ተከላካይ ጠበቃ፡-

(ሀ) በዚህ ሕግ አንቀጽ ፶፯ እና ፶፰ በተደነገገው መሠረት በፍርድ ሂደት መሳተፍን የሚከለክሉ ምክንያቶች መኖሩን እንዳወቀ በራሱ ተነሳሽነት ከሒደቱ መነሳት አለበት፡፡

(ለ) የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ ቢኖርም ዐቃቤ ሕግ ወይም ተከሳሹ በዚሁ ጉዳይ አቤቱታ ሊያቀርብ ይችላል፡፡

፪. አቤቱታ አቅራቢው አቤቱታውን በጽሑፍ ያቀርባል፤ ከአቤቱታውም ጋር አግባብነት ያለውን ምክንያትና ማስረጃ አያይዞ ያቀርባል፡፡

<u>አንቀጽ ፷ አቤቱታው የሚቀርብበት ጊዜ</u>

አቤቱታው የሚቀርበው አመልካች አቤቱታውን ለማቅረብ ምክንያት መኖሩን አመልካች እንዳወቀ ወዲያውኑ መሆን ይኖርበታል፡፡

አንቀጽ ፷፩ የአቤቱታ አቀራረብ

ከፍርድ ወይም ከምርመራ ሂደት የመነሳት ጥያቄ የቀረበው፡-

፩. በዳኛ ላይ ከሆነ ጥያቄው ጉዳዩን ለሚመለከተው ችሎት ይቀርባል፤

፪. በዐቃቤ ሕግ ወይም በመርማሪው ላይ ከሆነ ጥያቄው ለቅርብ ኃላፊው ይቀርባል፤

፫. በተከላካይ ጠበቃ ላይ ከሆነ ጉዳዩን ለሚመለከተው ችሎት ይቀርባል፡፡

አንቀጽ ፷፪ ውሳኔ መስጠት

፩. በዚህ ሕግ መሠረት ከምርመራ ሂደት እንዲነሳ ጥያቄ የቀረበበት ሰው ላይ ውሳኔ ከመሰጠቱ በፊት አቤቱታ የቀረበበት ሰው ስለጉዳዩ አስተያየቱን እንዲሰጥ ሊደረግ ይችላል፡፡

፪. ከችሎት የመነሳት አቤቱታ የቀረበው በዳኛ ላይ ከሆነ፡-

(ሀ) አቤቱታው የቀረበበት ዳኛ ጉዳዩን መርምሮ ውሳኔ ይሰጣል፤ አቤቱታው የቀረበው ከአንድ በላይ በሆነ ዳኛ በሚታይ ችሎት ከሆነ አቤቱታው ያልቀረበበት ዳኛ መርምሮ ውሳኔ ይሰጣል፡፡

(ለ) አቤቱታ የቀረበበት ዳኛ ከችሎት አልነሳም ብሎ ከወሰነ ጉዳዩ በሌላ አቻ ዳኛ እንዲታይ ወደሌላ ችሎት ይመራዋል፡፡

(ሐ) አቤቱታው የቀረበላቸው ዳኞች በድምጽ የተለዩ እንደሆነ በሹመት ቀደምትነት ያለው ዳኛ ውሳኔ ተፈጻሚነት ይኖረዋል፡፡

(መ) አቤቱታው የቀረበው አንድ ዳኛ ብቻ ባለበት ችሎት በሚያስችል የወረዳ ዳኛ ላይ ከሆነ የይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ፕሬዚዳንት አቤቱታ የቀረበበትን ዳኛ መነሳትና አለመነሳት፣ የሚነሳም ከሆነ ጉዳዩን በሥረ ነገር የሚያይ ዳኛ ይመድባል፡፡

፫. ከፍርድ ሂደት ይነሳልኝ አቤቱታ ወይም ከችሎት የመነሳት ጥያቄ እንደቀረበ የፍርድ ሂደቱ ከመቀጠሉ በፊት ውሳኔ ያገኛል፣ ለሂደቱ ማስረጃ

መስማትና መዝገቡን አስቀርቦ ማየት አስፈላጊ መሆኑ ከታመነበት ከሦስት ቀን በማይበልጥ ጊዜ መወሰን አለበት፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ መሠረት የሚሰጥ ውሳኔ ይግባኝ የሚባልበት አይደለም፡፡

፭. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፬ የተደነገገው ቢኖርም በወንጀል ክሱ ላይ ውሳኔ የሰጠው ዳኛ አቤቱታ የቀረበበት ሆኖ አቤቱታው ተቀባይነት ያላገኘ እንደሆነ ቀድሞ አቤቱታ ያቀረበው ወገን ቅሬታውን በዋናው ጉዳይ ላይ ከተሰጠው ውሳኔ ጋር በማጣመር ይግባኝ ሊያቀርብ ይችላል፡፡

ሁለተኛ መጽሐፍ

ስለምርመራ

ርዕስ አንድ

የወንጀል አቤቱታ፣ የግል አቤቱታ እና ጥቆማ

ምዕራፍ አንድ

ጠቅላላ

አንቀጽ ፳፫ ጠቅላላ

በዚህ ሕግ መሠረት መርማሪ ፖሊስ ወንጀል ስለመፈጸሙ፡

፩. በቅኝት ወይም በመሳሰሉት መንገዶች የተረዳ እንደሆነ፣

፪. የወንጀል አቤቱታ የቀረበ እንደሆነ፣

፫. የግል አቤቱታ የቀረበ እንደሆነ፣

፬. ጥቆማ የደረሰው እንደሆነና ወንጀል ስለመፈጸሙ በቂ ጥርጣሬ ያለው እንደሆነ፣

፭. የእጅ ከፍንጅ ወንጀል ያጋጠመው እንደሆነ፣ ወይም

፮. የወንጀል ምርመራ እንዲጀምር ከዐቃቤ ሕግ ትዕዛዝ የደረሰው እንደሆነ፣

የወንጀል ምርመራ ይጀምራል፣ መጀመሩን ለዓቃቤ ህግ ያሳውቃል፡፡

አንቀጽ ፳፬ ስለወንጀል አቤቱታ

፩. የወንጀል ድርጊት መፈጸሙን ያወቀ ወይም መረጃ ያገኘ ማንኛውም ሰው የወንጀል ምርመራ እንዲካሔድ በአቅራቢያው ለሚገኝ የፖሊስ ወይም የዐቃቤ ሕግ ተቋም የወንጀል አቤቱታ ማቅረብ ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም ከዚህ በታች የተደነገጉትን ወንጀሎች መፈጸማቸውን ያወቀ ሰው ወንጀሉን የማሳወቅ ግዴታ አለበት፡፡

(ሀ))በሕገመንግሥቱና በሕገመንግሥታዊ ሥርዐት ላይ የሚፈጸሙ ወንጀሎች (የወንጀል ሕግ ከአንቀጽ ፪፻፴፰ እስከ ፪፻፶፪፣

(ለ) በመንግሥት የውጭ ደኅንነትና በመከላከያ ኃይል ላይ የሚፈጸሙ ወንጀሎች (የወንጀል ሕግ ከአንቀጽ ፪፻፶፯ እስከ ፪፻፶፫፣

(ሐ) የሽብርተኝነት ወንጀል (አዋጅ ቁጥር ፯፻፶፪/፳፻፩ ዓ.ም.)፣

(መ) በተደራጁ ቡድኖች የሚፈጸሙ ሕገወጥ የሰዎች ዝውውር ወንጀሎች (አዋጅ ቁጥር ፱፻፱/፳፻፯ዓ.ም.)፣ እና

(ሠ) በሴቶችና በሕፃናት ላይ የሚፈጸሙ የአስገድዶ መድፈር ወንጀሎች (የወንጀል ሕግ አንቀጽ ፯፻፳፣ ፯፻፳፫፣ ፯፻፳፬፣ ፯፻፳፯እና ፯፻፴፩፡፡

አንቀጽ ፳፭ ስለግል አቤቱታ

፩. በግል አቤቱታ ብቻ የሚያስቀጣ ወንጀል መፈጸሙን ያወቀ የግል ተበዳይ ወይም ወኪሉ አቤቱታዉን በማንኛውም አመቺ መንገድ በአቅራቢያው ለሚገኝ ፖሊስ ወይም የዐቃቤ ሕግ ተቋም ማቅረብ ይችላል፡፡ ከአንድ በላይ የሆኑ አቤቱታ አቅራቢዎች አቤቱታቸውን በግል ወይም በጋራ ሊያቀርቡ ይችላሉ፡፡

፪. በግል አቤቱታ ብቻ የሚያስቀጣ ወንጀል የተፈጸመበት ሰው አቤቱታውን ሳያቀርብ የሞተ እንደሆነ አቤቱታው እንደ ቅደም ተከተላቸው የሚች ልጅ፣ የትዳር ጓደኛ እና ወላጆች አቤቱታውን የማቅረብ መብት አላቸው፡፡

፫. አካለመጠን ያላደረሰ ወይም በሕግ የተከለከለ የግል ተበዳይ አቤቱታውን በሞግዚቱ ወይም በአሳዳሪው አማካኝነት ሊያቀርብ ይችላል፡፡

፬. አቤቱታ አቅራቢው አቤቱታውን ባቀረበ በአሥር የሥራ ቀናት ውስጥ ጉዳዩን በአካል ቀርቦ ካላስረዳ አቤቱታው ይሰረዛል፡፡

አንቀጽ ፷፯ የወንጀል አቤቱታን ወይም የግል አቤቱታን መቀበል

፩. የወንጀል አቤቱታ ወይም የግል አቤቱታ ለፖሊስ ወይም ለዐቃቤ ሕግ ተቋም ቀርቦ ይመዘገባል፡፡ የወንጀል አቤቱታው ወይም የግል አቤቱታው፡-

(ሀ) ለፖሊስ ተቋም የቀረበ እንደሆነ መርማሪው ይመዘግባል፤ ይህንኑም ወዲያውኑ ለዐቃቤ ሕግ ያሳውቃል፤

(ለ) ለዐቃቤ ሕግ ተቋም የቀረበ እንደሆነ ተቋሙ ወዲያውኑ ምርመራ እንዲጀምር ለፖሊስ ይልክለታል፡፡

፪. ክሱን ወይም የግል አቤቱታውን የተቀበለው አካል የወንጀል ድርጊቱ የተፈጸመበትን ቀን፣ ቦታ፣ የተጠርጣሪው ሙሉ ስም፣ የምስክሮችን ስምና አድራሻ እና ሌሎች አስፈላጊ ዝርዝሮችን ወዲያውኑ በመዝገቡ ላይ ማስፈር አለበት፡፡

፫. አቤቱታው የቀረበለት አካል የቀረበለትን ማንኛውንም የወንጀል ክስ ወይም የግል አቤቱታ አልቀበልም ማለት አይችልም፡፡

፬. አቤቱታውን የተቀበለው አካል የቀረበለትን የወንጀል ወይም የግል አቤቱታ በዚህ ሕግ አንቀጽ ፸፪ መሠረት በማድረግ ወዲያውኑ የመጀመሪያ ደረጃ የማጣራት ሥራ ማከናወን አለበት፡፡

አንቀጽ ፷፯ አቤቱታን ስለማንሳትና ውጤቱ

፩. በግል አቤቱታ ብቻ የሚያስቀጣ ወንጀል የተፈጸመበት የግል ተበዳይ ወይም ወኪሉ ያቀረበውን አቤቱታ በማናቸውም ምክንያት ፍርድ ከመሰጠቱ በፊት

ማንሳት ይችላል፡፡ በዚህ መልኩ በተነሳ አቤቱታ ላይ እንደገና አቤቱታ ለማቅረብ ወይም ከነበረበት ለማስቀጠል አይቻልም፡፡

፪. ከአንድ በላይ በሆኑ ሰዎች የተፈጸመ የወንጀል ድርጊት ላይ የቀረበ አቤቱታ ለአንደኛው ወንጀል አድራጊ ከተነሳ ለሌሎችም እንደተነሳ ይቆጠራል፡፡

፫. የግል አቤቱታው በዚህ ሕግ መሠረት ከተነሳ መዝገቡ ይዘጋል፤ የተያዘ ዕቃ ወይም ኤግዚቢት ለተጠርጣሪው፣ ለተከሳሹ ወይም ለሕጋዊ ባለ መብቱ ይመለሳል፡፡

አንቀጽ ፳፰ ማንነቱ ባልታወቀ ሰው የሚቀርብ የወንጀል አቤቱታ

፩. ማንኛውም ወንጀል ስለመፈጸሙ የሚያውቅ ሰው ማንነቱን መግለጽ ሳያስፈልግ በማንኛውም መንገድ ጥቆማውን ለፖሊስ ወይም ለዐቃቤ ሕግ እንዲደርስ ሊያደረግ ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ካልታወቀ ጠቋሚ የቀረበ የወንጀል ጥቆማ ከፍ ያለ የሕግ መጣስን የሚገልጽ ሆኖ ወንጀል ስለመሠራቱ በአካባቢው ሁኔታ የተደገፈና የሚታመን መስሎ የተገኘ እንደሆነ ስለምርመራ በተደነገገው መሠረት የቀረበውን የወንጀል አቤቱታ ጥቆማ ትክክለኛነት ለማረጋገጥ ምርመራ ያደርጋል፡፡

አንቀጽ ፳፱ ስለወንጀል ድርጊት ጥቆማ

፩. ማንኛውም ሰው ገንዘብ ወይም ሌላ የሚታወቅ ጥቅም ለማግኘት ወይም የነፃ አገልግሎት ለመስጠት ሲል ወይም እንደነገሩ ሁኔታ በምስክርነት ላለመገደድ ሲል ስለወንጀል ድርጊት ጥቆማ በማንኛውም መንገድ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም በሕግ ወይም በውል የወንጀል ድርጊትን ተከታትሎ የማውጣት ኃላፊነት ያለባቸው ሰዎች በሚከታተሉት ጉዳይ ላይ በጠቋሚነት ሊቀርቡ አይችሉም፡፡

አንቀጽ ፴ የሌሎች ተቋማት ኃላፊነት

፭. ሥልጣኑ ሳይኖረው የወንጀል አቤቱታ ወይም የግል አቤቱታ የቀረበለት የመንግሥት ተቋም የወንጀል ወይም የግል አቤቱታውን ለፖሊስ ወይም ለዐቃቤ ሕግ ተቋም ወዲያውኑ የማስተላለፍ ግዴታ አለበት፡፡

፮. የመንግሥት ተቋማት ወይም የመንግሥት የልማት ድርጅቶች በራሳቸው የሚወስዱት የአስተዳደር ወይም የዲሲፕሊን ርምጃ እንደተጠበቀ ሆኖ በተቋሙ ውስጥ የሚሠሩ ሠራተኞች በተቋሙ ንብረት፣ ገንዘብ ወይም የተቋሙን ኃላፊነትና ተግባር በሚያደናቅፍ መልኩ በማንኛውም ሰው ወንጀል ስለመፈጸሙ ያወቁ እንደሆነ ወዲያውኑ አግባብ ላለው አካል የማስታወቅ ግዴታ አለባቸው፡፡

አንቀጽ ፸፩ የወንጀል አቤቱታ ወይም የግል አቤቱታ አቅራቢ መብት

የወንጀል አቤቱታ ወይም የግል አቤቱታ ያቀረበ ሰው የወንጀል ምርመራው ስለደረሰበት ደረጃ እና ስለተወሰደው ርምጃ መረጃ የማግኘት መብት አለው፡፡ ሆኖም የሌሎች ሰዎችን ደኅንነት አደጋ ላይ የሚጥል ወይም የወንጀሉን የምርመራ ሥራ የሚያደናቅፍ መረጃ አይሰጥም፡፡

አንቀጽ ፸፪ የመጀመሪያ ደረጃ ማጣራት

መርማሪው ፖሊስ በተመዘገበው የወንጀል አቤቱታ ወይም የግል አቤቱታ ላይ ከዚህ በታች በተደነገገው መሠረት የመጀመሪያ ደረጃ ማጣሪያ በማድረግ ለዐቃቤ ሕግ ያሳውቃል፡፡

አንቀጽ ፸፫ የእጅ ከፍንጅ የወንጀል ድርጊት

፩. በዚህ ሕግ አንቀጽ ፸፪ መሠረት በተደረገ ማጣሪያ ተፈጽሞ የተገኘው የእጅ ከፍንጅ የወንጀል ድርጊት እንደሆነ መርማሪው ፖሊስ የሚከተሉትን ተግባራት ያከናውናል፡፡

(ሀ) ማስረጃውን በአግባቡ መሰብሰብና ማደራጀት፤

(ለ) አስፈላጊ እንደሆነ የወንጀል ድርጊቱ በተፈጸመበት ቦታ መገኘት፤

(ሐ) ኤግዚቢት ተመዝግቦ እንዲቀመጥ ማድረግ፣ በኤግዚቢትነት የማይፈለግ ዕቃ ወዲያውኑ ዕቃው ለተወሰደበት ባለይዞታ ወይም ባለቤቱ መመለስ፤

(መ) አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ ተጨማሪ የምርመራ እና የማጣራት ሥራ ማከናወን፤

፪. አንድ የወንጀል ድርጊት "የእጅ ከፍንጅ ወንጀል" ነው የሚባለው ተጠርጣሪው የወንጀል ድርጊቱን በመፈጸም ላይ እያለ፣ ለመፈጸም ሲሞክር ወይም እንደፈጸመ ወዲያው ሳይሸሽ ሲያዝ ወይም ድርጊቱን ፈጽሞ ሲሸሽ ሕዝቡ ወይም ምስክሮቹ የተከታተሉት እንደሆን ወይም ጩኸትና እሪታ የተሰማ እንደሆነ ነው፡፡

<u>አንቀጽ ፸፬ የወንጀል ድርጊት ያልሆኑ ጉዳዮች</u>

በዚህ ሕግ መሠረት በተደረገው ማጣራት ተፈጽሞ የተገኘው ድርጊት በወንጀል ሕግ ያልተከለከለ ወይም የማያስቀጣ እንደሆነ ዐቃቤ ሕግ የወንጀል ምርመራ መዝገቡን እንዲዘጋው መርማሪው ፖሊስ የምርመራ መዝገቡን ለዐቃቤ ሕግ ይልካል፡፡

<u>አንቀጽ ፸፭ ምርመራ እንዲደረግ መወሰን</u>

በዚህ ሕግ አንቀጽ ፸፪ መሠረት በተደረገው ማጣሪያ ተፈጽሞ የተገኘው ድርጊት ወንጀል ስለመሆኑ አመላካች ነገር ሲኖር ወይም የጉዳዩ ምንነት የማይታወቅ በመሆኑ ተጨማሪ የማጣራት ሥራ የሚጠይቅ ወይም ሌላ ያልተጠቀሰ ድርጊት እንደሆነ በዚህ ሕግ መሠረት የወንጀል ምርመራ እንዲከናወን ዐቃቤ ሕግ ይወስናል፡፡

ምዕራፍ ሁለት

ስለወንጀል ምርመራ

ክፍል አንድ

ስለምርመራ አጀማመር፣ ማስረጃን ለማሰባሰብ እና ለማደራጀት ስለሚከናወኑ ተግባራት

አንቀጽ ፸፮ ጠቅላላ

፩. የወንጀል ምርመራ ሥራ በመርማሪ ፖሊስ ይከናወናል፡፡ ምርመራውን የመምራትና የመከታተል ኃላፊነት የዐቃቤ ሕግ ነው፡፡

፪. ዐቃቤ ሕግ በማንኛውም የወንጀል ጉዳይ የወንጀል ምርመራ የመምራትና የመከታተል ኃላፊነቱ እንደተጠበቀ ሆኖ በማንኛውም ደረጃ የሚገኝ የወንጀል ምርመራን አስመልክቶ ለሚመለከተው መርማሪ አካል የህግ ምክርና ድጋፍ የመስጠት፣ አግባብ ያለው ትዕዛዝ የመስጠትና የምርመራ ሒደትን ሕጋዊነት የማረጋገጥ፣ እንደአስፈላጊነቱም በጋራ የመመርመር ግዴታ አለበት፡፡

፫. የወንጀል አቤቱታ ወይም የግል አቤቱታ የተቀበለ መርማሪ አካል ስለተቀበለው የወንጀል ክስ አቤቱታ የወንጀል ምርመራ ወንጀል መፈጸሙን ካመነ በዚህ ሕግ መሠረት ምርመራ ይጀምራል፤ ይህንኑ ወዲያውኑ ለዐቃቤ ሕጉ አመች በሆነ ማንኛውም መንገድ ያሳውቃል፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ማንኛውም መርማሪ ከወንጀል ምርመራ ጋር በተያያዘ በዐቃቤ ሕግ የሚሰጥ ትዕዛዝን የመፈጸም ወይም የማስፈጸም ግዴታ ይኖርበታል፡፡

አንቀጽ ፸፯ ስለወንጀል ምርመራ

የወንጀል ምርመራ፡-

፩. የምስክሮችን ቃል መቀበልና መመርመር፤

፪. ከተከሳሽ ቃል በመቀበል እና ፈሳሽና ሌሎች ናሙናዎችን በመውሰድ፤

፫. ተጠርጣሪን ጨምሮ ሌሎች ሰዎችን በመፈተሽ፣ በቤት፣ በተሽከርካሪ፣ በሌሎች ዕቃዎችና በቦታ ላይ ብርበራ በማካሔድና ዕቃዎችን በመያዝ፤

፬. በምልከታና ወንጀሉ በተፈጸመበት ቦታ ተገኝቶ ማስረጃዎችን በማሰባሰብ፣

፭. ከሦስተኛ ወገን ማስረጃ በመጠየቅና በመቀበል፤

፮. የልዩ አዋቂ ባለሙያዎች አስተያየት በመሰብሰብ፤

፯. በልዩ የማስረጃ ማሰባሰቢያ ዘዴ ማስረጃን በመሰብሰብ፤

ይከናወናል፡፡

አንቀጽ ፸፰ የምስክሮችን ቃል ስለመቀበል እና ስለመመርመር

መርማሪ ፖሊስ ተፈጸመ ስለተባለው ወንጀል፣ ስለተጠርጣሪው ወይም ስለድርጊቱ አፈጻጸም ወይም ተያያዥነት ስላላቸው ሌሎች ጉዳዮች ማንኛውንም ማስረጃ ሙያዊ ትንተና ወይም ማስረጃ መስጠት የሚችልን ሰው መመርመርና ቃሉን መቀበል ይችላል፡፡

አንቀጽ ፸፱ ለምስክር ስለሚሰጥ መጥሪያ

፩.ለምርመራ የሚፈለግ ምስክር የምስክርነት ቃል እንዲሰጥ በመጥሪያ ሊጠራ ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ መሠረት የሚሰጥ መጥሪያ፡-

(ሀ) የምስክሩን ሙሉ ስም፤

(ለ) የምስክርነት ቃል የሚሰጥበት ሰዓት፣ ቀን፣ ወርና ዓመት ምኅረት እንዲሁም ቦታ፤

(ሐ) የምስክርነት ቃል እንዲሰጥበት የተፈለገበት የወንጀል ጉዳይ፤

(መ) በሕግ የተመለከቱ ሌሎች ዝርዝሮችን ፤

የሚይዝ ሆኖ እንደአመቺነቱ በአካል፣ በጽሑፍ ወይም በስልክ ወይም በሌላ ማናቸውም አመችነት ባለው ዘዴ ሊላክ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፹ የምስክር ቃል ስለመቀበል

፩. መርማሪ ፖሊስ በምርመራ ክፍል ወይም ወንጀሉ በተፈጸመበት ቦታ የምስክሮችን ቃል ይቀበላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም በሕመም፣ በዕድሜ ወይም በሌላ አስገዳጅ ምክንያት የምስክሩን ቃል በምርመራ ክፍል መቀበል የማይቻል እንደሆነ ምስክሩ በሚገኝበት ወይም አመቺ በሆነ ቦታ የምስክርነት ቃሉን መቀበል ይቻላል፡፡

፫.የምስክርነት ቃል አቀባበሉ፡-

(ሀ) ከመርማሪ ለሚቀርብ ጥያቄ እንደ አግባቡ በቃል ወይም በምልክት ምላሽ በመስጠት፣

(ለ) እንደ አስፈላጊነቱ ሒደቱን በምስል ወይም በድምፅ በመቅረጽ፣

(ሐ) የተመዘገበውን የምስክርነት ቃል ለምስክሩ ተነቦለት በየገጹ እንዲፈረም በማድረግ፣

ይከናወናል፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፫(ለ) መሠረት ምስክሩ ቃሉን ከሰጠ የምስክርነት ቃል መስጠት ሲጀመርና ሲጠናቀቅ ስለሒደቱ የምስክሩ ማንነት፣ አድራሻና ቃሉን በፈቃደኝነት ስለመስጠቱ ተገልፆ መቀረጽ አለበት፡፡

፭. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፫ (ሐ) መሠረት ምስክሩ ለመፈረም ፈቃደኛ ባልሆነ ጊዜ ይኸው ይመዘገባል፡፡

አንቀጽ ፹፩ ስለመርማሪ ግዴታ

፩. መርማሪው ምስክሩ ቃሉን ከመስጠቱ በፊት የሚሰጠው የምስክርነት ቃል በወንጀል የሚያስከስሰው እንደሆነ ሊመሰክር እንደማይገደድ ይነግረዋል፡፡

፪. የአስገድዶ መድፈር ወንጀል የተፈፀመበት ወይም ለአካለ መጠን ያልደረሰ በተለይም በወንጀል ድርጊት ተጎጂ የሆነ ሰው የምስክርነት ቃሉን በተለየ ሥርዐት ሞግዚቱ ወይም አሳዳሪው እና የማኅበራዊና የሥነልቦና ምክርና ድጋፍ የሚሰጥ ባለሙያ ባለበት ቃሉን እንዲሰጥ መደረግ አለበት፡፡

፫. መርማሪ፣ ምስክሩ የምስክርነት ቃሉን ተገዶ ወይም በተፅዕኖ ሥር ሆኖ እንዲሰጥ የኃይል ተግባር መፈጸም፣ ማስፈራራት፣ መደለል፣ እንዲደለል ማድረግ ወይም ማንኛውንም በሕግ የተከለከለ ተግባር መፈጸም የለበትም፡፡

፬.መርማሪ ምስክሩ በሚሰጠው የምስክርነት ቃል ጥቃት ይደርስበታል የሚል በቂ መረጃ ካለው ለምስክሮችና ጠቋሚዎች በሕግ በተደነገገው መሠረት ጥበቃ እንዲያገኝ ያደርጋል፡፡

፭. ምስክሮች ከአንድ በላይ የሆኑ እንደሆነ መርማሪው ፖሊስ ምስክሮች የሚሰጡትን የምስክርነት ቃል በተናጠል መቀበልና መመዝገብ አለበት፡፡

አንቀጽ ፹፪ ብርበራና ዕቃን ስለመያዝ

፩. ያለፍርድ ቤት የብርበራና የመያዣ ትእዛዝ በሰው አካል፣ ቤት ወይም ቦታ ላይ ብርበራ ማድረግ ወይም ዕቃ መያዝ አይቻልም፡፡

፪. የብርበራ ማዘዣ በማንኛውም ፍርድ ቤት ሊሰጥ ይችላል፡፡ ፍርድ ቤቱ የብርበራ ትዕዛዝ የሚሰጠው ለምርመራው ሂደት የሚረዳ መሆኑን ሲረዳ ብቻ ነው፡፡

፫. ማናቸውም የብርበራ ማዘዣ የሚበረበረውን ቦታ፣ ዕቃ ወይም የሚያዘውን ዕቃ በግልጽ ለይቶ ማመልከት አለበት፡፡ በማዘዣው ውስጥ ከተመለከተው በቀር መርማሪው ሌላ ቦታ መበርበር ወይም ሌላውን ዕቃ መያዝ አይችልም፡፡

አንቀጽ ፹፫ ያለ ፍርድ ቤት ትእዛዝ ብርበራ ስለሚደረግበት ወይም ዕቃ ስለሚያዝበት ሁኔታ

፩. ከዚህ በላይ በአንቀጽ ፹፪ የተደነገገው ቢኖርም ያለፍርድ ቤት ትእዛዝ የአንድን ሰው የተከለለ ንብረት ወይም ቦታ መበርበር ወይም ዕቃን መያዝ የሚቻለው፣

(ሀ) ተጠርጣሪውን እጅ ከፍንጅ ለመያዝ ክትትል እየተደረገ ቤት ውስጥ ሲገባ ወይም ወንጀል የሠራበትን ነገር ቤት ውስጥ ያስቀመጠ ሲሆን፣

(ለ) በሦስት ዓመት ጽኑ እስራት በሚያስቀጣ ወንጀል የወንጀል አቤቱታ ቀርቦ ለዚሁ ወንጀል ማስረጃ የሚሆን ነገር በአንድ ቦታ የተደበቀ ወይም የተቀመጠ መሆኑ ለመርማሪው ፖሊስ ወይም ለፖሊስ ባልደረባ በተነገረው መሠረት ተገቢ ጥርጣሬ የሚያሳድር ሲሆንና የብርበራ ማዘዣ ከፍርድ ቤት እስከሚያወጣ ድረስ የተባለው ማስረጃ ካለበት ቦታ ይወሰዳል ተብሎ በበቂ ምክንያት የታመነ ሲሆን ነው፡፡

፪. በዚህ ሕግ ለብርበራና ዕቃን መያዝ ለሚመለከቱ ድንጋጌዎች አፈጻጸም "ቦታ" ማለት ቤት፣ ተሽከርካሪ፣ አውሮፕላን፣ መርከብ፣ እና ሌላ ማንኛውንም ዕቃ ማስቀመጫ ነገርንና ሥፍራን ያካትታል፡፡

አንቀጽ ፹፬ የተያዘን ሰው ስለመበርበር

የተያዘ ሰው የሚበረበረው ከተያዘው ሰው ጋር ተመሳሳይ ፆታ ባለው ሰው ነው፡፡

አንቀጽ ፹፭ ስለብርበራና የመያዝ ሒደት አፈጻጸም

፩. ብርበራው በፍርድ ቤት ትእዛዝ የሚፈጸም እንደሆነ መርማሪ የብርበራውን ትዕዛዝ ለባለይዞታው ማንበብና ሲጠየቅም ማሳየት አለበት፡፡

፪. መርማሪው ብርበራ የሚያደርግበት ቤት ወይም ቦታ ዝግ እንደሆነና ነዋሪው ወይም ባለመብቱ በአካባቢው ከሌለ ወይም ለመክፈት ፈቃደኛ ካልሆነ እና ብርበራውን ለማድረግ ሌላ አማራጭ ዘዴ ከሌለ ተመጣጣኝ ኃይል በመጠቀም ቤቱን ወይም ቦታውን በመክፈት መግባት ይችላል፡፡

፫. ብርበራ የሚደረገው ከጠዋቱ አሥራ ሁለት ሰዓት እስከ ምሽቱ አሥራ ሁለት ሰዓት ድረስ ብቻ ይሆናል፡፡ ሆኖም ፍርድ ቤቱ በተለየ ሁኔታ ከዚህ ሰዓት ውጭ ብርበራ እንዲፈጸም ትዕዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፬. የተያዘውን ዕቃ ዝርዝር ለመጻፍ እና ምስክሮች እንዲገኙ ለማድረግ የማይቻል ካልሆነ ወይም ብርበራውን ሊያዘገይ የሚችል አሳማኝ ምክንያት ከሌለ በስተቀር መርማሪው ከሁለት ያላነሱ ምስክሮች የማስረጃው ወይም የዕቃው ዝርዝር ትክክል መሆኑን እንዲያረጋግጡና እንዲፈርሙበት

ያደርጋል፡፡ የሚቻል እንደሆነ የብርበራው ሒደት በምስልና በድምፅ ተቀርፆ መቀመጥ አለበት፡፡

፰. የተያዘው ዕቃ ዝርዝር ተመዝግቦ ባለመብቱ እንዲፈርምበት እና ደረሰኝ እንዲሰጠው ይደረጋል፡፡ ባለመብቱ ለመፈረም ፈቃደኛ ባልሆነ ጊዜ ወይም ከሌለ ይኸው እንዲመዘገብ ይደረጋል፡፡

፱. መርማሪ በብርበራ ከተገኙ ዕቃዎች ውስጥ የሚፈለጉትን ወይም የማስረጃነት ዋጋ ያላቸውን በመለየት ይይዛል፤ በጥንቃቄ ያስቀምጣል፡፡ መርማሪው ለማስረጃነት የማያገለግል ዕቃን ዕቃው ለተወሰደበት ሰው በማስፈረም ተመላሽ ያደርጋል፡፡

<u>አንቀጽ ፹፮ በመንግሥት ወይም ሕጋዊ ሰውነት ባለው ተቋም ላይ የሚደረግ ብርበራ</u>

መርማሪ የመንግሥት ወይም ሕጋዊ ሰውነት ያለው ተቋም ላይ በሚደረግ ብርበራ የተቋሙ ኃላፊ ወይም ተወካይ እንዲገኝ ማድረግ አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፹፯ በተለያዩ ዕቃዎች ላይ የሚፈጸም ብርበራ</u>

፩. ብርበራውን የሚያከናውነው መርማሪ በብርበራ የሚፈለገው ዕቃ ወይም የኤሌክትሮኒክ ማስረጃ በሌላ ዕቃ ወይም መሣሪያ ውስጥ በቀላሉ ሊገኝ በማይችል ሁኔታ የተቀመጠ መሆኑን ሲያረጋግጥ በተመጣጣኝ ኃይል ዕቃውን በመስበር ወይም ከነመያዣ ዕቃው አሽጎ ሊወስድ ወይም ባለበት ሁኔታ ጥበቃ እንዲደረግለት ሊወስን ይችላል፡፡

፪. የዕቃው መጠን ከፍተኛ እንደሆነ ወይም ብርበራውን ማጠናቀቅ የቤቱን ወይም የቦታውን ነዋሪ ወይም ባለቤት የዕለት ተዕለት እንቅስቃሴ የሚያውክ እንደሆነ በፍርድ ቤት ፈቃድ ዕቃውን ወደ ሌላ ቦታ አዛውሮ ብርበራውን ማከናወን ይችላል፡፡

፫. የሚያዘው ዕቃ ከሌላ ዕቃ ጋር የተጣበቀ ወይም የተቀላቀለ በመሆኑ መለያየቱ በንብረቱ ወይም በሰው ላይ አደጋ የሚያስከትል እንደሆነ በፍርድ ቤት ፈቃድ ዕቃው ባለበት ሁኔታ በጥበቃ እንዲቆይ ያደርጋል፡፡

፬. የኤሌክትሮኒክ ማስረጃን እንደ አመቺነቱ ወደ ሰነድ በመለወጥ፣ ከነመያዣው በመውሰድ ወይም በሌላ መሣሪያ እንዲዛወር በማድረግ መያዝ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፹፰ ሌሎች ዕቃዎች

መርማሪ በዚህ ሕግ መሠረት በተደረገ ብርበራ እንዲያዝ ከተፈለገው ዕቃ ውጭ በግለሰብ እጅ እንዲገባ ያልተፈቀደ ዕቃ ያገኜ እንደሆነ ወይም በአምስት ዓመት ጽኑ እስራትና ከዚያ በላይ በሆነ ሊያስቀጣ የሚችል ወንጀል መፈጸሙን ካመነና ይኸው ዕቃ ለሕዝብ ጤንነት ወይም ደህንነት አደገኛ መሆኑን ከተረዳ ይይዛል፡፡

አንቀጽ ፹፱ የኤግዚቢት አያያዝና አቀማመጥ

በወንጀል ምክንያት የተያዘ ኤግዚቢት በወንጀል ጉዳይ ላይ የመጨረሻ ውሳኔ እስኪሰጥ ድረስ በኤግዚቢትነት የተያዘው ዕቃ በፖሊስ እጅ ይቆያል፡፡ ኤግዚቢቱም በመርማሪው አካል ቁጥርና ምልክት ተደርጎበት በተጠበቀ ቦታ እንዲቀመጥ ይደረጋል፡፡

አንቀጽ ፺ በተያዘ ዕቃ ላይ ስለሚሰጥ ውሳኔ

፩. የተያዘ ዕቃ፤

(ሀ) በሕግ በግለሰብ እጅ እንዳይያዙ የተከለከሉ ሲሆን ለማስረጃ የሚሆን ናሙና ወይም የምስል ማስረጃ በመውሰድ ይወረሳል፡፡

(ለ) ልዩ ፈቃድ የሚያስፈልገው መሆኑ ሲረጋገጥና ባለቤቱ ልዩ ፍቃድ ሳይኖረው ይዞ የተገኘ እንደሆነ ለማስረጃ የሚሆን ናሙና ወይም የምስል ማስረጃ በመውሰድ እንዲቀመጥ ወይም በመንግሥት የሽያጭ ሥርዐት መሠረት ተሸጦ ገንዘቡ ተቀማጭ ይደረጋል፡፡

፪. በኤግዚቢትነት የተያዘው ዕቃ የሚበላሽ፣ አያያዙ አስቸጋሪ ወይም ከፍተኛ ወጪን የሚያስከትል እንደሆነ ናሙና በመውሰድ ወይም በሌላ

ማናቸውም መንገድ ምትክ ማስረጃ እንዲኖር በማድረግ ዕቃውን መሸጥና ገንዘቡ በመንግሥት ሂሳብ ተቀማጭ እንዲደረግ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፫. በኤግዚቢትነት የተያዘው የቤት እንስሳ እንደሆነ ምስሉን በፎቶግራፍ ወይም በቪዲዮ በመቅረጽ እንደነገሩ ሁኔታ ለባለቤቱ ወዲያውኑ ይመለሳል ወይም በጨረታ ተሸጦ ገንዘቡ በመንግሥት ሂሳብ ይቀመጣል፡፡

፬. በኤግዚቢትነት የተያዘ ዕቃ ክሱን ለማስረዳት በማስረጃነት የማያገለግል ወይም የማያስፈልግ፣ በሕግ መሠረት ሊወረስ የማይችል ወይም በወንጀል ፍሬነት የተያዘ ሆኖ ለባለቤቱ ሊመለስ የሚችል መሆኑን ዐቃቤ ሕግ ሲረዳ ወዲያውኑ ዕቃው ለተወሰደበት ሰው እንዲመለስ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፭. ኤግዚቢቱ በተያዘበት ጊዜ ትክክለኛ ባለቤቱ ወይም ባለይዞታው ማን እንደሆነ ማወቅ የማይቻል እንደሆነ ዐቃቤ ሕግ ጉዳዩ የፍትሐብሔር መፍትሔ እንዲያገኝ ሥልጣን ላለው ፍርድ ቤት ያቀርባል፡

፮. በሌላ ሕግ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ በጉዳዩ ላይ የመጨረሻ ውሳኔ እስኪሰጥ ድረስ ወንጀሉን ለመፈጸም እንደ መሣሪያ ሆኖ ያገለገለ ተሽከርካሪን በፎቶግራፍና በምስል በመቅረጽ ንብረቱ በሕግ መሠረት ሊወረስ የማይችል እንደሆነ ባለቤቱ በበቂ ዋስትና እንዲለቀቅ ዐቃቤ ሕግ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፯. የተያዘው ኤግዚቢት የወንጀል ክሱን የሚያስረዳ እንደሆነ እና ዐቃቤ ሕግ ክስ መሥርቶ ማስረጃውን ለፍርድ ቤት ካቀረበ ፍርድ ቤቱ በተያዘው ጉዳይ ላይ ውሳኔ ሲሰጥ በቀረበው ኤግዚቢት ላይም ውሳኔ ይሰጣል፡፡

<u>አንቀጽ ፺፩ በሌላ ሰው እጅ የሚገኝ ማስረጃ</u>

፩. በምርመራ ላይ ባለው የወንጀል ጉዳይ ላይ በማስረጃነት የሚያገለግል ማስረጃ ተጠርጣሪ ባልሆነ ሰው እጅ የሚገኝ መሆኑን መርማሪ ሲያረጋግጥ ባለይዞታው እንዲያስረክብ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፪. መርማሪ ባለይዞታው ማስረጃውን በፈቃደኝነት ካስረከበ ደረሰኝ በመስጠት እንደ ሁኔታው በጉዳዩ ላይ ውሳኔ እስኪሰጥ ድረስ ተይዞ እንዲቆይ ወይም በማናቸውም መንገድ ተለዋጭ ማስረጃ ማለትም በቅጂ፣ በቪዲዮ፣ በፎቶግራፍ

ወይም መሰል ዘዴዎች በመጠቀም እንዲደራጅ በማድረግና ለዐቃቤ ሕግ በማሳወቅ ለባለይዞታው እንዲመለስ ሊያደርግ ይችላል፡፡

፫. የማስረጃው ባለይዞታ ማስረጃውን ለማስረከብ ፈቃደኛ ካልሆነ መርማሪ ማስረጃው እንዲሰጠው እንዲታዘዝለት ለፍርድ ቤት ማመልከት ይችላል፡፡

፬. ፍርድ ቤቱ በማስረጃነት የተጠየቀን ዕቃ ለጉዳዩ ያለውን አግባብነት ግምት ውስጥ በማስገባት ለመርማሪ እንዲሰጥ ሊያዝ ይችላል፤ በማስረጃው አያያዝና አመላለስ ላይ ሊወስን ይችላል፡፡

አንቀጽ ፺፪ በመንግሥት ተቋም የሚገኝ ማስረጃ

፩. በምርመራ ላይ ባለው የወንጀል ጉዳይ በማስረጃነት የሚፈለግ ማስረጃ በመንግሥት ተቋም የሚገኝ ወይም የሚመነጭ መሆኑን መርማሪ ሲያረጋግጥ ተቋሙ ማስረጃውን እንዲያስረክብ ወይም ማስረጃ እንዲሰጥ በጽሑፍ ይጠይቃል፡፡

፪. ከአንድ በላይ በሆኑ የመንግሥት ተቋም ሠራተኞች ወይም ኃላፊዎች የሚሰጥ ማስረጃ የተለያየ እንደሆነ መርማሪው የተቋሙን አቋም የሚገልጽ ማስረጃ እንዲሰጠው በጽሑፍ ይጠይቃል፡፡

፫. በሌላ ህግ በሚስጥር እንዲያዝ የተወሰነ ማስረጃ ካልሆነ በስተቀር በዚህ አንቀፅ ንኡስ አንቀፅ 1 እና 2 መሰረት የተጠየቀ የመንግስት ተቋም ማስረጃውን ለመርማሪ ፖሊስ የመስጠት ግዴታ አለበት

፬. ለዚህ አንቀጽ አፈጻጸም "የመንግሥት ተቋም" ማለት በሙሉ የመንግሥት በጀት የሚተዳደር ተቋም ነው፡፡

አንቀጽ ፺፫ በፋይናንስ ተቋም የሚገኝ ማስረጃ

፩. ከወንጀል ጉዳይ ጋር በተያያዘ የባንክ ሂሳብ ወይም የገንዘብ እንቅስቃሴ በማስረጃነት እንዲቀርብ ፍርድ ቤት ሊያዝ ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ በመካከለኛ ወይም በከባድ ወንጀል የተጠረጠረን ሰው የባንክ ሂሳብ ወይም የገንዘብ እንቅስቃሴ፤

(ሀ) መርማሪ ወይም ዐቃቤ ሕግ የተጠርጣሪውን የባንክ ሂሳብ ወይም የገንዘብ እንቅስቃሴ እንዲመለከት፣ ወይም

(ለ) ባንኩ ወይም የገንዘብ ተቋሙ ከጉዳዩ ጋር ተያያዥነት ያለውን ማንኛውንም መረጃ ወይም ማስረጃ እንዲሰጥ

ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ መሠረት የሚሰጥ ትእዛዝ፡-

(ሀ) የተጠርጣሪን ሙሉ ስምና አድራሻ፣

(ለ) ተጠርጣሪው ፈጸመ የተባለው የወንጀል ድርጊት፣

(ሐ) ከባንኩ የሚፈለግ ማስረጃ ወይም መረጃ፣

(መ) ትእዛዙን የሚፈጽመው ወይም የሚያስፈጽመው መርማሪ ስም፣

መያዝ አለበት፡፡

አንቀጽ ፺፩ ናሙና መውሰድ

፩. ከተጠርጣሪው ናሙና መውሰድ ለምርመራ አስፈላጊ እንደሆነ መርማሪው ከተጠርጣሪው ወይም ከተከሳሹ የእጅ ጽሑፍ፣ የጣት አሻራ፣ ፎቶግራፍን፣ የፀጉር፣ የድምፅ፣ የሽንት፣ የደም፣ የምራቅ እና ሌላ በሰውነቱ የሚገኝ ፈሳሽ ናሙና የተፈቀደለት ባለሙያ እንዲወስድ ፣ ምርመራውን እንዲያደርግና ውጤቱንም በጽሑፍ እንዲያስታውቅ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡ ተጠርጣሪው ምርመራው እንዲደረግ የመተባበር ግዴታ አለበት፡፡

፪. የወንጀል ተግባር ተጎጂው የወንጀል ምርመራ በሚደረግበት ጊዜ የሕክምና ምርመራ የሚያስፈልገው እንደሆነ መርማሪ በተጎጂው ወይም ተጎጂው በሕግ ችሎታ የሌለው እንደሆነ በሞግዚቱ ወይም በአሳዳሪው ፈቃድ ለማከም ፈቃድ ባለው ሐኪም እንዲመረመር ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፤ ሐኪሙም የምርመራውን ውጤት በጽሑፍ ማቅረብ አለበት፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም ተጠርጣሪው ከሰውነቱ በቀጥታ የማይወሰዱ እንደ ፎቶግራፍ፣ አሻራ፣ የእጅ ጽሑፍ ወይም መሰል ናሙናዎችን ለመስጠት ፈቃደኛ ካልሆነ ተገዶ እንዲሰጥ ይደረጋል፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም ተጠርጣሪው ከሰውነቱ በቀጥታ የሚወሰድ እንደ ደም፣ ሽንት፣ ፀጉር ወይም መሰል ናሙናዎችን ለመስጠት ፈቃደኛ ካልሆነ በናሙናው ሊረጋገጥ ስለተፈለገው ነገር ፍርድ ቤቱ የራሱን ግምት ይወስዳል፡፡

5. በዚህ አንቀፅ ንኡስ አንቀፅ 4 የተደነገገው ቢኖርም በሽብር ወንጀል ጉዳይ የተጠረጠረ ሰው ከሰውነቱ በቀጥታ የሚወሰድ እንደ ደም፣ ሽንት፣ ፀጉር ወይም መሰል ናሙናዎችን ለመስጠት ፈቃደኛ ካልሆነ ፖሊስ አስፈላጊ የሆነ ተመጣጣኝ ሀይል ተጠቅሞ ናሙናውን ሊወስድ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፺፩ በፍርድ ቤት የሚሰጥ የእምነት ቃል

፩. የቀዳሚ ምርመራ ፍርድ ቤት ሥነ ሥርዐት ወይም የወንጀሉ ክስ መስማት ከመጀመሩ በፊት ማናቸውም ፍርድ ቤት ማንኛውንም የተሰጠውን ቃል ወይም የእምነት ቃል ለመመዝገብ ይችላል፡፡

፪. ፍርድ ቤቱ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ቃል የሰጠውን ሰው በነፃ ፈቃዱ ቃሉን መስጠቱን መጠየቅ፣ ማረጋገጥና በመዝገብ መመዝገብ አለበት፡፡ ሳይጠይቅና ሳያረጋግጥ መመዝገብ የለበትም፤ ይኸውም በመዝገቡ እንዲመዘገብ ይደረጋል፡፡

፫. ፍርድ ቤቱ የተሰጠውን ማንኛውም ቃል ወይም የእምነት ቃል ሳያጓድል በጽሑፍ፣ በመቅረጸ ድምፅ ወይም በቪዲዬ ይመዘግባል፤ የተመዘገበው ቃል ወይም የእምነት ቃል ቃሉን ለሰጠው ሰው ከተነበበለት ወይም ከተገለጸለትና ትክክለኛነቱን ካረጋገጠ በኋላ ዳኛው ይፈርምበታል፡፡

ክፍል አንድ

ወንጀሉ በተፈጸመበት ቦታ ማስረጃን ማሰባሰብ

አንቀጽ ፺፪ ዓላማ

ወንጀል በተፈጸመበት ቦታ የሚደረግ ማስረጃ የማሰባሰብ ሒደት ዋና ዓላማ ወንጀሉ በተፈጸመበት ቦታ በመገኘት የፎረንሲክ፣ ቴክኒካልና አካላዊ ማስረጃ

እንዳይጠፋና እንዳይበላሽ ማስረጃው ተደብቋል ተብሎ ከተገመተ ሥፍራ ለማግኘት ወይም ከወንጀል ጉዳዩ ጋር በተያያዘ ጠቃሚ የሆኑ ሌላ ማስረጃን ለማሰባሰብ ነው፡፡

አንቀጽ ፲፯ ወንጀል በተፈጸመበት ሥፍራ መገኘት

፩. መርማሪው ፖሊስ ምርመራ ለማካሔድ ወንጀል በተፈጸመበት ቦታ መገኘትና ማስረጃ ማሰባሰብ አስፈላጊ ሆኖ ሲያገኘው ወንጀሉ በተፈጸመበት ሥፍራ በአፋጣኝ መድረስ አለበት፡፡

፪. መርማሪው ወንጀል በተፈጸመበት ሥፍራ እንደደረሰ፡-

(ሀ) በቦታው የወንጀል ተጎጂ ወይም የሞተ ሰው መኖሩን ያረጋግጣል፤ የወንጀል ተጎጂ ወይም የሞተ ሰው ካለ እንዳስፈላጊነቱ ተገቢው የሕክምና ርዳታ እንዲያገኝ ወይም ምርመራ እንዲያካሂድ ወደ ሕክምና ተቋም እንዲደርስ ያደርጋል፡፡

(ለ) ማስረጃ እንዳይጠፋ ሥፍራውን መከለልና ጥበቃ ማድረግ፣

(ሐ) ማስረጃዎችን መለየት፣ ማሰባሰብ፣ መመዝገብ፣ ማቀብ እና

ሌሎች አስፈላጊ ተግባራትን ማከናወን ይኖርበታል፡፡

፫. መርመሪው አስፈላጊ ሆኖ ሲያገኘው ዐቃቤ ህግ ወንጀል ወደ ተፈፀመበት ቦታ አብሮት እንዲሄድ ሊጠይቅ ይችላል

፬. ዐቃቤ ህግ ወንጀል ወደ ተፈፀመበት ቦታ መሂድ አስፈላጊ ነው ብሎ ሲያምን ወይም በመርማሪ ፖሊስ ሲጠየቅ ወንጀል ወደተፈፀመበት ቦታ ሊሂድ ይችላል

አንቀጽ ፲፰ የወንጀል ሥፍራን መመርመርና ማስረጃ ማሰባሰብ

፩. የወንጀል ሥፍራ ምርመራ ወንጀሉ በተፈጸመበት ቦታ ወይም ማስረጃ በተገኘበት ቦታ ላይ የሚካሔድ ሲሆን የወንጀል ፈለግን፣ የሞተ ሰው አካል

ማውጣትን፣ አስፈላጊ የሆነ መረጃ አለበት ተብሎ የሚገመት ቦታን፣ ዕቃን እና ሌላ ሰነድ በመፈተሽ ሊሰበሰብ ይችላል፡፡

፪. ወንጀል የተፈጸመበት ሥፍራ ምርመራው እስኪጠናቀቅ ድረስ ተከልሎ እንዲቆይ ይደረጋል፤ ምርመራው ከተጠናቀቀ በኋላ ቦታውን ከልሎ ማቆየት አስፈላጊ መሆኑ ከታመነ ከሰባት ቀናት ላልበለጠ ጊዜ ቦታው እንዲከለል ሊደረግ ይችላል፡፡

፫. ወንጀሉ በተፈጸመበት ቦታ የተሰበሰበ ማስረጃ በየዐይነቱ እንዲመዘገብ፣ ለየብቻ ተጠብቆ እንዲቆይ፣ ለእያንዳንዱ ማስረጃ ዝርዝር መግለጫ እንዲዘጋጅለት እና ታሽጎ እንዲቀመጥ ይደረጋል፡፡ ሒደቱ እንዳስፈላጊነቱ በቪዲዬ እንዲቀረፅ ሊደረግ ይችላል፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፫ መሠረት ማስረጃዎችን ጠብቆ ያቆየ መርማሪ በእያንዳንዱ ማስረጃ ዝርዝር ላይ ፊርማውንና ማስረጃው የተሰበሰበበትን ቀን በአግባቡ መዝግቦ መያዝ አለበት፡፡

፭. ወንጀሉ በተፈጸመበት ሥፍራ የሚደረገው የማስረጃ ማሰባሰብ ሒደት ወይም በወንጀል ሥፍራው የተገኙ ማስረጃዎች ከከባባዊ ሁኔታ የሚደረገው ትንተና ከአንድ ቀን በላይ የሚፈጅ እንደሆነ ምርመራው ወንጀሉ በተፈጸመበት ቦታ ይከናወናል፡፡

፮. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፭ የተደነገገው ቢኖርም ወንጀሉ በተፈጸመበት ቦታ ማስረጃውን ማሰባሰብ ወይም መተንተን በማስረጃው ላይ አሉታዊ ተፅዕኖ የማያሳድር እንደሆነ ምርመራው ወንጀሉ በተፈጸመበት ቦታ ይከናወናል፡፡

፯. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፮ የተደነገገው ቢኖርም ወንጀሉ በተፈጸመበት ቦታ ማስረጃ ማሰባሰብ ወይም መተንተን በማስረጃው ላይ አሉታዊ ተፅዕኖ የሚያሳድር ወይም በሌላ ማንኛውም መንገድ ማስረጃውን መሰብሰብ ወይም መተንተን የሚቻል መሆኑ ከታመነ ምርመራው ከወንጀል ሥፍራ ውጭ ተገቢ በሆነ ሌላ ቦታ ሊካሔድ ይችላል፡፡

፰. ዐቃቤ ህግ የወንጀል ሥፍራ ምርመራ በሚደረግበት በቦታው መገኘት አስፈላጊ መስሎ ከታየው በቦታው በመገኘት መርማሪውን ሊደግፈው ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፺፱ የሞተ ሰው አካልን መመርመር</u>

፩. መርማሪ በተፈጸመ ወንጀል የሞተ ሰው ሲኖር ወይም አካሉ የተደበቀ ወይም የተቀበረ ወይም በሌላ ሁኔታ የተበላሸ መሆኑን የተረዳ እንደሆነ በጥንቃቄ እንዲነሳ ወይም እንዲወጣ እና አስፈላጊ የሆነ ባለሙያ በምርመራው ሒደት እንዲሳተፉ ማድረግ አለበት፡፡

፪. መርማሪ በሞተ ሰው አካል ላይ የሚገኙ የአሻራ ምልክቶችን ወይም ለፎረንሲክና ቴክኒካል ምርመራ የሚረዱ ሌሎች ናሙናዎችን መውሰድ ወይም እንዲወሰድ ማድረግ አለበት፤ አስፈላጊው ትንተናም ወዲያውኑ መካሔድ አለበት፡፡

፫. ማንነቱ ያልታወቀ የሞተ ሰው አካልን ለዐቃቤ ሕግ በማሳወቅ የቀብር ሥነ ሥርዐቱ እንዲፈጸም ወይም ሌላ ርምጃ እንዲወሰድ ይደረጋል፤ የቀብር ሥነ ሥርዐቱም በፍትሐብሔር ሕግ በተደነገገው መሠረት ሊፈጸም ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፻ የቤተ ሙከራ ምርመራ ቴክኒክን መጠቀም</u>

፩. በተሰበሰበ ማስረጃና በተካሔደ ትንተና ላይ ተጨማሪ ምርመራ አስፈላጊ መሆኑ ሲታመን መርማሪ እና ሌላ በምርመራ ሒደት የተሳተፈ ባለሙያ ምርመራውን በቤተ ሙከራ እንዲካሔድ ማድረግ አለበት፤ መርማሪ ይኸውን ለዐቃቤ ሕግ ማሳወቅ አለበት፡፡

፪. በቤተ ሙከራ የሚካሔድ ምርመራ፡-

(ሀ) የወንጀሉ አፈጻጸም እና ከባቢያዊ ሁኔታን ለመለየት፣

(ለ) ወንጀሉ የተፈጸመበት ዕቃ ወይም ማንኛውንም ሌላ ነገር በአግባቡ ለመለየት፣

(ሐ) በወንጀል ሥፍራ የተገኙ ማስረጃዎች ከወንጀሉ አፈጻጸም ጋር ያላቸውን ግንኙነት በአግባቡ ለመተንተን፣

(መ) በወንጀል ሥፍራው ከተሰበሰቡ የቃል ምስክርነቶች አንፃር የተፈጸመውን ወንጀል እንደገና በሚያመላክት ሁኔታ ለመሥራት ወይም ለማነፃፀር፣

(ሠ) ስለወንጀሉ አፈጻጸም በተለያዩ ምስክሮች የተሰጡ የምስክርነት ቃሎችን ተመሳሳይነትና ልዩነት ለማነፃፀር፣

መሆን አለበት፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት በምርመራ ሒደት የተሳተፉ ባለሙያዎች በምርመራው ውጤት ላይ አስተያየታቸውንና ስምና ፊርማቸውን እንዲያስቀምጡ ይደረጋል፡፡ ፍርድ ቤትም ቀርበው እንዲመሰክሩ ሊደረግ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፲፩ ሰውን ወይም ዕቃን መለየት

ወንጀሉ በተፈጸመበት ቦታ የወንጀል ፈፃሚውን ማንነት ወይም ከወንጀሉ ጋር የተያያዘን ዕቃ መለየት አስፈላጊ እንደሆነ በዚህ ሕግ አንቀጽ ፲ የሚፈጸም ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፲፪ በምርመራና በድጋሚ ምልከታ መሳተፍ

፩. በዚህ ሕግ አንቀጽ ፹ ንዑስ አንቀጽ ፪(ሐ) መሠረት ምስክርነቱን የሰጠ ሰው፡-

(ሀ) ለምርመራ ሥራው የግድ አስፈላጊ እንደሆነና በዐቃቤ ሕግ ከታመነበት ቃሉን እንዲሰጥና በቤተ ሙከራ በሚካሔድ ምርመራ እንዲሳተፍ ሊደረግ ይችላል፡፡

(ለ) ምርመራው የሚካሔደው በወንጀል ሥፍራው ከተሰበሰበ የቃል ምስክርነት አንፃር የተፈጸመውን ወንጀል አካሔድ በድጋሚ

ምልከታ ለመሥራት ወይም ለማነፃፀር እንደሆነ የምስክሩ ቃል ከተረጋገጠው ማስረጃ አንፃር ታይቶ መረጋገጥ አለበት፤ ምስክሩም ያየውን ወይም የተሳተፈበትን ሁኔታ በዝርዝር ማስረዳት አለበት፡፡

፪. በምርመራው ሒደት የማስረጃውን ተዓማኒነት ለማረጋገጥ በወንጀል ሥፍራ በመገኘት ሁኔታውን እንደገና ማስረዳት አስፈላጊ እንደሆነ መርማሪ ስለሚከናወኑ እና በድጋሜ ምልከታ ስለሚፈጸመው ተግባር በዝርዝር ለምስክሮች መግለጽ አለበት፤ እንዳስፈላጊነቱ ዐቃቤ ሕግ በአካል በመገኘት ሒደቱን እንዲከታተልና በቪዲዮ እንዲቀረጽ ሊደረግ ይችላል፡፡

፫. ምስክሩ ወይም በምርመራው የተሳተፈ ባለሙያ ሒደቱን በመርማሪ በተመለከተው መሠረት ማሳየት ወይም በቃል የገለጸውን ማረጋገጥ ወይም ግልጽ ማድረግ አለበት፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፫ በተደነገገው መሠረት ምስክሮች ወይም በምርመራ የተሳተፉ ባለሙያዎች ሒደቱን በጋራ ማሳየት የለባቸውም፡፡ እያንዳንዱ ሰው የየራሱን በተናጠል ያሳያል፣ አስፈላጊውን ማብራሪያ ያለሦስተኛ ወገን ጣልቃ ገብነት ወይም ጠያቂነት መስጠት አለበት፡፡

፭. በምርመራ ሒደት የተሳተፈ ሌላ አካል ስለወንጀሉ አፈጻጸም ሒደት ምልከታው በድጋሚ እንዲካሔድ፣ ማስረጃ በማውጣት ሒደት ምን እንደሠራ እንዲገልጽ ወይም እንዲያሳይ እና መሰል ጥያቄዎች ለምስክሩ ወይም በምርመራ ሒደት ለተሳተፉ ሰዎች ሊያቀርብ ይችላል፡፡

ክፍል ሁለት

ስለልዩ የወንጀል ምርመራ ዘዴዎች

አንቀጽ ፻፫ ዓላማ

የልዩ ወንጀል ምርመራ ዘዴ ዓላማ በመደበኛው የምርመራ ዘዴ ማስረጃ ማሰባሰብ ባልተቻለበት የወንጀል ጉዳይ ላይ አስፈላጊ የሆነ ማስረጃ ለማሰባሰብና ለማደራጀት ነው፡፡

አንቀጽ ፻፬ በልዩ የወንጀል ምርመራ ማስረጃን ማሰባሰብ

፩. በዚህ ክፍል በተደነገገው መሠረት ልዩ የምርመራ ዘዴ ማስረጃን ማሰባሰብ የሚቻለው በመደበኛው የምርመራ ዘዴ ማስረጃ ማግኘት የማይቻል ወይም ይህን የምርመራ ዘዴ መጠቀም አስፈላጊ ሲሆን ነው፡፡

፪.በልዩ የምርመራ ዘዴ ማስረጃን መሰብሰብ የሚቻለው በፌደራል ከፍተኛ ወይም በክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ትእዛዝ ብቻ ይሆናል፡፡

፫.በልዩ የምርመራ ዘዴ ማስረጃ ሊሰበሰብ የሚችለው በዚህ ሕግ አንቀጽ ፳፬ ንዑስ አንቀጽ ፪ መሠረት ወንጀልን ማስታወቅ ግዴታ በሆነባቸው ወንጀሎች፣ በሕገ ወጥ መንገድ የተገኘን ገንዘብ ሕጋዊ አስመስሎ ማቅረብን እና ሽብርተኝነትን በገንዘብ መርዳት ወንጀልን በተመለከተ፣ የኮምፒውተር ወንጀልን በተመለከተ፣ የጉምሩክ ቀረጥናታ ታክስ ወንጀሎችን በተመለከተ፣ የሙስና ወንጀሎችን በተመለከተ ብቻ ነው፡፡

አንቀጽ ፻፭ ልዩ የማስረጃ ማሰባሰቢያ ዘዴ

በዚህ ሕግ በአንቀጽ ፳፬ ንዑስ አንቀጽ ፪ የተመለከተ ወንጀል ፈጽሟል የሚል በቂ ጥርጣሬ ሲኖር በሚከተሉት ልዩ የምርመራ ዘዴዎች ማስረጃ ሊሰበሰብ ይችላል፤

፩. የተጠርጣሪውን በግል ፖስታ የሚላላካቸውን ደብዳቤዎች፣ በቴሌፎን እና ሌሎች በኤሌክትሮኒክ መሣሪያ የሚያደርጋቸውን ግንኙነቶች በመጥለፍ፣

፪.ድምጽና ምስል ለመቅረጽ የሚያስችል መሣሪያ በአንድ በግል ይዞታ የሚገኝ ቦታ ለማስቀመጥና ይህንኑ መልሶ በመውሰድ ወይም የግንኙነት ዱካን በመከተል፣

፫. ሠርጎ በመግባትና አብሮ በመሆን የተጠርጣሪውን እንቅስቃሴ መከታተል፣ በምስልና ድምፅ በመቅረጽ፤ ወይም

፬. ሰነዶችንና የተለያዩ የምስል ግንኙነቶችን በመፍጠር ነው፡፡

አንቀጽ ፻፮ መሟላት ስላለባቸው ቅድመ ሁኔታዎች

፩. መርማሪ ፖሊስ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ሲፈቅድ በልዩ የወንጀል ምርመራ ዘዴ ማስረጃ እንዲሰበስብ ለፍርድ ቤት ጥያቄ ማቅረብ ይችላል፡፡ በዚህ ንዑስ አንቀጽ መሠረት የሚቀርበው ጥያቄ ልዩ የምርመራ ዘዴውንና ጊዜውን፣ የተጠርጣሪውን ማንነት በግልጽ ማመልከት አለበት፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ጥያቄ የቀረበለት ፍርድ ቤት፤

(ሀ) የወንጀል ድርጊቱ በረቀቀ ሁኔታ በመፈጸሙ በመደበኛው የማስረጃ ማሰባሰቢያ ዘዴ ማስረጃ ማግኘት አስቸጋሪ መሆኑን፤ እና

(ለ) ተጠርጣሪውን፣ ማስረጃውን እና የወንጀል ፍሬውን በቁጥጥር ሥር ለማዋል ያለው አስተዋፅኦ ከፍተኛ መሆኑን፣

በበቂ ምክንያት ያመነ እንደሆነ ማስረጃው በዚህ ሕግ በተደነገጉት ልዩ የምርመራ ዘዴዎች እንዲሰበሰብ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፫. ፍርድ ቤቱ የሚሰጠው ትእዛዝ፤

(ሀ) የሚታወቅ ከሆነ የተጠርጣሪውን ስምና አድራሻ፣

(ለ) እንደነገሩ ሁኔታ ትእዛዙ የሚፈጸምበት መኖሪያ ቤት ወይም ቦታ አድራሻ፣

(ሐ) ትእዛዙ ተፈጻሚ የሚሆንበት የጊዜ ገደብ፣

(መ) በልዩ ወንጀል ምርመራ ዘዴ፣ የሚሰበሰበውን ማስረጃ፣ እና

(ሠ) ሌላ አግባብነት ያለውን ዝርዝር መረጃ መያዝ አለበት፤

፬. ከዚህ በላይ ከንዑስ አንቀጽ ፩ እስከ ፫ የተደነገገው ቢኖርም ከፍርድ ቤት ፈቃድ እስከሚገኝ ማስረጃው የሚጠፋ መሆኑ በሚገባ ሲታመን በዚህ ሕግ አንቀጽ ፻፫ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት በልዩ የወንጀል ምርመራ ዘዴ ማስረጃ ለማሰባሰብ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕጉ በጽሑፍ ለመፍቀድ ይችላል፡፡

፰. መርማሪው ፖሊስ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕጉ ከዚህ በላይ በንዑስ አንቀጽ ፬ መሠረት የሰጠውን ፈቃድ ከሰባ ሁለት ሰዓት ባልበለጠ ጊዜ ውስጥ ለፍርድ ቤቱ በጽሑፍ አቅርቦ እንዲቀጥል ያስፈቅዳል፡፡ ፍርድ ቤቱ በልዩ የወንጀል ምርመራ ዘዴ ማስረጃ ማስባሰቡን እንዲቀጥል ካልፈቀደ የተሰበሰበው ማስረጃ እንዲወገድ ትዕዛዝ ይሰጣል፡፡

አንቀጽ ፪፮ የጊዜ ገደብ

፩. በልዩ የወንጀል ምርመራ ዘዴ ማስረጃ እንዲሰበሰብ በፍርድ ቤት የሚሰጥ ትዕዛዝ ከሁለት ወር ሊበልጥ አይችልም፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ዐቃቤ ሕግ ተጨማሪ ጊዜ እንዲሰጥ ሲያመለክት ፍርድ ቤት አሳማኝ ምክንያት መኖሩን ሲረዳ በልዩ የወንጀል ምርመራ ዘዴ ማስረጃ የማሰባሰብ ጊዜ አንድ ወር ላልበለጠ ጊዜ እንዲራዘም ሊፈቅድ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፪፯ ለፍርድ ቤት ሪፖርት ስለማቅረብ

፩. ዐቃቤ ሕግ በልዩ ማስረጃ የማሰባሰቢያ ዘዴ የተሰበሰበው ማስረጃ ሪፖርት በትእዛዙ ላይ ፍርድ ቤቱ በሚወስነው ጊዜ ውስጥ ትእዛዙን ለሰጠው ፍርድ ቤት ኘሬዚዳንት መቅረብ አለበት፡፡ ሆኖም የተፈቀደው ልዩ የወንጀል ምርመራ ጊዜ እንዳበቃ ዐቃቤ ሕግ የመጨረሻ ሪፖርት ያቀርባል፡፡

፪. ዐቃቤ ሕግ ለፍርድ ቤቱ ፕሬዚዳንት በሚያቀርበው ሪፖርት የተሰበሰበውን ማስረጃ ዝርዝር፣ ለምርመራው አግባብነት ያለውንና የሌለውን በመለየት ይገልጻል፡፡

፫.ፕሬዚዳንቱ የቀረበው የማስረጃ ሪፖርት ልዩ ምርመራው በተፈቀደው መሠረት መከናወኑን ያረጋግጣል፤ በማስረጃነት የማያገለግል ነገር እንዲወገድ ትዕዛዝ ይሰጣል፡፡ እንዲሁም ከተሰጠው ትእዛዝ ውጭ የተከናወነ ተግባር ባጋጠመ ጊዜ በልዩ የወንጀል ምርመራ ዘዴ ማስረጃ ማሰባሰቡ እንዲቋረጥ ወይም ሌላ ተገቢ መስሎ የታየውን ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፬. ዐቃቤ ሕግ በልዩ ወንጀል ምርመራ ዘዴ የተሰበሰበው ማስረጃ ለምርመራው አግባብነት እንደሌለው ካመነ እንዲወገድ ያደርጋል፡፡

አንቀጽ ፶፱ በሰርጎ ገብነት ኃይልን ስለመጠቀም

፩. በልዩ የምርመራ ዘዴ ማስረጃ እንዲሰበሰብ ከፍርድ ቤት ወይም ከጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ የተፈቀደለት ሰው በተፈጸመ ወንጀል ማስረጃ ለማሰባሰብ የወንጀል ድርጊት መፈጸም ወይም መሳተፍ የግድ አስፈላጊ እንደሆነ ኃይል ለመጠቀም ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ በተደነገገው መሠረት የሚወሰድ የኃይል መጠቀም ርምጃ

(ሀ) የግድ አስፈላጊ፣

(ለ) ሌላ አማራጭ መንገድ የሌለ መሆኑን የተረጋገጠ እና

(ሐ) ለማሳካት ከታሰበው ዓላማ ጋር ተመጣጣኝ መሆን አለበት፡፡

፫. የዚህ አንቀጽ ንዑስአንቀጽ ፩ ድንጋጌ ቢኖርም በልዩ የወንጀል ምርመራ ዘዴ ማስረጃ ለማሰባሰብ የተፈቀደለት ሰው በማናቸውም ሁኔታ በግድያና አስገድዶ መድፈር ወንጀል መሳተፍ የለበትም፡፡

አንቀጽ ፷ ማስረጃ ተቀባይነት የማያገኝበት ሁኔታ

ከዚህ በላይ የተደነገገውን በመተላለፍ ከተፈቀደው ውጭ ልዩ የወንጀል ምርመራ ዘዴን በመጠቀም የሚሰበሰብ ማስረጃ ተቀባይነት የለውም፡፡

ምዕራፍ ሦስት

የተጠርጣሪ አያያዝ፣ አቆያየት እና ቃል አቀባበል

አንቀጽ ፷፩ ተጠርጣሪን ስለመጥራት

፩. መርማሪ ወንጀል ስለመፈጸሙ በቂ ጥርጣሬ ሲኖረው በዚህ ሕግ አንቀጽ ፷፯ እና ፷፯ መሠረት ያልተያዘ እንደሆነና በመጥሪያ ቢጠራ ይቀርባል

የሚል እምነት ሲኖረው በፖሊስ ጣቢያ እንዲቀርብ አመቺ በሆነ ማንኛውም መንገድ ሊጠራው ይችላል፡፡ መርማሪ ተጠርጣሪን ከመጥራቱ በፊት ይህንኑ ለዐቃቤ ሕግ ማሳወቅ አለበት፡፡

፪. በመርማሪ የሚላክ መጥሪያ ተጠርጣሪው የተጠረጠረበትን ወንጀል፣ የተጠራበትን ቦታና ጊዜ የሚገልጽ ዝርዝር መያዝ አለበት፡፡

፫. መጥሪያ የደረሰው ተጠርጣሪ ለምርመራ ካልቀረበ መርማሪው በድጋሚ መጥሪያ ሊጠራው ወይም የፍርድ ቤት የመያዣ ትእዛዝ በማውጣት ሊይዘው ይችላል፡፡

አንቀጽ ፻፲፪ ተጠርጣሪን ስለመያዝ

፩. የተጠርጣሪው መቅረብ ለምርመራው ሂደት አስፈላጊ ካልሆነ በቀር መርማሪው ፖሊስ ተጠርጣሪውን ሳይዝ ምርመራውን ያከናውናል፡፡

፪. በወንጀል የተጠረጠረ ማንኛውም ሰው ሊያዝ ወይም በማቆያ ወይም በማረፊያ ቤት ሊቆይ የሚችለው በዚህ ምዕራፍ በተደነገገው መሠረት ብቻ ነው፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም ወንጀሉ ከባድ ሆኖ ስለወንጀሉ መፈጸም መርማሪው በቂ ማስረጃ ካለው ወይም ወንጀሉ ለመሠራቱ በአካባቢው ሁኔታ የተደገፈና የሚታመን መስሎ የተገኘ እንደሆነ ተጠርጣሪው በዚህ ክፍል በተደነገገው መሠረት ተይዞ ምርመራው ሊካሔድ ይችላል፡፡

፬. በወጣት ጥፋተኞች ላይ፣ በደንብ መተላለፍና በመገናኛ ብዙኃን በሚፈጸሙ ወንጀሎች ላይ በሚከናወን ምርመራ ተጠርጣሪው ሳይያዝ መከናወን አለበት፡፡

አንቀጽ ፻፲፫ የፍርድ ቤት የመያዣ ትእዛዝ

፩. በወንጀል የተጠረጠረ ሰው ሊያዝ ወይም በማቆያ ወይም በማረፊያ ቤት ሊቆይ የሚችለው በፍርድ ቤት ትእዛዝ ብቻ ነው ፡፡

፪. መርማሪ በሚያቀርበው ጥያቄ መሠረት በአቅራቢያው ያለ ፍርድ ቤት የመያዣ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡ ሆኖም አስገዳጅ ሁኔታ ሲፈጠር ጥያቄው ለማንኛውም ፍርድ ቤት ሊቀርብ ይችላል፡፡

፫. ተጠርጣሪው የተጠረጠረበት ወንጀል የእጅ ከፍንጅ ወንጀል ካልሆነና በፖሊስ መጥሪያ ሊቀርብ ካልቻለ እና የተጠርጣሪው መቅረብ ለምርመራው ሥራ የግድ አስፈላጊ ሲሆን ፍርድ ቤት የመያዝ ትእዛዝ ይሰጣል፤ የመያዝ ትእዛዙም በማንኛውም ጊዜ የሚቀርብ ሆኖ ትእዛዙ ጥያቄው እንደቀረበ ወዲያውኑ መሰጠት አለበት፡፡

አንቀጽ ፻፲፩ የመያዣ ትእዛዝ

፩. በፍርድ ቤት የሚሰጥ የመያዣ ትእዛዝ የተጠርጣሪውን ስም እና የታወቀ አድራሻ፣ የተጠረጠረበትን ወንጀል፣ ማዘዣውን የሰጠው ፍርድ ቤት፣ ማዘዣው የተሰጠበት ቀን፣ ወር እና ዓመተ ምኅረት፣ ማዘዣው የሚጸናበት ጊዜ እና ሌሎች አስፈላጊ የሆኑ ዝርዝሮችን መያዝ አለበት፡፡

፪. በፌዴራል ፍርድ ቤት የተሰጠ የመያዣ ትእዛዝ በሀገሪቱ የግዛት ወሰን ውስጥ ተፈጻሚነት አለው፤ ማንኛውም ተቋም ወይም ሥልጣን ያለው ሰው የመፈጸም ግዴታ አለበት፡፡ በክልል ፍርድ ቤት የተሰጠ የመያዣ ትዕዛዝ እንደአስፈላጊነቱ የሚያዘው ሰው ባለበት ክልል ላለው አቻ ፍርድ ቤት ቀርቦ ተፈጻሚነት ያገኛል፡፡

አንቀጽ ፻፲፪ አስቸኳይ ሁኔታ

፩. መርማሪ ፍርድ ቤት ቀርቦ የመያዣ ትእዛዝ እስኪያወጣ ድረስ አስቸኳይ ሁኔታ ሲያጋጥም በስልክ፣ በሌላ የመገናኛ ዘዴ የመያዣ ትእዛዝ እንዲሰጠው በአቅራቢያው ያለን ፍርድ ቤት ሊጠይቅ ይችላል፡፡

፪. መርማሪው በዚህ አንቀጽ መሠረት ያቀረበውን አስቸኳይ የመያዣ ጥያቄ በሃያ አራት ሰዓት ውስጥ በጽሑፍ ለፍርድ ቤቱ ያቀርባል፡፡

፫. መርማሪ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ መሠረት ጥያቄውን በጽሑፍ ካላቀረበ የመያዣ ትእዛዝ ጥያቄው እንዳልተሰጠ ይቆጠራል፤ የተያዘውም ሰው ከእስር ይፈታል፡፡

አንቀጽ ፻፲፪ ያለፍርድ ቤት ትእዛዝ ተጠርጣሪን መያዝ

፩. አንድ መርማሪ ወይም የፖሊስ ባልደረባ አንድን በከባድ ወንጀል የተጠረጠረን ሰው የፍርድ ቤት የመያዣ ትዕዛዝ እስከሚያወጣ ወይም በስልክ የመያዣ ትዕዛዝ ለማግኘት በሚያደርገው ጥረት በሚፈጠረው መዘግየት ተጠርጣሪው ሊጠፋ ይችላል ብሎ ሲያምን ያለፍርድ ቤት ትዕዛዝ ሊይዘው ይችላል፡፡

፪. አፈጻጸሙም ከዚህ በላይ በአንቀጽ ፻፲፩ በተደነገገው መሠረት ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፻፲፫ በእጅ ከፍንጅ ወንጀል ተጠርጣሪን መያዝ

፩.ማንኛውም ሰው ወይም ፖሊስ ከሦስት ወር በማያንስ ቀላል እሥራት የሚያስቀጣ የእጅ ከፍንጅ ወንጀል ሲፈፅም የተገኘን ተጠርጣሪ ያለ ፍርድ ቤት የመያዣ ትእዛዝ መያዝ ይችላል፤

፪.በግል አቤቱታ የሚያስቀጣ ወንጀል እጅ ከፍንጅ ሲፈጽም የተገኘ ተጠርጣሪ በፖሊስ ሊያዝ የሚችለው በግል ተበዳይ አቤቱታ ሲቀርብ ብቻ ነው፡፡

፫.ተጠርጣሪን የያዘ ማንኛውም ሰው ወዲያውኑ አቅራቢያው ላለው ፖሊስ ተቋም ማስረከብ አለበት፡፡

አንቀጽ ፻፲፬ የመተባበር ግዴታ

፩. በፍርድ ቤት ወይም ያለ ፍርድ ቤት ትእዛዝ ሰው ሲያዝ ትብብር እንዲያደርግ በፖሊስ የተጠየቀ ማንኛውም ሰው በራሱ ወይም በንብረቱ ላይ አደጋ የማያደርስ እንደሆነ በወንጀል ሕግ መሠረት የመተባበር ግዴታ አለበት፡፡

፪.ተጠርጣሪን የያዘ ሰው ወንጀል ስለመፈጸሙ ምስክር ሆኖ የሚቀርብ ከሆነ በዚህ ሕግ በአንቀጽ ፺፯ በተደነገገው መሠረት ቃሉን መስጠት አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፻፲፱ ተጠርጣሪ ሲያዝ ስለሚፈጸም ሥነ-ሥርዐት</u>

፩. አንድ የፖሊስ ባልደረባ አንድን ተጠርጣሪ በሚይዝበት ጊዜ ማንነቱን ለሚያዘው ሰው መግለፅ አለበት፡፡

፪. ፖሊስ የሚይዘውን ሰው ማንነት አስቀድሞ ማረጋገጥ አለበት፡፡

፫.ተጠርጣሪው የሚያዘው በፍርድ ቤት የመያዣ ትእዛዝ ከሆነ ፖሊሱ የፍርድ ቤቱን ትዕዛዝ ለሚያዘው ሰው ማንበብና ተጠርጣሪው ሲጠይቅም ለተጠርጣሪው ማሳየት አለበት፡፡ ትእዛዙ የተሰጠው በቃል እንደሆነ ይህንኑ ለተጠርጣሪው መግለጽ አለበት፡፡

፬. ተጠርጣሪው በቃል ወይም እጁን በመስጠት እንዲያዝ ያልተስማማ እንደሆነ ፖሊስ ሰውነቱን በመንካት ወይም በመጨበጥ ለመያዝ ይችላል፡፡

፭. ተጠርጣሪ ላለመያዝ በኃይል የተከላከለ ወይም ለማምለጥ የሞከረ እንደሆነ ፖሊስ ሁኔታው የሚፈቅደውን ተጠርጣሪውን ለመያዝ የሚያስችል ተመጣጣኝ ኃይል በመጠቀም ተጠርጣሪውን ለመያዝ ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፻፳ የተጠርጣሪነት ቃል</u>

፩. በዚህ ሕግ መሠረት ወንጀል ፈጽሟል ተብሎ እንዲቀርብ የተጠራ ወይም ተይዞ የቀረበ ሰው ስሙ፣ ፆታው፣ ዕድሜው፣ ዜግነቱ እና አድራሻው ተረጋግጦ ለቀረበበት የወንጀል ወይም የግል አቤቱታ ቃሉን እንዲሰጥ ይጠየቃል፡፡

፪. ቃሉን የሚቀበለው መርማሪ ተጠርጣሪው ቃሉን ከመስጠቱ በፊት ምላሽ ለመስጠት ነጻ እንደሆነና ያለመናገር መብት እንዳለው፣ በፈቃደኝነት የሚሰጠው ማንኛውም ቃል ፍርድ ቤት በማስረጃነት ሊቀርብበት እንደሚችል መንገር አለበት፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ ተጠርጣሪው ያለመናገር መብት ያለው መሆኑ የተደነገገው ቢኖርም ተጠርጣሪው ስሙን፣ ጾታውን፣ ዕድሜውን፣ ዜግነቱንና አድራሻውን እንዲገልጽ ለሚቀርብለት ጥያቄ ትክክለኛውን ምላሽ የመስጠት ግዴታ አለበት፡፡

፬. ተጠርጣሪው ቃሉን ለመስጠት ፈቃደኛ እንደሆነ ከመርማሪ ለሚቀርብለት ጥያቄ እንደአግባቡ በቃል፣ በጽሑፍ፣ በምልክት ወይም በአስተርጓሚ ምላሽ ሊሰጥ ይችላል፡፡ ተጠርጣሪው ቃሉን የሰጠው በአስተርጓሚ ከሆነ አስተርጓሚውም የተጠየቀውንና የሰጠውን ምላሽ ትክክለኛነት ያረጋግጣል፡፡

፭. ተጠርጣሪው ለሚቀርብለት ጥያቄ ምላሽ በሚሰጥበት ጊዜ ሂደቱ በምስል ወይም በድምፅ ሊቀረፅ ይችላል፡፡

፮. መርማሪ ተጠርጣሪው የሰጠውን የተከሳሽነት ቃል ብቻ ይመዘግባል፤ ይህንኑም በእርሱና በተጠርጣሪው እንዲፈረም ያደርጋል፤ ተጠርጣሪው ለመፈረም ፈቃደኛ ባልሆነ ጊዜ ይኸው በመዝገብ ላይ ያሰፍራል፡፡

፯. ተጠርጣሪው ቃሉን በማቆያ ቤት የምርመራ ክፍል ወይም ወንጀሉ በተፈጸመበት ቦታ ይሰጣል፡፡ ተጠርጣሪው ቃሉን በሚሰጥበት ጊዜ ጠበቃው በምርመራ ክፍሉ ይኖራል፡፡

<u>አንቀጽ ፻፳፭ በፍርድ ቤት የሚሰጥ የእምነት ቃል</u>

፩. የቀዳሚ ምርመራ ፍርድ ቤት ሥነ ሥርዐት ወይም የወንጀሉ ክስ መስማት ከመጀመሩ በፊት ማናቸውም ፍርድ ቤት ማንኛውንም የተሰጠውን ቃል ወይም የእምነት ቃል ለመመዝገብ ይችላል፡፡

፪. ፍርድ ቤቱ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ቃል የሰጠውን ሰው በነፃ ፈቃዱ ቃሉን መስጠቱን መጠየቅ፣ ማረጋገጥና በመዝገብ መመዝገብ አለበት፡፡ ሳይጠይቅና ሳያረጋግጥ መመዝገብ የለበትም፤ ይኸውም በመዝገቡ እንዲመዘገብ ይደረጋል፡፡

፫. ፍርድ ቤቱ የተሰጠውን ማንኛውም ቃል ወይም የእምነት ቃል ሳያጓድል በጽሑፍ፣ በመቅረጸ ድምፅ ወይም በቪዲዮ ይመዘግባል፤ የተመዘገበው ቃል

ወይም የእምነት ቃል ቃሉን ለሰጠው ሰው ከተነበበለት ወይም ከተገለጸለትና ትክክለኛነቱን ካረጋገጠ በኋላ ዳኛው ይፈርምበታል፡፡

አንቀጽ ፻፳፪ በመርማሪ የሚሰጥ ዋስትና

፩. ከዚህ በታች በአንቀጽ ፻፳፫ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ የተያዘው ሰው የተጠረጠረበት የወንጀል ድርጊት ቀላል ከሆነ ወይም ወንጀሉ መፈጸሙ አጠራጣሪ ሲሆን መርማሪ እንደ ነገሩ ሁኔታ ተጠርጣሪውን በራስ ዋስትና፣ በዋስትና ወይም ያለዋስትና ሊለቀው ይችላል፡፡

፪. ተጠርጣሪው የተጠረጠረበት ድርጊት መካከለኛ ወንጀል እንደሆነና አጠራጣሪ ሲሆን እንደነገሩ ሁኔታ መርማሪ ተጠርጣሪውን በዋስትና ሊለቅ ይችላል፡፡

፫. የተያዘው ሰው የተጠረጠረበት ድርጊት ከባድ ወንጀል ከሆነ በአርባ ስምንት ሰዓት ውስጥ በአቅራቢያ ወደሚገኝ ፍርድ ቤት ይቀርባል፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ እና ፪ መሠረት የተያዘው ሰው በዋስትና በሚለቀቅበት ጊዜ፤

(ሀ) በተወሰነ ጊዜና ቦታ መርማሪ ጋር ወይም ሌላ አመቺ በሆነ ቦታ በአካል ቀርቦ ሪፖርት እንዲያደርግ፣

(ለ) የተወሰነ ቦታ እንዳይደርስ፣

(ሐ) ከምስክሮች ወይም ከግል ተበዳዮች ጋር እንዳይገናኝ፣

(መ) ከተወሰነ ክልል ወይም ቦታ ውጭ እንዳይሔድ ግዴታ በማስገባት ወይም

(ሠ) የመሳሰሉትን ቅድመ ሁኔታዎች

ግዴታ በማስገባትና በማስፈረም ሊለቀቅ ይችላል፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ ከዋስትና ጋር የሚቀመጥ ቅድመ ሁኔታ እንደ አግባብነቱ አንዱን ወይም ከአንድ በላይ ወይም ሁሉንም ቅድመ ሁኔታዎች ሊያካትት ይችላል፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ ለተደነገጉ ቅድመ ሁኔታዎች አፈጻጸም መርማሪ ተገቢውን ክትትል ያደርጋል ወይም እንዲደረግ ተገቢውን ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፭. በዚህ አንቀጽ መሠረት በዋስትና የሚያዝ ገንዘብ በመንግሥት የገንዘብ አስተዳደር መሠረት በአደራ ይቀመጣል፡፡

አንቀጽ ፻፳፫ ተጠርጣሪን ፍርድ ቤት ማቅረብ

፩. በዚህ ክፍል በተደነገገው መሠረት የተያዘ ሰው በፖሊስ ዋስትና ያልተለቀቀ ከሆነ ከተያዘበት ጊዜ ጀምሮ በአርባ ስምንት ሰዓታት ውስጥ ፍርድ ቤት መቅረብ አለበት፡፡ ይህም ጊዜ ተጠርጣሪው ከተያዘበት ቦታ ፍርድ ቤት ለማድረስ አግባብ ባለው ግምት የሚጠይቀውን ጊዜ አይጨምርም፡፡

፪. መርማሪው ፖሊስ በዚህ አንቀጽ መሠረት ፍርድ ቤት የቀረበ ተጠርጣሪ የተያዘው በበቂ ጥርጣሬ መሆኑን ለፍርድ ቤቱ ማስረዳት አለበት፡፡

፫.ተጠርጣሪው የቀረበለትም ፍርድ ቤት የተያዘው ሰው በማረፊያ ቤት መቆየት ለምርመራው አይረዳም ብሎ ካመነ በዋስትና ይለቀዋል፡፡ ሆኖም ተጠርጣሪው ወንጀል ስለመፈጸሙ ማስረጃ የሌለ መሆኑን ሲረዳ ተጠርጣሪውን ያለ ዋስትና ሊለቀው ይችላል፡፡

አንቀጽ ፻፳፬ ተጨማሪ የምርመራ ጊዜ

፩.ፍርድ ቤቱ ምርመራው ያልተጠናቀቀ መሆኑንና ምርመራውን ለማድረግ ተጠርጣሪው በማረፊያ ቤት እንዲቆይ አስፈላጊ መሆኑን ሲያምን ለከባድና ለመካከለኛ ወንጀል እስከ አሥራ አራት ቀናት የሚደርስ ተጨማሪ የምርመራ ጊዜ ሊሰጥ ይችላል፣

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም ለሽብርተኝነት፣ ወንጀል የሚሰጥ ተጨማሪ የምርመራ ጊዜ እስከ ሃያ ስምንት ቀናት ሊሆን ይችላል፡፡

፫. ለመካከለኛ ወንጀሎች በፍርድ ቤቱ የሚፈቀድ ተጨማሪ የምርመራ ጊዜ ድምር በጠቅላላው ከሃያ ስምንት ቀናት ሊበልጥ አይችልም፡፡

፬. ሽብርተኝነትን ጨምሮ ለከባድ ወንጀሎች የሚሰጥ ተጨማሪ የምርመራ ጊዜ ከአራት ወራት መብለጥ የለበትም፡፡

፭. ምርመራው ተጠናቆ ተጨማሪ ጊዜ የማያስፈልገው እንደሆነ ፍርድ ቤት ተጠርጣሪው በዚህ ሕግ በተደነገገው መሠረት በዋስትና እንዲወጣ ወይም ዐቃቤ ሕግ በአንቀጽ ፻፸፪ ንዑስ አንቀጽ ፯ መሠረት ክስ እስከሚመሠርት ድረስ ከአስራ አምስት ቀናት ላልበለጠ ጊዜ በማረፊያ ቤት እንዲቆይ ሊወስን ይችላል፡፡

አንቀጽ ፻፷፮ ያልተጠናቀቀ ምርመራ ስለሚኖረው ውጤት

፩. ከዚህ በላይ በተደነገገው ተጨማሪ የምርመራ ጊዜ ውስጥ የወንጀል ምርመራው ካልተጠናቀቀ ፍርድ ቤት ተጠርጣሪው የተጠረጠረበት ወንጀል ዋስትና የማያስከለክለው እንደሆነ በዋስትና ይለቀዋል፤እንደነገሩ ሁኔታ ምርመራው ሊቀጥል ይችላል፡፡

፪. የወንጀል ምርመራው በተሰጠው ተጨማሪ ጊዜ ካልተጠናቀቀ በዚህ ሕግ ስለንብረት ዕግድ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ከወንጀል ድርጊት መፈጸም ጋር በተያያዘ የታገደ ወይም የተያዘ ንብረት ሲኖር እንዲለቀቅ ፍርድ ቤት ትእዛዝ መስጠት ይችላል፡፡

፫. ተጠርጣሪው የተጠረጠረበት የወንጀል ድርጊት ዋስትና የማያሰጠው ከሆነ ፍርድቤቱ መርማሪ ፖሊስ የምርመራ መዝገቡን ለዐቃቤሕግ እንዲያስተላልፍና ዐቃቤሕግም በአንቀጽ ፻፸፪ መሠረት በጉዳዩ ላይ እንዲወስን ትዕዛዝ ይሰጣል፡፡

፬. ዐቃቤ ሕግ በዚህ አንቀጽ መሠረት ውሳኔ ያልሰጠ እንደሆነ ተጠርጣሪው በዋስትና ያስያዘው ገንዘብ ወይም ንብረት ካለ ይመለስለታል፤ የተጣለ ዕግድ ካለም ይነሳል፤ ሌሎች ጉዳዮችን በተመለከተ አንድ ነጻ ሰው ያለው መብት አለው፡፡

አንቀጽ ፻፳፮ በማረፊያ ቤት የሚቆይ ሰው ስላለው መብት

፩. በዚህ ሕግ መሠረት ተይዞ በማረፊያ ቤት የሚቆይ ሰው የትዳር ጓደኛውን፣ የቅርብ ዘመዱን፣ ጓደኛውን፣ የኃይማኖት አማካሪውን፣ ሐኪሙንና የሕግ አማካሪውን ለማነጋገር ይፈቀድለታል፡፡

፪. ማረፊያ ቤቱ ተጠርጣሪው ዋስ እንዲያገኝ ወይም በተጠረጠረበት የወንጀል ጉዳይ ላይ ዝርዝር መረጃ ለማግኘት እንዲችል ድጋፍና ትብብር ማድረግ አለበት፡፡

ክፍል አንድ

ስለንብረት ዕግድ እና ማስተዳደር

አንቀጽ ፻፳፯ መርህ

፩. ተፈጽሟል ከተባለው ወንጀል ጋር ግንኙነት ያለው ማንኛውም ንብረት ወይም ገንዘብ በዚህ ሕግ መሠረት በፍርድ ቤት ትዕዛዝ መሠረት ሊታገድ፣ ሊያዝ እና አግባብነት ባለው አካል ሊተዳደር ይችላል፡፡

፪. በዚህ ሕግ በተለየ ሁኔታ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ፍርድ ቤት፡-

(ሀ) በወንጀል ሕግ ሊወረስ የሚችል ሲሆን፣

(ለ) በግለሰብ እጅ እንዳይገባ የተደነገገ ወይም ልዩ ፍቃድ የሚያስፈልገው ሲሆን፣ (ሐ) በተጠረጠረበት ወንጀል ሊቀጣ ከሚችለው የገንዘብ ቅጣት ወይም ካገኘው የማይገባ ጥቅም ወይም ከደረሰው ጉዳት ጋር ተመጣጣኝ የሆነ የግል ንብረትን፣

በዚህ ሕግ መሠረት ሊያግድ ይችላል፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ እና ፪ (ሐ) የተደነገገው ገንዘብ ለተከሳሹና ለቤተሰቡ የእለት ኑሮ አስፈላጊ የሆነ እና በሕግ እንዳይታገድ የተመለከተ ንብረት ከሆነ አይታገድም፡፡

አንቀጽ ፻፳፰ የዕግድ ማመልከቻ ስለማቅረብ

፩. ዐቃቤ ሕግ በዚህ ሕግ አንቀጽ ፻፳፯(፪) የተጠቀሰው ንብረት እንዲታገድ ለፍርድ ቤት ማመልከቻ ማቅረብ ይችላል፡፡

፪.ማመልከቻው የወንጀል ክስ ከመመሥረቱ በፊት ወይም ከተመሠረተ በኋላ ሊቀርብ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፻፳፱ የማመልከቻው ይዘት

በዚህ ሕግ መሠረት የዕግድ ትእዛዝ እንዲሰጥ የሚቀርብ ማመልከቻ፤

፩. የወንጀሉን ፍሬ ነገር እና በየደረጃው የተወሰዱትን ርምጃዎች፣ ክስ ያልተመሠረተ እንደሆነ ጉዳዩ የሚገኝበት ደረጃ የሚያሳይ መረጃ፣

፪. የሚታገደው ንብረት በዚህ ሕግ አንቀጽ ፻፳፯(፪) በተዘረዘሩት ሁኔታ የተገኘ መሆኑን የሚያሳይ ምክንያት፣

፫. የንብረቱ ዝርዝር፣ የንብረቱ መለያ እና ንብረቱ የሚገኝበትን አድራሻ፣ እና

፬. የንብረት ዕግድ የቀረበበት ምክንያትና እና ሌሎች አስፈላጊ መረጃዎችን

መያዝ አለበት፡፡

አንቀጽ ፻፴ የዕግድ ትእዛዝ መስጠት

፩. ፍርድ ቤቱ የቀረበለትን ማመልከቻ ከመረመረ በኋላ የዕግዱን አስፈላጊነት ካመነበት ንብረቱ እንዳይሸጥ እንዳይለወጥ ወይም በሌላ ማንኛውም መንገድ ለሦስተኛ ወገን እንዳይተላለፍ የዕግድ ትእዛዝ ሊሰጥ

ይችላል፡፡ ትእዛዙን የሚመለከተው አካልና የሚቻል እንደሆነ ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ትእዛዙን እንዲያውቀው ያደርጋል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ በሌለበት የዕግድ ትእዛዝ ከተሰጠ መርማሪ ትእዛዙን ለተጠርጣሪው፣ ለተከሳሹ፣ ለወኪሉ ወይም በትእዛዙ ላይ ስሙ ለተጠቀሰ ሰው ያደርሳል፡፡

፫. የሚታገደው ንብረት የሚበላሽ ከሆነ ንብረቱ በጨረታ ተሽጦ ገንዘቡ በአደራ ይቀመጣል፡፡

<u>አንቀጽ ፻፴፩ የዕግድ ትእዛዝ ቀሪ መሆን</u>

፩. ተጠርጣሪው የማይከሰስ ከሆነ፣ ክሱ ከተነሳ፣ ከተዘጋ፣ ከተሻሻለ ወይም ከተለወጠ ወይም ተከሳሹ በነጻ ከተለቀቀ ፍርድ ቤቱ የሰጠውን የዕግድ ትእዛዝ በማናቸውም ጊዜ ቀሪ ሊያደርግ ወይም ሊያሻሽለው ይችላል፡፡

፪.ፍርድ ቤት በራሱ ተነሳሽነት ወይም ከተከራካሪ ወገኖች በአንደኛው አመልካችነት እግድ እንዲነሳ ትዕዛዝ ለመስጠት ይችላል፡፡

፫. ፍርድ ቤቱ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ መሠረት የዕግድ ትእዛዙ እንዲነሳ ትዕዛዝ ከመስጠቱ በፊት እንደአስፈላጊነቱ የዐቃቤ ሕግን አስተያየት ሊሰማ ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፻፴፪ የዕግድ ትእዛዝን ማንሳት ወይም ማሻሻል</u>

፩. በዚህ ሕግ አንቀጽ ፻፴ መሠረት የተሰጠ የዕግድ ትእዛዝ የደረሰው ወይም እንዲያውቅ የተደረገ ሰው ወይም በትእዛዙ ምክንያት መብቴ ተነካ የሚል ሦስተኛ ወገን ትእዛዙ እንዲነሳለት ወይም እንዲሻሻል ለፍርድ ቤት ሊያመለክት ይችላል፡፡

፪. የዕግድ ትእዛዙ እንዲነሳ ወይም እንዲሻሻል ለፍርድ ቤት የሚቀርብ ማመልከቻ የታገደውን ንብረት ዐይነትና ዝርዝር አድራሻ፣ እግዱ የሚነሳበትን ምክንያት እና ሌሎች አስፈላጊ የሆኑ ማስረጃዎችን መያዝ አለበት፡፡

፫. ፍርድ ቤቱ በዚህ አንቀጽ መሠረት የሚቀርብ ማመልከቻ ላይ ዐቃቤ ሕግ አስተያየት እንዲሰጥበት ካደረገ በኋላ ተገቢ በሆነ አጭር ጊዜ ውስጥ ውሳኔ መስጠት አለበት፡፡

ንዑስ ክፍል አንድ
ስለንብረት አስተዳዳሪ

አንቀጽ ፻፴፫ ንብረት አስተዳዳሪ

፩. ፍርድ ቤቱ የዕግድ ትእዛዝ የተሰጠበትን ንብረት በተመለከተ እንደነገሩ ሁኔታ ከዚህ ቀጥሎ የተመለከተውን ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፤

(ሀ) ንብረቱን የሚያስተዳድር ሰው መሾም፣

(ለ) ንብረቱን በይዞታ ወይም በአደራ አስቀማጭነት ወይም በአስተዳዳሪነት ለሌላ ሰው ሆኖ የያዘን ሰው ንብረቱን እንዲለቅ፣

(ሐ) የተለቀቀውን ንብረት አስተዳዳሪው ተረክቦ በይዞታው ሥር እንዲያደርግ፣ እንዲጠብቅና እንዲያስተዳድር፣

(መ) ተቀባዩ የተረከበውን ንብረት ለመጠበቅ፣ ለማስተዳደር፣ ለማሻሻል የሚያስችል ሥልጣን መስጠት፣

(ሠ) ንብረቱ እንዳይሸጥ፣ እንዳይለወጥ ወይም ለሌላ ሦስተኛ ወገን እንዳይተላለፍ ለሚመለከተው አካል ትእዛዝ መስጠት፣

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩(ሀ) መሠረት በንብረት አስተዳዳሪነት የሚሾመው የተፈጥሮ ሰው እንደሆነ አስተዳዳሪው መልካም ሥነምግባርና ችሎታ ያለው፣ ከተከሳሹ ጋር ዝምድና ወይም የጥቅም ግንኙነት የሌለው እና ንብረት ለማስተዳደር ፈቃድ ያለው መሆኑን ፍርድ ቤት ማረጋገጥ አለበት፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩(ሀ) መሠረት በንብረት አስተዳዳሪነት የሚሾመው የሕግ ሰውነት ያለው እንደሆነ ንብረት ለማስተዳደር ፈቃድና መልካም ስም ያለው፣ የጥቅም ግጭት እና ባለፉት ሦስት ዓመታት የሂሳብ አያያዙ ጉድለት የሌለበት መሆኑን ፍርድ ቤት ማረጋገጥ አለበት፡፡

፬. ፍርድ ቤቱ ንብረት አስተዳዳሪው ስለሚያስተዳድረው ንብረት የመክሰስና የመከሰስ ኃላፊነት እንዲኖረው፣ ከንብረቱ የሚገኝ ኪራይ፣ ትርፍ ወይም ሌላ ማንኛውንም ገቢ ለመሰብሰብና የሰበሰበውንም ገንዘብ ንብረቱን ለማስተዳደር ጠቃሚ ለሆነ ጉዳይ ለማዋል እንዲችል ወይም ተገቢ መስሎ የታየውን ሌላ ሥልጣን ሊሰጠው ይችላል፡፡

አንቀጽ ፻፴፬ ስለንብረት አስተዳደር ወጪ

፩. በዚህ ሕግ መሠረት የታገደ ንብረትን ለማረካከብ፣ ለማስተዳደር የሚያስፈልገውን ወጪ ወይም ለንብረት አስተዳዳሪው ሊከፈለው የሚገባውን የአበል ክፍያ ከንብረቱ ላይ ስለሚከፈልበት ሁኔታ ፍርድ ቤት ጠቅላላ ወይም ልዩ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት የሚያስፈልገውን ወጪ ወይም አበል ለመወሰን ፍርድ ቤቱ ንብረት አስተዳዳሪ ከመሾሙ በፊት አስፈላጊው ማጣራት እንዲደረግ ሊያዝ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፻፴፭ የንብረት አስተዳዳሪ ግዴታ

በዚህ ሕግ መሠረት የሚሾም ንብረት አስተዳዳሪ፡-

፩. እንዲያስተዳድር የተሾመበትን ንብረት በተመለከተ ሊደርስ ይችላል ለሚባል ጉዳት ተመጣጣኝ የሆነ ዋስ ወይም መያዣ የመስጠት፤

፪. ፍርድ ቤቱ በሚወስነው ጊዜና ሥርዐት መሠረት ዝርዝር ሪፖርትና የሂሣብ መግለጫ የማቅረብ፤

፫. ፍርድ ቤቱ በሚወስነው መሠረት ከንብረቱ ላይ የሚፈለግበትን ገንዘብ የመክፈል፣

፬. ሙያው በሚጠይቀው ደረጃና አሠራር መሠረት ንብረቱን የማስተዳደር፣

ግዴታ አለበት፡፡

አንቀጽ ፻፴፮ የንብረት አስተዳዳሪው ኃላፊነት

ንብረት አስተዳዳሪው በራሱ ቸልተኝነት ወይም ሆን ብሎ በንብረቱ ላይ ጉዳት ወይም ጉድለት ያደረሰ እንደሆነ ለደረሰው ጉዳት ወይም ጉድለት ኃላፊነት አለበት፡፡ ጉዳዩም በፍትሐብሔር ሕግና ሥነ ሥርዓት መሠረት ይመራል፡፡

አንቀጽ ፻፴፯ ንብረት አስተዳዳሪን ስለመሻር

በፍርድ ቤት የተሾመ ንብረት አስተዳዳሪ ግዴታውን ካልተወጣ ወይም በንብረቱ ላይ ኃላፊነት የሚያስከትል ጉዳት ካደረሰ በፍርድ ቤቱ አነሳሽነት፣ በዐቃቤ ሕግ ወይም በተከሳሽ ወይም በማንኛውም መብቱ በተነካ ሦስተኛ ወገን አመልካችነት እንደነገሩ ሁኔታ ሊሻር ይችላል፡፡

አንቀጽ ፻፴፰ ንብረትን ማሸግ

፩. የታገደን ንብረት አሽጎ መጠበቅ አስፈላጊ ሆኖ ከተገኘ በዐቃቤ ሕግ አመልካችነት ወይም ፍርድ ቤቱ በራሱ ተነሳሽነት ንብረቱ እንዲታሸግ ትእዛዝ ለመስጠት ይችላል፡፡ ተከሳሽ ወይም ማንኛውም መብቱ የተነካ ሦስተኛ ወገን ንብረቱ ታሽጎ እንዲቆይ ጥያቄ ካቀረበ ፍርድ ቤት ተገቢውን ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፪. ፍርድ ቤት የማሸግ ትእዛዝ በሚሰጥበት ጊዜ ይህን ሥራ ለመፈጸም ተገቢ የሆነ ሰው መርጦ መሾም አለበት፡፡

፫. እሽግ የተደረገበትን ንብረት እሽጉ እንዲነሳ ፍርድ ቤት ካላዘዘ በስተቀር እሽጉ መቀደድ ወይም መከፈት የለበትም፡፡

አንቀጽ ፻፴፱ የንብረትን ዝርዝር ማዘጋጀት

፩. የእሽግ ትእዛዝ የተሰጠበት ወይም የሚሰጥበት ንብረት ዝርዝር እንዲዘጋጅና እንዲታወቅ አስፈላጊ መሆኑን ፍርድ ቤቱ ካመነ ለዚሁ ተግባር ችሎታ ያለውን ሰው በመሾም የንብረቱ ዝርዝር ተዘጋጅቶ እንዲቀርብ ትዕዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ ፩ መሠረት የንብረቱን ዝርዝር የሚያዘጋጅ ሰው እንደአግባብነቱ በዚህ ሕግ አንቀጽ ፪፴፰ ንዑስ አንቀጽ ፪ መሠረት ንብረት እንዲያሽግ የተሾመ ሰው ሊሆን ይችላል፡፡

፫. የንብረቱን ዝርዝር እንዲያዘጋጅ የተሾመው ሰው ከሁለት የማያንሱ ምስክሮች ባሉበት በፍርድ ቤቱ ትእዛዝ ተለይቶ የተገለፀውን የንብረት ዝርዝር ያዘጋጃል፡፡ ዝርዝሩም ፍርድ ቤት የሰጠውን ትእዛዝ እና የንብረቱን የዋጋ ግምት መያዝ አለበት፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፫ መሠረት የንብረቱ ዋጋ እንዲገመት ፍርድ ቤቱ ትእዛዝ የሰጠ እንደሆነ ግምቱ በልዩ አዋቂ አማካኝነት ይከናወናል፡፡

፭. የተዘጋጀ የዋጋ ግምት ዝርዝር መግለጫ በልዩ አዋቂው ተፈርሞ እና የዋጋ ግምት ዝርዝሩ የተዘጋጀበት ቀን፣ ወርና ዓመተ ምኅረት ተፅፎበት የንብረት ዝርዝር እንዲያዘጋጅ ከተሾመው ሰው ሪፖርት ጋር ይያያዛል፡፡

፮. የንብረት ዝርዝር እንዲያዘጋጅ የተሾመው ሰው ሪፖርት የተጻፈበት ቀን፣ ወርና ዓመተ ምኅረት ተፅፎበት እና ተፈርሞበት ለፍርድ ቤት ይቀርባል፡፡ ፍርድ ቤቱም ለዚሁ ጉዳይ በተለይ በተዘጋጀው መዝገብ ውስጥ በሬጂስትራር እንዲመዘገብ በማድረግ በጉዳዩ ላይ ተገቢውን ውሳኔ ይሰጣል፡፡

<u>አንቀጽ ፪፵ መዝገብ ማዘጋጀት</u>

፩. ንብረት እንዲያሽግ የተሾመ ሰው የማሸጉን ተግባር በትእዛዙ መሠረት ከመፈጸሙ በፊት፡-

(ሀ) የፍርድ ቤቱ ትእዛዝና ትእዛዙ የተሰጠበት ቀን፣ ወርና ዓመተ ምኅረት፤

(ለ) የታሸገ ንብረት ዝርዝርና የሚገኝበት ሥፍራ፤

(ሐ) እንዲታሸግ ከታዘዘ ንብረት የተገኘና መታሸግ የሚገባው ሆኖ ሳይገኝ የቀረን ወይም የጎደለን ንብረት ዝርዝር፤ እና ፤

(መ) የታሸገው ንብረት ያለበትን ቤት ወይም የሚገኝበትን ቦታ፣ የሚጠብቀውን ወይም ለዚሁ ቤትና ቦታ ኃላፊ የሆነ ሰው ካለ ስሙንና አድራሻውን፤

የሚያመለክት መዝገብ ማዘጋጀት አለበት፡፡

፪. መዝገብ በአሻጊው ሊፈረምበትና እሸጉ የተደረገበትን ቀን፣ ወርና ዓመት ምኅረት ማመልከት አለበት፡፡

፫. የታሸገ ንብረት የሚገኝበት ቦታ ቁልፍ ያለው እንደሆነ አሻጊው መክፈቻውን ለፍርድ ቤቱ ሬጂስትራር ማስረከብ አለበት፡፡

አንቀጽ ፻፵፩ ስለማይታሸግ ንብረት

፩. የታገደው ንብረት በተፈጥሮው ወይም በመታሸጉ ምክንያት የሚበላሽ ከሆነ በንብረቱ ላይ የእሽግ ትእዛዝ አይሰጥም፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት የማይታሸግ ንብረትን ዝርዝር አሻጊው እንዲያቀርብና በጨረታ ተሸጦ ገንዘቡ በአደራ ይቀመጣል፡፡

አንቀጽ ፻፵፪ ኑዛዜና ሌላ የጽሑፍ ሰነድ

፩. ንብረት አሻጊ በሚታሸገው ንብረት ውስጥ የኑዛዜ ጽሑፍ ወይም ቀድሞ የታሸገ ንብረት ወይም ሌላ ሰነድ ያገኘ እንደሆነ የዚህን ንብረት ወይም ጽሑፍ ዝርዝር በእሽጉ ውስጥ በማስቀመጥ በኑዛዜው፣ ቀድሞ በታሸገው ንብረት ወይም ሌላ ሰነድ ላይ ትእዛዝ እንዲሰጥበት ለፍርድ ቤቱ ማቅረብ አለበት፡፡

፪. ፍርድ ቤት ኑዛዜው፣ ንብረቱ ወይም የተገኘው ሌላ ሰነድ ስለሚቀመጥበት ሁኔታና ስለ አያያዙ ተገቢውን ትእዛዝ መስጠት አለበት፡፡

አንቀጽ ፻፵፫ እሽግን ማንሳት

፩. ፍርድ ቤቱ በራሱ አነሳሽነት ወይም በሌላ ወገን አመልካችነት የተሰጠውን የእሽግ ትእዛዝ ማንሳት ተገቢ መሆኑን ሲያምን እሽጉ እንዲነሳ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፪. ፍርድ ቤት በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት እሽግ እንዲነሳ ሲወስን መርማሪ ወይም ዐቃቤ ሕግ እና እንደአስፈላጊነቱ ሌላ አግባብነት ያለው ሰው ቀርቦ አስተያየቱን እንዲሰጥ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፫. እሽጉ እንዲነሳ ፍርድ ቤቱ ትእዛዝ ከሰጠ እሽጉ የተነሳበት ቀን፣ ወርና ዓመት ምኅረት እንዲሁም የተገኙ ንብረቶች ዝርዝር እንዲቀርብለት ሊያዝ ይችላል፡፡

፬.እሽጉ ሲነሳ ከዚህ በላይ በአንቀጽ ፻፴፱ እና ፻፵ የተደነገገው እንደአስፈላጊነቱ ተፈጻሚ ይሆናል፡፡

መጽሐፍ ሦስት

ቀዳሚ ምርመራ እና ዋስትና

ምዕራፍ አንድ

ስለቀዳሚ ምርመራ

አንቀጽ ፻፵፬ ዓላማ

የቀዳሚ ምርመራ ዓላማ የዐቃቤ ሕግ ማስረጃ እንዲሁም ተከሳሹ እንዲመዘገብለት የሚፈልገውን ማስረጃ መያዝና መጠበቅ ነው፡፡

አንቀጽ ፻፵፭ መርህ

፩. በዚህ ሕግ በሠንጠረዥ "ለ" ከባድ ወንጀል መሆናቸው በተደነገጉ ጉዳዮች የተጠረጠረን ሰው ዐቃቤ ሕግ በቀጥታ ክስ ለመመሥረት ካልወሰነ በስተቀር በመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ቀዳሚ ምርመራ ሊካሔድ ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ቀዳሚ ምርመራ የሚያስፈልገው ከባድ ወንጀል መሆናቸው ለተደነገጉ እና ሌላ ተደራራቢ ወንጀል የተፈጸመ እንደሆነ የቀዳሚ ምርመራው በሁሉም የወንጀል ዓይነቶች ላይ ይካሔዳል፡፡

፫.ቀዳሚ ምርመራ አድራጊ ፍርድ ቤት ዐቃቤ ሕግ እና ተጠርጣሪው ያቀረቡትን ማስረጃዎች ይመዘግባል፤ እንዲጠበቅ ያደርጋል፡፡

አንቀጽ ፻፵፯ ሥልጣን ያለው ፍርድ ቤት

፩. ቀዳሚ ምርመራ ለማካሔድ ሥልጣን ያለው ፍርድ ቤት ወንጀሉ በተፈጸመበት ቦታ የአካባቢ ሥልጣን ያለው የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ነው፡፡

፪.በዘህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም ለማስረጃው ደኅንነትና ለምስክሮች አቀራረብ ሲባል ዐቃቤ ሕግ የቀዳሚ ምርመራ እንዲካሔድ ለማንኛውም የመጀመሪያ ፍርድ ቤት ሊያመለክት ይችላል፡፡

፫.ዐቃቤ ሕግ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ መሠረት ሲወስን ለተጠርጣሪው ያለውን አመቺነት ግምት ውስጥ ማስገባት አለበት፡፡

አንቀጽ ፻፵፮ ለቀዳሚ ምርመራ ስለማመልከት

፩. ዐቃቤ ሕግ የምርመራ መዝገቡን መርምሮ በዚህ ሕግ በአንቀጽ ፻፵፭ መሠረት ጉዳዩ በቀዳሚ ምርመራ አድራጊ ፍርድ ቤት እንዲጣራ ሲወስን ለቀዳሚ ምርመራ አድራጊው ፍርድ ቤት ማመልከቻውን ያቀርባል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ማመልከቻ የቀረበለት ፍርድ ቤት ማመልከቻው በቀረበለት ዕለት ቀዳሚ ምርመራ የሚጀመርበትን ቀን በመወሰን ዐቃቤ ሕግ፣ ተጠርጣሪ፣ ምስክሮች እና ሌሎች ማስረጃዎች በቀጠሮው ቀን ፍርድ ቤት እንዲቀርቡ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ የተደነገገው ቢኖርም ዓቃቤ ሕግ በቀጠሮው ቀን ተጠርጣሪው መቅረብ የማይችል፣ማስረጃው የሚበላሽ፣ የሚጠፋ ወይም የማስረጃነት ዋጋው የሚቀንስ መሆኑን ለፍርድ ቤቱ በበቂ ሁኔታ ካስረዳ ፍርድ ቤቱ ከምስክሮች ቃል ውጭ የሆኑ የዐቃቤ ሕግ ማስረጃዎች ተጠርጣሪው በሌለበት ይመዘግባል፡፡

አንቀጽ ፻፵፰ የማስረጃ አመዘጋገብ

፩.ፍርድ ቤቱ ተጠርጣሪው እንደቀረበ ወይም በዚህ ሕግ አንቀጽ ፻፵፯ ንዑስ አንቀጽ ፫ መሠረት ማስረጃውን መመዝገብ አስፈላጊ ሲሆን ዐቃቤ ሕግ ጉዳዩን አስረድቶ ማስረጃውን እንዲያሰማ ያደርጋል፡፡

፪.የዐቃቤ ሕግ ማስረጃ ከተመዘገበ በኋላ ቀዳሚ ምርመራ አድራጊው ፍርድ ቤት ለተጠርጣሪው፣

(ሀ) ፈቃደኛ እንደሆነ ለክሱ መልስ ቃሉን ለመስጠት የሚችል እንዲሁም እንዲመዘገብለት የሚፈልገው ማስረጃ ካለ እንዲመዘገብለት፣

(ለ) ቃሉን ለመስጠት የማይገደድ መሆኑን እና የሚሰጠው ቃል በጽሑፍ ሆኖ ነገሩ ሲሰማ በማስረጃነት የሚቀርብ፣

መሆኑን ይነግረዋል፡፡

፫. በቀዳሚ ምርመራ አድራጊው ፍርድ ቤት የተመዘገበ ማስረጃ ግልባጭ ለዐቃቤ ሕግና ለተጠርጣሪው መሰጠት አለበት፡፡

አንቀጽ ፻፵፱ ተጨማሪ ማስረጃ

የቀዳሚ ምርመራ አድራጊ ፍርድ ቤት ለዚህ ንዑስ ክፍል አፈጻጸም ምስክርነቱ ወይም የማስረጃ ምንጭነቱ አስፈላጊ የሆነ ተጨማሪ ሰው ወይም አግባብነት ያለው አካል እንዲቀርብና የሚሰጠው የምስክርነት ቃል ወይም ሌላ ማስረጃ እንዲመዘገብ ሊያደርግ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፻፶ ምስክሮች እንዲቀርቡ ስለማሳወቅ

በቀዳሚ ምርመራ አድራጊው ፍርድ ቤት የምስክርነት ቃል ወይም ሌላ ማስረጃ የሰጠ ምስክር ወይም አግባብነት ያለው አካል ክሱ በሚሰማበት ፍርድ ቤት የመቅረብ ግዴታ እንዳለበት ፍርድ ቤቱ ማሳወቅ አለበት፤ አስፈላጊ ሆኖ ሲያገኘው የራስ ዋስትና እንዲፈርም ያደርጋል፡፡

አንቀጽ ፻፶፩ የመዝገብ ዝርዝር

፩. በዚህ ሕግ አንቀጽ ፻፴፰ ንዑስ አንቀጽ ፫ ለዐቃቤ ሕግና ለተጠርጣሪ የሚሰጥ ግልባጭ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ የተመለከተውን ዝርዝር መያዝ አለበት፡፡

፪. መዝገቡ፡-

(ሀ) የመዝገቡ ቁጥር፣

(ለ) የወንጀሉ ዐይነት፣ የተፈጸመበትን ቀን እና እንደአግባብነቱ ወንጀሉ የተፈጸመበት ንብረት ዋጋ ወይም ወንጀሉ የተፈጸመበት ሰው ልዩ ሁኔታ፣

(ሐ) ክስ ወይም የግል አቤቱታ ቀርቦ እንደሆነ የቀረበበትን ቀን፣

(መ) የክስ አቅራቢው ስምና አድራሻ፣

(ሠ) የሚታወቅ እንደሆነ የተጠርጣሪው ስም፣ አድራሻ፣ ሥራ፣ ፆታ፣ ዕድሜ፣ ዜግነቱ፣ የቤተሰቡ ሁኔታ እና ሌላ አስፈላጊ መረጃ፣

(ረ) ተጠርጣሪው የተያዘበት ቀን ወይም እንዲያዝ የፍርድ ቤት ትእዛዝ የተሰጠበት ቀን፣

(ሰ) ተጠርጣሪው ለመጀመሪያ ጊዜ ፍርድ ቤት የቀረበበት ቀን፣

(ሸ) የዐቃቤ ሕጉ ስምና አስፈላጊ ሲሆን የተጠርጣሪው ጠበቃ ስም፣

(ቀ) በቀዳሚ ምርመራ አድራጊ ፍርድ ቤት የተሰጠ ቃል፣

(በ) የዐቃቤ ሕግና የተጠርጣሪ ሌላ የተመዘገበ ማስረጃ፣ እና

(ተ) ቀዳሚው ምርመራ የተካሔደበት ቀን፣

ዝርዝር መያዝ አለበት፡፡

አንቀጽ ፻፶፪ የተጠርጣሪ አቆያየት

፩. በዚህ ሕግ በሌላ ምክንያት በተለየ ሁኔታ ተጠርጣሪው በማረፊያ ቤት የሚቆይ ካልሆነ በስተቀር የቀዳሚ ምርመራ አድራጊው ፍርድ ቤት ተጠርጣሪውን በዋስትና ይለቀዋል፡፡

፪.ቀዳሚ ምርመራ አድራጊው ፍርድ ቤት ዐቃቤ ሕግ ያቀረበው ማስረጃ በተጠረጠረ ሰው ላይ ክስ ለመመሥረት የሚያስችል አይደለም ብሎ ሲያምን ተጠርጣሪውን ያለዋስትና ለጊዜው ይለቀዋል፡፡

፫. የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ ድንጋጌ ቀጣይ ምርመራና ተጨማሪ የቀዳሚ ምርመራ ጥያቄን ወይም በቀጥታ ክስ መመስረትን አይከለክልም፡፡

ምዕራፍ ሁለት

ስለ ዋስትና

ክፍል አንድ

ጠቅላላ ድንጋጌዎች

አንቀጽ ፻፶፫ መርህ

፩.በወንጀል ድርጊት ተጠርጥሮ የተያዘ ወይም የተከሰሰ ሰው በዋስ የመፈታት መብት አለው፡፡

፪.ፍርድ ቤት ዋስትና ላለመቀበል ወይም በቅድመ ሁኔታ መፍታትን ጨምሮ የተያዘ ወይም የተከሰሰ ሰው በቂ የሆነ የዋስትና ማረጋገጫ እንዲያቀርብ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፫. ዋስትና እንደነገሩ ሁኔታ በመርማሪ አካል ወይም በፍርድ ቤት ሊሰጥ ይችላል፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ መሠረት የተገባ የዋስትና ግዴታ በተለየ ውሳኔ ካልተሻረ ወይም ካልተሻሻለ በስተቀር በማንኛውም የምርመራ፣ ክስና የፍርድ ሂደት ተፈጻሚነት አለው፡፡

አንቀጽ ፻፶፬ ዋስትና የሚያስከለክል ወንጀል

ተጠርጣሪ ወይም ተከሳሽ የተጠረጠረበት ወይም የተከሰሰበት ወንጀል፡-

፩. በዚህ ሕግ አንቀጽ ፷፬ ንዑስ አንቀጽ ፪ መሠረት ወንጀል ማስታወቅ ግዴታ የሆነባቸው ወንጀሎች ከሆነ፣

፪. የሙስና ወንጀል ሆኖ ቅጣቱ አሥር ዓመትና ከዚያ በላይ የሚያስቀጣ፣

ወይም ከአራት አመት በላይና ከአስረ አመት በታች የሚያስቀጡ ተደራራቢ ወንጀሎች ተፈፅመው እየተደመሩ ከአስር አመት በላይ የሚያስቀጣ

፫.በዕድሜ ልክ እስራት ወይም በሞት የሚያስቀጣ፣

እንደሆነ የዋስትና መብት አይከበርለትም፡፡

አንቀጽ ፻፶፭ ዋስትና በፍርድ ቤት ስለሚከለከልበት ሁኔታ

ፍርድ ቤቱ ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሽ በዋስትና ቢለቀቅ ፡-

፩.በተፈለገ ጊዜና ቦታ ሊቀርብ አይችልም ብሎ ሲያምን፣ ወይም

፪. ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ምስክርን በማስፈራራትና ማስረጃን በማጥፋት ችግር ይፈጥራል ተብሎ ሲታመን፤

ዋስትና ሊከለከል ይችላል፡፡

አንቀጽ ፻፶፮ ስለተጨማሪ ቅድመ ሁኔታ

ፍርድ ቤት ዋስትና ሲፈቅድ በዋስትና የተለቀቀው ሰው የዋስትና ግዴታው ጸንቶ በሚቆይበት ጊዜ በወንጀል ሕጉ አንቀጽ ፻፴፩ እስከ ፻፶፮ በተመለከተው መሠረት የጥንቃቄ ርምጃዎች ተጨማሪ ትዕዛዝ ለመስጠት ይችላል፡፡

ክፍል ሁለት
ስለዋስትና ግዴታ

አንቀጽ ፻፶፯ በዋስትና ለመለቀቅ የሚቀርብ ማመልከቻ

፩. በወንጀል ድርጊት ተጠርጥሮ የተያዘ ወይም የተከሰሰ ሰው በዋስትና ወረቀት እንዲለቀቅ በቃል ወይም በጽሑፍ ወይም በሌላ ማንኛውም አመች መንገድ ማመልከት ይችላል፤ በራሱ ወይም በጠበቃው ማመልከት የማይችል እንደሆነ ቤተሰቡ ወይም ወኪሉ በጽሑፍ ማቅረብ ይችላል፡፡

፪. ማመልከቻው በጽሑፍ የቀረበ እንደሆነ መፈረም አለበት፡፡ በጽሑፍ የሚቀርበው ማመልከቻ አቤቱታው የቀረበበትን ምክንያት በአጭሩ መግለጽና ማቅረብ የሚችለውን የዋስትና አይነት ማመልከት አለበት፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ መሠረት የሚቀርበው ማመልከቻ ለማንኛውም ፍርድ ቤት ሊቀርብ ይችላል፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፫ የተደነገገው ቢኖርም የዋስትና ጥያቄ፡-

(ሀ) ጉዳዩ በጊዜ ቀጠሮ በፍርድ ቤት እየታየ እንደሆነ የጊዜ ቀጠሮው ለቀረበለት ፍርድ ቤት፣

(ለ) ክሱ ፍርድ ቤት ቀርቦ በመታየት ላይ እንደሆነ ክሱን ማየት ለጀመረው ፍርድ ቤት፣

መቅረብ አለበት፡፡

አንቀጽ ፪፻፰ በማመልከቻ ላይ የሚሰጥ ውሳኔ

፩. ፍርድ ቤቱ በዋስትና ወረቀት የመለቀቅ ማመልከቻ ሲቀርብለት ሳይዘገይ ውሳኔ መስጠት አለበት፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ውሳኔ ሲሰጥ ዐቃቤ ሕግ ወይም መርማሪ ፍርድ ቤቱ በሚወስነው ጊዜ ውስጥ አስተያየቱን እንዲሰጥ ያደርጋል፤ ፍርድ ቤቱም አስተያየቱን በተቀበለ በአርባ ስምንት ሰዓት ውስጥ ውሳኔውን መስጠት አለበት፡፡

፫. ፍርድ ቤቱ የሚሰጠው ውሳኔ በጽሑፍ ሆኖ ምክንያቱን መግለጽ አለበት፡፡

አንቀጽ ፪፻፱ ዋስትናን መፍቀድ

፩.ፍርድ ቤት በዋስትና ግዴታ የመለቀቅ ጥያቄውን የተቀበለው እንደሆነ ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ የሚለቀቅበትን የዋስትና ግዴታ ዓይነትና መጠን መወሰን አለበት፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ፍርድ ቤቱ የሚወስነው የዋስትና ግዴታ የራስ ዋስትና፣ የገንዘብ፣ የሰው ወይም የንብረት የዋስትና ግዴታ ሊሆን ይችላል፡፡

፫.ፍርድ ቤቱ ስለዋስትና ግዴታው ዐይነትና መጠን ሲወስን፡-

(ሀ) የወንጀሉን አፈጻጸም፣ የክሱን ብዛት፣ ክብደትና የክስ ባህሪያት፣

(ለ) ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ቀደም ሲል በወንጀል ተከሶ የተቀጣ፣ የዋስትና ግዴታውን ያልተወጣ፣

(ሐ) ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ከተጠያቂነት ለማምለጥ ያለውን ዕድል፣

(መ) የተጠርጣሪው ወይም የተከሳሹ ወይም የዋሱ ኃብት፣ የገቢ መጠንና ማህበራዊ ሁኔታ፣

በማመዛዘን መሆን አለበት፡፡

፬. ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ በማንኛውም ዓይነት ዋስትና ሲለቀቅ የዋስትና ግዴታ መፈረም አለበት፡፡

፭. የዋስትና ግዴታ ሲፈቀድ ከዚህ ሕግ ጋር በተያያዘው ቅጽ መሠረት ይሆናል፡፡

<u>አንቀጽ ፻፷ በመያዣ ትእዛዝ ላይ ዋስትናን ማመልከት</u>

፩. ፍርድ ቤት የመያዣ ትእዛዝ ሲሰጥ በዚህ ሕግ መሠረት ተጠርጣሪው ዋስትና የማያስከለክለው መሆኑን ካመነ የዋስትናውን ግዴታ በትእዛዙ ላይ ሊያመላክት ይችላል፤ ተጠርጣሪው የዋስትና ግዴታውን ከፈጸመ ወዲያውኑ መልቀቅ አለበት፡፡

፪. የመያዣ ትእዛዙ እንደአስፈላጊነቱ የዋስትናውን ዐይነትና መጠን፣ እንዲሁም ተጨማሪ የጥንቃቄ ርምጃዎችን ሊይዝ ይችላል፡፡

፫. የመያዣ ትእዛዙን እንዲያስፈጽም የታዘዘ መርማሪ የተያዘው ሰው መለቀቁን ማሳወቅና ስለዋስትና የተሰጠውን ትእዛዝ ለፍርድ ቤቱ መመለስ አለበት፡፡

አንቀጽ ፻፷፩ ዋስትና ለማቅረብ ያልቻለ ተጠርጣሪ ወይም ተከሳሽ

፩. ተጠርጣሪው የተጠረጠረው ወይም የተከሰሰው በቀላል ወንጀል እንደሆነ እና የተወሰነው የዋስትና ግዴታ የገንዘብ፣ የሰው ወይም የንብረት ዋስትና ሆኖ ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ይህንን ግዴታ ለመፈጸም አቅም የሌለው እንደሆነ ፍርድ ቤቱ ውሳኔውን በማሻሻል ወይም በመለወጥ በራስ ዋስትና ከተጨማሪ የጥንቃቄ ርምጃ ጋር እንዲለቀቅ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ዋስትና እንዲለቀቅ የተፈቀደለት ተጠርጣሪ ወይም ተከሳሽ በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ የተወሰነውን የዋስትና ግዴታ መፈጸም የማይችል መሆኑን ፍርድ ቤቱ ሲያረጋግጥ ግዴታውን ለመፈጸም አቅም እንደሌለው ይገመታል፡፡

፫. ፍርድ ቤት በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ መሠረት ሲወስን የዐቃቤ ሕግን አስተያየት መጠየቅ አለበት፡፡ ዐቃቤ ሕግ ፍርድ ቤቱ በቂ ነው ብሎ በሚሰጠው ጊዜ ውስጥ አስተያየቱን መስጠት አለበት፤ ፍርድ ቤቱም እንደነገሩ ሁኔታ አስተያየቱን በተቀበለ ከአምስት የሥራ ቀናት ባልበለጠ ጊዜ ውስጥ ውሳኔውን መስጠት አለበት፡፡

አንቀጽ ፻፷፪ ስለመልቀቅ

፩.ፍርድ ቤት ተጠርጣሪ ወይም ተከሳሽ በዋስትና ግዴታ እንዲለቀቅ ከወሰነ ተገቢውን ሥርዐት እንዲፈጽምና ከእሥር እንዲለቀቅ ትእዛዝ መስጠት አለበት፡፡

፪.የመልቀቅ ትእዛዙ የደረሰው ማቆያ ወይም ማረፊያ ቤት ወይም ማረሚያ ቤት ትእዛዙ እንደደረሰው ተጠርጣሪውን ወይም ተከሳሹን ወዲያውኑ መልቀቅ አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፻፷፫ በስህተት ወይም በማታለል የተሰጠ ዋስትና</u>

፩. የዋስትና ግዴታው ሆን ብሎ በተፈጸመ የማሳሳት፣ የማታለል ወይም የማጭበርበር ድርጊት የተሠጠ መሆኑ ከታመነ ፍርድ ቤቱ በራሱ አነሳሽነት ወይም በዐቃቤ ሕግ አመልካችነት በዋስትና የተለቀቀው ተጠርጣሪ ወይም ተከሳሽ እንዲያዝ ትእዛዝ መስጠት አለበት፡፡

፪. ፍርድ ቤት ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ሲቀርብ አስተያየቱን ከጠየቀ በኋላ ዋስትናው የተሰጠው በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ በተመለከቱት ምክንያቶች መሆኑ ከተረጋገጠ የተፈቀደውን ዋስትና በማንሳት ማረፊያ ቤት እንዲቆይ ትእዛዝ መስጠት አለበት፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ ከተደነገገው ውጭ በሆነ ሌላ ምክንያት በስህተት የዋስትና ግዴታው የተሰጠ እንደሆነና ይኸው በፍርድ ቤቱ ከታመነ የተጠርጣሪው ፣የተከሳሹ ወይም የዐቃቤ ሕግ አስተያየት በመጠየቅ ፍርድ ቤት ተጨማሪ የዋስትና ግዴታ እንዲያቀርብ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፤ የታዘዘውን የዋስትና ግዴታ ያልፈፀመ ወይም ለመፈጸም ያልቻለ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ ከዚህ በላይ በአንቀጽ ፻፷፩ መሠረት አግባብ ነው ያለውን ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

<u>አንቀጽ ፻፷፬ የዋስትና ግዴታ ቀሪ መሆን</u>

፩. በዋስትና የተለቀቀው ተጠርጣሪ ወይም ተከሳሽ በነፃ የተለቀቀ ወይም የተፈረደበት እንደሆነ ፍርድ ቤቱ የዋስትናው ግዴታ ገቢ የማይሆንበት ምክንያት አለመኖሩን አረጋግጦ የዋስትና ግዴታው ቀሪ እንዲሆን ሊያዝ ይችላል፡፡

፪. ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ለጊዜው የተለቀቀ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ እንደነገሩ ሁኔታ የዋስትና ግዴታውን ሊያሻሻል ወይም እንዲቀጥል ወይም የዋስትናው ግዴታ ገቢ የማይሆንበት ምክንያት አለመኖሩን አረጋግጦ ቀሪ እንዲሆን ሊያዝ ይችላል፡፡

፫. የዋስትና ግዴታ የፈረመው ዋስ የሞተ እንደሆነ ዋስትናው ዋሱ ከሞተበት ቀን ጀምሮ ቀሪ ይሆናል፡፡ ሟች ከመሞቱ በፊት የዋስትና ግዴታውን በአግባቡ መወጣቱ ወይም ግዴታውን ያልተወጣው በበቂ ምክንያት መሆኑ በፍርድ ቤት ሲረጋገጥ የተያዘው ንብረት ከዋስትናው ግዴታ ነጻ ይሆናል፡፡ በዋስትና ግዴታ የተለቀቀው ተጠርጣሪ ወይም ተከሳሽ ሌላ አዲስ ዋስ እንዲጠራ ፍርድ ቤቱ ያዛል፡፡

፬. ዋሱ በሕግ ችሎታ ካጣ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፫ ድንጋጌ ተፈጻሚነት አለው፡፡

አንቀጽ ፻፳፭ አዲስ ፍሬ ነገር

፩. የዋስትና ጥያቄው በተፈቀደ ወይም በተከለከለ ጊዜ ያልታወቀ ወይም ውሳኔ ከተሰጠ በኋላ የተፈጠረ አዲስ ፍሬ ነገር ያለ እንደሆነ በማናቸውም ጊዜ ፍርድ ቤቱ በራሱ አነሳሽነት ወይም በዐቃቤ ሕግ ወይም በማናቸውም ባለጉዳይ አመልካችነት የዋስትና ውሳኔውን መርምሮ እንደነገሩ ሁኔታ ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ የዋስትና መብቱ ተከልክሎ በማረፊያ ቤት እንዲቆይ ወይም በዋስ እንዲለቀቅ ወይም አዲስ የዋስትና ግዴታ እንዲገባ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፪. ፍርድ ቤቱ ትእዛዙን ከመስጠቱ በፊት የዐቃቤ ሕግን፣ የተጠርጣሪውን ወይም የተከሳሽን ሀሳብ መጠየቅ አለበት፡፡

ክፍል ሦስት

ስለዋስትና ግዴታ፣ ግዴታን አለመፈጸምና ዋስትናን ማውረድ

አንቀጽ ፻፳፮ የዋስትና ግዴታ

፩.ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ በራስ ዋስትና ወይም በሌላ የዋስትና ግዴታ የተለቀቀ እንደሆነ ፍርድ ቤት በሚወስነው ማንኛውም ጊዜና ቦታ ወይም ጉዳዩን ለመስማት በሚሰጠው ቀጠሮ የመቅረብ ግዴታ አለበት፡፡

፪.በዚህ ሕግ አንቀጽ ፻፷፩ የተመለከተው እንደተጠበቀ ሆኖ ዋሱ ወይም ዋሶቹ በዋስትና ግዴታ የተለቀቀውን ተጠርጣሪ ወይም ተከሳሽ ፍርድ ቤት በሚወስነው በማናቸውም ጊዜና ቦታ ወይም ጉዳዩን ለመስማት በሚሰጠው ቀጠሮ እንዲቀርብ የማድረግ ኃላፊነት አለባቸው፡፡

፫.የተጠርጣሪ ወይም የተከሳሽ ዋሶች ከአንድ በላይ የሆኑ እንደሆነ የጋራና የተናጠል የዋስትና ግዴታ ኃላፊነት አለባቸው፡፡

አንቀጽ ፻፷፯ የዋስትና ግዴታን አለመፈጸም

፩. በዋስትና ግዴታ የተለቀቀ ተጠርጣሪ ወይም ተከሳሽ፡-

(ሀ) በቀጠሮው ቀን የዋስትና ግዴታውን ያልተወጣ እንደሆነና ወይም ከወዲሁ በፈቃዱ እንደማይቀርብ ከታወቀ ፍርድ ቤቱ ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ተይዞ እንዲቀርብና ዋሱም ቀርቦ እንዲያስረዳ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

(ለ) በቀጠሮ ቀን የዋስትና ግዴታውን ያልተወጣ እንደሆነ እና ዋሱ በራሱ የቀረበ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ያልቀረበበትን ምክንያት ዋሱ እንዲያስረዳ ያደርጋል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩(ሀ) እና (ለ) በተደነገገው መሠረት ዋሱ የዋስትና ግዴታውን ያልተወጣበት ምክንያት በበቂ ሁኔታ ካላስረዳ በዋስትና ግዴታ የተያዘውን ገንዘብ ለመንግሥት ገቢ እንዲሆን ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ (ሀ) እና (ለ) በተደነገገው መሠረት ዋሱ የዋስትና ግዴታውን ያልተወጣበት ምክንያት በበቂ ሁኔታ ካላስረዳ እና በዋስትና ግዴታ የተያዘው ንብረት እንደሆነ ንብረቱ ተሸጦ በዋስትና ግዴታው ልክ ገንዘቡ ለመንግሥት ገቢ እንዲሆን ፍርድቤቱ ትእዛዝ መስጠት አለበት፡፡ ንብረቱ ከመሸጡ በፊት የዋስትና ገንዘቡን ገቢ ካደረገ የሽያጭ ሒደቱ ሊቋረጥ ይችላል፡፡

፬. ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ በዋስትና ወረቀት ላይ የተገለጸውን ግዴታ የጣሰ እንደሆነ እንደነገሩ ሁኔታ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ እና ፫ በተደነገገው መሠረት ዋሱ እንዲያስረዳ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡ ዋሱ ያልቀረበ እንደሆነ ወይም ዋሱ ቀርቦ በቂ ምክንያት ያላቀረበ እንደሆነ በዋስትና ግዴታ የተያዘውን ገንዘብ ወይም ንብረት እንደሆነ ተሽጦ በዋስትና ግዴታው ልክ ገንዘቡ ለመንግሥት ገቢ ማድረግን ጨምሮ እንደሁኔታው ዋስትናው እንዲቀር ወይም እንዲሻሻል ወይም ሌላ ተገቢ መስሎ የታየውን ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፭. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪፣ ፫ እና ፬ መሠረት የተሰጠው ትእዛዝ እንደነገሩ ሁኔታ ፍርድ ቤቱ በራሱ ወይም ዐቃቤ ሕግ ወይም ሌላ አስፈጻሚ አካል እንዲያስፈጽም ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፮. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተመለከተ ቅድመ ሁኔታ መጣሱን የሚመለከተው አካል ጥያቄ ካቀረበ እና ፍርድ ቤቱ ካመነበት የተሰጠው ዋስትና እንዲነሳ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፯. በዚህ ሕግ አንቀጽ ፪፻፱ ንዑስ አንቀጽ ፫ መሠረት በተሠጠ ዋስትና የተጣሉ ቅድመ ሁኔታዎች የተጣሱ እንደሆነ መርማሪው ወይም ዐቃቤ ሕጉ እንደሁኔታው ዋስትናው እንዲሻሻል ወይም እንደነገሩ ሁኔታ ሌሎች ተጨማሪ ቅድመ ሁኔታዎች በፍርድ ቤት እንዲጣል ሊያቀርብ ይችላል፤ ፍርድ ቤቱም በዚህ አንቀጽ መሠረት ተገቢውን ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፪፳፰ የዋስትና ግዴታ የሚወርድበት ሁኔታ</u>

፩.ዋሱ በማንኛውም ሁኔታ ተጠርጣሪውን ወይም ተከሳሹን በማቅረብ የዋስትና ግዴታው እንዲወርድለት ለፍርድ ቤት ማመልከት ይችላል፡፡

፪.ዋሱ ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ይጠፋል ብሎ ከጠረጠረ ተይዞ እንዲቀርብና ዋስትናው እንዲወርድለት ለፍርድ ቤት ሊያመለክት ይችላል፡፡ ፍርድ ቤቱም ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ተይዞ እንዲቀርብ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፫.ዋሶቹ ከአንድ በላይ ሲሆኑ የዋስትና ግዴታ እንዲወርድላቸው በጋራ ወይም በተናጠል ለፍርድ ቤት ማመልከት ይችላሉ፡፡

፬.ዋስትና ተፈቅዶለት የነበረው ተጠርጣሪ ወይም ተከሳሽ እንደቀረበ ፍርድ ቤቱ የዋሱን የዋስትና ግዴታ ወዲያውኑ ያወርዳል፡፡

፭.ፍርድ ቤቱ የዋስትና ግዴታውን ካወረደ ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ሌላ የዋስትና ግዴታ እንዲያቀርብ ወይም ይህንንም መፈጸም ያልቻለ እንደሆነ በማቆያ ቤት ወይም በማረፊያ ቤት እንዲቆይ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

<u>አንቀጽ ፻፷፱ ይግባኝ ማቅረብ</u>

፩.በዋስትና የመለቀቅ ጥያቄን በመቀበል ወይም ባለመቀበል ወይም በዋስትና ግዴታው ዐይነት ወይም መጠን ላይ ፍርድ ቤት በሰጠው ትእዛዝ ወይም ውሣኔ ላይ ይግባኝ ሊጠየቅበት ይችላል፡፡

፪.የይግባኝ ጥያቄውን የሚያቀርበው ወገን ይህንኑ ውሳኔ ወይም ትእዛዝ እንደተሰጠ ወዲያውኑ በቃል ወይም በጽሑፍ ትእዛዙን ለሰጠው ፍርድ ቤት ማሳወቅ አለበት፡፡

፫.ይግባኝ የሚለው ወገን ሥልጣን ላለው ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት የውሳኔውን ወይም የትእዛዙን ግልባጭ በደረሰው በአሥር ቀናት ውስጥ ይግባኝ ለማቅረብ ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፻፸ ውሳኔን ወይም ትእዛዝን ማገድ</u>

፩.በዚህ ሕግ አንቀጽ ፫፻፷፫ ከሚቀርበው የይግባኝ ማመልከቻ ጋር ወይም በተናጠል ዐቃቤ ሕግ ውሳኔውን ለሰጠው ፍርድ ቤት ፕሬዚዳንት የተያዘው ሰው በዋስትና እንዲለቀቅ የተሰጠ ትእዛዝ ታግዶ እንዲቆይ ሊጠይቅ ይችላል፡፡

፪.የፍርድ ቤቱ ፕሬዚዳንት የተያዘው ሰው በዋስትና እንዲለቀቅ የተሰጠው ትእዛዝ ታግዶ እንዲቆይ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡ ፕሬዚዳንቱ ትእዛዝ

ከመስጠቱ በፊት ዋስትናው ቢፈቀድ ወይም ቢታገድ ሊደርስ የሚችለው ጉዳት ከግምት ማስገባት አለበት፡፡

፫.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ በተደነገገው መሠረት በፍርድ ቤቱ ፕሬዚዳንት የሚሰጥ የዕግድ ትእዛዝ ከአሥር ቀናት ላልበለጠ ጊዜ የሚቆይ ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፻፸፭ የይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ውሳኔ

ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት የይግባኝ ማመልከቻው በቀረበ ከአምስት ቀናት ባልበለጠ ጊዜ ውስጥ ጉዳዩን መርምሮ ውሳኔ ይሰጣል፤ ውሳኔውም የመጨረሻ ይሆናል፡፡

መጽሐፍ አራት

በምርመራ መዝገብ ላይ ስለሚሰጥ ውሳኔ

ርዕስ አንድ

ጠቅላላ

አንቀጽ ፻፸፮ የዐቃቤ ሕግ የመወሰን ሥልጣን

፩.በምርመራ መዝገብ ላይ የመወሰን ሥልጣን የዐቃቤ ሕግ ነው፡፡

፪.ዐቃቤ ሕግ ፡-

(ሀ) ምርመራው የሚካሄድበትን አግባብ ለይቶ ተጨማሪ ምርመራ እንዲከናወን፣

(ለ) የተጀመረ ምርመራ እንዲቋረጥ ወይም የምርመራ መዝገብ እንዲዘጋ፣

(ሐ) የተቋረጠ ምርመራ እንዲቀጥል፣

(መ) በዚህ ሕግ መሠረት ጉዳዩ በዕርቅ፣ በድርድር ወይም በሌላ አማራጭ ዘዴዎች እንዲታይ፣

(ሠ) ክስ እንዲመሠረት

ውሳኔ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፫. ዐቃቤ ሕግ በምርመራ መዝገብ ላይ ውሳኔ ሲሰጥ በቂ ማስረጃ እና የሕዝብ ጥቅም መኖሩን የማረጋገጥ ኃላፊነት አለበት፡፡

፬. ክስ ለመመሥረት የሚያስችል በቂ ማስረጃ ቢኖርም የሕዝብን ጥቅም የማያስከብር መሆኑ በጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ከታመነ ክስ ላይመሠርት ይችላል፡፡

፭.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም በግል አቤቱታ የሚያስቀጣ ወንጀል ላይ ክስ ለመመሥረት የሚያስችል በቂ ማስረጃ ሲኖር እና የግል ክስ እንዲቀርብ ዐቃቤ ሕግ ከፈቀደ የግል ተበዳዩ ወይም ወኪሉ ክስ ሊያቀርብ ይችላል፡፡

፮.ዐቃቤ ሕግ ምርመራው በተጠናቀቀ በአሥራ አምስት ቀናት ውስጥ በዚህ አንቀጽ መሠረት ውሳኔ መስጠት አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፪፻፫ የዐቃቤ ሕግ ሥራ ሚዛናዊ መሆን</u>

ዐቃቤ ሕግ በምርመራ መዝገብ ላይ ውሳኔ ሲሰጥ ከማንኛውም ዐይነት ተፅዕኖ፣ ጫና ወይም ጣልቃ ገብነት ነፃ ነው፡፡ ውሳኔውም በሕግና በጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ በሚሰጥ መመሪያ ይመራል፡፡

<u>ምዕራፍ አንድ</u>

<u>በምርመራ መዝገብ ላይ ስለመወሰን</u>

<u>አንቀጽ ፪፻፬ የምርመራ መዝገብን መዝጋት</u>

ዐቃቤ ሕግ ተጠርጣሪው፡-

፩.የሞተ እንደሆነ፣

፪. ወንጀሉ በተፈጸመበት ጊዜ ዕድሜው ዘጠኝ ዓመት ያልሞላው እንደሆነ፣

፫.የተጠረጠረበት ጉዳይ ወንጀል ካልሆነ፣

፬.የፈጸመው ወንጀል በይርጋ የታገደ ወይም ምኅረት የተደረገለት እንደሆነ፣

፭.ከዚህ ቀደም ተከሶ ነፃ የወጣ ወይም የጥፋተኛነት ውሳኔ የተሰጠበት ወይም በፍርድ ቤት ጉዳዩ እየታየ እንደሆነ፡ ወይም

፮. ጉዳዩ በዕርቅ፣ በድርድር ወይም በሌላ አማራጭ የመፍትሔ ርምጃ ውሳኔ ያገኘ እንደሆነ፣

የምርመራ መዝገቡን መዝጋት አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፻፸፭ ክስ የማይቀርብባቸው ሁኔታዎች</u>

ዐቃቤ ሕግ፡-

፩. ተጠርጣሪውን ጥፋተኛ ለማሰኘት የሚያስችል በቂ ማስረጃ የለም ብሎ ካመነ፣

፪. በቂ ማስረጃ ቢኖርም ለሕዝብ ጥቅም ሲባል በዚህ ሕግ አንቀጽ ፻፸፮ መሠረት ክስ እንዳይቀርብ ከወሰነ፣

፫. ተጠርጣሪው የፈፀመው ድርጊት ወንጀሉን የሚያቋቁሙ ህጋዊ፣ ግዙፋዊና ሞራላዊ ፍሬ ነገሮችን በአንድነት የማያሟላ ከሆነ፣

፬.ተጠርጣሪውን ለማግኘት የማይቻል እና ተጠርጣው በሌለበት ክሱ የማይታይ እንደሆነ፣

፭. ተጠርጣሪው ያለመከሰስ ልዩ መብት ያለው ሆኖ ይህ መብቱ ያልተነሳ እንደሆነ፣ ወይም

፭. ተጠርጣሪው የተጠረጠረበት የወንጀል ድርጊት በግል አቤቱታ አቅራቢነት ብቻ የሚያስቀጣ ሆኖ ተጠርጣሪውን ለማግኘት የማይቻል መሆኑን ሲያረጋግጥ

የአያስከስስም ውሳኔ መስጠት አለበት፡፡

አንቀጽ ፻፸፮ ለሕዝብ ጥቅም ሲባል ክስ አለመመሥረት

እንደጉዳዩ ልዩ ሁኔታ የጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ በሚያወጣው መመሪያ መሠረት፡-

፩. ተጠርጣሪው የፈጸመው የወንጀል ድርጊት በባሕላዊ ሕጎችና ተቋማት በተሻለ መፍትሔ የሚያገኝ እንደሆነ፣

፪.ክሱ ቢመሠረት የዓለም አቀፍ ግንኙነትን ወይም ብሔራዊ ደኅንነትን የሚጎዳ እንደሆነ፤

፫.ወንጀሉ በማንኛውም ምክንያት ሥልጣን ላለው ፍርድ ቤት ሳይቀርብ በመቆየቱ ወቅታዊነቱን ወይም አስፈላጊነቱን ካጣ፤

፬.የክሱ መመሥረት ተመጣጣኝና ሚዛናዊ ያልሆነ የጎንዮሽ ጉዳት የሚያስከትል እንደሆነ፣

ዐቃቤ ሕግ ለሕዝብ ጥቅም ሲል ክስ ያለመመስረት ውሳኔ ሊሰጥ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፻፸፯ በምርመራ መዝገብ መዝጋት ወይም ክስ አለመመሠረት የሚኖር ሥነ-ሥርዐት

ዐቃቤ ሕግ፡-

፩. በዚህ አንቀጽ ፻፸፭ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት የሚሰጠው ውሳኔ የማስረጃን ብቃት መሠረት በማድረግ ሆኖ ይህንኑ ውሳኔ የሚያስለውጥ አዲስ ማስረጃ ያገኘ እንደሆነ ውሳኔውን በማሻሻል ተገቢውን ትዕዛዝ ይሰጣል፡፡ ሆኖም ዐቃቤ ሕግ ክስ አልመሰርትም ሲል የሰጠው ውሳኔ ፖሊሲን መሠረት ያደረገ እነደሆነ ከብሔራዊ ጥቅም ጋር የተገናኘ እስከሆነ ድረስ የጸና ይሆናል፡፡

፪. በዚህ ሕግ አንቀጽ ፻፸፪ ንዑስ አንቀጽ ፪ (ለ) መሠረት ውሳኔ ከመስጠቱ በፊት ተጠርጣሪው ያለመከሰስ መብቱ እንዲነሳ ለሚመለከተው አካል ጥያቄ ያቀርባል፡፡

አንቀጽ ፻፸፰ የምርመራ መዝገብ መዝጋት ወይም ክስ አለመመስረት ውሳኔ ውጤት

፩. ዐቃቤ ሕግ የምርመራ መዝገቡን ከዘጋ ወይም ክስ ሳይመሠርት የቀረ እንደሆነ እና ተጠርጣሪው በማቆያ ወይም በማረፊያ ቤት የሚገኝ እንደሆነ እንዲለቀቅ ትእዛዝ ይሰጣል፤ የጊዜ ቀጠሮውን ለሚከታተለው ፍርድ ቤት እንዲያውቀው ያደርጋል፡፡

፪. ዐቃቤ ሕግ የምርመራ መዝገብ መዝጋት ወይም የክስ አለመመስረት ውሳኔ ሲሰጥ ከጉዳዩ ጋር የተያዘ ኤግዚቢት ወይም ሌላ ንብረት ላይ በሕግ መሠረት ተገቢውን ውሳኔ ይሰጣል፡፡

፫. ዐቃቤ ሕግ የምርመራ መዝገብ መዝጋት ወይም የክስ አለመመስረት የሰጠውን ውሳኔ ከነምክንያቱ በጽሑፍ ለበላይ ዐቃቤ ሕግ ወይም ለጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ማሳወቅ አለበት፡፡ ዐቃቤ ሕግ በዚህ አንቀጽ መሠረት ውሳኔ ሲሰጥ ለበላይ ኃላፊው፣ ለመርማሪው እና ለተከሳሽ በግልባጭ ያሳውቃል፡፡

፬. ዐቃቤ ሕግ የግል ተበዳይ የግል ክስ እንዲያቀርብ ከፈቀደ ውሳኔውን የግል ክስ ለማቅረብ መብት ላለው ሰው በጽሑፍ ማሳወቅ አለበት፡፡

ርዕስ ሁለት

የወንጀል ጉዳይ ውሳኔ የሚሰጥባቸው አማራጭ መንገዶችና መፍትሔዎች

ምዕራፍ አንድ

ጠቅላላ

አንቀጽ ፻፸፱ ዓላማ

የአማራጭ መንገዶች ዓላማ የወንጀል ጉዳዮች በአጭር ጊዜ ውሳኔ እንዲያገኙና የወንጀል ፍትህ ስርዓቱን ቀልጣፋና ፍትሐዊ ለማድረግ ነው፡፡

አንቀጽ ፻፹ አማራጭ መንገዶች

የመዝገብ ተዘግቷል፣ የአያስከስስም ወይም ለሕዝብ ጥቅም ሲባል ክስ አይመሰረትም ውሳኔ ያልተሰጠበት የወንጀል ጉዳይ ከመደበኛው የፍርድ ሂደት በተለይ በሚከተሉት አማራጭ መንገዶች ውሳኔ ሊያገኝ ይችላል፡፡

፩. እርቅ፣

፪. የጥፋተኝነት ድርድር፣

፫. የባሕላዊ ተቋማት ስርዓት፣

፬. በወንጀል ድርጊት ውስጥ የገቡ ወንጀል አድራጊዎች የፍትህ ሂደት

፭. ደንብ መተላለፍ ስርዓት ፡፡

ክፍል አንድ

የአማራጭ መንገዶች አፈጻጸም

ንዑስ ክፍል አንድ

ስለዕርቅ

አንቀጽ ፻፹፩ ዓላማ

የእርቅ ዓላማ ተደጋጋሚ ወንጀሎችን እና ተደራራቢ ክሶችን በመቀነስ በግል ተበዳይና በተከሳሽ ወይም በቤተሰቦቻቸውና በሚገኙበት ማህበረሰብ መካከል የተፈጠረውን አለመግባባት በማስቀረት ዘላቂ ሰላምን ማረጋገጥ ነው፡፡

አንቀጽ ፻፹፪ መርህ

፩.ዕርቅ የሚደረገው የተፈፀመው ወንጀል ፡-

(ሀ) በግል አቤቱታ አቅራቢነት የሚቀርብ ወይም በቀላል እስራት የሚያስቀጣ፣

(ለ) ተጠርጣሪና ተጎጅ የግል ተበዳይ ጉዳዩን በእርቅ ለመጨረስ ሲስማሙ ነው፡፡

፪. እርቅ በተጠርጣሪውና በግል ተበዳይ አመልካችነት ወይም ዓቃቤ ህግና ፖሊስ የማግባባት ስራ በመስራት ሊፈፀም ይችላል፡፡

፫. ዕርቅ ከፍርድ በፊት በማናቸውም ጊዜ ሊደረግ ይችላል፡፡

<u>**አንቀጽ ፻፹፫ የዕርቅ ውጤት**</u>

፩.የዕርቅ ስምምነቱ ሕግና ሞራልን የማይቃረን መሆኑ ሲረጋገጥ፡-

(ሀ) ዐቃቤ ሕግ የስምምነት ሠነዱን በመመዝገብ መዝገቡን ይዘጋል፤ ክስ ተመሥርቶ እንደሆነም ክሱን ያነሳል፡፡

(ለ) ፍርድ ቤት ጉዳዩን እያየ እንደሆነ የዕርቁን ሠነድ በመመዝገብ መዝገቡን ይዘጋል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ መሠረት በዕርቅ ስምምነት ያለቀ ጉዳይ ላይ በማንኛውም ጊዜ ክስ ሊቀርብበት አይችልም፤ ጉዳዩ በዕርቅ ስምምነት ያላለቀ እንደሆነ የምርመራ ወይም የክስ መስማት ሒደቱ ይቀጥላል፡፡

፫. መርማሪ ዐቃቤ ሕግ ወይም ፍርድ ቤት እንደነገሩ ሁኔታ በዚህ ሕግ አንቀጽ ፻፹<u>፬</u> የተደነገገውን ክልከላ ማረጋገጥ አለበት፡፡

<u>**አንቀጽ ፻፹፬ ክልከላ**</u>

በዚህ ክፍል የተደነገገው ቢኖርም፣ ደጋጋሚ ወንጀለኞች በተጠረጠሩበት ወይም በተከሰሱበት ወንጀል የዕርቅ ስምምነት ማድረግ የተከለከለ ነው፡፡

<u>**ንዑስ ክፍል ሁለት**</u>

<u>**የጥፋተኝነት ድርድር**</u>

<u>**አንቀጽ ፻፹፭ ዓላማ**</u>

የጥፋተኝነት ድርድር ዓላማ፡-

፩. ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ለተፈጸመው የወንጀል ድርጊት በራሱ ነፃ ፈቃድ የእምነት ቃል እንዲሰጥ፣ እንዲጸጸት ፣እንዲታረም፤ እና

፪. በወንጀል ፍትሕ ሒደት ተካፋይ የሆኑ ሰዎችና አካላትን ጊዜና ወጪ መቀነስ፤

ነው፡፡

አንቀጽ ፪፻፮ የጥፋተኝነት ድርድር ሥርዓት

1. የጥፋተኝነት ድርድር የሚካሄደው ተከሳሽ ጥፋቱን አምኖ እና የድርጊቱን አፈጻጸም አሳማኝ በሆነ ሁኔታ በዝርዝር አስረድቶ የክስ ቁጥር ወይም ቅጣት እንዲቀነስለት፣ ክስ እንዲነሳለት ፣ ክስ እንዳይመሠረትበት በፈቃደኝነት ሲስማማ ብቻ ይሆናል ፡፡

አንቀጽ ፪፻፯ በጥፋተኝነት ድርድር የሚታዩ ጉዳዮች

ማንኛውም የወንጀል ጉዳይ በዚህ ሕግ በተደነገገው መሠረት በጥፋተኝነት ድርድር ሥርዓት ታይቶ ውሳኔ ሊያገኝ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፪፻፰ የተከለከሉ ተግባራት

፩. የጥፋተኝነት ድርድር ሕግን፣ ዓላማን፣ የሙያ ሥነ ምግባርን እንዲሁም የተጠርጣሪውን ወይም የተከሳሹን መብትና ጥቅም በሚጻረር አኳኋን ማካሄድ፣

፪. በግል ከሳሽ አማካኝነት የጥፋተኝነት ድርድር ማድረግ ፤

የተከለከለ ነው፡፡

አንቀጽ ፪፻፱ ቅድመ ሁኔታ

፩. በአንድ የወንጀል ጉዳይ ላይ የጥፋተኝነት ድርድር እንዲካሔድ ለተጠርጣሪው ወይም ለተከሳሹ ጥያቄ የሚያቀርበው ፤ወይም ተከሳሽ ወይም ተጠርጣሪ የሚያቀርበውን ጥያቄ ተቀብሎ ፈቃድ የሚሰጠው ዐቃቤ ሕግ ይሆናል፡፡

፪. የጥፋተኝነት ድርድር ዐቃቤ ሕጉ እና ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ እና ጠበቃው ባሉበት መካሔድ ይኖርበታል፡፡

፫. በወንጀል ፍትህ ሂደት ጠበቃ ለማቆም የገንዘብ አቅም የሌለው ተጠርጣሪ ወይም ተከሳሽ የሕግ ምክር የሚያገኝበትን ወይም በጠበቃ የሚወክልበትን ሁኔታ በተመለከተ በዚህ ሕግ የተደነገጉት ድንጋጌዎች እንደተጠበቁ ናቸው፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ዐቃቤ ሕግ ከተጠርጣሪ ወይም ከተከሳሹ ጋር ድርድር ሲያደርግ ተጠርጣሪውን ወይም ተከሳሹን ጥፋተኛ ለማሰኘት የሚያስችል በቂ ማስረጃ መኖሩን ማረጋገጥ ይኖርበታል፡፡

፭. ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ከተከሳሽ መብት ጋር ተያይዘው በሕግ የተደነገጉ አግባብነት ያላቸውን መብቶቹን ለመተው የተስማማ መሆኑን በጽሑፍ መግለጽ ይኖርበታል፡፡

፮. በአንድ የወንጀል ጉዳይ ላይ በተከሰሱ ሰዎች መካከል የከፊሎቹ ወይም የሁሉም ጉዳይ በጥፋተኝነት ድርድር ሥርዓት ታይቶ ውሳኔ ሊያገኝ ይችላል፡፡

፯. ጉዳዩ በጥፋተኝነት ድርድር ሥርዓት ያልታየው ተከሳሽ መደበኛውን ክርክር አድርጎ በፍርድ ቤት ውሳኔ መከላከል ሳያስፈልግ ነፃ ተብሎ ወይም ዐቃቤ ሕግ ያቀረበውን ክስ በመጨረሻ ውሳኔ በዚህ ሕግ መሠረት ተከልክሏል ተብሎ ወይም ዐቃቤ ሕግ እንደ ክሱ አላስረዳም ተብሎ ከቀረበበት ክስ ነጻ የሆነ እንደሆነ በጥፋተኝነት ድርድር ሥርዓት የተወሰነበት ተከሳሽ የወንጀል ተሳትፎው ተመሳሳይ መሆኑ ተረጋግጦ ከክሱ ነፃ እንደሆነ ይቆጠራል፡፡

አንቀጽ ፻፺ በድርድር ላይ ተፈጻሚ የሚሆን ሥነ ሥርዓት

፩. ዐቃቤ ሕግ በራሱ ወይም በተጠርጣሪው የቀረበን ጥያቄ ተቀብሎ የጥፋተኝነት ድርድር እንዲደረግ ሲወስን ድርድሩ በሚደረግባቸው የወንጀል

ጉዳዮች ላይ ድርድር እንደሚደረግበት ከሚያስገነዝብ ሀተታ ጋር በፍርድ ቤት ክስ ይከፍታል፡፡ ፍርድ ቤቱም የቀረበው ክስ በዚህ ሕግ መሠረት የተሟላ መሆኑን ያረጋግጣል፣ በዐቃቤ ሕጉ ጠያቂነት ድርድሩን ለማድረግ አስፈላጊ ሆኖ ያገኘውን ጊዜ በመስጠት ይወስናል፡፡

፪. ዐቃቤ ሕግ ድርድር እንዲደረግ መወሰኑን ወይም ለቀረበው ጥያቄ ፈቃደኛ መሆኑን በጽሑፍ በመግለጽ የከፈተውን ክስና ማስረጃ ከክስ መግለጫ ጋር ለተከሳሹ መስጠት ይኖርበታል፡፡ ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ድርድሩን ለማካሔድ ፈቃደኛ ከሆነ ስምምነት በተደረሰበት ጊዜ ውስጥ የክስ መከፈቻውን ከመከላከያ ማስረጃው ጋር በማያያዝ በጽሑፍ መግለጽ ይኖርበታል፡፡

፫. ዐቃቤ ሕግና ተከሳሽ ድርድር ለማድረግ በሚያስፈልጉ ጉዳዮች ላይ በመወያየት ዝርዝር መርሃ ግብር ማስቀመጥ ይኖርባቸዋል፡፡ በመርሃ ግብሩ ላይ ስምምነት ካልተደረሰ ወይም ስምምነት በተደረሰበት ጊዜ ውስጥ ተከሳሽ ፈቃደኝነቱን ሳይገልጽ ወይም የመከላከያ መልስ ሳይሰጥ ከቀረ ድርድሩ እንዳልተጀመረ ይቆጠራል፡፡

፬.ከአቅም በላይ የሆነ ምክንያት ካላጋጠመ በስተቀር ዐቃቤ ሕግ የጥፋተኝነት ድርድር ለማካሔድ ከወሰነ ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ፈቃደኛነቱን ከገለጸበት ወይም የተጠርጣሪን ወይም የተከሳሽን ማመልከቻ ከተቀበለበት ቀን ጀምሮ በአሥራ አምስት ቀናት ውስጥ የድርድር ስምምነቱ ፍርድ ቤት መቅረብ አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፻፺፩ ማረጋገጫ እንዲሰጥ ማድረግ</u>

ዐቃቤ ሕግ ወይም የተጠርጣሪ ወይም የተከሳሽ ጠበቃ ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ከድርድሩ በፊትና በኋላ ፡-

፩. ድርድሩን በነፃ ፈቃዱ እንደሚያደርግ ወይም እንዳደረገ፣

፪.የሚቀርብበትን ወይም የቀረበበትን የክስ ዓይነት፣ ይዘት፣ ብዛት እና ሊያስቀጣው የሚችለውን ቅጣት ፤

፫.ድርድር ቢያካሔድ ሊያገኝ የሚችለውን መብትና ጥቅም፤

፬.በድርድሩ ሂደት መሳተፍ ያለበት መሆኑንና ሥርዓቱን የተረዳው መሆኑን፣

፭.በድርድሩ የሚገኝ ስምምነት በፍርድ ቤት ከፀደቀ ተፈጻሚ እንደሚሆን፣ እና

፮.የድርድሩን ሂደት፣ ውጤት እና ሌሎች አግባብነት ያላቸው ጉዳዮችን፣

መረዳቱን በጽሑፍ ማረጋገጫ እንዲሰጥ ማድረግ ይኖርባቸዋል፡፡

አንቀጽ ፲፮ የተጎጂ ተሳትፎ

፩. ዐቃቤ ሕግ ድርድር ሲካሔድ የተጎጂውን አስተያየት መጠየቅ አለበት፤ ድርድሩን ለማድረግ አስቸጋሪ በማይሆንበት ጊዜ ሁሉ በድርድሩ ሂደት እንዲገኝ ማድረግ ይችላል፡፡ ሆኖም ተጎጂው በሂደቱ ያለው ድርሻ ለዐቃቤ ሕጉ መረጃ ከመስጠትና ሲፈቀድለት ለተከሳሹ ጥያቄ ከማቅረብ ማለፍ የለበትም፡፡

፪.ድርድር የሚካሔድበት የወንጀል ጉዳይ የፍትሐብሔር ኃላፊነትን የሚያስከትል እንደሆነ እና ዐቃቤ ሕግ ከተጎጂ ውክልና ካገኘ የፍትሐብሔር ኃላፊነትን በተመለከተ ድርድር ማካሔድ ይችላል፡፡ ጉዳዩ በመንግሥት ጥቅም ላይ ጉዳት ያደረሰ እንደሆነ ዐቃቤ ሕግ ከጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ አግባብነት ያለው ክፍል ጋር በማስፈቀድ ድርድር ሊያካሒድ ይችላል፡፡

፫.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ መሠረት የሚደረገው ድርድር ለተጎጂው ሊከፈል የሚገባውን የጉዳት ካሣ ወይም ሊተካ የሚገባውን ገንዘብ ወይም ሌላ ወጭ ሊያካትት ይቻላል፡፡ የጉዳት ካሣ መጠን እና ሌላ የወጪ ዝርዝር በዐቃቤ ሕግ መቅረብ አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፻፺፫ የጥፋተኝነት ድርድር አፈጻጸም፣ይዘትና ፎርም</u>

፩.በቅጣት መጠን የሚደረግ የጥፋተኝነት ድርድር የተለያየ ቅጣት በሚያስቀጣ አንድ የወንጀል ዓይነት ከፍተኛ ቅጣት የሚያስቀጣ ክስን ቀላል ቅጣት በሚያስቀጣ ክስ በመተካት ወይም አንድ ክስ ሆኖ የተለያዩ ቅጣቶችን በአንድ ላይ ወይም በተለዋጭ የሚያስቀጣ ከሆነ የእስራት ቅጣትን በገንዘብ በመተካት ወይም የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድቤት በመመሪያ በሚወሰን ሌላ መንገድ የሚፈጸም ይሆናል፡፡

፪. የጥፋተኝነት ድርድር ማስፈጸሚያ መመሪያውን እና የቅጣት አወሳሰን መመሪያን መሠረት በማድረግ የወንጀሉን ክብደት፣ የተጠርጣሪውን ወይም የተከሳሹን ባሕርይ፣ የቅጣቱን ወጥነት፣ ተገማችነትና አግባብነት ከግምት ማስገባት አለበት፡፡

፫. የጥፋተኝነት ድርድር ስምምነት የሚፈጸመው በዚህ ሕግ በተመለከተው ቅጽ መሠረት ሆኖ በዐቃቤ ሕግ እና በተጠርጣሪ ወይም በተከሳሽ እና ጠበቃው እና በሁለት ምስክሮች መፈረም ይኖርበታል፡፡

<u>አንቀጽ ፻፺፬ የፍርድ ቤት ሥልጣን</u>

፩. የተደረሰው የጥፋተኝነት ድርድር ስምምነት በተስማሚ ወገኖች በጋራ ወይም ከሁለቱ በአንደኛቸው ጉዳዩን በሚያየው ፍርድቤት እንዲጸድቅ በጽሑፍ መቅረብ ይኖርበታል፡፡

፪. ፍርድ ቤቱ ድርድሩ በዚህ ሕግ በተደነገገው መሠረት የተከናወነ መሆኑን ለማረጋገጥ ከተስማሚ ወገኖች ወይም ከጠበቃውና ከምስክሮቹ ዝርዝር ማብራሪያ ሊጠይቅ ወይም የጽሑፍ ማብራሪያ እንዲቀርብለት ትዕዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፫.የቀረበለት የጥፋተኛነት ድርድር ስምምነት ሕግን ወይም ሞራልን የተከተለ መሆኑን ሲያረጋግጥ ስምምነቱን አጽድቆ ይመዘግባል፡፡ ስምምነቱም ከጸደቀበት ቀን ጀምሮ የጸና ይሆናል፡፡

፬. ስምምነቱ ከሕግና ሞራል አንጻር ጉድለት ያለበት ሆኖ ካገኘው እንደ ሁኔታው በማስተካከያ መልሶ እንዲቀርብ ወይም ውድቅ እንዲደረግ ሊወስን ይችላል፡፡

አንቀጽ ፻፲፭ የስምምነት አለመጽደቅ ውጤት

፩.ፍርድ ቤት ስምምነቱን ሳያጸድቀው የቀረ እንደሆነ በውሳኔው ቅር የተሰኘ ወገን በጋራ ወይም በተናጠል ስምምነቱን ለማሻሻል፣ ወይም ድርድሩን እንደገና ለማካሄድ ወይም ይግባኝ ማቅረብ ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም ዐቃቤ ሕግ የክስ ሂደቱ እንዲቀጥል ለፍርድ ቤቱ ማመልከት ይችላል፡፡

፫. ፍርድ ቤቱ በማመልከቻው መሠረት የፍርድ ሂደቱ እንዲቀጥል ፈቃድ ይሰጣል፡፡

ንዑስ ክፍል ሦስት

ባሕላዊ ስርዓቶች

አንቀጽ ፻፲፮ ዓላማ

ከመደበኛ የፍርድ ሒደት ውጭ የሚፈጸም አማራጭ የመፍትሔ ርምጃ ዓላማ በወንጀል ድርጊቱ ምክንያት የተፈጠረውን አለመግባባት በባሕላዊ መንገድ መፍትሔ እንዲያገኝ በማስቻል በሕብረተሰቡ ውስጥ ሰላም እንዲሰፍን ማድረግ ነው፡፡

አንቀጽ ፻፲፯ መርህ

፩. ማንኛውም በምርመራ፣ ክስና የፍርድ ሒደት ላይ ያለ የወንጀል ጉዳይ በባሕላዊ ሥርዓት መሰረት ታይቶ ውሳኔ ወይም መፍትሔ ሊሰጥበት ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተመለከተው ቢኖርም በሕገ መንግሥትና ሕገመንግሥታዊ ሥርዓት፣ በሽብርተኝነት፣ በሙስና፣ ሕገወጥ የሠዎች ዝውውር፣ በኮምፒውተር የሚፈፀሙ ወንጀሎች፣ በወንጀል ድርጊት የተገኘ

ገንዘብ ወይም ንብረት ሕጋዊ አስመስሎ ማቅረብ፣በዘር ማጥፋት፣ በከባድ የሰው ግድያ፣ በሰው ዘር ላይ በሚፈጸም ወንጀል፣ በአስገድዶ መድፈር፣ በሕፃናት ላይ በሚፈጸም ፆታዊ ጥቃት፣ በጦር መሣሪያ ወይም በኃይል በሚፈጸም ወንጀል የተጠረጠሩ ወይም የተከሰሱ እንደሆነ የአማራጭ መፍትሔ ርምጃ ተፈጻሚ አይሆንም፡፡

<u>አንቀጽ ፻፺፰ የተከለከሉ ተግባራት</u>

ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ በፈጸመው አንድ የወንጀል ጉዳይ ላይ ሁለትና እና ከዚያ በላይ የሆኑ ባሕላዊ ሰርዓቶችን ተፈጻሚ ማድረግ ወይም ተከሳሹ ያልተቀበለውን ባሕላዊ ሥርዓት ተፈጻሚ ማድረግ ወይም ባሕላዊ ስርዓቱን ከሌላ መፍትሄው ጋር መቀላቀል የተከለከለ ነው፡፡

<u>አንቀጽ ፻፺፱ ቅድመ ሁኔታ</u>

፩. ዐቃቤ ሕግ ጉዳዩ በባሕላዊ ሥርዓት መፍትሔ እንዲያገኝ ሲወስን የተጠርጣሪውን ወይም የተከሳሹን ፈቃደኝነት እና ጥፋተኛ ለማሰኘት የሚያስችል በቂ ማስረጃ መኖሩን ማረጋገጥ አለበት፡፡

፪. ዐቃቤ ሕግ ጉዳዩ በባሕላዊ ሥርዓት እንዲታይ ውሳኔ ሲሰጥ እንደነገሩ ሁኔታ በጉዳዩ ላይ እውቀት ካለው ባለሙያ፣ ከተጎጂው ወይም ሌሎች ጉዳዩ በቀጥታ ከሚመለከታቸው አካላት አስተያየት ሊጠይቅ ይችላል፡፡

፫. ዐቃቤ ሕግ ወይም ፍርድቤት እንደነገሩ ሁኔታ ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ደጋጋሚ ወንጀለኛ ከሆነ ጉዳዩ በባሕላዊ ሥርዓት እንዳይታይ ሊወስን ይችላል፡፡

፬.ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ በሌላ ወንጀል ተመሳሳይ ወይም ሌላ አማራጭ የባሕላዊ ርምጃ እየፈጸመ እንደሆነ ዐቃቤህጉ በጉዳዩ ላይ እውቀት ካለው ባለሙያ አስተያየት ሊጠይቅ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፻፻ በባሕላዊ ሥርዓት እንዲታይ የሚቀርብ ጥያቄ አቀራረብ

ዐቃቤ ሕግ በራሱ አነሳሽነት ወይም በተጎጂው ወይም በባሕላዊ ሥርዓት ሥልጣን ባለው ሰው፣አግባብ በሆነ የመንግስት አካል ፣ ጉዳዩን በሚያየው ፍርድ ቤት ጠያቂነት ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ ፈጸመ የተባለው የወንጀል ድርጊት በባሕላዊ መንገድ እንዲታይ ሊፈቅድ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፻፻፩ በባሕላዊ ሥርዓትና በመደበኛው ሥርዓት የሚታዩ ተያያዥ ወንጀሎች

ተጠርጣሪው ፈጽሟቸዋል የተባሉ ተያያዥ ወይም ተደራራቢ ወንጀሎች ከፊሎቹ በባሕላዊ መንገድ ቀሪዎቹ በመደበኛው ሥርዓት ሊታዩ የሚችሉ በሆነ ጊዜ ሁሉም ወንጀሎች በመደበኛው ሥርዓት እንዲታዩ ይደረጋል፡፡

አንቀጽ ፻፻፪ የውሳኔ አሰጣጥ ፎርም

በባሕላዊ ሥርዓት የሚፈጸም የመፍትሄ ሀሳብ መፍትሄው ተግባራዊ በሚደረግበት አከባቢ በሚነገር ቋንቋ ሆኖ ወደ ፌዴራሉ ቋንቋ ተተርጉሞ በጽሑፍ መሆን አለበት፡፡

አንቀጽ ፻፻፫ በባሕላዊ ሥርዓት የተሰጠ የመፍትሄ ርምጃ ላይ ፍርድ ቤቶች ያላቸው ስልጣን

ዐቃቤ ሕግ ወይም የማህበራዊ ቅጣት አፈጻጸም ቦርድ ጉዳዩ በዚህ ሕግ በተደነገገው መሠረት በባሕላዊ ሥርዓት ታይቶ መፍትሔ ያገኘ መሆኑን ሲያረጋግጥ የመፍትሄ ርምጃው ስራ ላይ የዋለው ባሕላዊ ሥርዓት ገዥ በሆነበት አካባቢ ባለ ፍርድ ቤት እንዲመዘገብ ያደርጋል፣ መዝገቡንም ይዘጋል፡፡

አንቀጽ ፪፻፬ በባሕላዊ ስርዓቱ ሳይታይ ወይም መፍትሄው ሳይፈጸም የቀረ ጉዳይ

፩. የማህበራዊ ቅጣት ማስፈጸሚያ ቦርድ ወይም ዐቃቤ ሕግ በባሕላዊ ሥርዓት እንዲታይ የተወሰነው ጉደይ ሳይታይ ከቀረ ወይም መፍትሄው በሙሉ ወይም በከፊል ሳይፈጸም ከቀረና ሊፈጸም የሚችልበት ሁኔታ የለም ብሎ በበቂ ሁኔታ ካመነ ጉዳዩ በመደበኛው ሥርዓት እንዲታይ ሊወስን ይችላል ፡፡

፪. በባሕላዊ ሥርዓት የተሰበሰቡ ማስረጃዎች በመደበኛው ሥርዓት በተከለከለባቸው መንገዶች የተሰበሰቡ ወይም የተገኙ ካልሆኑ በቀር በመደበኛው የፍርድ ሂደት ተቀባይነት ያላቸው ማስረጃዎች ይሆናሉ፡፡

ክፍል ሁለት

ሌሎች መንገዶችና መፍትሔዎች

አንቀጽ ፪፻፭ ዓላማ

የወንጀል ጉዳዮች በሌሎች አማራጭ መንገዶችና መፍትሂዎች እንዲያገኙ የሚደረግበት ዓላማ የወንጀል ድርጊቱን የፈጸሙ ሰዎች ከባህሪያቸውና ከዕድሜያቸው ጋር በሚስማማ ሁኔታ እንዲታከሙ፣እንዲታረሙ ወይም ወንጀል ከመፈጸም ተገልለው እንዲቀመጡ በማድረግ የወንጀል ፍትህ ሂደቱን ፍትሐዊነትና ውጤታማነት ማረጋገጥ ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፪፻፮ ሌሎች አማራጭ መፍትሔዎች ተፈጻሚ የሚሆኑባቸው ሰዎች

አማራጭ የመፍትሔ ርምጃ በሚከተሉት ላይ ተፈፃሚ ይሆናል፡፡

፩. ክስ በሚሰማበት ጊዜ አካላዊ ወይም አዕምሯዊ ሕመምተኛ በመሆኑ የፍርድ ሂደቱን ለመከታተል በማይችል ወይም

፪. በዕድሜ የጃጀ፤ወይም፣

፫. በአእምሮው ዘገምተኛ ወይም ታማሚ ከሆነ፣ ወይም

፬. በአልኮል ወይም በመድሐኒት፣ወይም በሌላ ሱስ በመጠመዱ ወይም

፭. በጸታ ጥቃት ወይም በማናቸውም በሽታ ተጠቂ በመሆኑ የተነሳ አእምሮው በመዛባቱ የሚሰራውንና የሚያስከትለውን በትክክል በማያውቅ ፣ወይም

፮. ከአእምሮው ጤና መጓደል የተነሳ ሙያዊ ክህሎት በማነሱ ምክንያት የተደጋገመ ስህተት በሚሰራ ፣

፯. በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት ከሆነ፡፡

አንቀጽ ፪፻፯ ሌሎች አማራጭ መፍትሔዎች እና የመወሰን ስልጣን

፩. በዚህ ክፍል በተደነገገው መሠረት በአንቀጽ ፪፻፮ በተመለከተው አኳኋን የሚገኝ ሰው ለፈጸመው የወንጀል ድርጊት የሚወሰድ አማራጭ የመፍትሔ እርምጃ እንደነገሩ ሁኔታ ፡-

(ሀ) በባሕላዊ ሥርዓት መሠረት የተወሰኑ መፍትሔዎች ወይም ቅጣቶችን፣

(ለ) ለተጠርጣሪው ወይም ለተከሳሹ በራሱ ወይም በመንግሥት ወጭ የሚሰጠው ህክምና የሙያ ስልጠና ፤የቀለም፣ የሙያ ፣ የተሃድሶ ወይም የግብረ ገብ ትምህርት፤

(ሐ) ማኅበራዊ አገልግሎት መስጠት፣

(መ) ለተወሰነ ጊዜ በተወሰነ ቦታ መቆየት፣

(ሠ) ምክርና ተግሳጽ ፣ ወይም

(ረ) በሕግ የሚወሰነውን ሌላ አማራጭ መፍትሔን ፣

ሊያካትት ይችላል፡፡

፪. ክስ የተመሠረተበት ጉዳይ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ በተመለከቱ ሌሎች አማራጭ ርምጃዎች መሠረት መፍትሄ እንዲያገኝ በዐቃቤ ሕግ

ወይም በተከሳሽ ጥያቄ ከቀረበ ወይም ፍርድ ቤት በራሱ አነሳሽነት ከወሰነ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩ በዚህ ክፍል በተመለከቱ ርምጃዎች መፍትሂዎች እንዲያገኝ ለዐቃቤ ሕግ ይመራል፤ ዐቃቤ ሕግም ተገቢውን ውሳኔ ይሰጣል፡፡

፫. ጉዳዩ በወንጀል ድርጊት ውስጥ የገባን ወጣት የሚመለከት እንደሆነ ፍርድ ቤት ወይም ዐቃቤ ሕግ በሚወስነው ውሳኔ መሠረት በዚህ ንዑስ ክፍል የተመለከቱ አማራጭ ርምጃዎች ተወስደው መፍትሔ እንዲያገኝ ሊደረግ ይችላል፡፡

፬.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ እና ፫ የተደነገገው ቢኖርም ወንጀሉ እስከ ስድስት ወር ቀላል እሥራት የሚያስቀጣ የወንጀል ድርጊት ወይም የደንብ መተላለፍ እንደሆነ ዐቃቤ ሕግ ጉዳዩን በሌሎች አማራጭ ርምጃዎች ታይቶ መፍትሂ እንዲያገኝ ሊወስን ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፪፻፰ የውሳኔው ይዘት</u>

፩.በዚህ ሕግ መሠረት ዐቃቤ ሕግ ወይም ፍርድ ቤት ጉዳዩ በአማራጭ የመፍትሔ ርምጃ መፍትሔ እንዲያገኝ ውሳኔ ሲሰጥ የመፍትሔ ርምጃው፡-

(ሀ) ተፈጻሚነቱ ስለሚጀምርበትና ጸንቶ ስለሚቆይበት ጊዜ፣ እና

(ለ) የአስፈጻሚውን ተቋም እና አፈጻጸሙ ክትትል ስለሚደረግበት ሁኔታ

መወሰን አለበት፡፡

፪. ዐቃቤ ሕግ ወይም ፍርድ ቤት የማስተካከያ ርምጃ ሲወስድ ስለ አማራጭ የመፍትሔ ርምጃ አፈጻጸም አግባብነት ካላቸው አካላት አስተያየት መጠየቅ አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፪፻፱ አማራጭ የመፍትሔ ርምጃ ፈጻሚ አካላት</u>

፩. በጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ዕውቅና የተሰጣቸው አካላት አማራጭ መፍትሔ ርምጃዎችን ይፈጽማሉ፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ዕውቅና የተሰጣቸው አካላት፡-

(ሀ) ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ የሚዘረጋውን አማራጭ የመፍትሔ ርምጃ ሥርዓት ተግባራዊ የማድረግ፣

(ለ) በዐቃቤ ሕግ ወይም በፍርድ ቤት የሚሰጥ ማንኛውንም ትእዛዝ የመፈጸም ወይም የማስፈጸም፣

(ሐ) የተጠርጣሪውን ወይም የተከሳሹን አስፈላጊ መረጃ የመያዝና በዐቃቤ ሕግ ወይም በፍርድ ቤት ሲጠየቁ የማቅረብ፣

(መ) ለዐቃቤ ሕግ ወይም ለፍርድ ቤት ስለተጠርጣሪው ወይም ስለተከሳሹ ሁኔታ አስፈላጊውን ሪፖርት የማቅረብ፣

(ሠ) ሌሎችም ተያያዥነትና አግባብነት ያላቸውን ተግባራት የማከናወን፣

ግዴታ አለባቸው፡፡

፫. በዚህ ሕግ የተመለከተው አማራጭ የመፍትሔ ርምጃ መፈጸሙ የሚረጋገጠው እንደ አግባብነቱ በዐቃቤ ሕግ ወይም በፍርድ ቤት ወይም ማህበራዊ ቅጣት አስፈፃሚ ተቋም ነው ፡፡

፬. እነዚህን አካላት የሚመራ፣ስራውን የሚያስተባብርና የሚያስፈጽም በሚኒስትሮች ምክር ቤት ደንብ መሠረት የሚቋቋም የማህበራዊ ቅጣት አስፈጻሚ ቦርድ ይሆናል፣

፭. ፌዴራል ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ የአማራጭ መፍትሔ የአሰራር ስርዓትና የፈጻሚ ተቋማት ደረጃን ያዘጋጃል፡፡

አንቀጽ ፪፻፲ የተፈጸመ አማራጭ የመፍትሔ ርምጃ የሚኖረው ውጤት

፩. በዚህ ሕግ መሠረት በአማራጭ የመፍትሔ ርምጃ መፍትሔ እንዲያገኝ የተወሰነ ጉዳይ በውሳኔው መሠረት የተፈጸመ እንደሆነ እንደነገሩ ሁኔታ ዐቃቤ ሕግ ወይም ፍርድ ቤት መዝገቡን ይዘጋል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት በተዘጋ መዝገብ ላይ በማናቸውም ሁኔታ ክስ አይመሠረትም፣ ተከሳሹ በሌላ ወንጀል ተከሶ

በፍርድ ቤት ጥፋተኛ የተባለበት ወንጀል እንደቀድሞ ሪከርድ አይቀርብበትም፡፡

አንቀጽ ፩፻፲፩ ያልተፈጸመ ወይም ውጤታማ ያልሆነ አማራጭ የመፍትሔ ርምጃ ውጤት

፩. በዐቃቤ ሕግ ወይም በፍርድ ቤት የተወሰነ አማራጭ የመፍትሔ ርምጃ ሳይፈጸም ወይም ውጤታማ ሳይሆን የቀረ እንደሆነ ርምጃውን ለማስፈጸም ሥልጣን በተሰጠው ወይም አግባብነት ባለው ተቋም በሚቀርብ አስተያየት መሠረት እንደነገሩ ሁኔታ ዐቃቤ ሕግ ወይም ፍርድ ቤት ተገቢውን ይወስናል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ዐቃቤ ሕግ ወይም ፍርድ ቤት፡-

(ሀ) ቀድሞ የተወሰነው አማራጭ የመፍትሔ ርምጃ በድጋሚ ተፈጻሚ እንዲሆን፤ እንዳስፈላጊነቱም ርምጃውን የሚያስፈጽመው ተቋም እንዲቀየር፣

(ለ) በሌላ አማራጭ የመፍትሔ ርምጃ እንዲተካ፣ ወይም

(ሐ) ጉዳዩ በመደበኛ የክስ መሰማት ሒደት እንዲታይ

ውሳኔ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ አንድ የወንጀል ጉዳይ በማንኛውም ሁኔታ ከሁለት ጊዜ በላይ በአማራጭ የመፍትሔ ርምጃ እንዲታይ አይደረግም፤ እንዲህ በሆነ ጊዜ ጉዳዩም በመደበኛ የክስ መስማት ሒደት ይታያል፡፡

አንቀጽ ፩፻፲፪ ይግባኝ

በአማራጭ የመፍትሔ ርምጃ የተሰጠ ውሳኔ ወይም የተወሰደ ርምጃ ይግባኝ አይቀርብበትም፡፡

ምዕራፍ ሁለት

በዐቃቤ ሕግ ውሳኔ ላይ የሚቀርብ ይግባኝና ዐቃቤ ሕግ በመዝገብ ላይ ለሚሰጠው ውሳኔ የሚያስፈልግ ጊዜ

አንቀጽ ፪፻፲፫ ዐቃቤ ሕግ ውሳኔ የሚሰጥበት የጊዜ ገደብ

፩.ዐቃቤ ሕግ ከመርማሪ ፖሊስ የደረሰውን የምርመራ መዝገብ መርምሮ እንደ ጉዳዩ ውስብስብነት በዚህ ሕግ አንቀጽ ፻፹፪ መሠረት በአስራ አምስት ቀናት ጊዜ ውስጥ ውሳኔ ይሰጣል፡፡

፪. ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ከላይ የተመለከተውን የጊዜ ገደብ እንደአግባብነቱ በሚያወጣው መመሪያ ሊያሻሽለው ይችላል፡፡

አንቀጽ፪፻፲፬ በዐቃቤ ሕግ ውሳኔ ላይ ስለሚቀርብ አቤቱታ

፩. ዐቃቤ ሕግ በወሰነው ውሳኔ ቅር የተሰኘ መርማሪ ፖሊስ ወይም ተጎጂ ወይም ወኪሉ ቅሬታውን ለበላይ ዐቃቤ ሕግ ሊያቀርብ ይችላል፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት የውሳኔ አቤቱታ የቀረበለት የበላይ ዐቃቤ ሕግ እንደ አስፈላጊነቱ ውሳኔውን ለማጽደቅ፣ ለማሻሻል ወይም ለመሻር ይችላል፡፡

፫. ጠቅላይ ዐቃቤ ሕጉ በማናቸውም ጊዜ የሚሰጠው ውሳኔ የመጨረሻ ይሆናል፡፡

ክፍል አንድ

ክስ ስለመመሥረት

አንቀጽ ፪፻፲፭ መርህ

፩.ዐቃቤ ሕግ ምርመራ መዝገቡን መርምሮ ተጠርጣሪን ጥፋተኛ ለማሰኘት የሚያስችል በቂ ማስረጃ መኖሩን ሲያረጋገጥ ክስ መመስረት አለበት፡፡

፪.በዚህ ክፍል በተደነገገው መሠረት በጽሑፍ ክስ ሳይቀርብበት ማንም ሰው ጉዳዩ በፍርድ ቤት እንዲሰማ አይደረግም፡፡

አንቀጽ ፪፻፲፮ የክስ ማመልከቻ ይዘት

፩.ተከሳሹ የተከሰሰበትን ወንጀል ለይቶ እና አውቆ መልስ ለመስጠት እንዲችል እያንዳንዱ ክስ ወንጀሉንና የወንጀል ድርጊቱን ሁኔታ በዝርዝር መግለጽ አለበት፡፡ ስለወንጀሉና ስለ ሁኔታው የሚሰጠው ዝርዝር መግለጫ ተከሳሹ ተላለፈ የተባለው የወንጀል ሕግ ድንጋጌ አነጋገር ጋር ተመሳሳይ ወይም በጣም የተቀራረበ መሆን አለበት፡፡

፪.ማንኛውም የክስ ማመልከቻ፡-

(ሀ) ቀን፣ ወርና ዓመት ምኅረት የተጻፈበት፣
(ለ) ክሱ የሚቀርብበት ፍርድ ቤት ስምና አድራሻ፣
(ሐ) የዐቃቤ ሕግ ወይም የግል ከሳሽ ስም፣ ማዕረግ፣ አድራሻና ፊርማ፣
(መ) የተከሳሽ ስም፣ ዖታ፣ ዕድሜና አድራሻ፣
(ሠ) ወንጀሉ የተፈጸመበት ጊዜና ቦታ በተቻለ ግልጽነት፣ ተገቢ እንደሆነ የተበዳይ ስም ወይም ወንጀሉ የተፈጸመበት ንብረት፣
(ረ) ወንጀሉ የተፈጸመበት ቀንና ቦታ በትክክል ያልታወቀ እንደሆነ ወንጀሉ ተፈጽሟል ተብሎ የሚገመትበት አግባብ ያለው ጊዜና ቦታ፣
(ሰ) ተከሳሹ ወንጀሉን በመፈጸም ተላልፏል የተባለበት ሕግ፣ የሕግ ቁጥር እና ወንጀሉን የሚመለከቱ የሕግና የፍሬ ነገር መሠረታዊ ነገሮች፣

መያዝ አለበት፡፡

አንቀጽ ፪፻፲፯ ክስን ማጣመር

፩. በወንጀል ሕግ አንቀጽ ፷ ፣ ከአንቀጽ ፷፪ እስከ ፷፯ በተመለከተው መሠረት ከአንድ በላይ የሆኑ ወንጀሎች ተፈጽመው በተገኙ ጊዜ በአንድ ማመልከቻ ክሶችን አጣምሮ ማቅረብ ይቻላል፡፡

፪. የቀረበውን የወንጀል ጉዳይ ተደራራቢ ወንጀል ሆኖ በወንጀል ጉዳዮቹ ላይ ክስ የማቅረብ ሥልጣን በተለያዩ የዐቃቤ ሕግ ተቋማት ሥልጣን እንደሆነ ከባዱ የወንጀል ጉዳይ ላይ ክስ የማቅረብ ሥልጣን ያለው ዐቃቤ ሕግ ክሱን በማጣመር ሥልጣን ላለው ፍርድ ቤት ማቅረብ ይችላል፡፡

፫.ተያያዥነት ያላቸው በተመሳሳይ የወንጀል ደረጃ ያሉ ተደራራቢ የወንጀል ጉዳዮች ከተፈፀሙና በጉዳዩ ላይ ክስ የማቅረብ ሥልጣን የተለያዩ ክልሎች ዐቃቤ ሕግ ተቋማት በመሆኑ ሥልጣኑን ለመወሰን ባልተቻለ ጊዜ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ወይም ፍትሕ ቢሮ ሥልጣን ያለውን የዐቃቤ ሕግ ተቋምን በመወከል ክሱ ተጣምሮ እንዲቀርብ ሊያደርግ ይችላል፡፡

፬. ዐቃቤ ሕግ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ክሶችን አጣምሮ ሲያቀርብ እያንዳንዱን የወንጀል ክስ ለየብቻው መግለጽ አለበት፡፡

አንቀጽ ፪፻፲፰ ክሶችን መነጣጠል

ፍርድ ቤት የክሶቹ በአንድነት መሰማት የተከሳሹን የመከላከል መብት የሚያጣብብ ወይም ፍትሐዊ ውሳኔ ለመስጠት የማያስችል ሆኖ ከታየው ወይም ጥያቄ ከቀረበለት ክሶቹ ተነጣጥለው ለየብቻቸው እንዲሰሙ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፪፻፲፱ ተከሳሾችን አጣምሮ መክሰስ

፩.ከአንድ በላይ የሆኑ ተከሳሾች በወንጀል ሕግ አንቀጽ ፴፪ እስከ ፵ እና አንቀጽ ፰ እስከ ፰፯ በተደነገገው መሠረት ወንጀል ፈጽመው በተገኙ ጊዜ በአንድ ማመልከቻ ክስ ሊመሠረትባቸው ይችላል፡፡

፪. ከአንድ በላይ የሆኑ ተከሳሾች በአንድ የወንጀል ድርጊት የፈጸሙት ወንጀል የተለያየ ቢሆንም እንደነገሩ ሁኔታ በአንድ ክስ በጋራ ሊከሰሱ ይችላሉ፡፡

አንቀጽ ፪፻፰ የተፈጸመ ወንጀል ዐይነት ለይቶ ማመልከት ሲያስቸግር የሚቀርብ ክስ

፩.የተፈጸመው የወንጀል ዐይነት የሚያጠራጥር እንደሆነ ዐቃቤ ሕግ ወይም የግል ከሳሽ በሚያቀርበው የክስ ማመልከቻ አማራጭ ክስ ሊያቀርብ ይችላል፡፡

፪.ለተፈጸመው ድርጊት ወይም ለተፈጸሙ ድርጊቶች የሚቀርበው ማስረጃ ከብዙ ወንጀሎች ውስጥ የትኛውን እንደሚያረጋግጥ ለማወቅ አጠራጣሪ እንደሆነ ተከሳሹ ለመፈጸሙ ይበልጥ የተረጋገጠ በሚመስለው ወንጀል እና በአማራጭ በማስረጃው ሊረጋገጡ ይችላሉ በሚባሉት ወንጀሎች ሁሉ ሊከሰስ ይችላል፡፡

፫.የቀረበው ማስረጃ ተከሳሹን በአማራጭ ሊያስከስሰው ይችል በነበረ ወንጀል ጥፋተኛ ነው ለማለት በቂ እንደሆነና ይህም ወንጀል ክስ ከቀረበበት ወንጀል የሚበልጥ ቅጣት የሚያስቀጣ ወይም የተለየ እንደሆነ ዐቃቤ ሕጉ ተከሳሽ መከላከያ ማስረጃውን ከማቅረቡ በፊት ክሱን ሊያሻሽል ይችላል፡፡

አንቀጽ ፪፻፰፩ በሙከራ፣ በአነሳሽነት ወይም በአባሪነት ጥፋተኛ ማድረግ

፩.ማንኛውም ሰው በወንጀል ተከሶ በሙከራ ወንጀል ክስ ባይቀርብበትም በሙከራ ወንጀል ጥፋተኛ ሊባል ይቻላል፡፡

፪.ማንኛውም ሰው በዋና ወንጀል አድራጊነት ተከሶ፣ በአነሳሽነት ወይም በአባሪነት ክስ ባይቀርብበትም በወንጀሉ አነሳሽነት ወይም በአባሪነት ጥፋተኛ ሊባል ይቻላል፡፡

፫.የቀረበው ማስረጃ ተከሳሹን በአማራጭ ሊያስከስሰው ይችል በነበረ ወንጀል ጥፋተኛ ነው ለማለት በቂ እንደሆነና ይህም ወንጀል ክስ ከቀረበበት ወንጀል የሚያንስ ቅጣት የሚያስቀጣ እንደሆነ በዚህ ወንጀል ክስ ያልቀረበበት ቢሆንም ፍርድ ቤቱ በዚሁ ወንጀል ተከሳሹን ጥፋተኛ ሊያርገው ይችላል፡፡

__አንቀጽ ፪፻፳፪ ክስ ስለሚመሠረትበት የጊዜ ገደብ__

፩. ዐቃቤ ሕግ በምርመራ መዝገብ ላይ ውሳኔ ከሰጠ በአሥራ አምስት ቀናት ውስጥ ተገቢ ነው ብሎ ያመነውን የክስ ማመልከቻ አዘጋጅቶ ሥልጣን ላለው ፍርድ ቤት ማቅረብ አለበት፡፡

፪.ዋስትና በሚያስከለክል ወንጀል የተጠረጠረ ሰው ዐቃቤ ሕግ ክስ እስኪመሠርት ድረስ በጊዜ ቀጠሮ ያለ ተጠርጣሪ በማረፊያ ቤት ይቆያል፡፡

__አንቀጽ ፪፻፳፫ በጊዜ ገደብ ውስጥ ክስ አለመመሥረት__

፩. ዐቃቤ ሕግ በዚህ ሕግ አንቀጽ ፪፻፳፪ በተደነገገው የጊዜ ገደብ ክስ የማይመሰርት እንደሆነ በተያዘው ቀነ ቀጠሮ የጊዜ ቀጠሮውን ባየው ፍርድ ቤት በመቅረብ ምክንያቱን ያስረዳል፡፡ ፍርድ ቤቱ ዐቃቤ ሕግ በቀጠሮው ቀን ቀርቦ ክስ ያልመሠረተበት ምክንያት ካላስረዳ ወይም ያቀረበው ምክንያት በቂ ያለመሆኑን ከተገነዘበ ዋስትና በመፍቀድ ተጠርጣሪው እንዲለቀቅ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፪. ዐቃቤ ሕግ በጊዜ ገደቡ ክስ ሊመሠርት ያልቻለበት ምክንያት በቂ መሆኑን ፍርድ ቤቱ ከተገነዘበ ክሱን ለመመሥረት እስከ ሰባት ቀናት ተጨማሪ ጊዜ ሊፈቅድለት ይችላል፡፡ ዐቃቤ ሕግ በተሰጠው ሰባት ቀናት ውስጥ ክሱን ካላቀረበ እና ተጠርጣሪው በማረፊያ ቤት ያለ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ በዋስትና ይለቀዋል፡፡

፫.በጉዳዩ ላይ ክስ ያልተመሠረተ እንደሆነ እና ጉዳዩ ዋስትና የሚያስከለክል በሚሆንበት ጊዜ ፍርድ ቤት ዐቃቤ ሕግ ያቀረበው ምክንያት በቂ መሆኑን ከተረዳ ክሱ እንዲቀርብ እስከ አሥራ አምስት ቀናት ተጨማሪ ጊዜ ሊፈቅድ ይችላል፡፡ ዐቃቤ ሕጉ በአሥራ አምስት ቀናት ውስጥ ክሱን ያላቀረበ እንደሆነ ተጠርጣሪ በዋስ እንዲለቀቅ ትእዛዝ ይሰጣል፣ የጊዜ ቀጠሮ መዝገቡንም ይዘጋል፡፡

፬.ፍርድ ቤት የጊዜ ቀጠሮ በፈቀደበት የወንጀል ጉዳይ ላይ ዐቃቤ ሕግ ክስ የማይመሠርት እንደሆነ ይህንኑ የጊዜ ቀጠሮውን ለፈቀደው ፍርድ ቤት ማሳወቅ አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፪፻፳፬ ክስን ማንሳት</u>

፩.ዐቃቤ ሕግ ፍርድ ከመሰጠቱ በፊት በማንኛውም ጊዜ ያቀረበውን የወንጀል ክስ ለፍርድ ቤቱ በማሳወቅ ማንሳት ይችላል፡፡

፪. ዐቃቤ ሕግ በተከሳሹ ላይ ያቀረበውን ክስ ካነሳ ፍርድ ቤቱ መዝገቡን በመዝጋት ክሱ ለጊዜው እንዲቋረጥ እና ተከሳሹ ማረፊያ ቤት የሚገኝ እንደሆነ እንዲለቀቅ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡ በክሱ ምክንያት የተያዘ ወይም የታገደ ንብረት ካለ እንዲለቀቅ ወይም ዕግዱ እንዲነሳ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፫. በዐቃቤ ሕግ ውሳኔ ምክንያት በወንጀል ሕጉ የተደነገገው የይርጋ ጊዜ አይቋረጥም፡፡

<u>ክፍል ሁለት</u>

<u>የግል ክስ የሚቀርብበት ሥነ ሥርዓት</u>

<u>አንቀጽ ፪፻፳፭ የግል ክስ አቀራረብ</u>

፩.በግል አቤቱታ አቅራቢነት ወይም በቀላል እሥራት በሚያስቀጡ ወንጀሎች ላይ በቂ ማስረጃ ቢኖርም ዐቃቤ ሕግ ለከባድ የወንጀል ጉዳዮች ቅድሚያ በመስጠት በተቀመጠለት ጊዜ ውስጥ ክስ ሳይመሰርት ከቆየ ወይም በዚህ ሕግ በተደነገገው መሠረት ጉዳዩ በሌላ አማራጭ መንገዶች ያልታየ በሆነ ጊዜ የግል ክስ እንዲቀርብ ሊፈቅድ ይችላል፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ክስ እንዲያቀርብ ፈቃድ ያገኘው የግል ተበዳይ የውሳኔ ግልባጩን ከተቀበለበት ጊዜ ጀምሮ ባሉት አሥራ

አምስት ቀናት ውስጥ ሥልጣን ላለው ፍርድ ቤት ክስ ማቅረብ አለበት፤ ይህ ጊዜ ካለፈ በኋላ ክስ ማቅረብ አይችልም፡፡

፫.የዚህ ሕግ አንቀጽ ፪፻፲፮ ድንጋጌዎች በግል በሚቀርቡ የክስ ማመልከቻዎች ላይ እንደሁኔታው ተፈጻሚ ይሆናሉ፡፡

<u>አንቀጽ ፪፻፳፮ የግል ከሳሽ ኃላፊነት</u>

የግል ክስ እንዲያቀርብ የተፈቀደለት የግል ከሳሽ የሚከራከረው በራሱ ኃላፊነት ሆኖ የዳኝነት ክፍያና የክስ ወጪውን በተመለከተ የዚህ ሕግ አንቀጽ ፬፻፶፯ ተፈጻሚ ይሆናሉ፡፡

<u>አንቀጽ ፪፻፳፯ የግል ክስ ለማቅረብ መብት ያለው ሰው</u>

፩. የግል ክስ ማቅረብ የሚችለው የግል ተበዳዩ፣ ወይም ዐቃቤ ሕግ ሲፈቅድ ወኪሉ ይሆናል፡፡ የግል ተበዳዩ ክስ ሳያቀርብ የሞተ እንደሆነ ዐቃቤ ሕግ ሲፈቅድ ክሱ በወላጆቹና ተወላጆቹ፣ በጎን እስከ ሁለት ትውልድ በሚዛመዱ የሥጋ ዘመዶቹ ወይም በትዳር ጓደኛው ሊቀርብ ይችላል፤ በአቤቱታው አቀራረብ የትዳር ጓደኛ፣ የሟች ልጅ፣ ወላጆች እንደ ቅደም ተከተላቸው ቅድሚያ አላቸው፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ዐቃቤ ሕግ የግል ክስ እንዲመሠረት ሲፈቅድ በወንጀል ሕጉና በዚህ ሕግ ዓላማ መሠረት እየተከናወኑ መሆኑን መከታተል አለበት፡፡

፫.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ መሠረት ዐቃቤ ሕግ ክትትል ሲያደርግ የወንጀል ሕጉንና የዚህ ሕግ ዓላማ በሚፃረር አኳኋን እየተፈጸመ መሆኑን ከተረዳ የግል ክሱ እንዲቋረጥ ለፍርድ ቤት ያሳውቃል፤ እንደነገሩ ሁኔታ ክሱን በራሱ ይከታተላል፡፡

አንቀጽ ፩፻፷፰ የክስ ማመልከቻ እንዲሻሻል ስለማዘዝ

የክስ ማመልከቻው የቀረበው ለግል ከሳሹ በዐቃቤ ሕግ በተሰጠው ፈቃድ መሠረት ካልሆነ በተሰጠው ፈቃድ መሠረት ክሱን እንዲያሻሽል ፍርድ ቤቱ ትእዛዝ መስጠት አለበት፡፡

አንቀጽ ፩፻፷፱ ተከራካሪዎችን ስለመጥራት

የክስ ማመልከቻው ተቀባይነት ያገኘ እንደሆነ ፍርድ ቤት በዚህ ሕግ በተደነገገው መሠረት ለግል ከሳሹ መጥሪያ ይሰጣል፤ የግል ከሳሹም ለተከሳሹ መጥሪያውን ያደርሳል፡፡

አንቀጽ ፩፻፸ ተከራካሪዎችን ስለማስታረቅ

፩. ፍርድ ቤቱ የክስ ማመልከቻውን ለተከሳሽ ከማንበቡ በፊት ጉዳዩ በእርቅ እንዲቋጭ ተገቢውን ጥረት ያደርጋል፡፡

፪.በእርቅ ስምምነት የሚቋጭ የወንጀል ጉዳይን በተመለከተ በዚህ ሕግ የተደነገጉ ድንጋጌዎች እንደተጠበቁ ናቸው፡፡

አንቀጽ ፩፻፸፩ ኪሣራ ላይ ስለሚደረግ መተማመኛ

በተከራካሪዎቹ መካከል ዕርቅ ለማድረግ ባልተቻለ ጊዜ ፍርድ ቤቱ የግል ከሳሹ የኪሳራ ዋስትና እንዲሰጥ ማድረግ አስፈላጊ ሲሆን የዋስትናውን የገንዘብ ልክ ይወስናል፡፡

አንቀጽ ፩፻፸፪ ከፍ ያለ ቅጣት የሚያስቀጣ ወንጀል መሆኑ በታወቀ ጊዜ የሚፈጸም ሥነ ሥርዓት

፩. ዐቃቤ ሕግ በጉዳዩ ውሳኔ ከመሰጠቱ በፊት በግል ክስ ከቀረበው የተለየና ከፍ ያለ ቅጣት የሚያስቀጣ ወንጀል መፈጸሙን በተረዳው ጊዜ የግል ከሳሹን ተክቶ በጉዳዩ እስከሚገባ ድረስ የግል ከሳሹ የግል ክሱ ለጊዜው እንዲቋረጥ ፍርድ ቤቱን መጠየቅ ይችላል፡፡

፪.ፍርድ ቤቱ በዐቃቤ ሕግ ወይም በግል ከሳሽ አመልካችነት በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተመለከተው ሁኔታ መኖሩን የተረዳው እንደሆነ የግል ክሱ ለጊዜው እንዲቋረጥ ፣ ዐቃቤ ሕግ የግል ከሳሹን እንዲተካ እና በዚህ ሕግ በተደነገገው መሠረት የተቋረጠው ክስ እንዲቀጥል፣ እንደ ሁኔታው ክሱ እንዲሻሻል ወይም አዲስ ክስ እንዲቀርብ ትዕዛዝ ይሰጣል፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ መሠረት የግል ክሱ እንዲቋረጥ የተደረገ እንደሆነ ለግል ክሱ የኪሳራ ወጪ መንግሥት ኃላፊ ይሆናል፡፡

ክፍል ሦስት
የፍትሐብሔር ክስ ከወንጀል ክስ ጋር ተጣምሮ ስለሚቀርብበት ሥርዐት

አንቀጽ ፪፻፴፫ ዐቃቤ ሕግ ስለሚያቀርበው የፍትሐብሔር ክስ

፩.ዐቃቤ ሕግ የወንጀል ክስ ሲያቀርብ ለወንጀል ክሱ ምክንያት የሆነው ድርጊት በሕዝብና በመንግሥት መብትና ጥቅም ላይ ጉዳት ወይም በፍርድ ቤት ለመከራከር አቅም በሌላቸው ሰዎች ላይ ከባድ ጉዳት ባደረሰ ጊዜ የፍትሐብሔር ክሱን ከወንጀል ክስ ጋር አጣምሮ የወንጀል ክሱን ለማየት ሥልጣን ላለው ፍርድ ቤት ሊያቀርብ ይችላል፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም ጉዳቱ የደረሰው በሕፃናት ወይም በሴቶች ላይ በተፈጸመ ጾታዊ ጥቃት እንደሆነ ዐቃቤ ሕግ በተጎጂው ወይም በወኪሉ ሙሉ ፈቃድ የፍትሐብሔር ክሱን ከወንጀል ክሱ ጋር አጣምሮ ማቅረብ አለበት፡፡

፫.በዚህ አንቀጽ መሠረት በሚመሠረተው የፍትሐብሔር ክስ መንግሥት ተጣምሮ የሚከሰስ እንደሆነ ዐቃቤ ሕግ የፍትሐብሔር ክስ አያቀርብም፡፡

አንቀጽ ፪፻፴፬ ተጎጂ ስለሚያቀርበው የፍትሐብሔር ክስ

፩. የዐቃቤ ሕግ የወንጀል ክስ ማመልከቻ ለፍርድ ቤት ከቀረበ በኋላ በወንጀል ድርጊቱ ምክንያት ጉዳት የደረሰበት ሰው የጉዳት ካሣ

እንዲከፈለው የፍትሐብሔር ክስ ከወንጀል ክሱ ጋር ተጣምሮ እንዲታይለት ሊያቀርብ ይችላል፡፡

፪.ፍርድ ቤቱ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የቀረበው ክስ ከወንጀል ክሱ ጋር ተጣምሮ እንዲታይ የፈቀደ እንደሆነ፣ የፍትሐብሔር ክስ የሚያቀርበው ሰው የዐቃቤ ሕግንና የተከሳሹን የመከላከያ ማስረጃ ዝርዝር ማየት እና ተጨማሪ ማስረጃ ካለው እንዲያቀርብ እንዲፈቀድለት ፍርድ ቤቱን ለመጠየቅ ይችላል፡፡

፫.የወንጀል ክሱ የቀረበው በግል ከሳሽነት እንደሆነ እና የግል ከሳሽ የፍትሐብሔር ክስ ተጣምሮ እንዲታይ ያቀረበ እንደሆነ የቀረበውን የወንጀል እና የፍትሐብሔር ክስ ለማስረዳት የሚያቀርባቸውን የማስረጃ ዝርዝር ለያይቶ ማቅረብ አለበት፡፡

፬.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ መሠረት ፍርድ ቤቱ የፍትሐብሔር ክሱን ለማስረዳት የሚያስችል ተጨማሪ ማስረጃ የግል ከሳሹ እንዲያቀርብ ከፈቀደ የግል ከሳሹ ተጨማሪ ማስረጃ የሚቀርብበትን ወጪ አግባብነት ባለው ሕግ መሠረት ይሸፍናል፡፡

<u>አንቀጽ ፪፻፴፭ የዳኝነትና ሌሎች ወጪዎች ክፍያ</u>

፩.በዚህ ሕግ አንቀጽ ፪፻፴፫ መሠረት የፍትሐብሔር ክስ ሲቀርብ የዳኝነት ክፍያ አይከፈልበትም፡፡

፪.የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ ድንጋጌ ቢኖርም የፍትሐብሔር የግል ክስ አቅራቢው የዳኝነት ክፍያውን ጨምሮ ሌሎች ወጪዎችን ይሸፍናል፡፡

፫.ፍርድ ቤት ተከሳሹ የክሱን ወጪና ኪሳራ እንዲከፍል ሲወሰን የዳኝነት ክፍያውንም ጨምሮ እንዲከፍል ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፪፻፴፮ ክስ አቅራቢው ስለሚኖረው መብት

በዚህ ሕግ አንቀጽ ፪፻፴፩ መሠረት የፍትሐብሔር ክስ ያቀረበ የግል ተበዳይ በወንጀል ክሱ የክስ መሰማት ሒደት እና በሚቀርበው ማስረጃ ሁሉ እንደ መደበኛ ተከራካሪ ወገን የመሳተፍ መብት አለው፡፡

አንቀጽ ፪፻፴፯ የክስ ማቅረቢያ ጊዜ

፩.ማስረጃ ከመሰማቱ በፊት ባለው በማንኛውም ጊዜ የፍትሐብሔር ክስ ከቀረበው የወንጀል ክስ ጋር ተጣምሮ እንዲታይ ሥልጣን ላለው ፍርድ ቤት ማመልከቻ ሊቀርብ ይችላል፡፡

፪.ፍርድ ቤቱ የፍትሐብሔሩ ክስ ተጣምሮ እንዲታይ ማድረጉ ለትክክለኛና ለተፋጠነ ፍትህ አሳጣጥ አመቺ ሆኖ ካላገኘው ተነጥሎ እንዲታይ ውሳኔ ይሰጥበታል፡፡

አንቀጽ ፪፻፴፰ ክሱ ለሌላ ፍርድ ቤት እንዲቀርብ ስለመጠየቅ

፩.በዚህ ሕግ በተደነገገው መሠረት የፍትሐብሔር ክስ ያቀረበ ሰው በጉዳዩ ላይ ውሳኔ ከመሰጠቱ በፊት ያቀረበው የፍትሐብሔር ክስ ከወንጀል ክሱ ተነጥሎ ሥልጣን ባለው ሌላ ፍርድ ቤት ማቅረብ እንዲፈቀድለት ሊጠይቅ ይችላል፡፡

፪.ፍርድ ቤቱ ክሱ በሌላ ፍርድ ቤት እንዲታይ ሲወስን የጉዳዩ በሌላ ፍርድ ቤት መታየት ለከሳሽ ሊያስገኝ የሚችለውን ጥቅም እና በተከሳሽ ላይ የሚኖረውን ተፅዕኖ በማመዛዘን መሆን አለበት፡፡ እንደአስፈላጊነቱም ተከሳሹ አስተያየቱን እንዲሰጥ ፍርድ ቤቱ ሊጠይቅ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፪፻፴፱ የተከሳሽ ጥፋተኛ አለመሆን ወይም የመለቀቅ ውጤት

ተከሳሹ የወንጀል ክሱ በመቋረጡ ወይም ከተመሠረተበት የወንጀል ክስ በነፃ የተሰናበተ እንደሆነ እንደነገሩ ሁኔታ ፍርድ ቤቱ የቀረበውን የፍትሐብሔር ክስ ሰምቶ ውሳኔ ይሰጣል፡፡

አምስተኛ መጽሐፍ

ስለክስ መሰማት፣ ማስረጃና ውሳኔ አሰጣጥ

ርዕስ አንድ

ስለክስ መስማትና መወሰን

ምዕራፍ አንድ

ስለመጥራት

አንቀጽ ፪፻፵ ጠቅላላ

፩. በዚህ አንቀጽ መሠረት የሚጠራ ማንኛውም ሰው መጥሪያ ሊደርሰው የሚገባ ሆኖ መጥሪያውም፡-

(ሀ) የተከሳሽን የመሰማትና የመከላከል መብት ለማክበር እና የተጠያቂነት ግዴታውን እንዲወጣ ለማስቻል፣

(ለ) የምስክርነት ቃልን ለመቀበል፣

(ሐ) የሰነድ ማስረጃን ወይም የሙያ ምስክርነትን ለመቀበል እና ለመርዳት ወይም

(መ) ማንኛውም የፍርድ ቤት ትእዛዝ እንዲፈጽም ለማድረግ እና ፍትሕ የማግኘት መብትን ለማረጋገጥ

የሚላክ ይሆናል።

፪. የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ ድንጋጌ ቢኖርም፣

(ሀ) የመያዣ ትእዛዝ የወጣበት፣

(ለ) በችሎት የተገኘ ወይም፣

(ሐ) ፍርድ ቤት እንዲቀርብ በችሎት የተነገረው ሰው

መጥሪያ ማድረስ ሳያስፈልግ የሚቀርብ ይሆናል።

አንቀጽ ፪፻፵፩ የመጥሪያ ይዘት

፩. መጥሪያ የተጠሪውን ሙሉ ስም እና የተጠራበትን ምክንያት የሚገልጽ ሆኖ ተጠሪው፣

(ሀ) የሚቀርብበትን ፍርድ ቤት፣ ችሎት እና አድራሻ፣

(ለ) የሚቀርብበት ሰዓት፣ ቀን፣ ወርና ዓመተ ምኅረት

የሚይዝ ይሆናል፡፡

፪. መጥሪያ በዚህ ሕግ መሠረት በሚዘጋጅ ቅጽ የተመለከቱት ሌሎች አስፈላጊ ዝርዝሮችን የሚይዝ ይሆናል።

አንቀጽ ፪፻፴፪ መጥሪያ የማዘጋጀትና የማድረስ ኃላፊነት

፩. ፍርድ ቤት እንዲቀርብ ለሚጠራ ሰው የሚሰጥ መጥሪያ የሚዘጋጀው በፍርድ ቤት ነው፡፡

፪. ዐቃቤ ሕግ ወይም የግል ከሳሽ የክስ ማመልከቻውን ለፍርድ ቤቱ እንዳቀረበ መጥሪያ ወድያውኑ ይሰጠዋል፡፡ መጥሪያው ወድያውኑ ካልተሰጠ ሬጅስትራር ጉዳዩ ለሚመለከተው የዐቃቤ ሕግ ተቋም ወይም የግል ከሳሽ ያደርሳል።

፫. መጥሪያ የሚዘጋጀው በጽሑፍ ሆኖ ቀጠሮ ከተያዘበት ቀን በፊት አሥር ቀናት አስቀድሞ ለተጠሪው በአካል መድረስ አለበት፡፡

፬. መጥሪያውን በአካል ማድረስ ያልተቻለ ወይም የማይቻል መሆኑ ሲረጋገጥ ለተጠሪው ቤተሰብ ወይም መጥሪያ ለመቀበል ውክልና ለተሰጠው ሰው ማድረስ ይቻላል።

፭. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፫ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ተጠሪው፡-

(ሀ) ማቆያ፣ ማረፊያ ቤት ወይም ማረሚያ ቤት የሚገኝ እንደሆነ ለሚገኝበት ተቋም፣

(ለ) ከአሥራ ስምንት ዓመት በታች ወይም በፍርድ የተከለከለ እንደሆነ ለሞግዚቱ ወይም ለአሳዳሪው፣

(ሐ) የሕግ ሰውነት ያለው እንደሆነ ለዋናው ወይም ለቅርንጫፍ መሥሪያ ቤቱ ኃላፊ ወይም ወኪል፣

(መ) ኤምባሲ ውስጥ የሚሰራ እንደሆነ ለኤምባሲው

መጥሪያ ማድረስ የሚቻል ሲሆን መጥሪያውም ለተጠሪም በአካል እንደደረሰው ይቆጠራል፡፡

፯. ፖሊስ የዐቃቤ ሕግ ምስክሮችና የተከሳሽን፣ የግል ከሳሽ የምስክሮቹና የተከሳሹን እንዲሁም ተከሳሽ የመከላከያ ምስክሮቹን መጥሪያ የማድረስ ኃላፊነት አለባቸው።

አንቀጽ ፩፻፴፫ ምትክ መጥሪያ

፩. መጥሪያን በአካል ማድረስ ያልተቻለ እንደሆነ ወይም መጥሪያን በአካል ለማድረስ የማያስችል በቂና አሳማኝ ምክንያት መኖሩን ፍርድ ቤት የተረዳ እንደሆን በተጠሪው የፖስታ አድራሻ፣ በጋዜጣ፣ በሬዲዮ ወይም በቴሌቪዥን በሚነገር ማስታወቂያ መጥሪያ ሊደርስ ይችላል።

፪. የምትክ መጥሪያ ከአይነቶቹ በአንደኛው ወይም ከአንድ በላይ በሆኑት መንገዶች ሊላክ ይችላል።

፫. ተጠሪ በምትክ መጥሪያ እንዲቀርብ ሲታዘዝ በይበልጥ ሊደርሰው የሚችለው የመጥሪያ አይነት ሊመረጥና መድረሱ ወይም በመገናኛ ብዙኃን መነገሩ ሊረጋገጥ ይገባዋል።

አንቀጽ ፩፻፴፬ መጥሪያ የመቀበል ግዴታ

መጥሪያ የተላከለት ማንኛውም ሰው መጥሪያውን የመቀበልና የደረሰው ለመሆኑ ማረጋገጫ የመስጠት ግዴታ አለበት፡፡ መጥሪያውን ለመቀበል

ወይም ማረጋገጫ ለመስጠት ፈቃደኛ ካልሆነ መጥሪያውን እንዲያደርስ የታዘዘው ሰው ይህንኑ ለፍርድ ቤት ያረጋግጣል።

<u>አንቀጽ ፩፻፷፭ የመጥሪያ አለመድረስ</u>

ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ቀጠሮ በሰጠበት ቀን መጥሪያው ያልደረሰ ወይም በአግባቡ ያልደረሰ መሆኑን ያረጋገጠ እንደሆነ ተጠሪ የሚቀርብበትን ቀን በመወሰን መጥሪያ በድጋሚ እንዲደርሰው ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፷፮ የተከሳሽ አለመቅረብ</u>

፩. ተከሳሽ መጥሪያ ደርሶት ያልቀረበ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ እንደነገሩ ሁኔታ ተለዋጭ ቀጠሮ መስጠት፣ በፖሊስ ተይዞ እንዲቀርብ፣ ጉዳዩ በሌለበት እንዲታይ ወይም መዝገቡ እንዲዘጋ ሊያደርግ ይችላል፡፡

፪. መጥሪያ የደረሰው ሰው በቀጠሮው ቀን ያልቀረበ ወይም መቅረብ የነበረበት ሰው ባለመቅረቡ ጉዳዩን ማየት የማይቻል በሆነ ጊዜ ፍርድ ቤቱ በዚህ ሕግ በተደነገገው መሠረት ጉዳዩ የሚታይበትን የቀጣይ ቀጠሮ ቀን ይወስናል፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፷፯ ተከሳሽ በሌለበት የሚታይ ክስ</u>

፩. ከቀላል የወንጀል ጉዳዮች ውጭ ያሉ ጉዳዮች ተከሳሽ በሌለበት ሊታዩ ይችላሉ፡፡

፪. ተከሳሽ በሌለበት በሚታይ የክስ ሂደት ተከሳሽ ተይዞ ወይም በፍቃዱ ጉዳዩ በሚታይበት በማንኛውም ጊዜ እንዲሁም ጉዳዩ በደረሰበት በማናቸውም ደረጃ ወደ ክርክሩ መግባት ይችላል፡፡

፫. ተከሳሽ በቀጠሮው ያልቀረበው ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት ካልሆነ ጉዳዩ በደረሰበት ደረጃ ገብቶ ክርክሩን ይቀጥላል፡፡

፬. ተከሳሽ በቀጠሮ ያልቀረበው መጥሪያ ሳይደርሰው በመቅረቱ ወይም ደርሶት ከአቅሙ በላይ በሆነ ምክንያት መሆኑን ፍርድ ቤቱ ያረጋገጠ እንደሆነ የተሰጠ ፍርድ፣ ውሳኔ ወይም ትእዛዝ ተነስቶ ጉዳዩ እንደገና መታየት ይጀምራል፡፡ ጉዳዩ ከአንድ በላይ ተከሳሾች ያሉበት ሆኖ የጉዳዩ እንደገና መታየት የሌሎች ተከሳሾችን የመከላከል መብት የሚነካ ወይም የተፋጠነ ፍትሕ ለመስጠት የሚያዳግት እንደሆነ ተነጥሎ ሊታይ ይችላል።

፭. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፬ መሠረት ወደ ክርክሩ ለመግባት የሚቀርብ ማመልከቻ ከአቅም በላይ የሆነው ምክንያት በቀረ ወይም በተወገደ በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ መቅረብ አለበት፡፡

፮. ለዚህ አንቀጽ አፈጻጸም "ከአቅም በላይ የሆነ ምክንያት" ማለት ማንኛውም ምክንያታዊ ሰው አስቀድሞ ሊገምተው እና በፍፁም ሊያስቀረው የማይችለው ምክንያት ነው፡፡

አንቀጽ ፻፶፷ ተከሳሽ በሌለበት የማይታይ ክስ

፩. በፍርድ ቤት የቀረበው ክስ በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣትን፣ የደንብ መተላለፍን ወይም ቀላል የወንጀል ጉዳይን የሚመለከት እንደሆን ጉዳዩ ተከሳሽ በሌለበት አይታይም።

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ በተደነገገው መሠረት በቀረበ ክስ ላይ ተከሳሽ ያልቀረበ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ መዝገቡን ይዘጋል፡፡ የመዝገቡ መዘጋት ተከሳሹ በተገኘ ጊዜ የክርክሩ መቀጠልን ወይም ድጋሚ ክስ ማቅረብን አይከለክልም፡፡

አንቀጽ ፻፶፱ የምስክር ወይም ሰነድ አቅራቢ አለመቅረብ

ምስክር ወይም ሰነድ አቅራቢ ወይም ፍርድ ቤት እንዲቀርብ የታዘዘ ማንኛውም ሰው መጥሪያ ደርሶት ያልቀረበ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ ተለዋጭ ቀጠሮ ይሰጣል፤ እንደአስፈላጊነቱም ተጠሪው ተይዞ እንዲቀርብ ወይም በቀረበው ማስረጃ ውሳኔ ሊሰጥ ይችላል፡፡

ክፍል አንድ

ስለክርክር

ንዑስ ክፍል አንድ

ከክስ መስማት በፊት ስለሚኖር ሥርዐት

አንቀጽ ፪፻፶ የክስ ማመልከቻ ማቅረብ

አንድን የወንጀል ጉዳይ ለማመልከት ዐቃቤ ሕግ ወይም የግል ከሳሽ የክስ ማመልከቻ እና የማስረጃዎች ዝርዝርና መግለጫ በጽሑፍ አዘጋጅቶ ጉዳዩን የማየት ሥልጣን ላለው ፍርድ ቤት ማቅረብ ይኖርበታል።

አንቀጽ ፪፻፶፩ የክስ ብቃት ማረጋገጥ

፩. በዚህ ሕግ አንቀጽ ፪፻፶ መሠረት ክስ ሲቀርብ የፍርድ ቤቱ ሬጂስትራር፡-

(ሀ) የክስ ማመልከቻውና መግለጫው በዚህ ሕግ መሠረት መዘጋጀቱንና መሟላቱን፣

(ለ) በክሱ ማመልከቻ ላይ የተዘረዘሩ ምስክሮች ስምና አድራሻ በአግባቡ መገለፁንና ማስረጃዎች የተሟሉ መሆናቸውን እና

(ሐ) ክሱና ማስረጃው በበቂ ቅጂ መዘጋጀቱን

ያረጋግጣል፤ተሟልቶ ያልተገኘ ክስ እንዲሟላ ትእዛዝ ይሰጣል።

፪. የክስ ማመልከቻው የተሟላ መሆኑን ሲያረጋግጥ፡-

(ሀ) መዝገብ ይከፍታል፣

(ለ) ለመዝገቡ አንደ ቅደም ተከተሉ ቁጥር ይሰጣል፣

(ሐ) በመዝገቡ ላይ የተሟላ መረጃ በመመዝገብ መረጃዎቹ በመረጃ ቋት እንዲያዝ ያደርጋል፡፡

፫. ተሟልቶ የተከፈተውን መዝገብም ጉዳዩን ለሚመለከተው ችሎት ያቀርባል።

<u>**አንቀጽ ፪፻፺፪ የክስ ሕጋዊነት ማረጋገጥ**</u>

፩. የክስ መዝገብ የቀረበለት ችሎት፡-

(ሀ) ጉዳዩን ለማየት ፍርድ ቤቱ ሥልጣን ያለው መሆኑን፣

(ለ) በክሱ የተጠቀሰው የወንጀል ድርጊትና የተጠቀሰው የወንጀል ሕግ ድንጋጌ የሚጣጣም መሆኑን፣

በማረጋገጥ ክሱ የሚሰማበትን ቀን ይወስናል፡፡

፪. ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን ለመመልከት ስልጣን የሌለው መሆኑን ካረጋገጠ መዝገቡን በውሳኔ ይዘጋል።

፫. ክሱ የቀረበለት ዳኛ የተጠቀሰው የሕግ ቁጥርና የወንጀሉ ዝርዝር የማይጣጣም መሆኑን ሲያረጋግጥ እንደነገሩ ሁኔታ ወዲያውኑ ወይም አጭር ቀጠሮ በመስጠት ክሱ ተስተካክሎ ወይም ተሻሽሎ እንዲቀርብ ያደርጋል፡፡

፬. በተወሰነው ጊዜ ውስጥ ክሱ ተስተካክሎ ወይም ተሻሽሎ ካልቀረበ ክሱ በተሻሻለ ጊዜ መንቀሳቀሱ እንደተጠበቀ ሆኖ መዝገቡ ይዘጋል።

፭. በዚህ አንቀጽ የተመለከተው ውሳኔ ከመሰጠቱ በፊት የዐቃቤ ሕግ ወይም የግል ከሳሽን አስተያየት መቀበል ይገባል።

<u>**አንቀጽ ፪፻፺፫ ክሱ የሚሰማበትን ቀን ስለመወሰን**</u>

ፍርድ ቤቱ የክሱን ብቃት እንዳረጋገጠ ክሱ የሚሰማበትን ቀን ወስኖ ዐቃቤ ሕግ ወይም የግል ከሳሽ እና ተከሳሹ እንዲቀርቡ መጥሪያ ይሰጣል። ምርመራውን ያጣራው አካል፣ ፖሊስ ወይም ተከሳሹ የሚገኝበት ተቋም ተከሳሹን እንዲያቀርበው ትእዛዝ ይሰጣል።

አንቀጽ ፩፻፺፩ የቅድመ ክስ መስማት ተግባራት

፩. ጉዳዩ የተመራለት ችሎትም፡-

(ሀ) የክስ ሕጋዊ ብቃት እንደተረጋገጠ ዳኛው የቅድመ ክስ መስማት ተግባራት ማከናወን የሚያስፈልግ ለመሆኑ፣

(ለ) የቅድመ ክስ ተግባራት መከናወን የሚያስፈልግ ሆኖ ከተገኘም ተግባራቱ የሚከናወኑባቸውን ጉዳዮች እንዲሁም፣

(ሐ) ተግባራቱ በዳኛው ወይም በሬጅስትራር አማካኝነት የሚከናወን መሆኑን

ይወስናል።

፪. የቅደመ ክስ መስማት ተግባራት በቃል ሊካሔድ ይችላል፡፡

፫. የቅድመ ክስ መስማት ተግባራትን እንዲከናወን ከተወሰነ የቅድመ ክሱ የሚሰማበትን ቀንና ዝርዝር ጉዳዮቹን የያዘ መጥሪያ ለዐቃቤ ሕግና ለተከሳሽ ይላካል።

፬. ክሱና የዐቃቤ ሕግ የማስረጃ ዝርዝር ከቀጠሮው ቀን ቢያንስ አሥር ቀን አስቀድሞ ለተከሳሹ ሊደርስ ይገባል፡፡ ተከሳሹም በቅድመ ክስ መስማት ተግባራት በተገለጹት ጉዳዮች ላይ ያለውን አስተያየት ይዞ መቅረብ እንዲችል ዝርዝሩ ይገለጽለታል።

አንቀጽ ፩፻፺፪ በቅድመ ክስ መስማት የሚከናወኑ ተግባራት

፩. በቅድመ ክስ መስማት ተግባር ውስጥ፡-

(ሀ) ተከሳሽ በክሱ ላይ የተዘረዘረውን ወንጀል ለመሥራቱ በሙሉ ያመነ እንደሆነ ጉዳዩ ወዲያውኑ በተፋጠነ ሥነ ሥርዓት እንዲታይ የማድረግ፣

(ለ) ተከሳሹ ክሱን ክዶ የሚከራከር እንደሆን የምስክሮችንና ሌሎች ማስረጃዎችን አቀራረብና ቅደም ተከተልን የመለየት፣

(ሐ) የመጥሪያ ዓይነትን የመለየት፣

(መ) የምስክሮችና ሌሎች ማስረጃዎች አቀራረብ፣ ቅደም ተከተል የመለየት፣

(ሠ) የፍርድ ሒደት መርሐ ግብርን በዝርዝር የማስቀመጥ፣

(ረ) ጉዳዩ በልዩ ሁኔታ በዝግ ችሎት መታየት ያለበት ስለመሆኑ የመለየት፣

(ሰ) የተከላካይ ጠበቃ፣ አስተርጓሚ፣ ለፍትሕ አሰጣጥ አስፈላጊ የሆኑ ሌሎች ባለሙያዎችን አስቀድሞ እንዲሟሉና እንዲታወቁ የማድረግ፣

(ሸ) ክርክሩ የሚመራበትን ሥነ ሥርዐት የመለየት፣

(ቀ) ክርክሩ የሚካሔድበት የችሎት አዳራሽና አስፈላጊ ቁሳቁሶች አሟልቶ የማዘጋጀትና ለሚመለከታቸው አካላት ችሎቱን የማሳወቅ፣

ተግባር ይከናወናል፡፡

፪. የቅድመ ክስ መሰማት ተግባራት በሬጅስትራር የተከናወነ እንደሆነ ሒደቱ እንደተጠናቀቀ ሬጅስትራሩ ስለተከናወኑ ተግባራት ዝርዝርና የተሟላ መግለጫ ለዳኛው ያቀርባል፡፡

፫. የቅድመ ክስ መሰማት ተግባር በዳኛው የሚከናወን እንደሆነ በተለዩት ጉዳዮች ላይ እንደነገሩ ሁኔታ ወድያውኑ ውሳኔ ሊሰጥ ይችላል።

<u>አንቀጽ ፩፻፶፮ የክስ መስማት ቀንን መወሰን</u>

የቅድመ ክስ ተግባራትን መግለጫ መሠረት በማድረግ ፍርድ ቤት እንደአግባብነቱ ዐቃቤ ሕግና ተከሳሽ፣ የዐቃቤ ሕግና የተከሳሽ ማስረጃና ክስ እንዲሰማ በተወሰነው ቀንና ሰዓት እንዲቀርቡ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፺፯ የክስ መስማት አጀማመር</u>

፩. ተከሳሹ የኃይል ድርጊት የሚፈጽም፤ አደገኛ ወይም ለማምለጥ የሚሞክር ለመሆኑ የሚያረጋግጥ በቂ ምክንያት ቀርቦ በችሎቱ ካልተፈቀደ በስተቀር በሠንሰለት ታስሮ ችሎት አይቀርብም፡፡

፪. የክስ መስማትን ከመጀመሩ በፊት ችሎቱ፡-

(ሀ) በአዳራሽ የተገኘ ማንኛውም ሰው የተዘጋጀለትን ቦታ መያዙን ያረጋግጣል፤ በተለይም ተከሳሽ በተለየ ቦታ ሆኖ ክርክሩን እንዲያካሂድ ያደርጋል።

(ለ) ዐቃቤ ሕግ ወይም የግል ከሳሽ እና ተከሳሽ መቅረባቸውን ያረጋግጣል፡፡

(ሐ) የተከሳሹን ማንነት ለማረጋገጥ ሙሉ ስሙን፣ ዕድሜውን፣ ፆታውን፣ የመኖሪያ አድራሻውን፣ ሥራውን፣ የትምህርት ደረጃውን፣ የቤተሰቡን ሁኔታ እና ሌሎች አስፈላጊ ናቸው የሚላቸውን መረጃዎች ጠይቆ ወይም የተረዳውን ይመዘግባል፡፡

(መ) የቅድመ ክስ መስማት ተግባራት መከናወኑን ያረጋግጣል፤ ውጤቱንም ለተከራካሪዎች ይገልጻል፤ የክስ መስማት ሂደቱም ውጤቱን ተከትሎ ያከናወናል።

(ሠ) የቅድመ ክስ መስማት ተግባራትን ክንውን መሠረት አድርጎ በተለይም የአስተርጓሚ እና የጠበቃ ጉዳይ እንዳስፈላጊነቱ መሟላቱን ያረጋግጣል።

(ረ) ያልተሟሉ እንደሆነም ምክንያቱን ጠይቆ ከተረዳ በኋላ የፍርድ ቤቱን የስራ ቋንቋ ለማይረዳ ተከሳሽ አስተርጓሚ ይመድብለታል፡፡

(ሠ) በአቅም ማጣት ምክንያት በጠበቃ ያልተወከለ መሆኑንና ያለጠበቃ ቢከራከር ፍትሕ ይዛባል ብሎ ያመነም እንደሆነ በመንግሥት ወጪ ጠበቃ እንዲመደብለት ያዛል፡፡

፫. ፍርድ ቤቱም የዝግጅት ተግባራትን እንዳከናወነ እያንዳንዱን ክስ በንባብ ለተከሳሹ በማሰማት የተረዳው መሆኑን ያረጋግጣል።

አንቀጽ ፪፻፺፰ የክርክር ሥነ ሥርዐት

በሌላ ሕግ በተለየ መንገድ ክርክር እንዲካሔድ ካልተደነገገ በስተቀር ማንኛውም የወንጀል ክርክር፡-

፩. በመደበኛ ሥርዐት፣

፪.በተፋጠነ ሥርዐት (የደንብ መተላለፍ ፣የድርድርና ሌሎች መፍትሔዎች፣ ልዩ ሥነሥርዓት፣ ቀላል የእጅ ከፍንጅ ወንጀሎች ጉዳይ)፣

፫. በወጣት ጥፋተኞች ሥርዓት፣

፬. በእጅ ከፍንጅ ወንጀል ሥርዓት፣

፭. በይግባኝ፣ በሰበር፣ በፍርድ ክለሳ እና በመሰየም ሥርዓት

ብቻ ይካሔዳል።

ምዕራፍ ሁለት

ቀጠሮና የቀጠሮ ውጤት

ክፍል አንድ

ጠቅላላ ድንጋጌዎች

አንቀጽ ፪፻፺፱ የክርክር ሥርዓት የሚመራበት መርህ

ማንኛውም የወንጀል ክርክር ሥርዓት በተወሰነው የጊዜ ገደብ ውስጥ ውሳኔ ማግኘት አለበት፡፡

አንቀጽ ፪፻፰ መደበኛው የክርክር ሥርዓት

፩. በዚህ ወይም በሌላ ሕግ በተለየ ሁኔታ ካልተደነገገ በስተቀር ማንኛውም የወንጀል ክርክር ከዚህ በታች በተመለከተው አግባብ በመደበኛ የክርክር ሥርዓት በተቀላጠፈ ሁኔታ ታይቶ ይወሰናል።

፪. ማንኛውም ጉዳይ ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት ካልሆነ በስተቀር በተከታታይ የሚታይ ሆኖ በተቀጠረበት ዕለት ውሳኔ ያገኛል፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ፡-

(ሀ) የሬጅስትራር፤

(ለ) የማስረጃ ማስታወቅ ወይም ማለዋወጥ፤

(ሐ) ፍሬነገርና የሕግ ቁጥርን በማስማማት ክስን የማስተካከል፤

(መ) በሕግ ነገር ላይ የተነሳ የክስ መቃወሚያ ላይ ብይን የመስጠት፤

ተግባራትን ለማከናወን ቀጠሮ አይሰጥም፡፡

፬. በተቀላጠፈ ሥርዓት የሚመራ ጉዳይ የክስ መስማት ከተጀመረበት ጊዜ ጀምሮ በስድስት ወር ጊዜ ውስጥ መጠናቀቅ ይኖርበታል፡፡

አንቀጽ ፪፻፳፩ የቀጠሮ ምክንያት

፩. በማንኛውም የወንጀል ክርክር ስርአት ላይ ቀጠሮ የተያዘለት የወንጀል ጉዳይ በቀጠሮው ቀን ውሳኔ ማግኘት ይኖርበታል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም ፍርድ ቤቱ በራሱ አስተያየት ወይም ዐቃቤ ሕግ ወይም ተከሳሹ ሲያመለክት እና ትክክለኛ ፍትህ ለመስጠት የሚረዳ መሆኑን ሲገነዘብ በሚከተሉት ምክንያቶች አግባብ ያለው ቀጠሮ ለመስጠት ይችላል፡፡

(ሀ) በቀጠሮ ዕለት ዐቃቤ ሕጉ፣ ወይም ተከሳሹ ሳይቀርብ የቀረ እንደሆነ፣

(ለ) ተከሳሹ በዚህ ሕግ በተደነገገው መሠረት በቀጠሮው ቀን ችሎት መከታተል አይችልም ተብሎ የተወሰነ እንደሆነ፤

(ሐ) በጉዳዩ ላይ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ የተነሳ እንደሆነና ወዲያውኑ መወሰን ያልተቻለ እንደሆነ፣

(መ) ተከሳሹ ክሱ የደረሰው ወይም ጠበቃ ያገኘው ከነገሩ መሰማት ጥቂት ቀናት በፊት በመሆኑ ለመዘጋጀት በቂ ያልሆነ እንደሆነ፣

(ሠ) የዐቃቤ ሕግ፣ ወይም የተከሳሽ ምስክሮች ተሟልተው ባለመቅረባቸው ክርክሩን ለማስቀጠል የማይቻል እንደሆነ፣

(ረ) በዚህ ሕግ አንቀጽ ፫፻፳፬ መሠረት ተጨማሪ ማስረጃ ማቅረብ አስፈላጊ እንደሆነ ወይም ዐቃቤ ሕጉ ወይም ተከሳሹ ቀድሞ

ይቀርባል ብሎ ያልገመተው ወይም ሊገምት የማይችለው አዲስ ማስረጃ በድንገት የቀረበ እንደሆነ፣

(ሰ) የክሱ ማመልከቻ በተለወጠ፣ በተጨመረ ወይም አዲስ ክስ በቀረበ ጊዜ ተከሳሽ ማስተካከያውን ወይም አዲሱን ክስ በተመለከተ አስተያየት ለመስጠት ወይም ጉዳዩን መስማት ለመቀጠል ተጨማሪ ጊዜ የሚያስፈልገው እንደሆነ፣

(ሸ) በሌላ ፍርድ ቤት የተያዘ ጉዳይ መጀመሪያ ውሳኔ ካላገኘ በቀር በቀረበው ክስ ላይ ውሳኔ የማይሰጥ እንደሆነ፣

(በ) የተከሳሹን አእምሮ ትክክለኛነት በልዩ አዋቂ ለመወሰን የሚያስፈልግ እንደሆነ፣

(ተ) ሌሎች ማስረጃዎችን ከሚመለከተው አካል ለመቀበል ተጨማሪ ጊዜ ካስፈለገ፣ ወይም

(ቸ) የክሱን መስማት ለመቀጠል የማያስችል ሌላ አስገዳጅ ምክንያት ሲኖር፣

፬. ፍርድ ቤቱ የዐቃቤ ሕግን ወይም የተከሳሽን ማስረጃ በሚሰማበት ጊዜ በተከታታይ መስማት አለበት፡፡ ሆኖም ለዳኞች፣ ለተከራካሪ ወገኖች እና ለምስክሮች ዕረፍት ወይም ጉዳዩን በአዳሪ በቀጣዩ የሥራ ቀን ለመስማት ወይም ሌላ አስገዳጅ ነገር ሲከሰት ፍርድ ቤቱ ቀጠሮ ለመስጠት ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፪፻፳፪ የክስ መስማት ሒደትን በሕመም ምክንያት መከታተል አለመቻል</u>

፩. ማንኛውም የተከሰሰ ሰው የክስ መስማት ሒደቱና ክርክሩን ለመከታተል ብቁ ነው ተብሎ ይገመታል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተመለከተው አጠቃላይ አነጋገር እንደተጠበቀ ሆኖ በተከሳሹ በአካል ወይም በአዕምሮ ሕመም ምክንያት፡-

(ሀ) የእምነት ክህደት ቃል መስጠት ካልቻለ፣

(ለ) የቀረበበትን ክስና ውጤት መረዳት ካልቻለ ወይም በዚህ ረገድ ጠበቃውን መምራትና ማገዝ ካልቻለ፣

(ሐ) የቀረበበትን ክስ መከላከል ወይም

(መ) በሌላ መሰል ምክንያት የመስማት ሒደቱን መከታተል ከተሳነው፣

በራሱ ወይም በጠበቃው ጠያቂነት የክስ መስማት ሒደቱ እንዲተላለፍ ጥያቄ ሊያቀርብ ይችላል፡፡

፫. የተከሳሽ ጥያቄ ተገቢ በመሰለ ጊዜ ፍርድ ቤቱ ተከሳሹ በባለሙያ እንዲመረመርና የምርመራ ውጤት እንዲቀርብለት ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፬. የባለሙያውን አስተያየት መሠረት በማድረግ ፍርድ ቤቱ የተከሳሽ የጤና መታወክ ጊዜያዊ መሆኑንና ክሱን ለመከታተል ብቁ መሆኑን ካረጋገጠ አጭር ቀጠሮ በመስጠት የክስ መስማቱን ሂደት ይቀጥላል፡፡

፭. የቀረበው የባለሙያ አስተያየት:-

(ሀ) ተከሳሽ ጉዳዩን ለመከታተል ብቁ አለመሆኑን ካመላከተ ፍርድ ቤቱ የዐቃቤ ሕግ አስተያየት ይቀበላል፡፡

(ለ) የዐቃቤ ሕግንና የባለሙያውን አስተያየት መርምሮና አስፈላጊም ሆኖ ካገኘው ተገቢውን ክርክር አድርጎ ጉዳዩ የሚሰማበትን ቀን ከአንድ ዓመት ላልበለጠ ጊዜ ሊያስተላልፍ ይችላል፡፡

፮. ፍርድ ቤቱ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፭ መሠረት ተከሳሽ ለክርክሩ ብቁ አይደለም ብሎ የወሰነ እንደሆነ፡

(ሀ) ተከሳሹ በራሱ ወይም በሕብረተሰቡ ላይ አደጋ የሚፈጥር እንደሆነ ለዚህ ዓላማ ተብሎ በተቋቋመ ተቋም ሥር እንዲቆይ፣

(ለ) እንደነገሩ ሁኔታ በማረሚያ ቤት እንዲቆይ፣ ወይም

(ሐ) በዋስ እንዲለቀቅና በየጊዜው ሪፖርት እንዲቀርብለት፣

ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፯. ተከሳሹ ፍርድ ቤቱ ከወሰነው የጊዜ ገደብ ወይም ከአንድ ዓመት በኋላ መሻሻል ካላሳየ ፍርድ ቤቱ የተከሳሽ ጠበቃ ባለበት ክርክሩን መርቶ ተገቢውን ውሳኔ ይሰጣል፡፡

፰. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፯ በተመለከተው አግባብ ተከሳሹ ከቀረበበት ጉዳይ በነፃ የሚሰናበት ወይም ጥፋተኛ የሚባል እንደሆነ ፍርድ ቤቱ ተገቢ ነው የሚለው የጥንቃቄ እርምጃ እንዲፈጸም ትእዛዝ ይሰጣል። ነጻነትን የሚያሳጡ እንዲሁም የገንዘብ ቅጣቶች ሊወሰኑ የሚችሉት የተከሳሹ ጤንነት መመለሱ ሲረጋገጥና ጉዳዩ በዚሁ ሁኔታ ባለበት እንደገና እንዲታይለት ያልጠየቀ እንደሆነ ብቻ ነው።

ምዕራፍ ሦስት

የክስ መቃዎሚያ እና የእምነት ክህደት

አንቀጽ ፪፻፰፫ ክሱን ስለመቃወም

፩.ፍርድ ቤቱ ተከሳሽ የተነበበለትን ክስ መረዳቱን ካረጋገጠ በኋላ በክሱ ላይ መቃወሚያ ያለው እንደሆነ ይጠይቀዋል፡፡

፪.ተከሳሽ የሚከተሉትን የመጀመሪያ ደረጃ የክስ መቃወሚያ ምክንያቶችን መሠረት በማድረግ መቋወሚያውን ማቅረብ ይችላል፡፡

(ሀ) ፍርድ ቤቱ ክሱን ለመስማት ሥልጣን የሌለው እንደሆነ፣

(ለ) በቀረበበት ክስ ከዚህ ቀደም ተከሶ ነፃ የወጣ ወይም የጥፋተኝነት ውሳኔ የተሰጠበት ከሆነ፣

(ሐ) ጉዳዩ በአማራጭ መፍትሔ ወይም በሌላ ሥርዓት ታይቶ ውሳኔ ያገኘ እንደሆነ፣

(መ) ክስ የቀረበበት ወንጀል በይርጋ ቀሪ የተደረገ እንደሆነ ፣ በይቅርታ ወይም ፣ ምኅረት የታለፈ እንደሆነ ፣

(ሠ) ተከሳሹ ያለመከሰስ ልዩ መብት ያለው ሆኖ ይኸው መብት ያልተነሳ እንደሆነ፣

(ሰ) ተከሳሹ የቀረበበት ክስ በሌላ ፍርድ ቤት ወይም ችሎት እየታየ እንደሆነ፣

(ሸ) በሌላ ፍርድ ቤት ወይም በሌላ ችሎት የቀረበ ክስ ሳይጠናቀቅ በዚህ የወንጀል ክስ ውሳኔ ለመስጠት የማይቻል እንደሆነ፣

(ቸ) የቀረበበት ክስ ሁለትና ከዚያ በላይ ሆኖ የተወሰኑት ክሶች በአንድ ክስ የሚጠቃለሉ እንደሆነ፣ ወይም

(በ) የቀረበበት ክስ በወንጀል ያልተፈረጀ ድርጊት ወይም የተሻረ ሕግን መሠረት በማድረግ የቀረበ ከሆነ፣

(ተ) ወደ ፍሬ ነገር ገብቶ ለማየት የማያስችሉ መሰል ጉዳዮችን መሠረት ያደረገ ከሆነ፣

፫.ፍርድቤቱ በተከራካሪ ወገኖች ባይነሳም፣ ወደ ሥረ ነገሩ እንዳይገባ የሚከለክለው የሕግ ጉዳይ ወይም ፍሬ ነገር መኖሩን ከተረዳ በራሱ አስተያየት አግባብነት ያለው ትእዛዝ ለመስጠት ይችላል፡፡

፬.ተከሳሹ በዚህ አንቀጽ ንዑስ ቁጥር ፩ መሠረት የተጠቀሱት የመጀመሪያ ደረጃ መቃዎሚያዎች ወዲያውኑ ያላቀረበ እንደሆነ ፍርድ ቤቱን የሚጸና ፍርድ ለመስጠት የሚያግደው ካልሆነ በቀር እነዚህን መቃወሚያዎች በሌላ ጊዜ ሊያቀርብ አይችልም፡፡

አንቀጽ ፪፻፳፬ በመቃወሚያ ላይ መወሰን

፩. ፍርድ ቤቱ ተከሳሽ ያቀረበውን የመጀመሪያ ደረጃ የክስ መቃወሚያ ከመዘገበና ለዐቃቤ ሕግ እንዲደርሰው ካደረግ ወይም መረዳቱን ካረጋገጠ በኋላ፣

(ሀ) ዐቃቤ ሕጉ መልስ ወይም አስተያየት እንዳለው ይጠይቀዋል፤

(ለ) በቀረበው መቃወሚያ ወድያውኑ መወሰን የሚቻል እንደሆነ ወይም ዐቃቤ ሕጉ መልስ ወይም አስተያየት የሌለው ወይም ተቃውሞው ወይም አስተያየቱ ተቀባይነት ካላገኘ ቀጠሮ መስጠት ሳያስፈልግ ወዲያውኑ ውሳኔ ይሰጣል፡፡

፪. ፍርድ ቤቱ በቀረበው ክስ መቃወሚያ ወዲያውኑ ውሳኔ መስጠት ያልተቻለ መሆኑን ወይም ጉዳዩን ማጣራት ወይም በተጨማሪ ማስረጃ

ማረጋገጥ አስፈላጊ መሆኑን ካመነበት አጭር ቀጠሮ በመስጠት ውሳኔ ይሰጣል፡፡

<u>አንቀጽ ፪፻፳፩ ክስ ተነጥሎ እንዲሰማ ስለማዘዝ</u>

ፍርድ ቤቱ መቃወሚያ ባይቀርብበትም በአንድ ክስ በርካታ ሰዎች በተከሰሱበት ክስ ተከሳሾቹን በአንድነት አጣምሮ ጉዳያቸውን መስማት የመከላከል መብታቸውን የሚያጣብብ ወይም ፍትሐዊ ውሳኔ ለመስጠት የማያስችል ሆኖ ካገኘው ተከሳሾቹ ጉዳያቸው ተነጣጥሎ እንዲሰማ ማዘዝ ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፪፻፳፪ ክስን መለወጥና በክስ ላይ መጨመር ወይም ማሻሻል</u>

፩.ፍርድ ቤቱ ፍርድ ከመስጠቱ በፊት በማናቸውም ጊዜ በራሱ አስተያየት ወይም በዐቃቤ ሕግ ወይም በተከሳሽ አመልካችነት የቀረበው ክስ፡-

(ሀ) መሠረታዊ ስህተት የታየበት፣ ተከሳሹን የሚያሳስት ወይም ያሳሳተ ፤ ማካተት የሚገባውን ፍሬ ነገር ሳያካትት ወይም በዝርዝር ሳያስቀምጥ የቀረ ፣ የተከሳሽን የመከላከል መብት የሚያጣብብ ወይም ፍትሐዊ ውሳኔ ለመስጠት የማያስችል መሆኑን የተረዳው እንደሆነ፣

(ለ) የክስ ማመልከቻው በዚህ ሕግ መሠረት አለመዘጋጀቱን ፣በክስ ማመልከቻው የተጠቀሰው የሕግ ቁጥር ከወንጀሉ ዝርዝር ጋር የማይጣጣም መሆኑን ወይም ተከሳሹ የቀረበበት ክስ ተነጥሎ ካልታየ የመከላከል መብቱን እንደሚያጣብበው የተረዳ እንደሆነ፤

እንደነገሩ ሁኔታ ክሱ እንዲለወጥ ወይም እንዲሻሻል ወይም ተጨማሪ ወይም አዲስ ክስ እንዲቀርብ ቀጠሮ በመያዝ ትዕዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት በተሰጠ ጊዜ ውስጥ ዐቃቤ ሕግ ክሱን አሻሽሎ ወይም ለውጦ ወይም አዲስ ክስ ካላቀረበ ፍርድ ቤቱ

መዝገቡን ይዘጋል፡፡ ተጠርጣሪው በማረፊያ ቤት ያለ እንደሆነ በዋስትና ይለቀቃል፤ በዚህ ክስ ምክንያት የተያዘ ወይም የታገደ ንብረት ካለ ውሳኔ ይሰጣል፡፡

፫.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ የተደነገገው ቢኖርም ዐቃቤ ሕግ ክሱን አሻሽሎ ወይም ለውጦ ወይም አዲስ ክስ ለማቅረብ ያልቻለበትን በቂ ምክንያት አቅርቦ ተቀባይነት ካገኘ ፍርድ ቤት በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ፩ ከሰጠው ጊዜ ያልበለጠ ተጨማሪ ጊዜ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፬. ክሱ በተለወጠ፣ በተጨመረ፣ በተሻሻለ ወይም አዲስ ክስ በቀረበ ጊዜ እንደነገሩ ሁኔታ ለተከሳሹ እንዲነበብለትና እንዲረዳውና አስፈላጊ ሲሆን መቃወሚያ እንዲያቀርብበት ወይም ክርክሩ በደረሰበት ደረጃ እንዲቀጥል ሊያደርግ ይችላል፡፡

ክፍል አንድ

የተከሳሹ እምነት ክህደት

አንቀጽ ፪፻፳፯ ተከሳሹን የእምነት ወይም ክህደት ቃል ስለመጠየቅ

፩.ፍርድ ቤቱ፣ ተከሳሹ ተቃውሞ ያላቀረበ ወይም አቅርቦ መቃወሚያው ውድቅ የተደረገ እንደሆነ ባቀረበው የክስ ተቃውሞ ላይ ትእዛዝ ከሰጠና ክሱን አንብቦለት እንዲረዳው ካደረገ በኋላ የእምነት ክህደት ቃሉን ተቀብሎ ይመዘግባል፡፡

፪.ክሱ ከአንድ በላይ በሆነ ጊዜ ፍርድ ቤቱ እያንዳንዱን ክስ አንብቦለት እንዲረዳው ካደረገ በኋላ ለእያንዳንዱ ክስ እምነት ክህደት ቃሉን ተቀብሎ ይመዘግባል፡፡

፫.የተከሳሹ የእምነት ክህደት ቃል ተከሳሹ በሚሰጠው ቃል አነጋገር ዓይነት መመዝገብ አለበት፡፡

አንቀጽ ፩፻፴፯ የተከሳሹ የእምነት ክህደት ቃል

፩.ተከሳሹ በክሱ ማመልከቻ ላይ የተዘረዘረውን የወንጀል ድርጊት ለመፈጸሙና ጥፋተኛ ለመሆኑ በሙሉ ያመነና ስለ ወንጀሉ አፈጻጸም ፍርድ ቤቱ ለሚያቀርብለት ጥያቄ አሳማኝ ምላሽ የሰጠ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ ተከሳሹ ጥፋተኛ ነኝ ብሏል ሲል ከመዘገበ በኋላ በተከሳሹ ላይ የጥፋተኝነት ውሳኔ ወዲያውኑ ይሰጣል፡፡ ፍርድ ቤቱ የተከሳሹን ጥፋተኝነት ሲመዘግብ ተከሳሹ የሠጠውን ቃል በተከሳሹ አነጋገር ዓይነት መመዝገብ ይኖርበታል፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ በተደነገገው መሠረት ተከሳሽ በክሱ ማመልከቻ ላይ የተዘረዘረውን ወንጀል መፈፀሙን ያመነ ቢሆንም ፍርድ ቤቱ ዐቃቤ ሕግ ማስረጃውን እንዲያቀርብ ለማዘዝና ተከሳሹም የመከላከያ ማስረጃውን እንዲያሰማ ለመፍቀድ ይችላል፡፡

፫.ተከሳሹ የእምነት ክህደት ጥያቄውን በግልፅ የካደ፣ ለጥያቄው መልስ ያልሰጠ፣ ወይም ወንጀሉን መፈጸሙን አምኖ መብቱን ጠብቆ የተከራከረ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ ተከሳሹ ጥፋተኛ አይደሁም ብሏል በማለት ይመዘግባል፡፡

አንቀጽ ፩፻፴፰ የተከሳሹን የእምነት ክህደት ስለማሻሻል

ተከሳሹ ከፍርድ በፊት ባለ ማናቸውም የክስ ሂደት ላይ የሰጠውን የእምነት ቃል በመለወጥ ጥፋተኛ አይደለሁም ሊል ይችላል፡፡ፍርድ ቤቱ ተከሳሹ ጥፋተኛ አይደሁም በማለት የእምነት ቃሉን ከለወጠ የተለወጠውን ቃል ይመዘግባል፡፡ በተከሳሹ ላይ የተሰጠው የጥፋተኝነት ውሳኔ ውድቅ ያደርጋል፣ ዐቃቤ ሕግ ምስክሮች የሚሰሙበትን ፣ የተከሳሹ የዋስትና እና በኤግዚቢትነት ላይ አግባብ ያለውን ውሳኔ ይሰጣል፡፡

ርዕስ ሁለት

ማስረጃና ፍርድ

ምዕራፍ አንድ

በዐቃቤ ሕግ የቀረበ ማስረጃን መስማት

አንቀጽ ፪፻፰ የዐቃቤሕግ የክስ መግለጫ

፩. ዐቃቤ ሕግ ከክስ ማመልከቻ በተጨማሪ የሚያቀርበው የክስ መግለጫ፡-

(ሀ) ምስክሮች የሚመሰክሩበትን ጉዳይ እና ይህንኑ ለማስረዳት የሚጠሩ ምስክሮችን ስም፣ ፆታ፣ ዕድሜ፣ ዜግነት፣ ሥራና አድራሻ፣

(ለ) ክሱን በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ ለማስረዳት የቀረበ የኤግዚቢት ዝርዝር፣ ማስረጃና ስለሚያስረዳው ጉዳይ አጭር መግለጫ፣ እና

(ሐ) ተከሳሽ ጥፋተኛ ቢባል በዐቃቤ ሕግ ሊቀርብ የሚችል የቅጣት ማክበጃና ማቅለያን ያገናዘበ የቅጣት አስተያየትን፣

መያዝ ይኖርበታል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ (ሐ) መሠረት የተደነገገው ቢኖርም ፍርድ ቤት ትክክለኛ ፍትሕ ለመስጠት አያስችልም ብሎ ካመነ የቅጣት አስተያየት ከፍርድ በፊት እንዳይቀርብ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፫. የምስክሮች ማንነት ወይም ሌላ ማስረጃ በቅድመ ክስ ወይም በክስ መስማት ደረጃ ቢታወቅ የምስክሮች ደኅንነት አደጋ ላይ የሚጥል ወይም መገለፁ እውነቱን ለማግኘት እንቅፋት የሚፈጥር ወይም በሕዝብ ጥቅም ላይ ጉዳት የሚያደርስ መሆኑን ዐቃቤ ሕግ ካመነ ይህንኑ ከማስረጃው ዝርዝር መግለጫ ጋር መግለጽ አለበት፡፡

፬. ፍርድ ቤቱ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፫ መሠረት የቀረበውን ማመልከቻ ከተቀበለ የምስክሮችን ማንነትና ሌሎች ማስረጃዎች በሚስጢር እንዲጠበቁ ያደርጋል፡፡ ፍርድ ቤት የተከሳሹን ጥፋተኝነት ለማስረዳት

የሚቀርቡ ማስረጃዎች መኖራቸውና በክስ መግለጫው የማይገለጹ መሆናቸውን በመጥሪያው ላይ ማመልከት አለበት፡፡

አንቀጽ ፩፻፸፩ የክርክር መክፈቻ ንግግር

፩.ተከሳሽ ወንጀሉን ክዶ የተከራከረ እንደሆነ ዐቃቤ ሕግ ወይም የግል ከሳሽ ማስረጃውን ከማሰማቱ በፊት የክርክር መክፈቻ ንግግር ያደረጋል፡፡

፪.የክርክር መክፈቻ ንግግር ዓላማም ዐቃቤ ሕግ ክርክሩን ስለሚያቀርብበት አግባብ፣ የማስረጃ ዓይነት፣ ቅደም ተከተልና ስለሚያስረዱት ጉዳይ መግለጽ ነው፡፡ ይህንንም በትክክልና ያለ አድልዎ ማመልከት አለበት፡፡

፫.ዐቃቤ ሕግ የወንጀል ክስ የክርክር መክፈቻውን ካበቃ በኋላ በዚህ ሕግ መሠረት መንግስትን ወይም የወንጀል ተጎጂዎችን በመወከል ያቀረበውን የፍትሐብሔር ክስን የክርክር መክፈቻ ንግግር ያደርጋል፡፡

፬.ዐቃቤ ሕግ የክስ መክፈቻ ንግግሩን ካበቃ በኋላ በፍትሐብሔር የግል ከሳሽ አጣምሮ ያቀረበውን የፍትሐብሔር ክስ የክርክር መክፈቻ ንግግር ያደርጋል፡፡

አንቀጽ ፩፻፸፪ ዐቃቤ ሕግ በማስረጃ ማረጋገጥ ያለበት ፍሬ ነገር

፩.ዐቃቤ ሕግ በፍርድ ቤቱ በጭብጥ የተያዘን ፍሬ ነገር እና በጭብጥ ለተያዘው ፍሬ ነገር አግባብነት ያለውን ፍሬ ነገር አግባብነትና ተቀባይነት ባለው ማስረጃ ማረጋገጥ ይኖርበታል፡፡

፪.ዐቃቤ ሕግ ባቀረበው በአንድ የወንጀል ክስ ጉዳይ ላይ እንደነገሩ ሁኔታ አንድና ከዚያ በላይ ጭብጦች ሊኖሩ ይችላሉ፡፡

፫.በጭብጥ የተያዘ ፍሬ ነገር ወይም በጭብጥ ለተያዘው ፍሬ ነገር አግባብነት ያለውን ፍሬ ነገር ዐቃቤ ሕግ አረጋግጧል የሚባለው ዐቃቤ ሕግ የነገሩን

ሁነት፣ መከሰት ወይም አለመከሰት በዚህ ሕግ በተደነገገው የማስረዳት መጠን ማረጋገጡን ፍርድ ቤቱ ሲያምን ይሆናል፡፡

፬.በዚህ ሕግ ‹‹**በጭብጥ የተያዘ ፍሬ ነገር**›› ማለት ዐቃቤ ሕግና ተከሳሽ ያልተስማሙበት በፍርድ ሂደት እንዲረጋገጥ መደረጉ በጉዳዩ ላይ ፍርድ ወይም ውሳኔ ለመስጠት የሚያስችል ፍሬ ነገር ነው፡፡

፭.ለዚህ ሕግ አፈጻጸም ‹‹**አግባብነት ያለው ፍሬ ነገር** ›› ማለት በጭብጥ ከተያዘው ፍሬ ነገር ጋር ግንኙነት ያለው ሆኖ፣ የዚህ ፍሬ ነገር መረጋገጥ በጭብጥ የተያዘውን ፍሬ ነገር መከሰቱን ወይም አለመከሰቱን የማሳየት አቅም ያለው ፍሬ ነገር ሲሆን በተለይ በዚህ ሕግ አንቀጽ ፪፻፸፫ (፪) (ሀ) እስከ (በ) የተመለከቱትን ፍሬ ነገሮች ይጨምራል፡፡

<u>**አንቀጽ ፪፻፸፫ አግባብነት ያለው ፍሬ ነገር**</u>

፩. በጭብጥ የተያዘውን ፍሬ ነገር ወይም በጭብጥ ለተያዘው ፍሬ ነገር አግባብነት ያለውን ፍሬ ነገር የሚያስረዳ የዐቃቤ ሕግ ማስረጃ አግባብነት ያለው ማስረጃ ይሆናል፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት የሚከተለውን ፍሬ ነገር የሚያስረዳ የዐቃቤ ሕግ ማስረጃ አግባብነት ያለው ማስረጃ ይሆናል፡፡ በጭብጥ ከተያዘው ፍሬ ነገር፡-

(ሀ) የተፈጥሮ (የሁነት)፣ የጊዜና ቦታ ጥብቅ ትስስር ያለው በመሆኑ በጭብጥ የተያዘው ፍሬ ነገር አካል የሆነ ፍሬ ነገር ፤

(ለ) ለመፈጸም ምክንያት ወይም የታቀደ ዓላማ የሆነ ፍሬ ነገር ፤

(ሐ) መፈጸም ወይም መከሰት አጋጣሚን የፈጠረ ፍሬ ነገር ፤

(መ) መፈጸም የተደረገ ዝግጅት ወይም በተከታይ የተከናወነ ተግባር ፍሬ ነገር፣

(ሠ) ከመከሰቱ በፊትና ከተከሰተ በኋላ የተከሳሹ፣ የተበዳዩ ወይም በአካባቢው የነበሩ የሌሎች ሰዎች ተግባር፣ የሆነ ፍሬ ነገር፣

(ረ) ሁነት ውጤት የሆነ ፍሬ ነገር፣

(ሰ) ከመከሰቱ በፊትና ከተከሰተ በኋላ የነበረ የአካባቢው ሁኔታ ፍሬ ነገር ፣

(ሸ) የፍሬ ነገሩ ሁነት በጭብጥ ከተያዘው ፍሬ ነገር ጋር ተመሳሳይነት ሁነት ያለው ፍሬ ነገር፣

(ቀ) የተከሳሽ ወይም የተበዳይ መልካም ወይም መልካም ያልሆነ ጠባይ የሆነ ፍሬ ነገር፣

(በ) በሌላ በማናቸውም መልኩ በጭብጥ የተያዘውን ፍሬ ነገር መከሰት ወይም አለመከሰት የማሳየት ዝንባሌ ያለው ፍሬ ነገር፣

ክፍል አንድ

በማስረጃ መረጋገጥ የማያስፈልጋቸው ፍሬ ነገሮች

አንቀጽ ፩፻፸፬ መረጋገጥ የማያስፈልጋቸው ፍሬ ነገሮች

በዚህ ሕግ በተለየ ሁኔታ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ በተከሳሹ በግልጽ የታመነ ፍሬ ነገር ወይም ፣ፍርድ ቤቶች ግንዛቤ የሚወስዱበት በሕግ የተደነገገ ፍሬ ነገር ሲኖር ወይም የሕግ ግምቶች ያስቀመጠባቸው ፍሬ ነገሮች በፍሬ ነገር ሕጉ ተደንግገው ሲገኙ ዐቃቤ ሕግ እነዚህን ፍሬ ነገሮች ለማስረዳት ማስረጃ ማቅረብ አያስፈልገውም ፡፡

አንቀጽ ፩፻፸፭ የታመነ ፍሬ ነገር

፩. በዚህ ሕግ አንቀጽ ፩፻፸፬ ተከሳሹ የተከሰሰበት የወንጀል ጉዳይ በሚታይበት የፍርድ ሂደት በግልጽ ያመነው ፍሬ ነገር ወይም ወንጀሉን መፈጸሙን አምኖ የሰጠው የእምነት ቃል በዐቃቤ ሕግ ማስረጃ መረጋገጥ አያስፈልገውም።

፪. ተከሳሹ ክሱን ሲከላከል ማስረጃ አቅርቦ ካላስተባበለው በስተቀር ተከሳሹ ጉዳዩን ከሚያየው ፍርድ ቤት ውጪ ያመነው ፍሬ ነገር ወይም በሕግ

መሠረት የሰጠውን የእምነት ቃል ወይም በሽብር ድርጊት ከሚጠረጠር ሰው በፅሁፍ፣በድምፅ መቅረጫ በቪዲዮ ካሴት ወይም በማናቸውም ሌላ ሜካኒካል ወይም ኤሌክትሮኒክ መሳሪያ የተቀረፀ የእምነት ቃል የዐቃቤ ሕግ ማስረጃን ማቅረብ ሳያስፈልግ እንደተረጋገጠ ይቆጠራል፡፡

<u>አንቀጽ ፪፻፸፮ ፍርድ ቤት ግንዛቤ የሚወስድበት ፍሬ ነገር</u>

፩. በፌዴራል ነጋሪት ጋዜጣ ታትመው የወጡና በፌዴራል ፍርድ ቤቶች ወይም በክልል ፍርድቤቶች ግንዛቤ የሚወሰድባቸውን የፌዴራል ሕጎችን ወይም በክልል የሕግ ጋዜጣ ታትመው የወጡና በክልል ፍርድ ቤቶች ግንዛቤ የሚወሰድባቸው የክልል ሕጎችን የሚመለከት ፍሬ ነገር የዐቃቤ ሕግን ማስረጃ ማቅረብ ሳያስፈልግ እንደተረጋገጠ ይቆጠራል፡፡

፪. ፍርድ ቤቶች በዚህ ሕግ መሠረት ግንዛቤ የሚወስዱበት በጠቅላላ እውቀት እውነትነቱ የታወቀ ፍሬ ነገር ወይም በቀላሉ በሚገኝ አስተማማኝ ሰነድ ሊረጋገጥ የሚችል ፍሬነገር የዐቃቤ ሕግን ማስረጃ ማቅረብ ሳያስፈልግ እንደተረጋገጠ ይቆጠራል ፡፡

፫.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ ወይም ፪ ላይ የተደነገገው ቢኖርም ዐቃቤ ሕግ በክሱ ላይ የተመለከተውን ወንጀል የሚያቋቁሙ ፍሬ ነገሮችን የሚያረጋግጡ ማስረጃዎች ማቅረብ ይኖርበታል፡፡

፬.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ ወይም ፪ የተመለከተው ቢኖርም ዐቃቤ ሕግ ወይም ተከሳሽ በጭብጥ የተያዘው ወይም አግባብነት ያለው ፍሬ ነገር በፍርድ ቤቱ ግንዛቤ እንዲወሰድበት ጥያቄ ሊያቀርብ ወይም ተከሳሹ በቀረበው ጥያቄ ላይ መቃወሚያ ሊያቀርብ ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፪፻፸፯   የሕሊና ግምት</u>

፩.በጭብጥ ከተያዙ ወይም አግባብነት ካላቸው ፍሬ ነገሮች ላይ የተወሰኑ መሠረታዊ ፍሬ ነገሮች በዐቃቤ ሕግ ማስረጃ ከተረጋገጠ ተያያዥ የሆነ የሌላን ፍሬ ነገር ሁነት ወይም መከሰት በተመለከተ የህሊና ግምት ለመውሰድ እንደሚቻል በፍሬ ሕጉ የተደነገገ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ የዐቃቤ ሕግ ማስረጃ መቅረቡ ሳያስፈልግ ሌላኛው ፍሬ ነገር እንደተረጋገጠ ለመቁጠር ወይም የዐቃቤ ሕግ ማስረጃ እንዲቀርብበት ለማዘዝ ይችላል፡፡

፪.በጭብጥ ከተያዙ ወይም አግባብነት ካላቸው ፍሬ ነገሮች ላይ የተወሰኑ መሠረታዊ ፍሬ ነገሮች በዐቃቤ ሕግ ማስረጃ ከተረጋገጡ ተያያዥ የሆነን የሌላን ፍሬ ነገር ሁነት ወይም መከሰት አስመልክቶ ፍርድ ቤቱ የህሊና ግምት መወሰድ እንዳለበት በፍሬ ሕጉ የተደነገገ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ መሠረታዊ ፍሬ ነገሮቹ በዐቃቤ ሕግ ማስረጃ ሲረጋገጡ ሌላው ተያያዥ ፍሬ ነገር እንደተረጋገጠ መቁጠር ይኖርበታል፡፡

፫.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ ወይም ሁለት የህሊና ግምት የሚወሰድበት ፍሬ ነገር በተመለከተ የተደነገገው ቢኖርም ዐቃቤ ሕግ በማስረጃ ባረጋገጠው መሰረታዊው ፍሬ ነገርና የህሊና ግምት በሚወሰድበት ፍሬ ነገር መካከል ያለውን ግንኙነት በማስረጃ ማረጋገጥ ይኖርበታል፡፡

ንዑስ ክፍል አንድ

የማስረጃ አግባብነትና ተቀባይነት

አንቀጽ ፪፻፳፰ አግባብነትና ተቀባይነት ስላለው ማስረጃ

በዚህ ሕግ ወይም በሌሎች ሕጎች በተለየ ሁኔታ ካልተደነገገ በስተቀር አግባብነት ያለው ማስረጃ ሁሉ ተቀባይነት አለው፡፡

አንቀጽ ፪፻፳፱ ተቀባይነት የሌለው የዐቃቤ ሕግ ማስረጃ

፩. የሚከተሉት የዐቃቤ ሕግ ማስረጃዎች ተቀባይነት የላቸውም፡-

(ሀ) ተጠርጣሪው ወይም ተከሳሹ በኃይል ተገዶ የሰጠውና በራሱ ላይ ማስረጃ ሆኖ የቀረበ የእምነት ቃል ወይም እንዲያምን የተደረገ ማናቸውም ማስረጃ፤

(ለ) በምርመራ ላይ ልዩ የማስረጃ ማሰባሰቢያ ዘዴን የሚመለከቱ የዚህን ሕግ ድንጋጌዎች በመተላለፍ የተገኘ ማስረጃ፤

(ሐ) ከተጎጂ ጋር በተደረገ የእርቅ ስምምነት፣ በጥፋተኝነት ድርድር ወይም በአማራጭ መፍትሔ የተገኘ ማስረጃ ወይም የተሰጠ የእምነት ቃል፣

(መ) ተከሳሽ ተጎጂን ለመርዳት ወይም አንድን ነገር ለማሻሻል የወሰደው እና የወንጀል ድርጊቱን የፈጸመ መሆኑን ያስረዳል በሚል የሚቀርብ የርምት ርምጃን የሚያስረዳ ማስረጃ፣

(ሠ) በዐቃቤ ሕግ የቀረበበትን ክሱን ክዶ የሚከራከረውን ተከሳሽና ክዶ የሚከራከርበትን በጭብጥ የተያዘ ወይም ለጭብጡ አግባብነት ያለው ፍሬ ነገርን በተመለከተ በአንድ ዓይነት ወንጀል በተከሰሰ ሌላ ተከሳሽ የተሰጠ የእምነት ቃል፣

(መ) ትክክለኛነቱ እንዲረጋገጥ በፍርድ ቤቱ ታዞ ያልተረጋገጠ በዐቃቤ ሕግ የቀረበ ማስረጃ፤

፪. ከዚህ በላይ በንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም የዐቃቤ ሕግ ምስክር ቃልን ምስክርነቱ በሚሰጥበት ችሎት ላይ ለማስተባበል በተከሳሹ የሚቀርብ በዚህ ሕግ ተቀባይነት የለውም የተባለ ማናቸውም ማስረጃ ተቀባይነት ይኖረዋል፡፡

አንቀጽ ፪፻፹ የተከሳሽን ወይም ተጎጂን ጠባይን የሚያስረዳ ማስረጃ

፩. የተከሳሹን መልካም የሆነን ወይም ያልሆነን ጠባይ በማስረዳት የተከሰሰበትን የወንጀል ተግባር ለማስረዳት በዐቃቤ ሕግ የሚቀርብ ማስረጃ ተቀባይነት የለውም፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም የተጎጂው ጠባይ መልካም አለመሆኑን ለማሳየት በተከሳሹ በሚቀርቡ ማስረጃዎች የተረጋገጠውን ፍሬ ነገር ለማስተባበል ዐቃቤ ሕግ የተከሳሹን የተከሳሹን መልካም ያልሆነ ጠባይ እንደ ማስረጃ ማቅረብ ይችላል።

፫.ዐቃቤ ሕግ ያቀረበው ምስክር እውነተኛነቱን ማናቸውንም ማስረጃ በማቅረብ ማስረዳት ይችላል።

አንቀጽ ፪፻፹፩ የቀድሞ ጥፋቶችና መሰል ተግባራት

የተከሳሹ የቀድሞ ጥፋቶችና ሌሎች ተግባራት አሁን የተከሰሰበትን የወንጀል ተግባር ለማስረዳት ተቀባይነት የላቸውም። ሆኖም የተከሳሹን የቀድሞ እቅድ፣ ማንነት፣ አጋጣሚ፣ ዝግጅት፣ ሀሳብ፣ ወይም የነገሩ ሁነት ድንገተኛ አለመሆን ለማስረዳት ተቀባይነት ይኖረዋል፡፡

ክፍል ሁለት
የሰው ማስረጃ

አንቀጽ ፪፻፹፪ የመመስከር ብቃትና ግዴታ

፩. በሕግ ገደብ ያልተጣለበት ወይም በወንጀል በፍርድ ቤት ተፈርዶበት መብቱን ያልተገፈፈ ማንኛውም የዐቃቤ ሕግ ምስክር ለመመስከር ብቃት እንዳለው ይገመታል።

፪. በምስክርነት የተጠራ ማንኛውም የዐቃቤ ሕግ ምስክር ፍርድ ቤት ቀርቦ የመመስከር ወይም የማይመሰክርበትን ምክንያት የማስረዳት ግዴታ አለበት።
፫.ምስክሩ ልዩ አዋቂ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ የምስክሩን የትምህርት ደረጃና ሥራ፣ የሥራ ልምድ እንዲሁም ሌሎች የብቃት ማረጋገጫዎችን ከመረመረ በኋላ በጭብጥ በተያዘው ወይም አግባብ ባለው ፍሬ ነገር ላይ ለመመስከር ብቃት ያለው መሆኑን ውሳኔ ይወስናል፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም ፍርድ ቤቱ በዕድሜ ለጋነት ወይም መጃጀት፣ በአካል ወይም በአዕምሮ ሕመም ወይም በማናቸውም ሌላ ምክንያት የሚመሰክረውን ፍሬ ነገር ወይም የሚቀርብለትን ጥያቄ ሊረዳው የማይችል መሆኑን ሲረዳ የምስክርነት ቃሉን እንዳይሰጥ ሊያደርግ ይችላል፡፡

፫.ፍርድ ቤት ምስክር እንዳይሆን ክልከላ ያደረገበት ልዩ አዋቂ የዐቃቤ ሕግ ምስክር ሆኖ በምስክርነት ሊቀርብ አይችልም፡፡

<u>አንቀጽ ፪፻፹፫ ለመመስከር ያለመገደድ ልዩ መብት</u>

፩.የተከሳሹ ኃይማኖት አባት፣ ጠበቃ ወይም ሐኪም በሚሰጠው የኃይማኖት ወይም የሙያ አገልግሎት አጋጣሚ ባገኘው መረጃ ላይ የዐቃቤ ሕግ ምስክር ሆኖ በተከሳሹ ላይ እንዲመሰክር አይገደድም።

፪.አንድ ሰው በትዳር ዘመኑ በመካከላቸው ባለው እምነት ምክንያት ከትዳር ጓደኛው ባገኘው መረጃ በወንጀል በተከሰሰ የትዳር ጓደኛው ላይ የዐቃቤ ሕግ ምስክር ሆኖ እንዲመሰክር አይገደድም። ሆኖም ወንጀሉ የተፈጸመው በሌላው የትዳር ጓደኛ ላይ እንደሆነ ይህ ልዩ መብት ተፈጻሚ አይሆንም።

<u>አንቀጽ ፪፻፹፬ በምስክርነት አለመቅረብ</u>

፩.በዚህ ሕግ አንቀጽ ፪፫ መሠረት በልዩ የማስረጃ ማሰባሰቢያ ዘዴዎች የተሳተፈ ሰው በተሳተፈበት ጉዳይ ላይ የዐቃቤ ሕግ ምስክር ሆኖ ሊቀርብ አይችልም፡፡

፪.ዳኛ ወይም ዐቃቤ ሕግ ውሳኔ በሰጠበት የወንጀል ጉዳይ ላይ የዐቃቤ ሕግ ምስክር ሆኖ በምስክርነት ሊቀርብ አይችልም፡፡

<u>አንቀጽ ፪፻፹፭ የመንግሥት ምስጢርን ስለመጠበቅ</u>

፩.የመረጃው ምስጢርነት በሕግ በተደነገገ ጉዳይ ላይ አንድ የመንግሥት ተቀጣሪ የዐቃቤ ሕግ ምስክር ሆኖ አይመሰክርም ወይም ከዚሁ ጋር ተያያዥነት ያላቸውን ማናቸውንም ሰነድ አይሰጥም።

፪.የመረጃው ምስጢርነት በሕግ ያልተደነገገ እንደሆነና ከሀገር ደኅንነት ጋር የተያያዘ እንደሆነ፣ የሚመለከተው የመንግሥት ተቋም የበላይ ኃላፊ ውሳኔ እንዲሰጥበት ፍርድ ቤቱ ትእዛዝ ይሰጣል።

፫.ሆኖም መረጃው የሀገርን ደኅንነት የማይመለከት ነው ብሎ ሲያምን ፍርድ ቤቱ የመረጃው መገለጥ የሀገርንና የሕዝብን ጥቅም የሚጎዳ መሆን አለመሆኑን በዝግ ችሎት ያያል፤ ዋናውም ጉዳይ በዝግ ችሎት ማየት አለበት፡፡

አንቀጽ ፪፻፹፯ በሌላ ፍርድ ቤት የተሰጠ የምስክርነት ቃል ስለሚቀርብበት ሁኔታ

፩. ዐቃቤ ሕግ በምስክርነት የጠራው ሰው የሞተ እንደሆነ፣ ወይም የአእምሮ ጉድለት ያገኘው እንደሆነ፣ ምስክሩን ማግኘት ያልተቻል እንደሆነ፣ በሕመም ወይም በኢትዮጵያ ውስጥ ባለመኖሩ ምክንያት በፍርድ ቤት ለመቅረብ ያልቻለ እንደሆነ በቀዳሚ ምርመራ አድራጊ ፍርድ ቤት የሰጠው ቃል ተነቦ በማስረጃነት ጉዳዩን በሚሰማው ፍርድ ቤት መቅረብ አለበት፡፡

፪. ምስክርነት የተሰጠው ተከሳሹ ተከራካሪ ወገን በነበረበት በሌላ ፍርድ ቤት ሆኖ ተከሳሹ መስቀለኛ ጥያቄ የማቅረብ እድል የነበረው እንደሆነ የምስክርነቱ ቃል ተነቦ ጉዳዩን በሚሰማው ፍርድ ቤት በማስረጃነት መቅረብ አለበት፡፡

አንቀጽ ፪፻፹፯ በምርመራ ላይ የተሰጠ ቃል በማስረጃነት መቅረብ

፩. የዐቃቤ ሕግ ምስክር በፍርድ ቤት ቀርቦ የሚሰጠው የምስክርነት ቃል በፖሊስ ምርመራ ጊዜ ከተሰጠ የምስክርነት ቃል ጋር የሚጣረስ እንደሆነ፣ የምስክሩን ቃል ለማስተባበል ዐቃቤ ሕጉ ወይም ተከሳሹ ሲያመለክት ፍርድ ቤቱ የፖሊስን የምርመራ መዝገብ ሊመለከተው ይችላል፡፡

፪.ፍርድ ቤቱም የዚህ ቃል ግልባጭ ለተከሳሹ እንዲደርሰው ያደርጋል፡፡

አንቀጽ ፩፻፹፰ የምስክሮች ብዛትና አቀራረብ ቅደም ተከተል ስለመወሰን

፩.ዐቃቤ ሕግ አንድን ፍሬ ነገር በአንድ ወይም ከዚያ በላይ በሆኑ ምስክሮች ማስረዳት ይችላል።

፪.በዚህ ሕግ አንቀጽ ፩፻፺፬ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ዐቃቤ ሕግ ወይም የግል ከሳሽ በጭብጥ የተያዘውን ወይም አግባብነት ያላቸውን ፍሬ ነገሮች ለማስረዳት ይጠቅመኛል ብሎ ባመነበት ቅደም ተከተል ምስክሮቹን ያቀርባል።

፫.አንድ ፍሬ ነገር በጭብጥ ለተያዘው ጉዳይ ተቀባይነት የሚኖረው በመጀመሪያ ሌላ ፍሬ ነገር ሲረጋገጥ በሚሆንበት ጊዜ በቀዳሚው ፍሬ ነገር ላይ ምስክሮች ከመመስከራቸው በፊት በኋለኛው ፍሬ ነገር ላይ እንዲመሰክሩ ፍርድ ቤቱ ሊፈቅድ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፩፻፹፱ ቃለ-መኃላ ስለመፈጸም ወይም ማረጋገጫ ስለመስጠት

፩. የዐቃቤ ሕግ ምስክር ሆኖ ፍርድ ቤት የቀረበ ማንኛውም ሰው የምስክርነት ቃሉን ከመስጠቱ በፊት እንደኃይማኖቱ ወይም ልማድ መሠረት ቃለ-መኃላ መፈጸም ወይም እውነቱን ለመናገር ማረጋገጫ መስጠት ይኖርበታል።

፪.በዕድሜ ማነስ ወይም በሌላ ምክንያት የመኃላውን ወይም የማረጋገጫውን ውጤት ለመገንዘብ የማይችሉ በምስክርነት የተጠሩ ሰዎች በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ በተደነገገው መሠረት ቃለ-መኃላ ለመፈጸም ወይም እውነቱን ለመመስከር ማረጋገጫ ለመስጠት አይገደዱም፡፡

አንቀጽ ፩፻፺ ለምስክር የሚቀርብ ጥያቄ አግባብነት

፩.በመሰማት ላይ ላለ የዐቃቤ ሕግ ምስክር የሚቀርብ ጥያቄ አግባብነት፣ተቀባይነት ወይም ሌላ በሕግ የተመለከተ ምክንያትን በመጥቀስ

ተከሳሽ ተቃውሞ ሊያነሳበት ይችላል፡፡ ምስከሩ የቀረበለትን ጥያቄ ከመመለሱ በፊት ፍርድ ቤቱ ብይን ይሰጣል፡፡ ሆኖም ምስክሩ ጥያቄውን መልሶ እንደሆነና ፍርድ ቤቱ ተቃውሞውን ከተቀበለው ጥያቄውና መልሱ ከመዝገብ እንዲሰረዝ ያዛል፡፡

፪.ለዚህ አንቀጽ አፈጻጸም ዳኛው ውሳኔ ከመስጠቱ በፊት የዐቃቤ ሕግን እና አስፈላጊ ሲሆን ተጐጂው አስተያየት እንዲሰጥበት ሊያደርግ ይችላል ፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፺፩ የምስክሩን የምስክርነት ቃል መቀበል</u>

የዐቃቤ ሕግ ምስክር በችሎት ላይ የምስክርነት ቃሉን ከመስጠቱ በፊት ፍርድ ቤቱ፡-

፩. ማንነቱን ያረጋግጣል፤ ስለሆነም የምስክሩን ሙሉ ስም፣ የመኖሪያ አድራሻ፣ ዕድሜና ሥራ፣ አስፈላጊ ሲሆን ዜግነት ይጠይቀዋል፡፡

፪.ከተከሳሽ፣ ከተበዳይ ወይም ጉዳዩ ከሚመለከተው ሌላ ሰው ጋር ያለው ፀብ፣ ዝምድና፣ ጓደኝነት፣ የተለየ ቅርበት ወይም በምስክርነት ቃሉ ላይ ተፅዕኖ የሚያሳድሩ ሌሎች ነገሮችን ጠይቆ ይረዳል፡፡

፫.የሚሰጠው የምስክርነት ቃል ሀሰተኛ እንደሆነ በወንጀል እንደሚያስጠይቀውና የሚያስከትለውንም ቅጣት ይነግረዋል፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፺፪ ለምስክር የሚቀርብ ዋና ጥያቄ</u>

፩. ዐቃቤ ሕጉ ለጠራው ምስክር ዋና ጥያቄ ያቀርባል፡፡ ምስክሩም በጭብጥ ስለተያዘው ወይም አግባብነት ስላለው ፍሬ ነገር የሚያውቀውን እንዲመሰክር ይጠየቃል፡፡

፪. በዋና ጥያቄ ጊዜ ምስክሩ ስለሚመሰክርበት ፍሬ ነገር መሪ ጥያቄ መጠየቅ የተከለከለ ነው፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ የተደነገገው ቢኖርም ምስክሩ፡-

(ሀ) አስጠቂ ምስክር እንደሆነ፣

(ለ) ስለሚመሰክረው ነገር የዘነጋ እንደሆነና የፍሬ ነገሩን ጫፍ ለማስያዝ፣ ወይም

(ሐ) ምስክሩ ሕፃን ፣ የጃጀ፣ በአእምሮው ልል የሆነ፣ በፍርሃት የተናወጠ መንፈስ የሚታይበት ወይም መሰል ሁኔታዎች ውስጥ የሚገኝ ከመሆኑ የተነሳ ርዳታ የሚያስፈልገው እንደሆነ፣

ዐቃቤ ሕጉ ፍርድ ቤቱን አስፈቅዶ መሪ ጥያቄ ሊጠይቀው ይችላል፡፡

፬. መሪ ጥያቄ ማለት ጠያቂው እንዲመለስለት የሚፈልገውን መልስ የሚያመላክት ጥያቄ ማለት ነው፡፡

፭. ፍርድ ቤቱ በክርክር ሒደት ለምስክሩ የቀረበው ጥያቄ በጭብጥ ለተያዘው ጉዳይ አግባብነት የለውም ብሎ ካመነ በተከሳሹ ተቃውሞ ባይቀርብም ምስክሩ መልስ ከመስጠቱ በፊት ጥያቄው አግባብነት የሌለው መሆኑን በመግለጽ እንዲስተካከል ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፮. ለዚህ አንቀጽ አፈጻጸም '**አስጠቂ ምስክር**' ማለት ምስክሩ ከዐቃቤ ሕጉ የቀረበለትን ጥያቄ ሲመልስ በበቂ ፍላጎት የማይመሰክር እንደሆነ ወይም የጸብና የጠላትነት መንፈስ ያሳዬ እንደሆነ በተለይም በቅንነት ማነስ ምስክሩ የሚሰጠው የምስክርነት ቃል አስቀድሞ በመርማሪ ወይም በሌላ ውሳኔ ሰጪ አካል ፊት ከሰጠው የምስክርነት ቃል ጋር የማይጣጣም ምስክርነት የሚሰጥ ነው፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፺፫ ማስታወሻ፣ ሰነድ ወይም መሣሪያን ስለመጠቀም</u>

፩.የዐቃቤ ሕግ ምስክር የሚመሰክረው ስለሚያስታውሰው ፍሬ ነገር ነው፡፡ ምስክሩ የምስክርነት ቃሉን በሚሰጥበት ጊዜ በማስታወሻነት የሚያገለግል ሰነድ ወይም መሣሪያ መጠቀም አይችልም፡፡

፪.የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ ድንጋጌ ቢኖርም ምስክሩ፡-

(ሀ) በፍርድ ቤቱ ተቀባይነት ያገኘን አንድን ሰነድ ወይም ኤግዚቢት እየተመለከተ፣ ወይም

(ለ) ሰነድ ሳይዝ ወይም በመሣሪያ ሳይታገዝ የተሟላ ምስክርነት ለመስጠት የማይችል ወይም የሚቸገር ወይም የሚመሰክርበት ጉዳይ ባሕርይ የሚያስገድድ መሆኑን ፍርድ ቤቱ የተገነዘበ እንደሆነ ማንኛውም ማስታወሻ ሰነድ ወይም መሣሪያ በመጠቀም

እንዲመሰክር ሊፈቅድ ይችላል፡፡

፫.ፍርድ ቤቱ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪(ለ) ምስክሩ ማስታወሻ ሰነድ ወይም መሣሪያ እንዲጠቀም የፈቀደ እንደሆነ አስፈላጊ የሆነውን የሰነዱን ክፍል ወይም መሣሪያ ግልባጭ ለተቃራኒ ወገን መስጠት ወይም ማሳየት ይኖርበታል፡፡

አንቀጽ ፩፻፺፩ ምስክሩ የሚመሰክርበት አኳኋን

የዐቃቤ ሕግ ምስክር የሚመሰክረው በቀጥታ ስለሚያውቀው ፍሬ ነገር ብቻ ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፩፻፺፪ ስለመስቀለኛ ጥያቄ

፩.የዐቃቤ ሕግ ዋና ጥያቄ እንዳበቃ ተከሳሹ ወይም ጠበቃው ምስክሩን መስቀለኛ ጥያቄ መጠየቅ ይችላል፡፡ የመስቀለኛ ጥያቄ ዓላማም በዋና ጥያቄ በተሰጠው ምስክርነት ውስጥ ያለውን ስህተት የሆነውን፣ የሚቃረነውን፣ የሚያጠራጥር ወይም እውነት ያልሆነውን ወይም ተዓማኒነት የሌለውን ምስክርነት ለፍርድ ቤቱ ለመግለጽና ለማስተባበል ነው፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተጠቀሰውን ዓላማ ለማሳካት እስከቻለ ድረስ ምስክሩ በዋና ጥያቄ ባልተነሳ ፍሬ ነገርም ላይ ሊጠየቅ ይችላል፡፡

ምስክሩ ልዩ አዋቂ እንደሆነ በጭብጥ ለተያዘው ወይም አግባብነት ስላለው ፍሬ ነገር ለመመስከር ያለውን ብቃት በተመለከተ ጥያቄ ሊቀርብለት ይችላል፡፡

፫.ተከሳሹ ወይም ጠበቃው በመስቀለኛ ጥያቄ ጊዜ መሪ ጥያቄ ለመጠየቅ ይችላል፡፡

፬.የተከሳሽ መስቀለኛ ጥያቄ አለመጠየቅ በዋና ጥያቄ በዐቃቤ ሕግ ምስክር የተመሰከረበትን ፍሬ ነገር እውነተኛነት እንዳመነ አይቆጠረም፡፡

<u>አንቀጽ ፪፻፺፮ የማስተባበያ ጥያቄ የተከለከለ መሆን</u>

፩. የዐቃቤ ሕግ ምስክር ተዓማኒነት ወይም ባሕርይን አስመልክቶ በራሱ በምስክሩ የተሰጠን መልስ ለማስተባበል ሌላ ጥያቄ ማቅረብ አይፈቀድም፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም ፍርድ ቤቱ በምስክሩ የተሰጠው መልስ ግልጽ የሆነን ፍሬ ነገርን በመካድ የተፈጸመ ሐሰተኛ መሆኑን ከተረዳ የተሰጠው መልስ ስህተት መሆኑን ለማስረዳት ተጨማሪ ጥያቄ እንዲቀርብ ሊፈቅድ ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፪፻፺፯ ስለድጋሚ ጥያቄ</u>

፩. የተከሳሹ ወይም የጠበቃው መስቀለኛ ጥያቄ እንዳበቃ ዐቃቤ ሕጉ ምስክሩን ድጋሚ ጥያቄ መጠየቅ ይችላል፡፡ ተከሳሹ መስቀለኛ ጥያቄ ካልጠየቀ ዐቃቤ ሕግ ወይም የግል ከሳሽ ድጋሚ ጥያቄ መጠየቅ አይችልም፡፡

፪. የድጋሚ ጥያቄ ዓላማ በመስቀለኛ ጥያቄ ስህተት የመሰለውን፣ የሚቃረን፣ የሚያጠራጥር ወይም እውነት ያልሆነ የሚመስልን ምስክርነት በርግጥም ስህተት፣ የሚቃረን፣ የሚያጠራጥር ወይም ተዓማኒነት የጎደለው አለመሆኑን ወይም እውነት መሆኑን ለማሳየት ነው፡፡

፫. በድጋሚ ጥያቄ ጊዜ ጥያቄ የሚቀርብባቸው ፍሬ ነገሮች በመስቀለኛ ጥያቄ የተነሱ ፍሬ ነገሮች ብቻ ይሆናሉ፡፡ በድጋሚ ጥያቄ ጊዜ መሪ ጥያቄ ለመጠየቅ ይቻላል፡፡

አንቀጽ ፪፻፺፯ በፍርድ ቤቱ ስለሚቀርብ ጥያቄ

ፍርድ ቤቱ ለትክክለኛ ፍትሕ አሰጣጥ ይረዳል ብሎ ያመነውን ጥያቄ በማናቸውም ጊዜ ለመጠየቅ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፪፻፺፰ በፍርድ ቤቱ ስለሚጠራ ምስክር

፩.ፍርድ ቤቱ ለትክክለኛ ፍትሕ አሰጣጥ ይረዳል ብሎ ሲያምን ፍርድ ከመስጠቱ በፊት በዐቃቤ ሕግ ያልተቆጠረ ምስክር ቀርቦ እንዲሰማ ለማዘዝ ይችላል፡፡

፪.የተጠራው ምስክር የሆነ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ አግባብ የመሰለውን ጥያቄ በጭብጥ በተያዘው ወይም አግባብነት ባለው ፍሬ ነገር ላይ ሊጠይቅ ይችላል፡፡

፫.የፍርድ ቤቱ ጥያቄ እንዳበቃ ለዐቃቤ ሕግ ወይም ለተከሳሽ መስቀለኛ ጥያቄ እንዲያቀርቡ እድል ይሰጣል፡፡ እንዲህ በሆነ ጊዜም ሌላኛውም ወገን ድጋሚ ጥያቄ ለማቅረብ ይችላል፡፡

፬.ፍርድ ቤቱ ግልጽ ያልሆነ ነገር ለማጥራት ወይም ትክክለኛ ፍትሕ ለመስጠት አስፈላጊ መሆኑን ሲረዳ አስቀድሞ የምስክርነት ቃሉን የሰጠ ዐቃቤ ሕግ ምስክር እንደገና እንዲመሰክር ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻ በዳኛ ስለሚወሰድ ጥንቃቄ

የዐቃቤ ሕግ ምስክሮችን የምስክርነት ቃል የሚቀበል ዳኛ፣

፩.ምስክርነት የሰጠ ካልሰጡት ጋር እንዳይገናኝ፣

፪.የተከሳሽ ምስክሮች የዐቃቤ ሕግ ምስክር ሲመሰክር በችሎት አዳራሽ እንዳይገኙ፣

፫.ምስክርነት እንደ ቪዲዮ ኮንፈረንስና በመሳሰሉት መገናኛ ዘዴዎች የሚሰጥ እንደሆነ እውነተኛ ምስክርነት እንዲሰጥ፣

፬.እውነተኛ ምስክርነት ለመስጠት የሚያስችል የችሎት ድባብ እንዲኖር ፣

አስፈላጊውን ዝግጅት መደረጉን በማረጋገጥ የጥንቃቄ ርምጃ መወሰድ አለበት፡፡

አንቀጽ ፫፻፩ ክንዋኔዎችን መመዝገብ

፩. ፍርድ ቤቱ በፍርድ ሂደቱ፡-

(ሀ) የዳኛው ስም፣ የችሎቱን ስያሜ፣ ቀንና መዝገብ ቁጥሩን፣
(ለ) የከሳሽና የተከሳሽ ስምና አድራሻ፣
(ሐ) እንዲሁም ሌሎች አስፈላጊ መረጃዎችና ሁኔታዎች፣
በመዝገብ ወይም በኤሌክትሮኒክ መዛሪያ ውስጥ ማስፈር አለበት፡፡

፪. ዳኛው የእያንዳንዱ የምስክር ቃል አመቺ በሆነ መንገድ መመዝገቡን ማረጋገጥ አለበት፡፡

፫. ማስረጃው ሲመዘገብ ዋና፣ መስቀለኛ እና ድጋሚ ጥያቄ ተብሎ መለየት አለበት፡፡ ዋና ጥያቄ፣ መስቀለኛ ጥያቄ ወይም ድጋሚ ጥያቄ የሚጀምርበትና የሚያበቃበት በግልጽ መለየት አለበት፡፡

፬. ሌሎች ማስረጃዎቹም ምልክት እየተደረገባቸው ይመዘገባሉ፡፡

፭. ዳኛው አንድን ጥያቄ ወይም መልስ በተለየ ለመፃፍ፣ ለመቅረጽ ወይም ለመቅዳት ካልፈቀደ በስተቀር የሚሰጠው የምስክርነት ቃል ምንጊዜም ቢሆን በተነገረበት አግባብ በሐተታ ዓይነት መመዝገብ አለበት፡፡

ክፍል ሦስት

<u>የሰነድ ማስረጃ</u>

<u>አንቀጽ ፫፻፪ ፍሬ ነገሮችን በሰነድ ስለማስረዳት</u>

፩. ዐቃቤ ሕግ የሚያቀርበው ማንኛውም የሰነድ ማስረጃ ይዘት የሚረጋገጠው በዋናው ሰነድ ነው፡፡ ዐቃቤ ሕግ ዋናውን ሰነድ ማቅረብ ባልቻለ ጊዜ ሰነዱን ለማረጋገጥ ሥልጣን ባለው የመንግሥት አካል ትክክለኛነቱ የተረጋገጠ ቅጂ ማቅረብ ይችላል፡፡

፪. ዐቃቤ ሕግ ከክሱ ጋር ያያዘውን የሰነድ ማስረጃ ትክክለኛነት አስመልክቶ ተከሳሽ አግባብ ሆኖ የተገኘ መቃወሚያ ያነሳ እንደሆነ ዐቃቤ ሕግ የሰነድ ማስረጃውን በማስረጃነት ከማሰማቱ በፊት የሰነዱን ትክክለኛነት ማረጋገጥ አለበት፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም ዋናው ሰነድ ወይም የተረጋገጠው ቅጂ የጠፋ፣ የተቃጠለ፣ ወይም ከዐቃቤ ሕግ አቅም በላይ በሆነ በሌላ በማናቸውም ምክንያት ማቅረብ ያልቻለ እንደሆነ የሰነዱን ይዘት ከዋናው ሰነድ ጋር በተመሳከረ ቅጂ ወይም በምስክር ማስረዳት ይችላል፡፡

፬. ከሰነዱ ይዘት ፣ ብዛት ወይም በሌላ ቴክኒካዊ ምክንያት የሰነዱን ይዘት መመርመር ለፍርድ ቤቱ አስቸጋሪ እንደሆነ ወይም በሰነዱ ግዙፍነት ምክንያት ፍርድ ቤት ሊቀርብ የማይችል እንደሆነ ዐቃቤ ሕግ የሰነዱን ይዘት በምስክር ፣ በፎቶግራፍ ፣ወይም በተንቀሳቃሳሽ ምስል ማስረዳት ይችላል፡፡

፭. ሰነዱ ግልጽነት የጎደለው ወይም በይዘቱ እርስ በርሱ የሚጋጭ በሆነ ጊዜ ዐቃቤ ሕግ ስለይዘቱ በምስክር ማስረዳት ይችላል፡፡

፮. ዐቃቤ ሕግ አንድን ሰነድ ማስረጃ ዋጋ ለማሳጣት ወይም በሕግ ፊት የጸና አለመሆኑን ለማሳየት ማንኛውንም ማስረጃ በማቅረብ ማስረዳት ይችላል፡፡

፯. በዚህ አንቀጽ ከንዑስ አንቀጽ ፪ እስከ ፮ ከተዘረዘረው በቀር ዐቃቤ ሕግ በማስረጃነት የቀረበውን ሰነድ ይዘት በምስክር ማስረዳት አይችልም ፡፡

አንቀጽ ፫፻፫ የአንድን ፍሬ ነገር አለመከሰት ስለማስረዳት

፩.ዐቃቤ ሕግ በሕዝብ መዛግብት ወይም በንግድ መዛግብት መመዝገብ የነበረበት ፍሬ ነገር በዚሁ መዝገብ ውስጥ መኖሩን በማስረዳት የፍሬ ነገሩን መከሰት ማስረዳት ይችላል፡፡

፪.ሆኖም ፍርድ ቤቱ በንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ፍሬ ነገሩ ተረጋግጧል ወይም ተስተባብሏል ከማለቱ በፊት የተጠቀሰው ምዝገባ በትክክል እንደሚከናወን ወይም መዝገቡ የተሟላ መሆኑ እንዲረጋገጥ ለመጠየቅ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻፬ የሕዝብ መዛግብትን ይዘት ትክክለኛነትን ማረጋገጥ

ዐቃቤ ሕግ ያቀረበው ዋና ዋና ሁነቶችንና መሰል ፍሬ ነገርን ለመመዝገብ ሥልጣን ባለው የመንግሥት ተቋም የተመዘገበ የሕዝብ መዝገብ ይዘት ትክክለኛ ነው ተብሎ የሚገመተው :-

(ሀ) በሕግ በተቀመጠው ጊዜ ወይም ሁነቱ በተከሰተ ጊዜ ወይም ወዲያውኑ እንደተከሰተ የተመዘገበ እንደሆነ፣

(ለ) ሁነቱ ለመመዝገብ ሥልጣን በተሰጠው ሰው የተመዘገበ ከሆነ እና፣

(ሐ) መዝገቡ የተሰረዘ፣ የተደለዘ ወይም ሌላ የሚያጠራጥር ነገር የሌለበት መሆኑ በፍርድ ቤቱ ሲረጋገጥ፣

ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፫፻፭ የመንግስት ሰነድ ይዘት ትክክለኛነት ማረጋገጥ

፩.ዐቃቤ ሕግ በማስረጃነት ያቀረባቸው የመንግስት ሰነዶች ይዘት እምነት የሚጣልበት ትክክለኛ ማስረጃ እንደሆነ ይገመታል፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም ፍርድ ቤቱ ተከሳሽ ባቀረበው መቃወሚያ ወይም በራሱ አስተያየት በዐቃቤ ሕግ የቀረቡ የመንግሥት ሰነዶች ይዘት ትክክለኛነት አጠራጣሪ ሆኖ ያገኘው እንደሆነ፣ ውድቅ ሊያደርጋቸው ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻፮ የንግድ መዛግብትን ይዘት ትክክለኛነት ማረጋገጥ

ዐቃቤ ሕግ በማስረጃነት ያቀረበው የንግድ ድርጅት ስለሚያከናውነው የንግድ ተግባር ሕግ በሚያዘው ዓይነት ወይም በድርጅቱ ልማድ መሠረት ተዘውትሮ የሚመዘገብበት የንግድ መዝገብ ይዘት ወይም በዚሁ መዝገብ የሚመዘገብ ፍሬ ነገር ትክክለኛ መሆኑ የሚረጋገጠው፡-

፩. ፍሬ ነገሩ በተከሰተ ጊዜ ወይም ከተከሰተ በኋላ ወዲያውኑ የተመዘገበ እንደሆነ፣

፪. ፍሬ ነገሩ በመዝገብ የሰፈረው ይህንኑ ፍሬ ነገር መመዝገብ መደበኛ ሥራው በሆነ ሰራተኛ እንደሆነ እና ፣

፫. ሰነዱ የተሰረዘ፣ የተደለዘ ወይም ሌላ የሚያጠራጥር ነገር የሌለበት መሆኑ ሲረጋገጥ ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፫፻፯ የፊርማን ወይም ጽሑፍን ትክክለኛነትን ማረጋገጥ

፩. ዐቃቤ ሕግ በማስረጃነት ያቀረበው የተከሳሽ ወይም የምስክር የእጅ ጽሑፍ ወይም ፊርማ ትክክለኛነት እንደነገሩ ሁኔታ ፍርድ ቤቱ ከዚሁ ሰው ናሙና የእጅ ጽሑፍ ወይም ፊርማ ጋር በማነጻጸር፣ በራሱ፣ ወይም ዐቃቤ ሕግ በሚያቀርበው ምስክር ወይም በልዩ አዋቂ ምርመራ እንዲረጋገጥ ማድረግ ይችላል፡፡

፪.ይህንንም ለማድረግ የተባለው ሰው ቀድሞ የጻፈው ወይም የፈረመው ሰነድ ካለ ዐቃቤ ሕግ እንዲያቀርብ ወይም ተከሳሹ ወይም ምስክሩ የተወሰኑ ቃላትን ወይም አኃዞችን እንዲጽፍ ፍርድ ቤቱ ሊያዘው ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻፰ በማኅተም ወይም ፊርማ ላይ የሚወሰድ የሕሊና ግምት

፩.ፍርድ ቤቱ በዐቃቤ ሕግ በቀረበለት ሰነድ ላይ ያለ ፊርማ ወይም ማኅተም ትክክል ስለመሆኑና ማህተሙን ያተመው ወይም ፊርማውን የፈረመው ሰው ማህተሙን ባተመበት ወይም ፊርማውን በፈረመበት ጊዜ ሥልጣኑ በሚፈቅድለት ልክ እንዳከናወነው የሕሊና ግምት ሊወሰድ ይችላል፡፡

፪.የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ ድንጋጌ ቢኖርም ተከሳሽ ይህንን የሚያስተባብል ማስረጃ ማቅረብ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻፱ የሕሊና ግምት የሚወሰድበት ሰነድ

፩. ፍርድ ቤት በዐቃቤ ሕግ በማስረጃነት የቀረበ ፡-

(ሀ) በሕግ ሥልጣን በተሰጠው የመንግሥት አካል የተሠራና ለሕዝብ ይፋ የሆነ የቦታ ካርታ ወይም ፕላን ትክክለኛ መሆኑ፤

(ለ) በማንኛውም የውጭ መንግሥት የታተመ የፍርድ ውሳኔ ትክክለኛ መሆኑ፤

(ሐ) የሕዝብ ጉዳዮችን የሚመለከት ማንኛውም መጽሐፍ፣ ታትሞ የወጣ የቦታ ካርታ ወይም ቻርት ጽፎ ወይም አትሞ አወጣ የተባለው ሰው ተጻፈ ወይም ታተመ በተባለበት ጊዜና ቦታ የጻፈውና አትሞ ያወጣው ሰው መሆኑን፣

የሕሊና ግምት ይወስዳል፡፡

፪.በሕግ ሥልጣን ባለው አካል የተረጋገጠ በዐቃቤ ሕግ የቀረበ የሰነድ ማስረጃ በውስጡ ስለሚገኘው ይዘት ሙሉ ዕምነት የሚጣልበት በቂ ተደርጎ ይቆጠራል፡፡

አንቀጽ ፫፻፲ በተከሳሽ እጅ የሚገኝ ሰነድ

፩.ተከሳሽ በይዞታው ስር ያለውንና ዐቃቤ ሕግ በማስረጃነት የቆጠረውን የሰነድ ማስረጃ የማቅረብ ግዴታ አለበት፡፡

፪.ተከሳሽ በፍርድ ቤት እንዲያቀርብ የታዘዘውን ሰነድ ከእርሱ አቅም በላይ ባልሆነ ምክንያት ሳያቀርብ የቀረ እንደሆን ይኸው ሲረጋገጥ ፍርድ ቤቱ

በፍሬ ነገሩ ላይ የራሱን ግምት መውሰድ ይችላል፡፡ ሆኖም ወንጀሉን ከሚያቋቁሙት ፍሬ ነገሮች ላይ ፍርድ ቤቱ በማስረጃ ከሚረጋገጥለት ውጭ ማናቸውንም ግምት መውሰድ አይችልም፡፡

፫.ተከሳሽ የተጠየቀውን የሰነድ ማስረጃ ያላቀረበ እንደሆነ ወይም በሌላ ጊዜ ያቀረበው እንደሆነ ፍርድ ቤቱ እንደነገሩ ሁኔታ በማስረጃነት ላይቀበለው ወይም የራሱን ግምት ሊወስድ ወይም ተቀብሎ ሊመዝነው ወይም ከዚሁ ጋር በተያያዘ መስቀለኛ ጥያቄ እንዳይጠይቅ ሊከለክል ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፲፩ በሦስተኛ ወገን ይዞታ ስለሚገኝ ሰነድ</u>

፩. ፍርድ ቤት በዐቃቤ ሕግ ጠያቂነት ወይም በራሱ ተነሳሽነት ለተያዘው ጭብጥ አግባብነት ያለው ማስረጃ በሦስተኛ ወገን ይዞታ ሥር ያለ ሰነድ እንዲቀርብ ለባለይዞታው ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፪. ባለይዞታው ሰነዱን ለማቅረብ ፈቃደኛ ካልሆነ ወይም ሊገኝ ካልቻለ ከተከሳሹ ጋር ያላቸውን ዝምድና ወይም የንግድ ግንኙነት መሠረት በማድረግ በማስረጃ እንዲረጋገጥ በሚፈለገው ፍሬ ነገር ላይ ፍርድ ቤቱ የራሱን ግምት ሊወስድ ይችላል፡፡

<u>ክፍል አራት</u>

<u>ስለ ኤሌክትሮኒክ ማስረጃ</u>

<u>አንቀጽ ፫፻፲፪   በኤሌክትሮኒክ ማስረጃ የሚረጋገጥ ፍሬ ነገር</u>

፩. ዐቃቤ ሕግ በጭብጥ የተያዘውን ፍሬ ነገር ወይም በጭብጥ ለተያዘው ፍሬ ነገር አግባብነት ያለውን ፍሬ ነገር በኤሌክትሮኒክ ማስረጃ ማስረዳት ይችላል፡፡

፪. በዚህ ሕግ ውስጥ "**የኤሌክትሮኒክ ማስረጃ**" ማለት ዳታን፣ የኤሌክትሮኒክ መዝገብንና ሥርዓትን ጨምሮ በማንኛውም መሣሪያ የተመዘገበ፣ የተከማቸ በሰው ወይም በኮምፒውተር ወይም በሌላ መሣሪያ ሊነበብ ወይም ሊታወቅ የሚችል ማስረጃን ያካትታል፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፲፫ የኤሌክትሮኒክ ማስረጃ ተቀባይነት</u>

ሰነድንና ግኙኝነት መጥለፍን በተመለከተ በዚህ ሕግ የተደነገገው የኤሌክትሮኒክ ማስረጃ ተቀባይነት ላይ ተፈጻሚነት ይኖረዋል፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፲፬ የማስረዳት ደረጃ</u>

፩.ደህንነቱ የተጠበቀ በዐቃቤ ሕግ የቀረበ የኤሌክትሮኒክ ማስረጃ ትክክለኛ ማስረጃ እንደሆነ ይገመታል።

፪.አንድን የኤሌክትሮኒክ ማስረጃ ዋጋ ለማሳጣት ወይም በሕግ ፊት የጸና አለመሆኑን ለማሳየት ማንኛውንም ማስረጃ በማቅረብ ማስረዳት ይቻላል፡፡

፫.የኤሌክትሮኒክ መዝገብ ሥርዐትን ትክክለኛነት ለማረጋገጥ ባልተቻለ ጊዜ፡-

(ሀ) የኤሌክትሮኒክ መዝገቡ ወይም መሣሪያው በተግባር ሲሠራ መቆየቱን፣ ብልሽት ያጋጠመው ቢሆንም የመዝገቡን አስተማማኝነት የማያጓድለው መሆኑን፤

(ለ) የኤሌክትሮኒክ መዝገቡ እንዲመዘገብ የተደረገው ማስረጃውን ለማቅረብ በሚፈልግ ተከራካሪ ወገን መሆኑን፤

(ሐ) የኤሌክትሮኒክ መዝገቡ እንዲመዘገብ ወይም እንዲከማች ያደረገው ሰው ማስረጃውን ለማቅረብ በሚፈልገው ሰው ቁጥጥር

ሥር ያለመሆኑና ምዝገባው ወይም ክምችቱ የተለመደውን ሥራ ተከትሎ የተፈጸመ መሆኑን፣

የሚያሳይ ማስረጃ ማቅረብ ይቻላል፡

ክፍል አምስት

ስለ ኤግዚቢት

አንቀጽ ፫፻፲፭ ኤግዚቢት

ዐቃቤ ሕግ ግዙፋዊነት ያለው ወይም የሌለው ማንኛውንም ነገር ለፍርድ ቤት እይታ በኤግዚቢትነት ሊያቀርብ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻፲፮ የኤግዚቢትን ትክክለኛነት ማረጋገጥ

፩. ዐቃቤ ሕግ የሚያቀርበውን ኤግዚቢት ትክክለኛነት ማረጋገጥ አለበት፡፡

፪. ዐቃቤ ሕጉ ያቀረበውን ኤግዚቢት ትክክለኛነት ለማስረዳት ኤግዚቢቱን የሚለዩና በኤግዚቢቱ ላይ የሚገኙ እንደ ልዩ ምልክትና መለያ ቁጥር የመሳሰሉ ነገሮች ማሳየት፣ የኤግዚቢቱን አሰባሰብ፣ አጠባበቅና አቀራረብ ማብራሪያ መስጠት ወይም ምስክር ማስመስከር ይችላል፡፡

ምዕራፍ ሦስት

የዐቃቤሕግ ማስረጃ ከተሰማ በኋላ ፍርድቤቱ የሚሰጠው ውሳኔ

አንቀጽ ፫፻፲፯ የዐቃቤ ሕግ የማስረዳት ኃላፊነትና የማስረዳት ደረጃ

፩. ዐቃቤ ሕግ ባቀረበው ክስ መሠረት ወንጀሉን የሚያቋቁሙትን ሞራላዊና ግዙፋዊ ፍሬ ነገሮችን፣ ሌሎች በጭብጥ የተያዙ ወይም አግባብነት ያላቸውን ፍሬ ነገሮች ግልጽና አሳማኝ በሆነ ሁኔታ ማረጋገጥ አለበት፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ በጭብጥ የተያዘ ፍሬ ነገር ወይም በጭብጥ ለተያዘው ፍሬ ነገር አግባብነት ያለው ፍሬ ነገር በዐቃቤ ሕግ ተረጋግጧል የሚባለው ዐቃቤ ሕግ የነገሩን ሁነት፣ መከሰት ወይም አለመከሰት በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ በተደነገገው የማስረዳት መጠን ማረጋገጡን ፍርድ ቤቱ ሲያመን ይሆናል፡፡

፫. የማስረዳት ሸክም የሚዞርበት ሁኔታ በፍሬ ሕግ በተደነገገ ጊዜ የማስረዳት ሸክም ይዞራል፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፲፰ የፍርድ ቤት ውሳኔ</u>

፩. የዐቃቤ ሕግ ማስረጃ ተሰምቶ ካበቃ በኋላ ፍርድ ቤቱ ተከሳሽ የተከሰሰበትን ወንጀል ስለመፈጸሙ ግልጽና አሳማኝ በሆነ ሁኔታ አልተረጋገጠም ብሎ ሲያምን ተከሳሹን መከላከል ሳያስፈልገው በነጻ እንዲለቀቅ ያዛዝል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም ፍርድ ቤቱ የዐቃቤ ሕግ ማስረጃ በተከሳሽ ማስረጃ ማስተባበያ ማስረጃ ሳይቀርብበት ተከሳሹ የተከሰሰበትን ወንጀል መፈጸሙን ግልጽና አሳማኝ በሆነ ሁኔታ የሚያረጋግጥ ከሆነ ተከሳሹ መካላከያ ማስረጃውን እንዲያሰማ ያዛል፡፡

፫. ፍርድ ቤቱ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ተከሳሹ በነፃ ሲያሰናብት ከእስር እንዲለቀቅ፣ በኤግዚቢት በተያዘ ዕቃ እንዲሁም በዋስትናው ላይ ተገቢውን ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፬. በጭብጥ የተያዘ ፍሬ ነገር ወይም በጭብጥ ለተያዘው ፍሬ ነገር አግባብነት ያለው ፍሬ ነገር በዐቃቤ ሕግ አልተረጋገጠም የሚባለው ከዚህ በላይ በአንቀጽ ፫፻፲፯ (፪) በተነገረው መልኩ በዐቃቤ ሕግ ሳይረጋገጥ መቅረቱን ፍርድቤቱ ሲያምን ይሆናል፡፡

ምዕራፍ አራት

የተከሳሹን የመከላከያ ማስረጃ ስለመስማት

አንቀጽ ፫፻፲፱ የመከላከያ መግለጫ

፩. የዐቃቤ ሕግ ክስና ማስረጃ ከተሰማ በኋላ ፍርድቤቱ በዚህ ሕግ አንቀጽ ፫፻፲፰(፪) መሠረት ተከሳሹ እንዲከላከል ብይን የሰጠ እንደሆነ ተከሳሹ የመከላከያ ጭብጡንና የማስረጃ ዝርዝሩን ያቀርባል፡፡

፪. በተከሳሹ የቀረበው የመከላከያ መግለጫ በጽሑፍ የሆነ እንደሆነ ፍርድ ቤት መከላከያ ማስረጃ ከሚሰማበት ቀጠሮ ከአስር ቀናት በፊት ለዐቃቤ ሕግ እንዲደርስ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

አንቀጽ ፫፻፳ ስለተከሳሹ የክርክር መክፈቻ ንግግር

፩. ተከሳሹ ወይም ጠበቃው የክርክር መክፈቻ ንግግር ያደርጋል፡፡ መከላከያውን ሲከፍት በዐቃቤ ሕግ ማስረጃ ላይ ተረጋግጧል ወይም አልተረጋገጠም ብሎ የሚያምንበትን ነገር ካመላከተ በኋላ በዚያ ረገድ ሊያስረዳ ያቀረበውን መከላከያና የሚያቀርበውን የማስረጃ ዓይነት ባጭሩ ይገልፃል፡፡

፪. ተከሳሹ በራሱ ጉዳይ በምስክርነት ለመቅረብ ወይም የተከሳሽነት ቃሉን ብቻ ለመስጠት ይችላል፡፡ ይህንኑም የተከሳሹን ውሳኔ ተከሳሹ ወይም ጠበቃው በክርክር መክፈቻ ንግግሩ ለፍርድ ቤቱ ያስመዘግባል፡፡

፫. ሆኖም በራሴ ጉዳይ የምስክርነት ቃሌን እሰጣለሁ ብሎ ያስመዘገበ ተከሳሽ መመስከሩን ሊተወው ይችላል፡፡ በዚህ አግባብ ቃሉን የለወጠ ተከሳሽ በተለዋጭ የተከሳሽነት ቃሉን ለመስጠት አይችልም፡፡

አንቀጽ ፫፻፳፩ የድንጋጌዎች ተፈፃሚነት

ከዚህ በላይ ከአንቀጽ ፪፻፸ እስከ ፫፻፲፮ ስለ ዐቃቤ ሕግ ማስረጃ በአጠቃላይ የተነገረው አግባብ ያለው ማሻሻያ ተደርጎበት ለተከሳሽ መከላከያ ማስረጃም ተፈፃሚ ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፫፻፷፪ የተከሳሹን የመከላከያ ማስረጃ ስለመስማት

፩.ተከሳሹ የቀረበበትን ክስ ለማስተባበል መልካም ጠባይ እንዳለው የሚያሳይ ማስረጃ ያቀረበ እንደሆነ ዐቃቤ ሕግ ወዲያውኑ ይህኑ የሚያስተባብል ማስረጃ ሊያቀርብ ይችላል።

፪.ተከሳሹ የምስክርነት ቃሉን ወይም የተከሳሽነት ቃሉን ሌሎች ምስክሮች ከመቅረባቸው በፊት ይሰጣል፡፡

፫.ተከሳሹ በራሱ ጉዳይ ላይ ምስክር ሆኖ ለመቅረብ የመረጠ እንደሆን ቃለ-መኃላ ፈጽሞ ወይም እውነቱን ለመመስከር ማረጋገጫ ሰጥቶ ይመሰክራል፡፡ ዐቃቤ ሕጉም መስቀለኛ ጥያቄ ሊጠይቀው ይችላል፡፡ የሚሰጠውም ምስክርነት እንደማንኛውም የምስክር ቃል ይመዘናል፡፡

፬.ተከሳሹ ለቀረበበት ጥያቄ መልስ ያልሰጠ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ ለቀረበው ጥያቄ የራሱን ግምት ሊወስድ ይችላል፡፡

፭.ተከሳሹ የተከሳሽነት ቃሉን በሚሰጥበት ጊዜ ቃለ-መኃላ እንዲፈጽም ወይም እውነቱን ለመመስከር ማረጋገጫ እንዲሰጥ አይደረግም፤ በዐቃቤ ሕግም መስቀለኛ ጥያቄ አይጠየቅም፡፡ ሆኖም ፍርድ ቤቱ አንዳንድ ግልጽ ባልሆኑ ነገሮች ላይ የማብራሪያ ጥያቄ ብቻ ሊጠይቀው ይችላል፡፡

፮.ተከሳሹ የሚሰጠውን የተከሳሽነት ቃል ፍርድ ቤቱ በማስረጃነት አግባብ ነው ያለውን ዋጋ ይሰጠዋል፡፡

አንቀጽ ፫፻፷፫ የተከሳሹ የማስረዳት ኃላፊነት

፩.ተከሳሹ ባቀረበው መከላከያ የቀረበበትን ክስ ተከላክሎ ከወንጀሉ ነጻ ለመሆን በተከሰሰበትና ዐቃቤ ሕጉ ባረጋገጣቸው ወንጀሉን በሚያቋቁሙ ፍሬ ነገሮች ወይም ማስረጃዎች ላይ በቂ ጥርጣሬ መፍጠር ይኖርበታል፡፡

፪.ተከሳሹ የተከሰሰበትን ወንጀል መፈጸሙን አምኖ ስለአፈጻጸሙ መብቱን ጠብቆ ወይም በሕግ የተደነገገና በወንጀል የማያስጠይቅ መሆኑን ጠቅሶ በመከራከር ያቀረበውን መከላከያ ለማስረዳት ላቀረባቸው ክርክሮች መሠረት የሆኑ ፍሬ ነገሮችን በፍትሐብሔር የማስረዳት መጠን ማረጋገጥ ይኖርበታል፡፡

፫.በጭብጥ የተያዘ ፍሬ ነገር ወይም በጭብጥ ለተያዘው ፍሬ ነገር አግባብነት ያለው ፍሬ ነገር በተከሳሽ ተስተባብሏል የሚባለው ተከሳሽ የፍሬነገሩን አለመሆን ወይም አለመፈጸም በዚህ አንቀጽ በተደነገገው የማስረዳት መጠን መረጋገጡን ፍርድቤቱ ሲያምን ይሆናል፡፡

ምዕራፍ አምስት

የወል ድንጋጌዎች

አንቀጽ ፫፻፳፬ ተጨማሪ ማስረጃ

፩.ከፍርድ በፊት ዐቃቤ ሕግ ያልታወቀ ወይም በወቅቱ ያልተገኘ ተጨማሪ ወይም ድንገተኛ ማስረጃ ለፍርድ ቤት ሊያቀርብ ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት በማስረጃው አግባብነት ላይ የተመረኮዘ ሳይሆን የነገሩን መሰማት ለማዘግየት የሆነ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ ጥያቄውን አይቀበለውም፡፡

፫.ፍርድ ቤቱ ለትክክለኛ ፍትህ አሰጣጥ ይረዳል ብሎ ሲያምን በዐቃቤ ሕግ ያልቀረበ ማስረጃ እንዲቀርብለት ለማዘዝ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻፳፭ አግባብነት ወይም ተቀባይነት የሌለው ማስረጃ ውጤት

ፍርድ ቤቱ በራሱ አስተያየት ወይም በተከሳሽ አመልካችነት ዐቃቤ ሕግ ያቀረበው ማስረጃ ተቀባይነት እንደሌለው ከተረዳ የተጠቀሰው ማስረጃ በሕግ ፊት ውጤት

እንደሌለው በመቁጠር ሌሎች ተቀባይነት ያላቸውን የዐቃቤ ሕግ ማስረጃዎች ብቻ ይመዝናል፡፡

አንቀጽ ፫፻፷፮ በማስረጃ ላይ ስለሚቀርብ መቃወሚያ

፩.ዐቃቤ ሕግ በሚያቀርበው ማስረጃ ላይ ተከሳሽ ማስረጃው አግባብነት ወይም ተቀባይነት የለውም ወይም ሌላ በሕግ የተመለከተ ድንጋጌ የተከተለ አይደለም በሚል መቃወም ይችላል፡፡ ይህ መቃወሚያ በቃል ወይም በጽሑፍ ሊቀርብ ይችላል፡፡

፪.ፍርድ ቤቱ ተከሳሽ ባቀረበው መቃወሚያ ላይ ዓቃቤ ህግ አስተያየት እንዲሰጥ በማድረግ የተቃውሞውን ሕጋዊነት መርምሮ ይወስናል፡፡

አንቀጽ ፫፻፷፯ ስለክርክር ማቆሚያ ንግግር

፩.የተከሳሽ የመከላከያ ማስረጃ ተሰምቶ እንዳበቃ ዐቃቤ ሕግና ተከሳሽ የክርክር ማቆሚያ ንግግር ያደርጋሉ፡፡

፪.ዐቃቤ ሕጉ በክርክር ማቆሚያ ንግግሩ ያቀረበውን ክስ፣ የጠቀሰውን ሕግ፣ ፍሬ ነገሩንና ያቀረበውን ማስረጃ እንዲሁም ተከሳሹ ያላስተባበለበትን ሁኔታ በመጥቀስ ጥፋተኛ ሊያስብሉ የሚችሉ ምክንያቶችን ይናገራል፡፡

፫.ተከሳሹ ወይም ጠበቃው የዐቃቤ ሕጉን ክስና ማስረጃ እንዲሁም በመከላከያነት ያቀረበውን ማስረጃ በመጥቀስ ጥፋተኛ የማይባልበትን ምክንያት ያስረዳል፡፡ ተከሳሹም ሁልጊዜ የመጨረሻ ንግግር ያደርጋል፡፡

፬.ተከሳሾቹ ሁለትና ከዚያ በላይ የሆኑ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ በተለየ ካላዘዘ በቀር በክሱ ላይ ስማቸው በተጠቀሰበት ቅደም ተከተል ይናገራሉ፡፡

፭.በዚህ አንቀጽ መሠረት የሚቀርብ የክርክር ማቆሚያ ንግግር በቃል ወይም በጽሑፍ ግልጽ ሆኖ በዝርዝር ሊቀርብ ይችላል፡፡

ምዕራፍ ስድስት

ስለፍርድና የቅጣት ውሳኔ

አንቀጽ ፻፶፰ ስለቅጣት አስተያየት

፩.ተከሳሹ ጥፋተኛ የተባለ እንደሆነ ተከራካሪ ወገኖች ስለቅጣት የወጡ ሕጎችን መሠረት በማድረግ የቅጣት አስተያየት እንዲያቀርቡ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፪. ፍርድ ቤቱ በራሱ አነሳሽነት፣ በዓቃቤ ህግ ወም በራሱ በግል ተበዳይ አመልካችነት የግል ተበዳይ ስለደረሰበት ጉዳት ማጠቃለያ ሀሳብ እንዲሰጥ ሊፈቅድለት ይችላል፡፡ ፫.ዐቃቤ ሕግ የቅጣት ማክበጃና ማቅለያ ምክንያቶቹን እንደአግባብነቱ በማስረጃ አስደግፎ ሊወስን ስለሚገባው ቅጣት አስተያየት ያቀርባል፡፡

፬.ተከሳሹም የቅጣት ማቅለያ ምክንያቶቹን እንደአግባብነቱ በማስረጃ አስደግፎ ቅጣቱ ሊቀልለት የሚገባበትን አግባብ ያቀርባል፡፡

፭.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ እና ፫ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ተከራካሪ ወገኖች ባቀረቧቸው የቅጣት ማክበጃና ማቅለያ ምክንያቶች እንዲሁም በቅጣቱ ላይ ክርክር ማቅረብ ይችላሉ፡፡

አንቀጽ ፻፶፱ ፍርድ

፩.የዐቃቤ ሕግንና የተከሳሹ የክርክር ማቆሚያ ንግግር ከሰማ በኋላ ፍርድ ቤቱ ፍርድ ይሰጣል፡፡

፪.በዚህ ሕግ መሠረት የሚሰጥ ፍርድ ፣ውሳኔ ትዕዛዝ ወይም ብይን በድምጽ ብልጫ ይወሰናል፡፡

፫.ፍርዱም በጽሑፍ ሆኖ ፍርዱን በፈረደው ዳኛ ወይም ዳኞች ተፈርሞ በግልጽ ችሎት በይፋ ይነበባል፡፡

አንቀጽ ፻፷ ቅጣት መወሰን

ፍርድ ቤቱ፡-

፩. የቅጣት አስተያየቱን መሠረት በማድረግ ማስረጃ ለመስማት ወይም ለመመርመር የግድ ተጨማሪ ጊዜ ካላስፈለገው በስተቀር የጥፋተኝነት ውሳኔ በተሰጠበት ዕለት የቅጣት ውሳኔ ይሰጣል፡፡

፪.ማስረጃ ለመስማት ወይም ለመመርመር የግድ ጊዜ የሚያስፈልገው እንደሆነ አጭር ቀጠሮ ይሰጣል፡፡ ማስረጃ ሰምቶ ቅጣት ለመወሰን የሚሰጥ ቀጠሮ እጅግ ቢበዛ ከአሥራ አምስት ቀን መብለጥ የለበትም፡፡

፫.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ መሠረት ቅጣቱን ለመወሰን ቀጠሮ የሰጠ እንደሆነ ተከሳሽ በሚቆይበት ሁኔታ ላይ አግባብነት ያለውን ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

<u>**አንቀጽ ፫፻፴፩ ፍርድ አፃፃፍ**</u>

፩.በዚህ ሕግ መሠረት የሚሰጥ ፍርድ በቅደም ተከተል፡-

(ሀ) የመዝገብ ቁጥር፣ ፍርዱ የተሰጠበትን ቀን፣ ወር፣ እና ዓመተ ምህረት፤ የፍርድ ቤቱን እና ፍርድ የፈረደውን ዳኛ ስም፤

(ለ) ክሱ በአጭሩ፣ እንዳስፈላጊነቱ ክሱ በቀረበበት ዐይነት፣ ቀድመው ውሳኔ ያገኙ ጉዳዮች በአጭሩ፤ የክርክሩ ጭብጥ፣ ጭብጡን ያስረዱ ማስረጃዎች አጭር መግለጫ፤

(ሐ) ፍርድ ቤቱ የተቀበላቸው ማስረጃዎች ከነምክንያቱ፣ ጭብጡን ያላስረዱ ማስረጃዎች፣ ፍርድ ቤቱ ያልተቀበላቸው ማስረጃዎች ምክንያት፣ለድምዳሜ መሠረት የሆነው ዝርዝር የፍሬ ነገር፣የማስረጃና የሕግ ምክንያቶች፤

(መ) ውሳኔው፣ ጥፋተኛ የተባለ እንደሆነ የቅጣቱ አፈጻጸም፣ልዩ ልዩ ትእዛዞች፤እና

(ሠ) ውሳኔውን የሠጠው የዳኛ ፊርማ፤

መያዝ አለበት፡፡

፪.በማስረጃነት የቀረበ ምስል ወይም ሌላ በጽሑፍ ሊገለጽ የማይችል ማስረጃ በማጣቀሻ ሊገለጽ ይችላል፡፡

፫.ፍርዱን የሰጠው ዳኛ በበቂ ምክንያት በፍርዱ ላይ ሳይፈርምበት ከቀረ ምክንያቱ ተገልፆ በሹመት ቀደምት በሆነው ዳኛ ወይም ፕሬዚዳንቱ ሊፈረም ይችላል፡፡ የፍርድ ግልባጭ በሬጅስትራሩ ይፈረማል፡፡

፬.በፍርድ ውሳኔ ውስጥ የሚካተተው ከፍርድ ድምዳሜ በመነሳት ተፈጻሚ ሊሆን የሚገባው ለፍርድ አካል ብቻ ነው፡፡

፭.በተለያዩ አካላት የሚገለጹ ጉዳዮች፣ የመዝገቡን አስተዳደር የሚመለከቱ ጉዳዮች፣ የይግባኝ መብት የሚመለከቱ ጉዳዮች በትዕዛዝ ሥር ይገለጻሉ፡፡

አንቀጽ ፫፻፴፪ ስለማገድ

ዐቃቤ ሕግ ተከሳሹ እንዳይለቀቅ፣ የተያዘው ንብረት ወይም ገንዘብ ወይም ኤግዚቢት እንዳይመለስ ለይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ጥያቄ ያቀረበ እንደሆነ በይግባኝ ጥያቄው ላይ ውሳኔ እስኪሰጥ ድረስ በተከሳሹ፣ በተያዘው ንብረት ወይም በገንዘብ ወይም ኤግዚቢት ላይ በሥር ፍርድ ቤት የተሰጠው ውሳኔ ሳይፈጸም ይቆያል፡፡ ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤትም ይግባኙ እንደቀረበለት ወዲያውኑ ይወስናል፡፡

መጽሐፍ ስድስት

ቅጣት አፈፃፀም

ርዕስ አንድ

ጠቅላላ ድንጋጌዎች

አንቀጽ ፫፻፴፫ መርህ

፩.ፍርድ ቤቱ ቅጣት ሲወስን ትክክለኛነትን፣ ወጥነትን፣ ተመጣጣኝነትን፣ አግባብነትን፣ ፍትሓዊነትን እና ሕጋዊነትን በመከተል እና ጥፋት የፈፀሙ ሰዎችን ለማረምና ለማስተማር፣ ወንጀል የመፈጸም ችሎታን ለማሳጣት እንዲሁም ሌሎችን ለማስተማር ይሆናል፡፡

፪.በዚህ ሕግ በሌላ አኳኋን ካልተደነገገ በስተቀር ቅጣት እንደተወሰነ ይፈፀማል፡፡

አንቀጽ ፫፻፴፬ የቅጣት አፈጻጸም ትእዛዝ

ፍርድ ቤቱ የወሰነው ቅጣት፡-

፩.የሞት ቅጣት እንደሆነ ቅጣቱ ፀድቆ እስኪፈፀም ፍርደኛው በማረሚያ ቤት እንዲቆይ፣

፪.የገንዘብ መቀጮ እንደሆነ ወይም የእሥራት ቅጣቱ ገንዘብ የሚጨምር እንደሆነ የአከፋፈሉን ሁኔታ በመለየት ተከሳሽ ገንዘቡን እንዲከፍል ፣ ወይም

፫.ሌሎች የቅጣት ርምጃዎችን ከሆኑ አፈጻጻማቸው በሚመለከት፣

ተገቢውን ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

ምዕራፍ አንድ

ስለሞት ቅጣት አፈጻጸም

አንቀጽ ፫፻፴፭ የሞት ቅጣት ውሳኔ የሚፈጸምበት ሁኔታ

፩.የሞት ቅጣት ፍርድ የሰጠ ፍርድ ቤት ውሳኔውንና የመዝገቡን ግልባጭ ለጠቅላይ ፍርድ ቤት ማስተላለፍ አለበት፡፡ ውሳኔውን የሰጠው ጠቅላይ ፍርድ ቤት እንደሆነ ውሳኔው በአምስት ዳኞች መታየት አለበት፡፡

፪.የሞት ፍርድ በፍርደኛው ይግባኝ ከተባለበት አምስት ዳኞች በተሰየሙበት ይግባኝ ሰሚ ችሎት መታየት አለበት፡፡ ፍርዱን ያስተላለፈው ፍርድ ቤት የፍርዱን መዝገብ ወይም ትክክለኛ ግልባጩን ለጠቅላይ ፍርድ ቤት ማስተላለፍ አለበት፡፡ የሞት ፍርዱን ያጸደቀው ወይም ያጸናው እንደሆነ ለአፈጻጸም ወደ ጠቅላይ ዐቃቤሕግ መላክ አለበት፡፡

፫.ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ የሞት ፍርዱ በጠቅላይ ፍርድ ቤት የመጨረሻ ውሳኔ የተሰጠበት መሆኑ፣ በይቅርታ ወይም ምህረት ያልተሻረ ወይም ያልተለወጠ መሆኑን በማረጋገጥ እንዲጸድቅ ለርዕሰ ብሔሩ ያቀርባል፡፡

፬.የሞት ቅጣት ፍርዱ በጸደቀበት በስድስት ወር ውስጥ ሰብዓዊነት ባለው ሁኔታ በማረሚያ ቤት ቅጥር ግቢ ውስጥ መፈጸም አለበት፡፡

፭.የሞት ቅጣት ፍርዱ በስድስት ወር ውስጥ ካልተፈጸመ አስፈጻሚው ያልፈጸመበት ምክንያት እንዲያስረዳ ፍርድ ቤቱ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡ ፍርድ ቤቱ ፍርዱ ያልተፈጸመበት ምክንያት በቂና አሳማኝ ሆኖ ካገኘው በሚወስነው ጊዜ ገደብ ፍርዱ ይፈጸማል፡፡

፮.በማንኛውም ምክንያት የሞት ፍርድ ሳይፈጸም ከሁለት ዓመት በላይ የቆየ እንደሆነ ወደ ዕድሜ ልክ ጽኑ እስራት ይቀየራል፡፡

<u>**አንቀጽ ፫፻፴፮ የሞት ቅጣት አፈጻጸም ማገድ**</u>

በወንጀል ሕግ አንቀጽ ፻፲፱ በተመለከቱት ሁኔታዎች መሠረት የሞት ቅጣት አፈጻጸም ታግዶ እንዲቆይ ፍርዱን ለፈረደው ፍርድ ቤት ጥያቄ ሲቀርብ ማስረጃውን ሰምቶ ሊያግደው ይችላል፡፡

ክፍል አንድ

የግል ነፃነት የሚያሳጡ ቅጣቶች አፈጻጸም

አንቀጽ ፫፻፴፯ ቅጣት እንዲፈፀም የሚሰጥ ትእዛዝ

፩.ፍርድ ቤቱ የግል ነጻነት የሚያሳጣ ቅጣት የሚወስን እንደሆነ አፈጻጸሙ የሚጀምርበትን ቀን እና አስፈጻሚውን ለይቶ እንዲፈጸም ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፪.ፍርደኛው የሌለ ወይም ጉዳዩ በሌለ የታየ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ ተይዞ ቅጣቱ እንዲፈጸም ለፖሊስ ትዕዛዝ ያስተላልፋል፡፡

አንቀጽ ፫፻፴፰ የአቤቱታ አቀራረብና ውሳኔ አሰጣጥ

፩.ፍርደኛው የቅጣት አፈጻጸም ጊዜው እንዲተላለፍለት የሚያቀርበው አቤቱታ፡-

(ሀ) አቤቱታው የቀረበበትን ምክንያት፣

(ለ) ምክንያቱን ለማስረዳት የሚቀርብን የማስረጃ ዝርዝር፣ እና

(ሐ) የቅጣቱ አፈጻጸም ለምን ያህል ጊዜ ሊተላለፍለት እንደሚገባ፣

ከቅጣት አስተያየት ጋር አብሮ ያቀርባል፡፡

፪.ፍርድ ቤቱ በቀረበው አቤቱታ ዐቃቤ ሕግ አስተያየቱን እንዲሰጥበትና አስፈላጊ ሲሆን ማስረጃውን ወይም የባለሙያ አስተያየት ከሰማ በኋላ ከቅጣት ውሳኔው ጋር አብሮ ውሳኔውን መስጠት አለበት፡፡

፫.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ መሠረት ፍርድ ቤቱ የሚሰጠው ውሳኔ የመጨረሻ ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፫፻፴፱ የእስራት ቅጣት ማስተላለፍ

፩. እስራት እንደተወሰነ የሚፈጸም ቢሆንም፤

(ሀ) ፍርደኛው በጠና ከመታመሙ የተነሳ በማረሚያ ቤት ቅጣቱን ለመፈጸም የማይችል መሆኑ በሐኪም ሲረጋገጥ ፍርድ ቤቱ ከሕመሙ እስኪድን አስፈላጊ ነው ብሎ ለሚወስነው ጊዜ፣

(ለ) አንድ ዓመት ያልሞላው ሕፃን ያላት እናት ስትሆን ሕፃኑ አንድ ዓመት እስኪሞላው፣

(ሐ) ነፍሰ ጡር እንደሆነች የእርግዝና ጊዜው እስከሚያበቃና ከወለደች በኋላ አንድ ዓመት እስኪሞላው፣

(መ) ፍርዱ ከተሰጠበት ቀን በፊት ባለው አንድ ሳምንት ውስጥ ወላጁ፣ ልጅ ወይም የትዳር ጓደኛው የሞተ ወይም በጠና የታመመ እንደሆነ ከሰባት ቀናት ላልበለጠ ጊዜ፣

(ሠ) ፍርዱ ከተሰጠበት ቀን ባለው አንድ ወር ጊዜ ውስጥ የትዳር ጓደኛው የወለደች ወይም ፍርድ ከተሰጠ በሚቀጥለው አንድ ወር ውስጥ የምትወልድ እንደሆነ እና ከተፈረደበት ሰው ሌላ ረዳት የሌላት እንደሆነ ከአንድ ወር ላልበለጠ ጊዜ፣

(ረ) ቤተሰቡን የሚንከባከብ ሌላ ሰው ከሌለና ባልና ሚስት አንድ ላይ የተፈረደባቸው እንደሆነ ሚስት ወይም ከሁለቱም አንዱ ቀደም ብሎ የታሰረ እንደሆነ የተፈረደበት ሰው ለሦስት ወር ላልበለጠ ጊዜ፣

(ሰ) የቅጣቱ አፈጻጸም እንዲተላለፍለት የተጠየቀለት ምክንያት አጣዳፊ (ወቅታዊ) ለሆነ የግብርና ሥራ ወይም ባልታሰበ ምክንያት የተፈጠረ በአስቸኳይ ሊከናወን የሚገባው ሥራ እንደሆነ ከሦስት ወር ላልበለጠ ጊዜ፣

(ሸ) የተፈረደበት ሰው ቀደም ብሎ የጀመረው ሆኖ በሌላ ሰው ሊጠናቀቅ የማይችል አጣዳፊ ሥራ ሲሆንና ሥራው

ባለመጠናቀቁ ምክንያት ጉዳት የሚደርስ እንደሆነ ከአንድ ወር ላልበለጠ ጊዜ፣

(ቀ) የተፈረደበት ሰው የጀመረውን ትምህርት ወይም የተማረበትን ፈተና ለማጠናቀቅ እንደሆነና በሌላ ሁኔታ ማጠናቀቅ የማይቻል እንደሆነ ከስድስት ወር ላልበለጠ ጊዜ ወይም ለፈተናው የሚያስፈልገው ጊዜ፣

ሊተላለፍ ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተመለከተው የቅጣት አፈፃፀም ሊተላለፍ የሚችለው ፍርድ ቤቱ እስከ አምስት ዓመት እስራት የፈረደበት ፍርደኛ ለሕብረተሰቡ ደኅንነት አደጋ እንደማይሆን መረጋገጡን ፣ እና የእስራት ቅጣቱን መፈጸም በሚገባው ጊዜ እንዲጀምር ለማረጋገጥ የሚያስችለው በቂ ዋስትና የሚያቀርብና እንዲፈጽማቸው የታዘዙትን የጥንቃቄ ርምጃዎች ያሟላ መሆኑን ፣ ሲያረጋግጥ ይሆናል፡፡

፫.ፍርድ ቤት፡-

(ሀ) የቀላል እስራት ቅጣት የወሰነ ወይም በጥፋተኝነት ድርድር ያጸደቀ እንደሆነ፣

(ለ) ፍርደኛው ለሕብረተሰቡ ደኅንነት አደጋ እንደማይሆን ሲያረጋግጥ፣ እና

(ሐ) ፍርደኛው በቂ ዋስትና የሚያቀርብ እንደሆነ፣

የቀላል እስራት አፈጻጸሙን እንዲተላለፍ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፬. ፍርደኛው የተላለፈውን የቅጣት ጊዜ በአግባቡ ጨርሶ የተመለሰ እንደሆነ የተላለፈው የቅጣት ጊዜ እንደ ተፈጸመ ቅጣት ይቆጠርለታል፡፡

አንቀጽ ፫፻፵ የተላለፈን ቅጣት ማቋረጥ

፩.በሚከተሉት ምክንያቶች የተላለፈው ቅጣት ቀሪ ቅጣቱ ይፈጸማል፡-

(ሀ) ፍርደኛው የተላለፈውን የእስራት ጊዜን ለሌላ ዓላማ ካዋለው ወይም ምክንያቱ ቀሪ ከሆነ፣

(ለ) ቅጣቱ እንዲፈጸም በተወሰነበት ጊዜ መፈጸም ያልጀመረ እንደሆነ፣

(ሐ) ፍርደኛው በማንኛውም መንገድ ለሕዝብ ደኅንነት አደጋ መሆኑ ከተረጋገጠ ፣

(መ) ያመልጣል ተብሎ በበቂ ምክንያት የሚጠረጠር ከሆነ፣

(ሠ) ቅጣቱ እንዲተላለፍለት ያቀረበው ምክንያት የሌለ ወይም የተቋረጠ ወይም ሀሰተኛ ሆኖ የተገኘ እንደሆነ፣

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተላላፈለት ቅጣት ተቋርጦ እንዲፈጽም ትእዛዝ የተሰጠበት ፍርደኛ የተላለፈበት የእስራት ጊዜ ከዋናው ቅጣት አይታሰብለትም፡፡ ፍርድ ቤቱም ፍርደኛው አመክሮ እንዳይሰጠውና የዋስትና መብት እንዲከለከል ወይም የዋስትና ገንዘብ ወይም ንብረት ገቢ እንዲደረግ ሊወስን ይችላል፡፡

፫. በዚህ ሕግ አንቀጽ ፫፻፴፱ የተላለፈው የእስራት ጊዜ ከተጠናቀቀ በኋላ የተላለፈውን የእስራት ቅጣቱ እንዲፈጸም በተወሰነበት ጊዜ መፈጸም ያልጀመረ እንደሆነ በዋስትና ያስያዘው ገንዘብ ወይም ንብረት ገቢ ይሆናል፡፡

ክፍል ሁለት

የገንዘብ ቅጣት አፈጻጸም

አንቀጽ ፻፺፩ የገንዘብ ቅጣት አፈጻጸም

፩. ፍርድ ቤቱ የገንዘብ መቀጮ የወሰነ እንደሆነ ተቀጪው መቀጮውን ወዲያውኑ ገቢ እንዲያደርግ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፪.የገንዘብ መቀጮውን ወድያውኑ ለመክፍል የማይችል ሲሆን ፍርድ ቤቱ በወንጀል ሕጉ ከአንቀጽ ፺፫ እና ፺፬ በተደነገገው መሠረት መቀጮውን እንዲከፍል ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፫.ዐቃቤ ሕግ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ ፍርድ ቤት የሰጠውን ትእዛዝ ተከታትሎ ማስፈጸም አለበት፡፡

፬.ከንብረቱ ተሸጦ ገቢ የሚደረገው ለቅጣቱ ተመጣጣኝ በሆነ ልክ ሆኖ ንብረቱ ከመሸጡ በፊት የቅጣት ገንዘቡን ገቢ ካደረገ የሽያጭ ሒደቱ ሊቋረጥ ይችላል፡፡

፭.ክፍያው በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፬ መሠረት ከተሸጠው የተቀጪው ንብረት በተገኘው ገንዘብ ላይ ለሽያጩ የወጣ ወጪ ከሁሉ ይቀድማል፣ የወንጀል ተጎጅው ከሌሎች ገንዘብ ጠያቂዎች ይቀድማል፤ መንግሥት ከወንጀል ተጎጅው ቀጥሎ ቀደምትነት አለው ፤ ሌሎች ንብረቱ የሚገባቸው ካሉ በሕግ መሠረት የሚከፋፈል ይሆናል፡፡

ክፍል ሦስት
የተጨማሪ ቅጣት አፈጻጸም

አንቀጽ ፻፺፪ ተጨማሪ ቅጣት

፩.ፍርድ ቤቱ ተጨማሪ ቅጣት የወሰነ እንደሆነ ለዚህ ቅጣት አፈጻጸም ግልጽ ትእዛዝ መስጠት አለበት፡፡

፪.ተጨማሪ ቅጣቱ ወድያውኑ የሚፈጸም ቅጣት ዐይነት ሲሆን ፍርድ ቤቱ ለሚመለከተው አካል ትዕዛዝ ይሰጣል፡፡

አንቀጽ ፻፺፫ ንብረትን መውረስ

፩.ፍርድ ቤት በዚህ ህግ መሰረት የሚታገዱ ንብረቶች ላይ የጥፋተኝነት ውሳኔ የሰጠ እንደሆነ ንብረቱ እንዲወረስ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፪. ፍርድ ቤት ንብረት እንዲወረስ የወሰነ እንደሆነ ስለአወራረሱና ስለ አስተዳደሩ ትእዛዝ መስጠት አለበት፡፡

፫. በዚህ አንቀፅ ንኡስ አንቀፅ 1 የተጠቀሰው ቢኖርም የወንጀሉ ፈፃሚ ባለመታወቁ፣ በመሰወሩ ወይም በመሞቱ ምክንያ የጥፋተኝነት ውሳኔ መስጠት ባይቻልም ፍርድ ቤቱ በወንጀል ድርጊት የተገኘ ገንዘብ ወይም ንብረት ህጋዊ አስመስሎ የማቅረብ ወይም የአመንጪው ወንጀል ወይም ሽብረኝነትን በገንዘብ የመርዳት ወንጀል መፈፀሙን ካረጋገጠና የተያዘው ንብረት የወንጀል ፍሬ ወይም የወንጀል ማስፈፀሚያ መሆኑ የሚያሣይ በቂ ማስረጃ ከቀረበለት እንዲወረስ ሊወስን ይችላል፡፡

፬. በዚህ ሕግ ስለንብረት ዕግድ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ጉዳዩ መብቱ የተጎዳ ማንኛውም ሰው ውርስ እንዲደርግ ትእዛዝ የተሰጠበት ንብረት እንዲለቀቅለት ለፍርድ ቤቱ ማመልከት ይችላል፡፡ በዚህ ሁኔታ የሚቀርበው ማመልከቻ በጹሑፍ ሆኖ አመልካቹ በንብረቱ ላይ ያለውን መብት ከሚያረጋግጥ ማስረጃ ጋር ተያይዞ መቅረብ አለበት፡፡

፭.ፍርድ ቤቱ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፬ መሠረት የቀረበውን አቤቱታ መርምሮ ውሳኔ እስኪሰጥ ድረስ የመውረስ ትእዛዙን ማገድ የግድ አስፈላጊ ሆኖ ከተገኘ ትዕዛዙ ታግዶ እንዲቆይ ትእዛዝ መስጠት ይችላል፡፡

፮.ፍርድ ቤቱ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፬ እና ፭ አመልካቹ ላቀረበው ጥያቄ ዐቃቤ ሕግ መልስ እንዲሰጥበት ካደረገ በኋላ አግባብነት ያለውን ሕግና ማስረጃ መሠረት በማድረግ ውሳኔ መስጠት አለበት፡፡

፭.የንብረቱ ውርስ መደረግ ውሳኔ ከተሰጠ በኋላ፡-

(ሀ) በወንጀሉ ድርጊት የተገኘ ሌላ ንብረት የተገኘ እንደሆነ፣
(ለ) ንብረቱ በተገኘበት እንዲወረስ ትእዛዝ የተሰጠበት ካልሆነ፣

(ሐ) ውሳኔ በተሰጠበት ጊዜ የንብረቱ መኖር ከዕውቅናው ውጭ መሆኑና ንብረቱን ለማግኘት ጥረት ማድረጉን ዐቃቤ ሕግ ካስረዳ፣

(መ) የንብረቱ ዝርዝር ያልቀረበው ከዐቃቤ ሕጉ ዕውቅና ውጭ በሆነ ስሕተት በመሰራቱ ወይም በተከሳሽ ማታለል ወይም ማጭበርበር ከሆነ፣

ንብረቱ እንዲወረስ በአቤቱታ ሊቀርብ ይችላል፡፡

፯. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፮ የሚቀርበው የንብረት ይወረስ ጥያቄ ውሳኔ ከተሰጠበት ወይም ንብረቱ እንደተገኘ ወዲያውኑ መቅረብ አለበት፡፡

አንቀጽ ፫፻፹፩ ይቅርታ

፩.ፍርድ ቤቱ ጥፋተኛው ጥፋቱን አምኖ ተበዳዩን ወይም ስለ እሱ ባለመብቶች የሆኑትን በግልጽ ይቅርታ እንዲጠይቅ የወሰነ እንደሆነ የአካባቢውን ልማድ ግምት ውስጥ በማስገባት፡-

(ሀ) ጥፋተኛው በእነማን ፊት ይቅርታ መጠየቅ እንዳለበት፣

(ለ) ይቅርታ የሚፈጸምበት ቦታና ጊዜ፣

(ሐ) አስፈላጊ እንደሆነ ይቅርታ በሚፈጸምበት ቦታ መገኘት ያለበት የመንግሥት አካል፣

በመለየት ይቅርታ እንዲጠይቅ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፪.ፍርድ ቤት ፍርደኛው በእሥር ላይ ያለ ከሆነ ማረሚያ ቤት የይቅርታ ሥርዐቱን እንዲያስፈጽመው እና ይህንኑ ሥርዐት ሳይፈጽም በአመክሮ ሊለቀቅ እንደማይገባ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፫.ፍርድ ቤት አስፈላጊ ሆኖ ሲያገኘው ይቅርታው እንደአግባብነቱ በመገናኛ ብዙኃን ወይም ሌሎች አመች መንገድ እንዲገለጽ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻፹፮ ተጨማሪ ቅጣትን ስለማሳወቅ

ፍርድ ቤቱ በአጥፊው ላይ መብትን የመሻር ቅጣት፣ ከደረጃ ዝቅ ወይም ከመከላከያ ሠራዊት አባልነት እንዲሰናበት፣ መዓረግ ካለው እንዳይገለገልበት የማድረግ ወሳኔ የሰጠ እንደሆነ ይኸው እንዲፈጸም አግባብ ላለው አካል ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

ክፍል አራት
ቅጣትን ስለመለወጥ

አንቀጽ ፫፻፵፮ የቅጣት አፈጻጸም ትእዛዝን መለወጥ

፩.ቅጣቱ ወይም የጥንቃቄ ርምጃውን የወሰነው ፍርድ ቤት በወንጀል ሕጉ አንቀጽ ፻፰፬ መሠረት ቅጣቱን ሊለውጥ ይችላል፡፡

፪.በወንጀል ነገር ውስጥ ገብተው የተገኙ ወጣቶች የሚሰጥ ቅጣት ወይም የጥንቃቄ ርምጃ በዚህ ሕግ መሠረት ሊለወጥ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻፵፯ የማመልከቻ አቀራረብና ውሳኔ

፩. ዐቃቤ ሕግ፣ ፍርደኛ ወይም ጠበቃው ቅጣቱን ወይም የጥንቃቄ ርምጃው እንዲያስፈጽም ወይም አፈጻጸሙን እንዲቆጣጠር የተፈቀደለት ሰው ወይም ተቋም የበላይ ኃላፊ ለፍርድ ቤት በጽሑፍ ወይም በሌላ ዘዴ ቅጣቱ እንዲለወጥ ማመልከት ይችላል፡፡

፪. ፍርድ ቤቱ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ ለቀረበው ማመልከቻ አስፈላጊውን ማጣራት በማድረግ ውሳኔ መስጠት አለበት፡፡

፫. ፍርደኛው ቅጣቱን ከወሰነበት ፍርድ ቤት የአስተዳደር ክልል ሥልጣን ውጭ በሆነ ማረሚያ ወይም ማረፊያ ቤት እንደሆነ የተቀጣበትን ወንጀል ለማየት የሥረ ነገር ሥልጣን ያለው ፍርደኛው በሚገኝበት ቦታ የሚገኝ ፍርድ ቤት በወንጀል ሕግ አንቀጽ ፪፻፪ እስከ ፪፻፯ በተመለከቱት ድንጋጌዎች መሠረት ቅጣቱ እንዲቀየር ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

ንዑስ ክፍል አንድ

አማራጭ ቅጣት

አንቀጽ ፻፫፻፫ መርህ

፩.ፍርድ ቤት በራሱ አስተያየት ወይም በፍርደኛው ጥያቄ በዚህ ሕግ በተደነገገው መሠረት በዋና ቅጣት ምትክ አማራጭ ቅጣትን መወሰን ይችላል፡፡ በሕግ በሌላ ሁኔታ ካልተደነገገ በስተቀር የሚወሰነው አማራጭ ቅጣት በጉልበት ሥራ የሚፈጸም ይሆናል፡፡

፪.ፍርድ ቤት አማራጭ ቅጣት የሚወስነው የቅጣት ዓላማን ይበልጥ ያሳካል ብሎ ሲያምን እና ተቀጭው፡-

(ሀ) ጥፋተኛ የተባለበት ወንጀል ከሦስት ዓመት በማይበልጥ ቀላል እስራት ወይም በገንዘብ ብቻ የሚያስቀጣ ወይም ከሦስት ዓመት በማይበልጥ በቀላል እስራትና በገንዘብ የሚያስቀጣ ወንጀል ሲሆን፣

(ለ) ጤንነቱ ተመርምሮ የጉልበት ሥራ መሥራት መቻሉ ሲረጋገጥ፣ እና

(ሐ) ከእስራት ይልቅ በጉልበት ሥራ ቢቀጣ ለሕብረተሰቡ አደገኛ አለመሆኑ

በማረጋገጥ መሆን አለበት፡፡

፫.አማራጭ ቅጣት ተፈጻሚ የሚሆነው በተፈጥሮ ሰው ላይ ብቻ ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፻፫፻፬ በውሳኔ የሚገለጹ ጉዳዮች

፩.ፍርድ ቤት የአማራጭ ቅጣት ውሳኔ ሲሰጥ እንደነገሩ ሁኔታ፡-

(ሀ) የቅጣቱ ዐይነትና የሚከናወንበት ቦታ፣ የሚቆይበት ጊዜ በግልጽ የተለየ መሆኑ፣

(ለ) ከተወሰነ ቦታ ውጭ መሥራት ስለመቻሉ፣

(ሐ) የግል ነፃነቱ የሚገደብ እንደሆነ የገደቡ አግባብና ጊዜ፣

(መ) ፍርደኛው ቁጥጥር ሊደረግበት የሚገባ ስለመሆኑ፣ እና

(ሠ) ከሥራው ፍሬ ፍርደኛው ስለሚያገኘው ገቢ እና ለመንግሥት ገቢ ስለሚሆነው የገንዘብ መጠን

(ረ) ተቋማት ወይም ግለሰቦች የጉልበት ሰራተኛ ሲቀጥሩ ቅድሚያ ለታራሚ እንዲሰጡ

በውሳኔው ላይ በግልጽ ማስፈር አለበት፡፡

፪.ተቀጭው ቅጣቱን በሚፈጽምበት ጊዜ እንደነገሩ የማህበራዊ ሳይንስ፣ የሥነ-ልቦና ወይም ሌላ የሙያ ድጋፍና ክትትል እንዲደረግለት ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፫.ተቀጪው የተሰጠውን የግዴታ ውሳኔ ጥሶ የተገኘ እንደሆነ ቅጣቱ በዛው በቀረው ጊዜ ልክ ወደ ቀላል እስራት ይለወጣል፡፡

፬.ከተቀጪው ሥራ ግዴታ መንግስት የሚያገኘው ገቢ ከአንድ ሦስተኛ መብለጥ የለበትም፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፶ አማራጭ ቅጣትን ማቋረጥ</u>

፩. ፍርድ ቤቱ፡-

(ሀ) ፍርደኛው ግዴታውን ጥሶ የተገኘ እንደሆነ፣

(ለ) ፍርደኛው ያለበት ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ ወይም የቤተሰብ አስተዳዳሪ ኃላፊነት የቅጣቱን መፈጸም እንዲያቋርጥ ያስገደደው እንደሆነ፣ ወይም

(ሐ) አሳማኝ ነው ባለው ሌላ ምክንያት፣

በራሱ ተነሳሽነት ወይም በማንኛውም ሰው አመልካችነት የአማራጭ ቅጣቱ እንዲቋረጥ ሊወስን ይችላል፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት የቅጣቱ መፈጸም ሲቋረጥ ፍርድ ቤቱ እንደ ነገሩ ሁኔታ ቅጣቱ እንዲፈጸም፣ እንዲሻሻል ወይም ለሌላ ጊዜ ተላልፎ እንዲፈጸም ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፶፩ የአስፈፃሚ አካላት</u>

የአማራጭ ቅጣት አመራር፣ አፈጻጸምና የአስፈፃሚ አካላት ዝርዝር ሁኔታ በተመለከተ በሕግ ይወሰናል፡፡

<u>ሰባተኛ መጽሐፍ</u>

<u>ስለመሰየም</u>

<u>ርዕስ አንድ</u>

<u>ጠቅላላ</u>

<u>አንቀጽ ፫፻፶፪ መርህ</u>

፩.የመሰየም ዓላማ የፍርደኛው መልካም ስም እንዲመለስ ለማድረግ ነው፡፡

፪.የተቀጣ ወይም ይቅርታ የተደረገለት ሰው የመሰየም ጥያቄ በወንጀል ሕጉ መሠረት ሊያቀርብ ይችላል፡፡ ጥያቄ የቀረበለት ፍርድ ቤትም፡-

(ሀ) የመሰየም ውሳኔ ከመስጠቱ በፊት ጉዳዩ እንዲጣራ ወይም ተጨማሪ ማስረጃ እንዲቀርብ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

(ለ) ጥያቄውን የተቀበለው እንደሆነ በወንጀል ሕግ አንቀጽ ፪፻፴፫ እና ፪፻፴፬ በተደነገገው መሠረት እንዲፈጸምና የተሰረዘው ቅጣት፣ የተሰያሚው ስም በጥፋት ተመዝግቦበት ከነበረው የወንጀለኞች መዝገብ ላይ እንዲፋቅ አግባብ ላላቸው አካላት ትእዛዝ መስጠት አለበት፡፡

(ሐ) ፍርደኛው እንዲሰየም የወሰነ እንደሆነ ስለአፈጻጸሙና ከወንጀለኞች መዝገብ ስለመፋቁ ለሚመለከታቸው አካላት ትእዛዝ ማስተላለፍ አለበት፤ እንዳአስፈላጊነቱ በግልጽ ችሎት፣ በአደባባይ መነበብ ወይም በጋዜጣ ሊወጣ ይችላል፡፡

፫.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ መሠረት የሚሰጥ ውሳኔ በጽሑፍ ሆኖ ምክንያቱ መገለጽ አለበት፡፡

ምዕራፍ አንድ

ፍርድን እንደገና ማየት፣ ሰበር እና ይግባኝ

ክፍል አንድ

ተከሳሽ በሌለበት የተካሔደን የፍርድ ሒደት እንደገና ስለማየት

አንቀጽ ፫፻፶፫ የማመልከቻው ይዘትና አቀራረብ

በወንጀል ተከሶ በሌለበት የተፈረደበት ሰው ፍርዱ ውድቅ እንዲሆንለት ውሳኔውን ለሰጠው ፍርድ ቤት ማመልከት ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻፶፬ በማመልከቻው ላይ የሚሰጥ ትእዛዝ

፩.ፍርድ ቤቱ ማመልከቻው በዚህ ሕግ አንቀጽ ፫፻፶፫ መሠረት መቅረቡን ካረጋገጠ በኋላ ጉዳዩ የሚሰማበትን ቀን በመወሰን ዐቃቤ ሕግ መልስ እንዲሰጥ የማመልከቻውን ግልባጭ ከመጥሪያ ጋር እንዲደርሰው ያደርጋል፡፡

፪. አመልካች በሌለበት የእሥራት ቅጣት የተወሰነበት እንደሆነ የቀረበው ማመልከቻ ውሳኔ እስከሚሰጥበት ድረስ በማረሚያ ቤቱ እንዲቆይ ፍርድ ቤቱ ያዛል፡፡

፫.ፍርድ ቤት በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ጉዳዩ እንዲሰማ ቀጠሮ በሰጠበት ቀን አመልካቹ የቀረ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ ማመልከቻውን ውድቅ ያደርጋል፤ ውሳኔውም የመጨረሻ ይሆናል፡፡

፬.ዐቃቤ ሕጉ እና አመልካቹ የቀረቡ እንደሆነ አመልካቹ ማመልከቻውን መሠረት በማድረግ በቃል ያስረዳል፤ ዐቃቤ ሕግም መልስ ይሰጣል፡፡ ፍርድ ቤቱ አስፈላጊ ነው ብሎ ሲያምን ተከሳሹ የመልስ መልስ እንዲሰጥ ሊያደርግ ይችላል፡፡

፭.ፍርድ ቤቱ የዐቃቤ ሕግንና የአመልካቹን ክርክር ከሰማ በኋላ የአመልካቹ ጥያቄ ተቀባይነት ያለው ወይም የሌለው መሆኑን ይወስናል፡፡ የአመልካቹ

አቤቱታ ተቀባይነት የሌለው መሆኑን ከተረዳ ጥያቄውን ውድቅ በማድረግ መዝገቡን ዘግቶ የተሰጠ ፍርድ እንዲፈጸም ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፯. አመልካቹ ቀርቦ ሊከራከር ያልቻለው በዚህ ሕግ አንቀጽ ፪፻፵፩ በተደነገገው መሠረት መጥሪያ ያልደረሰው ወይም መጥሪያ ደርሶት ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት መሆኑን ካስረዳ ፍርድ ቤት እንደአግባብነቱ የተሰጠ ፍርድ፣ ውሳኔ ወይም ትእዛዝ ተነስቶ ጉዳዩ በሌላ ዳኛ ወይም ፍርድ ቤት እንደገና እንዲታይ ይመራዋል፡፡ ጉዳዩ የተመራለት ዳኛ ወይም ፍርድ ቤት ክርክሩን ሰምቶ ውሳኔ ይሰጣል፡፡

ክፍል ሁለት
ስለ ይግባኝ

አንቀጽ ፫፻፶፩ ዓላማ

የይግባኝ ዓላማ፡-

፩. በሥር ፍርድ ቤት በተሰጠ ትእዛዝ ወይም ፍርድ ላይ የተከሳሽን ይግባኝ የማቅረብ ሕገመንግሥታዊ መብት ለማረጋገጥ፤

፪. በሥር ፍርድ ቤት የተፈጸመ የሕግ ወይም የፍሬ ነገር ስሕተትን ለማረም፤

፫. ወጥ ወይም ተቀራራቢ የሆነ የሕግ አተረጓጎም እንዲኖር ለማድረግ፤

የሚፈጸም ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፫፻፶፯ ይግባኝ ማቅረብ

፩.ማንኛውም ይግባኝ ጠያቂ ይግባኝ ከመጠየቁ በፊት በሥር ፍርድ ቤት መፍትሔ ማግኘት የሚገባው እንደሆነ ይህንን ሥርዓት ሳይፈጽም ይግባኝ ማቅረብ አይችልም፡፡

፪.የቅድመ ክስ ሥነ ሥርዓት እንደአግባብነቱ በይግባኝ በሚታዩ ጉዳዮችም ሊከናወን ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻፶፯ ይግባኝ ስለሚያቀርቡ ሰዎች

፩. በዚህ ሕግ መሠረት በወንጀል ጉዳይ ላይ በተሰጠ ትእዛዝ ወይም ፍርድ ላይ ይግባኝ ማቅረብ የሚችለው ዐቃቤ ሕግ፣ የግል ከሳሽ፣ ፍርደኛ ወይም ጠበቃው ብቻ ይሆናል፡፡

፪. ከወንጀል ጉዳዩ ጋር ተጣምሮ በሚታይ የፍትሐብሔር ጉዳይ ላይ በተሰጠ ትእዛዝ ወይም ፍርድ ላይ እንደነገሩ ሁኔታ ዐቃቤ ሕግ፣ የግል ከሳሽ፣ ተጎጂ፣ ፍርደኛ፣ ጠበቃው ወይም ሌሎች በፍትሐብሔር ሕግ ይግባኝ እንዲያቀርቡ መብት የተሰጣቸው ሰዎች ይሆናሉ፡፡

፫. ከወንጀል ክስ ጋር ተያይዞ በቀረበው የፍትሐብሔር ክስ ላይ በተሰጠ ውሳኔ ላይ ይግባኝ ማቅረብ ይቻላል፡፡ ይግባኝ የሚቀርበው በይግባኝ የወንጀል ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን ላለው ፍርድ ቤት ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፫፻፶፰ ይግባኝ የሚባልባቸው ጉዳዮች

፩.ማንኛውም ተከራካሪ ወገን፡-

(ሀ) ከፍርድ በፊት በማንኛውም ሁኔታ ለዘለቄታው መዝገቡ የተዘጋ፣
(ለ) የተከሳሽ የዋስትና መብትን በመፍቀድ ወይም በመከልከል ውሳኔ፣
(ሐ) በተከሳሹ የጥፋተኝነት ወይም ነፃ የማለት ውሳኔ፣ እና
(መ) የተወሰነው የቅጣት ዐይነት አይነትና መጠን፣

ላይ ይግባኝ የማቅረብ መብት አለው፡፡

፪.ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት የጥፋተኝነት ውሳኔን አጽንቶ ቅጣቱን የለወጠ ወይም ቅጣቱን አጽንቶ ጥፋተኛ ነው የተባለበትን ውሳኔ የለወጠ እንደሆነ ጥፋተኛ ነው በተባለበት ወይም ቅጣቱ እንዲለወጥ በተወሰነው ላይ ብቻ ሁለተኛ ጊዜ ይግባኝ ማለት ይችላል፡፡

፫.ተከሳሽ በሌለበት በተወሰነ ጉዳይ ወደ ክርክር እንዲገባ በቀረበ አቤቱታ ከአቅም በላይ የሆነ ምክንያት የለም በተባለ ጊዜ በተሰጠ በጥፋተኝነት ፍርድ ወይም በተሰጠው የቅጣት መጠን ላይ ይግባኝ ሊቀርብ ይችላል፡፡ ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ለሥር ፍርድ ቤት የቀረቡ ማስረጃዎችን እና ፍርደኛው ጥፋተኛ የተባለበትን የሕግ አንቀጽ ብቻ በመመርመር ይግባኙን ሊመረምር ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻፺፱ ይግባኝ የማይባልባቸው ጉዳዮች

፩. ይግባኝ፡-

(ሀ) በዚህ ሕግ በተቃራኒው ካልተደነገገ በስተቀር በእርቅ ወይም በድርድር ወይም በሌላ አማራጭ የመፍትሔ ሥርዐት ባለቀ ጉዳይ፣

(ለ) ማስረጃ በመቀበል ወይም ባለመቀበል በሚሰጥ ትእዛዝ፣

(ሐ) ጉዳዩን የሚሰማው ፍርድ ቤት በክርክሩ ሒደት መዝገቡ ሳይዘጋ በሚሰጠው ትእዛዝ ወይም መዝገቡን በዘላቂነት በማያዘጋ ትእዛዝ፣

(መ) ተከሳሹ ጥፋቱን ያመነ እንደሆነ በእምነት ቃሉ መሠረት የተሰጠ የጥፋተኝት ውሳኔ፣

(ሠ) ተከሳሽ በሌለበት በተወሰነ ጉዳይ ወደ ክርክር እንዲገባ በቀረበ ጥያቄ በሚሰጥ ትእዛዝ፤

(ረ) የይግባኝ ማስፈቀጃ ተቀባይነት የለውም በማለት በሚሰጥ ውሳኔ፣

(ሰ) ፍርድን እንደገና የማየት ጥያቄ ተቀባይነት የለውም በማለት በሚሰጥ ትእዛዝ ወይም ውሳኔ፣

(ሸ) በዚህ ሕግ መሠረት በቀረበ የመሰየም ጥያቄ ላይ የተሰጠ ውሳኔ፣

(ቀ) በደንብ መተላለፍ ጉዳዮች፣

ላይ ሊቀርብ አይችልም፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም የመጨረሻ ውሳኔ ተሰጥቶ መዝገብ የተዘጋ እንደሆነ ይግባኝ በሚባልባቸው ጉዳዮች ላይ ለይግባኝ ምክንያቶች ሆነው ሊቀርቡ ይችላሉ፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፳ ፍርድ፣ ውሳኔ ወይም ትእዛዝን ማገድ</u>

፩.ይግባኝ ከመሰማቱ በፊት ፍርድ፣ ውሳኔ ወይም ትእዛዝ እንዲታገድ ፍርዱን ለሰጠው ችሎት ወይም ፍርዱን ለሰጠው ፍርድ ቤት ፕሬዚዳንት ፍርዱ፣ውሳኔው ወይም ትእዛዙ ከተሰጠ ከሦስት ተከታታይ የሥራ ቀናት ባልበለጠ ጊዜ ማመልከት ይችላል፡፡

፪. ፍርዱን የሰጠው ችሎት ወይም የፍርድ ቤቱ ፕሬዚዳንት ፍርዱን፣ ውሳኔው ወይም ትእዛዙን እንዳይፈጸም ከሰባት ተከታትይ ቀናት ላልበለጠ ጊዜ ሊያግደው ይችላል፡፡

፫.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ መሠረት የዕግድ ትእዛዝ የሚሰጠው የዕግድ ጥያቄው ሳይዘገይ መቅረቡ እና ፍርዱ፣ ውሳኔው ወይም ትእዛዙ ቢፈጸም የማይተካ ጉዳት ይደርሳል ተብሎ የታመነ መሆኑ ሲረጋገጥ ብቻ ይሆናል፡፡

፬.ይግባኝ ከመሰማቱ በፊት በማንኛውም ጊዜ ወይም ይግባኙ በሚሰማበት በማናቸውም ጊዜ ፍርዱ፣ ውሳኔ ወይም ትእዛዙ እንዲታገድ ለይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ማመልከት ይችላል፡፡ ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤትም የቀረበውን አቤቱታ ተመልክቶ ተገቢ የመሰለውን ትእዛዝ ወዲያውኑ ይሰጣል፡፡

፭.ተከሳሹ ይግባኙ እስኪወሰን ድረስ በዋስትና ወረቀት የተለቀቀ እንደሆነ የእስራቱ ቅጣት የይግባኙ ፍርድ ቤት ውሳኔ እስኪሰጥ ድረስ አይጀመርም፡

፮.ይግባኝ የተባለበት ፍርድ ቤት እንዲፈጸሙ ለጥንቃቄ የሰጣቸው ትእዛዞች ይግባኝ የተባለባቸው ቢሆኑም መፈጸም አለባቸው፡፡

፯.ስለ ካሣ ወይም ስለ ኪሣራ ወጪ የተሰጠ ፍርድ ከመፈጸም አይታገድም፡፡

፰.ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ጉዳዩን መርምሮ ወደ ነገሩ ለመግባት በቂ ምክንያት አለ ብሎ ሲያምን እና የሥር ፍርድ ቤት ፍርድ ፣ውሳኔ ወይም

ትእዛዝ ቢፈጽም የማይተካ ጉዳት ይደርሳል ብሎ ሲያምን፣ የዕግድ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻፷፩ ሰነድ ፣ ግልባጭ ወይም መረጃ ማግኘት

፩.በሌላ ሕግ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ማንኛውም መብትና ግልባጭ አለኝ የሚል ሰው መዝገቡ ውስጥ የሚገኘውን ማንኛውም ሰነድ ወይም የሰነድ ግልባጭ ወጪውን ችሎ በማንኛውም ጊዜ ማግኘት ይችላል፡፡

፪.ፍርድ ቤቱ ተከራካሪ ወገን ወይም የወንጀል ተጎጂ የሚጠይቀውን ግልባጭ ወድያውኑ የመስጠት ግዴታ አለበት፡፡

አንቀጽ ፫፻፷፪ የይግባኝ ማቅረቢያ ጊዜ

፩.ማንኛውም በፍርድ፣ ውሳኔ ወይም ትእዛዝ ቅር የተሰኘ ተከራካሪ ወገን ይግባኝ ማለት ሲፈልግ የይግባኝ መጠየቂያ ማመልከቻ ፍርዱን፣ ውሳኔን ወይም ትእዛዙን ለሰጠው ፍርድ ቤት በጽሑፍ ወይም በቃል ሊያቀርብ ይችላል፡፡ ፍርድ ቤቱም ሬጅስትራር የፍርዱን፣ ውሳኔውን ወይም ትእዛዙን ግልባጭ ወዲያውኑ መስጠት አለበት፡፡

፪.ይግባኝ ባይ የይግባኝ ማመልከቻውን ወይም የይግባኝ መጠየቂያውን በአካል ፣ ማረሚያ ቤት የሚገኝ እንደሆነ በጠበቃው ወይም በማረሚያ ቤቱ በኩል ማቅረብ ይችላል፡፡ይግባኝ ባይ ማረሚያ ቤት ከሆነ ማረሚያ ቤቱ የውሳኔ ግልባጭ ፣ የይግባኝ መጠየቂያና የይግባኝ ማመልከቻ ቅጽ እንዲያገኝ እንዲሁም ማመልከቻውን ለመጻፍ ወይም የውሳኔ ግልባጭ ለማስተርጎም እንዲችል ሁኔታዎችን ያመቻቻል ፣ የገንዘብ አቅም የሌለው በሆነ ጊዜም በዚህ ሕግ አንቀጽ ፲፩(፬) በተደነገገው መሠረት በመንግስት ወጪ የትርጉም አገልግሎት እንዲያገኝ ያደርጋል፡፡

፫.የይግባኝ ማመልከቻ ፍርዱ፣ ውሳኔው ወይም ትእዛዝ ከተሰጠበት ቀን ጀምሮ ባሉት ሰላሳ ተከታታይ ቀናት ለይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት መቅረብ አለበት፡፡

፬.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፫ የተመለከተው ጊዜ የፍርድ፣ የውሳኔ ወይም የትእዛዝ ግልባጭ ለመስጠት የወሰደውን ጊዜ አይጨምርም፡፡

አንቀጽ ፫፻፳፫ የይግባኝ ማመልከቻ ይዘት

፩.ማንኛውም የይግባኝ ማመልከቻ፣

(ሀ) ቀን፣ወር፣ ዓመተ ምኅረት፣ የይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ስምና አድራሻ፣

(ለ) የይግባኝ ባይ ስምና አድራሻ፣

(ሐ) የመልስ ሰጪ ስምና አድራሻ፣

(መ) ይግባኝ የተባለበት ጊዜ አለማለፉን ማረጋገጫ፣

(ሠ) ይግባኝ የተባለበትን ውሳኔ የሰጠው ፍርድ ቤት ስምና አድራሻ እንዲሁም የመዝገቡ ቁጥር፣

(ረ) ይግባኝ የተባለበት የወንጀል ጉዳይ፣

(ሰ) ይግባኝ ባይ ቅር የተሰኘበትና ስሕተት ነው ብሎ ያመነበት የሕግ ወይም የፍሬ ነገር ጉዳይ፣

(ሸ) የሚጠይቀውን ዳኝነት፣

(ቀ) የይግባኝ ባይ ወይም የጠበቃው ፊርማ፣

አካቶ አጭርና ግልጽ በሆነ መልክ መቅረብ አለበት፡፡

፪. ይግባኝ ባይ አዲስ ማስረጃ እንዲቀርብለት የሚፈልግ ከሆነ ይህንኑ በማመልከቻው ላይ መጥቀስ አለበት፡፡

አንቀጽ ፫፻፳፬ ሬጅስትራር የሚያከናውነው ተግባር

፩. የፍርድቤቱ ሬጅስትራር፡-

(ሀ) የይግባኝ ማመልከቻው ወይም ማስፈቀጃው በዚህ ሕግ አንቀጽ ፫፻፳፫ የተዘረዘሩ ነጥቦችን ማሟላቱን፣

(ለ) የሥር ፍርድ ቤት የመዝገብ ግልባጭ መያያዙን ወይም ከዳታ ቤዝ መቅረቡን፣

በማረጋገጥ መዝገብ ከፍቶ ለችሎት ያቀርባል፡፡

፪. ፍርድ ቤቱ ይግባኙን የማየት ሥልጣን የሌለው እንደሆነ የይግባኝ ማመልከቻውን የማይቀበል መሆኑን ሬጅስትራሩ ለይግባኝ ባዩ በጽሑፍ ያሳውቀዋል፡፡

፫. ይግባኝ ባይ ሬጅስትራሩ በሰጠው ውሳኔ የማይስማማ እንደሆነ ቅሬታውን ለፍርድ ቤቱ ፕሬዚዳንት ሊያቀርብ ይችላል፡፡ ፕሬዚዳንቱም ወዲያውኑ ውሳኔ ይሰጣል፡፡

፬. ፍርድ ቤቱ ይግባኙን ለማየት ሥልጣን ያለው እንደሆነ ሬጅስትራር፣ መዝገቡን ለችሎት ያቀርባል፣ መዝገቡ የቀረበበት ችሎት፣ በችሎቱ የተሰጠውን ቀጠሮ እና ሌሎች አስፈላጊ ነገሮችን ለይግባኝ ባይ ይነግራል፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፳፭ የይግባኝ ማስፈቀጃ</u>

፩.ይግባኝ ባይ በዚህ ሕግ አንቀጽ ፫፻፳፪ ንዑስ አንቀጽ (፫) የተደነገገው ጊዜ ያለፈበት እንደሆነ ይግባኝ እንዲፈቀድለት ለይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት የይግባኝ ማስፈቀጃ ከይግባኝ ማመልከቻው ጋር አያይዞ በጽሑፍ ሊያቀርብ ይችላል፡፡

፪.የይግባኝ ማስፈቀጃ ማመልከቻው በዚህ ሕግ አንቀጽ ፫፻፳፫ ንዑስ አንቀጽ (፩) የተመለከቱትን ዝርዝሮች የያዘ ሆኖ ይግባኙ የዘገየበትን በቂ ምክንያትና ነገሩ በይግባኝ የሚሰማበትን ምክንያት በግልጽ የሚያስረዳ መሆን አለበት፡፡

፫.ሬጅስትራሩ የይግባኝ ጥያቄው ተሞልቶ መቅረቡን በማረጋገጥ መዝገብ በመክፈት ለችሎት ያቀርባል፤ ይህንኑ ለይግባኝ ባይ ይነግራል፡፡

፬.ችሎቱ መዝገቡን መርምሮ ወድያውኑ ውሳኔ ይሰጣል፡፡

አንቀጽ ፫፻፷፯ በይግባኝ ማስፈቀጃ ጥያቄ ላይ የሚሰጥ ውሳኔ

ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት፡-

፩.ይግባኝ ባይ ወይም ተወካይ ወይም ጠበቃው መቅረቡን ካረጋገጠ በኋላ ማመልከቻውን በመመርመር ይግባኙን በጊዜው ያላቀረበበት በቂ ምክንያት ያለው መሆኑን ያቀረበው ማስረጃ የሚያረጋግጥ እንደሆነ ሌላውን ወገን መጥራት ሳያስፈልግ ይግባኝ እንዲሰማ ሊፈቅድ ይችላል፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ይግባኝ ከመፍቀዱ በፊት አስፈላጊ ሆኖ ሲያገኘው የመልስ ሰጪውን አስተያየት ሊቀበል ይችላል፡፡

፫.ይግባኝ ጊዜው ሊያልፍ የቻለው በበቂ ምክንያት አለመሆኑን ከተረዳ የማስፈቀጃ ጥያቄውን ውድቅ ያደርገዋል፡፡ ሆኖም ጥያቄውን ውድቅ ማድረግ ከበድ ያለ የፍትሕ መዛባት የሚፈጥር እንደሆነ ይግባኙ እንዲሰማ ሊፈቅድ ይችላል፡፡

፬.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፫) የተደነገገው ቢኖርም ከአንድ ዓመት በላይ ጊዜ ያለፈበት የይግባኝ ጥያቄ በማንኛውም ምክንያት እንዲሰማ መፍቀድ የለበትም፡፡

አንቀጽ ፫፻፷፯ የይግባኝ ቅሬታ መመርመር

ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት፡-

፩.የቀረበው ይግባኝ በዚህ ሕግ መሠረት የተሟላ መሆኑን፣ ይግባኙን ለማየት ሥልጣን ያለው መሆኑን ያረጋግጣል፤ ሥልጣን ከሌለው መዝገቡን ዘግቶ ይህንኑ ለይግባኝ ባይ ያሳውቃል፡፡

፪.ይግባኙን ለማየት ሥልጣን ካለው ይግባኝ ባዩ መቅረቡን ያረጋግጣል፣ ይግባኝ ባዩ ያልቀረበ እንደሆነ ውሳኔውና የይግባኝ ማመልከቻውን መርምሮ ውሳኔ ይሰጣል፣ ይግባኝ ባዩ ሳይቀርብና ሳይሰማ ውሳኔ መስጠት የማይቻል እንደሆነ ይግባኙን ሰርዞ መዝገቡን ይዘጋል፡፡

፫.መዝገቡ እንደቀረበ ወይም በቀጠሮ ቀን ይግባኝ ባይ ወይም ወኪሉ ከቀረበ ይግባኙን ይሰማል፣ መዝገቡን መርምሮ በነገሩ ውስጥ የሚያስገባ በቂ ምክንያት ከሌለ መልስ ሰጪን መጥራት ሳያስፈልግ ይግባኙን ውድቅ በማድረግ መዝገቡን ይዘጋል፣ ይግባኝ ባዩን ያሰናብታል፡፡

፬.በነገሩ ውስጥ የሚያስገባ በቂ ምክንያት መኖሩን ሲያረጋግጥ፣

(ሀ) በነገሩ የሚያስገቡ ነጥቦች በመለየት መልስ ሰጪ በሙሉ ወይም በከፊል መልስ እንዲሰጥበት፣ እና

(ለ) የቀጠሮ ቀንና ሰዓት በመወሰን መልስ ሰጪ መልሱን እንዲያቀርብ፣

ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፷፰ መጥሪያ</u>

፩. ይግባኝ ባዩ ለመልስ ሰጪው መጥሪያ የማድረስ ግዴታ አለበት ፡፡

፪.በዚህ ሕግ ስለ መጥሪያ በአንቀጽ ፪፻፴፪ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ይግባኝ ባይ ወይም መልስ ሰጪ በማረሚያ ቤት የሚገኝ እንደሆነ መጥሪያው በፍርድ ቤቱ ትዕዛዝ ፣ በፍርድ ቤቱ ፖስተኛ ፣ በዐቃቤ ሕግ ወይም በመርማሪ ፖሊስ አማካኝነት በማረሚያ ቤቱ በኩል ሊደርሰው ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፷፱ ይግባኙን መስማት</u>

፩.ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ይግባኝ ባይና መልስ ሰጪ በቀጠሮ ቀን መቅረባቸውን በማረጋገጥ፡-

(ሀ) ሁለቱም ከቀረቡ ይግባኙን ይሰማል፣ እንደነገሩ ሁኔታ ወዲያውኑ ውሳኔ ይሰጣል፡፡

(ለ) ይግባኝ ባይ ቀርቦ መልስ ሰጪ ካልቀረበ ያልቀረበው መጥሪያ ሳይደርሰው ቀርቶ እንደሆነ በድጋሚ መጥሪያ እንዲደርሰው

ያደርጋል፣ መጥሪያ ደርሶት ካልቀረበ ጉዳዩ በሌለበት ይሰማል፡፡

(ሐ) መልስ ሰጪ ቀርቦ ይግባኝ ባይ ካልቀረበ መዝገቡን መርምሮ የመልስ ሰጪን መልስ ይሰማል፣ መልስ ሰጪ ይግባኙን ያልተቃወመው እንደሆነ እንደነገሩ ሁኔታ ወዲያውኑ ውሳኔ ይሰጣል፡፡

(መ) መልስ ሰጪ ቀርቦ ይግባኝ ባይ ካልቀረበ፣ መልስ ሰጪ ይግባኙን ከተቃወመው እና የይግባኝ የቃል ክርክር አስፈላጊ ሆኖ ካገኘው መዝገቡን መርምሮ ውሳኔ ይሰጣል፡፡ የይግባኝ ባይ የቃል ክርክር ሳይሰማ ውሳኔ መስጠት የማይቻል እንደሆነ መዝገቡን ይዘጋል፡፡

(ሠ) ይግባኝ ባይና መልስ ሰጪ ካልቀረቡ መዝገቡን ይዘጋል፡፡

፪. ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ይግባኝ ባይና መልስ ሰጪ በቀጠሮ ቀን መቅረባቸውን ካረጋገጠ ይግባኝ ባይ በቅድሚያ ይግባኙን እንዲያስረዳ እና መልስ ሰጭም ለቀረበው ይግባኝ መልስ እንዲሰጥ ያደርጋል፤ አስፈላጊ ነው ብሎ ካመነ ይግባኝ ባይ የመልስ መልስ እንዲሰጥ ሊፈቅድ ይችላል፡፡

፫. ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ይግባኙን መርምሮ ስልጣን የለኝም ብሎ ይግባኙን ላይቀበለው ይችላል፡፡ ሆኖም ይህ ውሳኔ ይግባኝ ባይ ስልጣን ባለው ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ይግባኙን ከማቅረብ አያስቀረውም፡፡ ይግባኙን ለማቅረብ የይግባኝ ማቅረቢያ የይርጋ ጊዜም ጉዳዩ በይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ሲታይ ለቆየበት ጊዜ ያህል ይቋረጣል፡፡

አንቀጽ ፫፻፸ የተዘጋ መዝገብ መክፈት

፩. በዚህ ሕግ አንቀጽ ፫፻፷፱ ንዑስ አንቀጽ ፩(ሠ) በተደነገገው መሠረት መዝገቡ የተዘጋበት ይግባኝ ባይ መዝገቡ በተዘጋ በአንድ ወር ውስጥ የይግባኝ ክርክሩ እንዲሰማለት ፍርድ ቤቱን ሊጠይቅ ይችላል፡፡

፪.ፍርድ ቤቱ ይግባኝ ባይ በቀጠሮው ቀን ያልቀረበው በበቂ ምክንያት መሆኑን ካረጋገጠ መዝገቡ ተከፍቶ ይግባኙ እንዲሰማ እና ይግባኝ የሚሰማበትን ቀን በመወሰን መልስ ሰጪ እንዲጠራ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፹፩ ተጨማሪ ማስረጃ መቀበል</u>

ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ለትክክለኛ ፍትሕ አሰጣጥ ተጨማሪ ማስረጃ እንዲቀርብ አስፈላጊ መሆኑን ካመነ ማስረጃው የሚቀርብበትን ምክንያቱን በመግለጽ ማስረጃው እንዲሰማ ወይም ተጨማሪ ማስረጃ እንዲቀርብ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፹፪ ውሳኔ መስጠት</u>

፩.ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ክርክሩን ከሰማ በኋላ

(ሀ) አቤቱታ የቀረበበትን ውሳኔ በመሻር፣ በማጽናት ወይም በማሻሻል፣

(ለ) ይግባኝ ባይ ጥፋተኛ ነው በተባለበት ውሳኔ እና በቅጣቱ ላይ ይግባኝ በተባለ ጊዜ ጥፋተኛ ነው የተባለበትን ውሳኔና ቅጣት ሰርዞ ተከሳሹን በነጻ ለመልቀቅ፣ ወይም ፍርዱን ለውጦ ወይም ሳይለውጥ ቅጣቱን በማጽናት፣ በመጨመር ወይም በመቀነስ ውሳኔ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ የሥር ፍርድ ቤት የሰጠው ውሳኔ፣

(ሀ) በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ በመመስረት እንደሆነ፣

(ለ) ተከሳሽ መከላከል ሳያስፈልገው በነፃ እንዲሰናበት እንደሆነ ፣ወይም

(ሐ) ወደ ሥር ፍርድ ቤት ሊያስመልስ የሚችል ሌላ ምክንያት ላይ ተመሥርቶ እንደሆነ፣

ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ጉዳዩን እንደገና ሰምቶ ውሳኔ እንዲሰጥበት ቀድሞ ጉዳዩን ወዳየው ፍርድ ቤት ወይም ወደ ሌላ ፍርድ ቤት ወይም ወደ ሥር ፍርድ ቤቱ ሌላ ችሎት ተመልሶ እንዲታይ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ የተደነገገው ቢኖርም ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት አመቺ ነው ብሎ ካመነ ጉዳዩን መመለስ ሳያስፈልገው እራሱ ውሳኔ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፬. ይግባኝ በሚሰማበት ጊዜ ፍርደኛው የሞተ እንደሆነ መዝገቡ ይቋረጣል፤ ሆኖም ከመዝገቡ ጋር በተያያዙ ንብረት የመወረስ ወይም የካሣ ወይም ፍርደኛው በመሞቱ ሊቋረጡ የማይችሉ ተጨማሪ ሌሎች ጉዳዮች ላይ ፍርድ ቤት መዝገቡን መርምሮ ውሳኔ ይሰጣል፡፡

፭. በዚህ አንቀጽ መሠረት የሚሰጥ ውሳኔ ይግባኝ ባልጠየቁ በሥር ፍርድቤት በአንድነት በተፈረደባቸው ሰዎች ላይ በውሳኔው የሚጠቀሙ ከሆነ ተፈፃሚ ይሆናል፡፡

ክፍል ሦስት

ስለሰበር

አንቀጽ ፫፻፸፫ ዓላማ

የሰበር ዓላማ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተትን በማረም በፍርድ ቤቶች ወጥ ወይም ተቀራራቢ የሕግ አተረጓጐምን ማረጋገጥ ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፫፻፸፬ መርህ

፩. ሰበር መሠረታዊ የሕግ ስሕተት የሚታረምበት የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ስልጣን ነው ፡፡

፪.በዚህ ክፍል በተለየ ሁኔታ ካልተደነገገ በስተቀር ለይግባኝ የተመለከቱ ድንጋጌዎች እንደ አግባብነቱ ለሰበር ጉዳዮችም ተፈጻሚ ይሆናሉ ፡፡

አንቀጽ ፫፻፴፭ የሰበር ማመልከቻ ማቅረብ

፩.የመጨረሻ ውሳኔ በተሰጠበት የወንጀል ጉዳይ ላይ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል የሚል ተከራካሪ ወገን አቤቱታውን ለሰበር ሰሚ ችሎት ማቅረብ ይችላል፡፡

፪.ማንኛውም የሰበር ማመልከቻ ከመቅረቡ በፊት የይግባኝ፣ ፍርድን እንደገና የማየት ሥርዐት ወይም ሌላ ሕጋዊ ሥርዐት መጠናቀቅ ይገባዋል፡፡

፫.የሰበር ማመልከቻ የመጨረሻ ውሳኔ በተሰጠ በስልሳ ቀናት ውስጥ መቅረብ አለበት፡፡

አንቀጽ ፫፻፴፮ በጠቅላይ ፍርድ ቤት ፕሬዚዳንት የሚመራ የሰበር ጉዳይ

የጠቅላይ ፍርድ ቤት ፕሬዚዳንት መሠረታዊ የሕግ ስሕተት መፈጸሙን የመጨረሻ ውሳኔ በተሰጠበት ስድስት ወር በማይበልጥ ጊዜ ውስጥ በማንኛውም መንገድ ሲረዳ የሕግ ስሕተት ተፈጽሟል ያለውን ነጥብ በመለየት ጉዳዩ በሰበር እንዲታይ ሊመራ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻፴፯ መሠረታዊ የሕግ ስሕተት መኖር

መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል የሚባለው ውሳኔው ወይም ፍርዱ በሕግ ሥርዐቱ ላይ መናጋት የሚፈጥር ሆኖ በሚከተሉት ላይ የተሰጠ እንደሆነ ነው-

፩.ግልጽ የሆነ የሕገ መንግሥት ወይም የሕግ ድንጋጌን ወይም የሰበር ውሳኔን በመጣስ ፣

፪.የተሻረ፣ ወይም አግባብነት የሌለውን ሕግ መሠረት በማድረግ፣

፫.የተዛባ የሕግ ትርጉምን መሠረት በማድረግ ፣

፬. በሕግ ከተሰጠ ሥልጣን ውጭ በመሄድ ፣ወይም

፭. በሌሎች ተመሳሳይ ጉዳዮች ላይ ፣

አንቀጽ ፫፻፴፰ ሰበር የማይቀርብበት ጉዳይ

የሰበር ማመልከቻ፣

፩. መሠረታዊ ያልሆነ የሕግ ስህተት ባለው ጉዳይ፣

፪. የፍሬነገር ስህተት ባለበት ውሳኔ፣ወይም

፫. አግባብነት ባለው ሕግ የሚወሰድ ርምጃ እንደተጠበቀ ሆኖ በነፃ በተለቀቀበት ጉዳይ ሰብዓዊ መብቴ ተጥሷል በማለት ብቻ በሚቀርብ አቤቱታ፣

ላይ ሊቀርብ አይችልም፡፡

አንቀጽ ፫፻፴፱ ፍርድ፣ ውሳኔ ወይም ትእዛዝ ማገድ

፩. ዕግድን በተመለከተ ለይግባኝ በዚህ ሕግ አንቀጽ ፫፻፳ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ለሰበር ጥያቄው መነሻ የሆነውን ውሳኔ የሰጠው ጠቅላይ ፍርድ ቤት እንደሆነ እግዱ፣

(ሀ) በፍርድ ቤቱ ፕሬዚዳንት፣

(ለ) ጉዳዩ ወደ ሰበር ሰሚ ችሎት የቀረበ እንደሆነ የሰበር ችሎቱ፣

የዕግድ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት የሚሰጥ የዕግድ ትእዛዝ በፕሬዚዳንቱ ሲሆን ከሰባት ቀን መብለጥ የለበትም፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ መሠረት በተሰጠ ዕግድ ላይ የዕግድ ይነሳልኝ ጥያቄ የእግዱ ትእዛዙን ለሰጠው አካል መቅረብ ይችላል፤ ጥያቄውም እንደቀረበ ውሳኔ ይሰጥበታል፡፡

አንቀጽ ፫፻፵ የሰበር ማመልከቻ ይዘት

፩. የሰበር ማመልከቻ የክሱን ይዘትና በየደረጃው ባሉ ፍርድ ቤቶች የተሰጡ ውሳኔዎችን ግልባጭ ተፈጸመ የተባለው መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት እና የሚጠይቀውን ዳኝነት አጭርና ግልጽ በሆነ ሁኔታ ያካተተ መሆን አለበት፡፡

ከማመልከቻው ጋር በየደረጃው የተሰጡ ፍርዶች በአመልካቹ ወይም ከዳታ ቤዝ ተያይዘው መቅረብ አለባቸው፡፡

፪.ማንኛውም የሰበር ማመልከቻ ከዚህ ሕግ ጋር አባሪ ሆኖ በቀረበው ቅጽ መሠረት ይቀርባል፡፡

አንቀጽ ፫፻፹፩ የሰበር ማመልከቻ መመርመር

የሰበር ሰሚ ችሎት ማመልከቻውን መሠረት በማድረግ፡-

፩.አመልካቹን አቅርቦ ማነጋገር አስፈላጊ ሆኖ ካላገኘው በስተቀር ጉዳዩን መርምሮ የተፈጸመ መሠረታዊ የሕግ ስሕተት የለም ብሎ ካመነ ምክንያቱን በማብራራት አቤቱታውን ውድቅ ያደርጋል፤ ውሳኔውም የመጨረሻ ይሆናል፡፡

፪.መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት ተፈጽሟል ብሎ ሲያምን ይህንኑ በግልጽ ለይቶ በማመልከት ተጠሪው መልስ እንዲሰጥበት ቀጠሮ በመስጠት የሰበር ማመልከቻውን ከመጥሪያው ጋር እንዲደርሰው ያደርጋል፤

፫.ፍርድ ቤቱ ስለመጥሪያ አደራረስ እንደአግባብነቱ ሊወስን ይችላል፡፡

፬.ፍርድ ከመስጠቱ በፊት አግባብነት ያላቸውን አካላት ጠርቶ ማነጋገር ይችላል፡፡

፭.የሰበር ሰሚ ችሎት ክርክሩ በሚሰማበት ቀን ተከራካሪዎች ባይቀርቡም መዝገቡን መርምሮ ውሳኔ መስጠት አለበት፡፡

አንቀጽ ፫፻፹፪ የሰበር ውሳኔ መስጠት

የሰበር ሰሚ ችሎት የአመልካችንና የተጠሪን ክርክር ከሰማ በኋላ የለየውን አከራካሪ ነጥብ ለይቶ ማመልከቻ የቀረበበትን ውሳኔ በመሻር፣ በማጽናት ወይም በማሻሻል ውሳኔ ሊሰጥ ይችላል፡፡ ችሎቱ አስፈላጊ መሆኑን ካመነ አቤቱታ የቀረበበትን ውሳኔ በመሻር ጉዳዩ እንደገና እንዲታይ ለሥር ፍርድ ቤቱ ሌላ ችሎት ወይም በሌላ ፍርድ ቤት ታይቶ እንዲወሰን ሊመልሰው ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻፹፫ የሰበር ውሳኔ ውጤት

የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት መሠረታዊ የሕግ ስሕተት ተፈጽሟል በማለት የሚሰጠው የሕግ ትርጉም በራሱ ውሳኔ ወይም በሌላ ሕግ ካልተለወጠ በስተቀር በየትኛውም ደረጃ ለሚገኝ ፍርድ ቤት አስገዳጅነት አለው፡፡

ክፍል አራት

የመጨረሻ ፍርድን እንደገና ስለማየት

አንቀጽ ፫፻፹፬ ዓላማ

የመጨረሻ ፍርድን እንደገና የማየት ሒደት ዓላማ በተዛባ ፍርድ ንፁኃን እንዳይቀጡ ፍርድን ማረም ነው፡፡

አንቀጽ ፫፻፹፭ የወንጀል ፍርድ እንደገና እንዲታይ የሚቀርብ ማመልከቻ

፩.ማንኛውም የጥፋተኝነት ፍርድ የተሰጠበት ፍርደኛ የመጨረሻ ፍርድ ከተሰጠ በኋላ ወንጀል አለመፈጸሙን የሚያሳምን በቂ ማስረጃ በተገኘ ጊዜ ፍርደኛው፣ ወኪሉ፣ ቤተሰቡ ወይም ዐቃቤ ሕግ ፍርዱ እንደገና እንዲታይ ማመልከቻ ማቅረብ ይችላል፡፡

፪.ለዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ አፈጻጸም በቂ ማስረጃ ማለት ማስረጃው ቀደም ብሎ ቢገኝ ኖሮ ፍርዱ በማያጠራጥር ሁኔታ አይሰጥም ነበር የሚያስብል ሆኖ፣

(ሀ) ፍርድ ከተሰጠ በኋላ ጥፋተኛውን ነፃ ሊያደርግ የሚችል ጠቃሚ ማስረጃ ከተገኘ፣

(ለ) ከፍርድ በኋላ በሳይንሳዊ ዘዴ የተገኘ እውነት እንደሆነ፣

(ሐ) ከጉዳዩ ጋር በተያያዘ ዳኛው ኃላፊነቱን አጓድሏል ተብሎ በወንጀል ጥፋተኛ ከተባለ፣

(መ) በጉዳዩ ላይ ሌላ በነፃ የተለቀቀ ሰው ከፍርድ ቤት ውጭ በሚታመን ሁኔታ ወንጀሉን መፈጸሙ ጥፋተኛነቱን በማመን ቃል የሰጠ እንደሆነ፣ ወይም

(ሠ) እውነተኛ መስሎ የቀረበ ማስረጃ በሐሰት ወይም በማጭበርበር መዘጋጀቱ ሲረጋገጥ፣

ፍርዱ እንደገና እንዲታይለት ሊያመለክት ይችላል፡፡

፫.ማመልከቻው የሚቀርበው በጉዳዩ ላይ የጥፋተኝነት ፍርድ ለመጨረሻ ጊዜ ለሰጠው ፍርድ ቤት ነው፡፡

አንቀጽ ፫፻፹፮ የማመልከቻው ይዘትና የሚቀርብበት ጊዜ

፩.በዚህ ሕግ የመጨረሻ ፍርድ እንዲታይ የሚቀርብ ማመልከቻ የይግባኝ ማመልከቻ በሚቀርበው ዐይነት መሆን አለበት፡፡

፪.ፍርዱን እንደገና እንዲታይለት የሚቀርብ ማመልከቻ በማንኛውም ጊዜ ማቅረብ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻፹፯ ማልከቻውን መስማት እና መወሰን

፩.ፍርድ ቤቱ የቀረበለትን አቤቱታና ማስረጃዎች መርምሮ ፍርዱን እንደገና ለማየት በቂ ካልሆነ አቤቱታውን ውድቅ ያደርጋል፡፡

፪.ፍርድ ቤቱ የቀረበው አቤቱታ እንደገና ለማየት በቂ መስሎ ከታየው ተከራካሪዎች መልስ ወይም አስተያየት እንዲሰጡበት ቀጠሮ በመስጠት ያሳውቃል፡፡

፫.የተከራካሪዎችን መልስና ማስረጃዎች መርምሮ ውሳኔ ይሰጣል፡፡

፬.ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን እንደገና ለማየት ከወሰነ እንደአግባብነቱ የተሰጠ ፍርድ፣ ውሳኔ ወይም ትእዛዝ በማንሳት ጉዳዩ እንደገና እንዲሰማ ቀድሞ ጉዳዩን ወዳየው ፍርድ ቤት፣ ወደ ሌላ ፍርድ ቤት ወይም ወደ ሥር ፍርድ ቤቱ ሌላ ችሎት ተመልሶ እንዲታይ ወይም በራሱ ለመወሰን ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻፹፰ ካሣ

፩. ፍርድ ቤቱ መዝገቡን መርምሮ የተሰጠውን ውሳኔ የሻረ ወይም ያሻሻለ እንደሆነ ቅጣቱን ባስከተለው ውሳኔ ምክንያት አመልካቹ ለደረሰባቸው የሞራልና የንብረት ጉዳት ተመጣጣኝ የሆነ ካሣ ከመንግሥት እንዲከፈል ያዛል፡፡

፪.ፍርድ ቤቱ ቅጣቱ የሞት ቅጣት በመሆኑ ተጎጂው በሕይወት የሌለ እንደሆነ ለተጎጂ ሊከፈል ከሚገባው ካሣ በተጨማሪ ቅጣቱን ባስከተለው ውሳኔ ምክንያት ጉዳት ለደረሰበት የትዳር ጓደኛ ወይም ወራሽ የሞራል እና የንብረት ጉዳት ካሣ ከመንግሥት እንዲከፈል ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፫.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ እና ፪ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ መንግሥት ተጎጂ፣ የትዳር ጓደኛው ወይም ወራሾቹ ለደረሰባቸው ጉዳት ይቅርታ ይጠይቃል፡፡

፬.የዚህ አንቀጽ አፈጻጸም ዝርዝር በደንብ ይወሰናል፡፡ ደንቡ እስኪወጣ ድረስ ሌላ አግባብ ያለው ሕግ ተፈፃሚ ይሆናል፡፡

ስምንተኛ መጽሐፍ

ልዩ ሥነ ሥርዐት

ርዕስ አንድ

በወንጀል ነገር ውስጥ ገብተው የተገኙ ወጣቶች የክስ ሥነ ሥርዐት

ምዕራፍ አንድ

ተፈፃሚነት

አንቀጽ ፫፻፹፱ ተፈፃሚነት

፩. የዚህ ክፍል ድንጋጌዎች ዕድሜያቸው ዘጠኝና ከዘጠኝ እስከ አሥራ አምስት ዓመት የሞላቸው ወንጀል ያደረጉ ወጣቶች ላይ ተፈጻሚ ይሆናሉ፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም፡-

(ሀ) በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘን ወጣት ምርመራ በሚጀምርበት ጊዜ ከአሥራ አምስት እስከ አሥራ ስምንት ዓመት የሆነው እንደሆነ፤

(ለ) በምርመራው ወይም ክስ መስማት ሒደት ጊዜ ከአሥራ አምስት እስከ አሥራ ስምንት ዓመት የሆነው እንደሆነ፣

እንደነገሩ ሁኔታ አካለ መጠን እንደደረሰ ተቆጥሮ የምርመራ፣ የክስና የክርክር ሒደቱ በዚህ ሕግ በተመለከቱ መደበኛ ድንጋጌዎች ሊቀጥል ይችላል፡፡

፫. በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት ዕድሜው ከአሥራ ስምንት ዓመት በላይ እንደሆነ የምርመራ፣ የክስና የክርክር ሒደቱ በዚህ ሕግ በተመለከቱ መደበኛ ድንጋጌዎች እንዲቀጥል ይደረጋል፡፡

፬. በዚህ ክፍል የተመለከቱ ድንጋጌዎችን እስካልተቃረኑና በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣትን ጥቅምና ደኅንነት እስከጠበቁ ድረስ የዚህ ሕግ ሌሎች ድንጋጌዎች እንደአግባብነታቸው በወንጀል ነገር ውስጥ ገብተው በተገኙ ወጣቶች በሚቀርብ የወንጀል ክስ ላይ ተፈጻሚ ይሆናሉ፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፺ መርህ</u>

፩.በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት ምርመራ፣ ክስ መስማት፣ የፍርድ ሒደትና ውሳኔ በተፋጠነና መደበኛ ባልሆነ ሥነ ሥርዐት መመራት አለበት፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት የሚከናወን ሥነ ሥርዐት፡-

(ሀ) በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት ጥቅምና ደኅንነት ማስከበርና ቅድሚያ መስጠት አለበት፡፡

(ለ) ወጣቱን የማያገል፣ የሚያሳትፍ፣ ምቹና የማያስፈራ መሆን አለበት፡፡

(ሐ) የወጣቱን ማኀበራዊና ሥነ ልቦናዊ ሁኔታ ግምት ውስጥ ያስገባና በማኀበራዊ፣ በሥነ-ልቦናና ሌሎች አግባብነት ባላቸው ባለሙያዎች መታገዝ አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፺፩ የምርመራ አጀማመርና የክስ አመሠራረት</u>

፩. በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣትን በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቷል የሚል በቂ ጥርጣሬ ሲኖር መርማሪ፣ ፖሊሱ ዐቃቤ ሕግ፣ ወላጁ፣ ሞግዚቱ፣ ወይም አሳዳሪው በቅርብ ወደሚገኘው ፍርድ ቤት ወዲያውኑ ይዞት መቅረብ አለበት፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ዐቃቤ ሕግ ጉዳዩ ሲቀርብለት ወይም በራሱ ሲያውቅ በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘው ወጣት፡-

(ሀ) የተጠረጠረበት ጉዳይ ወንጀል ካልሆነ፤

(ለ) ወንጀሉ በተፈጸመበት ጊዜ ዕድሜው ዘጠኝ ዓመት ያልሞላው እንደሆነ፤

(ሐ) በወንጀሉ ከዚህ ቀደም ተከሶ ነፃ የወጣ ወይም የጥፋተኛነት ውሳኔ የተሰጠበት ወይም በፍርድ ቤት ጉዳዩ እየታየ ከሆነ ወይም በሌላ አማራጭ መፍትሔ ርምጃ ያገኘ እንደሆነ

(መ) የፈጸመው ወንጀል በይርጋ የታገደ እንደሆነ

ጉዳዩን ይዘጋዋል፡፡

፫.ፍርድ ቤት በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣትን ያመጣ ሰው የወንጀሉንና የማስረጃውን ዝርዝር እንዲገልጽ ያደርጋል፤ የቀረበውን አቤቱታ እና የሚሰጠውን ቃል በመዝገብ ይጽፋል፡፡

፬.ፍርድ ቤቱም የቀረበውን አቤቱታና ቃል መርምሮ በወጣቱ ላይ ምርመራ እንዲደረግ ወይም የተጀመረ ምርመራ እንዲቀጥል ከወሰነ ምርመራው የሚፈጸምበት ዝርዝር ሁኔታ ላይ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፳.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የሚፈፀመው እንደተጠበቀ ሆኖ ዐቃቤ ሕግ በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት ለምርመራ ወይም ምርመራውን ጨርሶ ጉዳዩን ወደ ፍርድ ቤት ለማቅረብ የወሰነ እንደሆነ ወላጁ፣ ሞግዚቱ፣ ወይም አሳዳሪው እና አቤት ባዩ አብረው እንዲቀርቡ ተገቢውን ይፈጽማል፡፡

፮.ጉዳዩ መቀጠር ወይም ሥልጣኑ ለሚፈቅድለት ሌላ ፍርድ ቤት መቅረብ የሚያስፈልገው እንደሆነ በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት ነገሩ በሚሰማበት ቀን ለማቅረብ ለሚችሉ ለወላጆቹ፣ ለአሳዳጊው፣ ለዘመዶቹ፣ ለመንግሥታዊ ተቋም ወይም ሌላ ድርጅት ወይም እራሱን ለቻለ እምነት ለሚጣልበት ሰው እንዲሰጥ ፍርድ ቤቱ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡ ምስክሮች ነገሩ በሚሰማበት ቀን ሊቀርቡ ግዴታ መግባት አለባቸው፡፡

፯.ፍርድ ቤቱ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፮ መሠረት ትእዛዝ ሲሰጥ፣

(ሀ) ተመልሶ ከሌሎች ወንጀል ፈፃሚዎች ጋር ሊቀላቀል አለመቻሉን፣

(ለ) ለሞራላዊ፣ አካላዊ ወይም ሥነ-ልቦናዊ አደጋ የማያጋልጥ መሆኑ፣ እና

(ሐ) ፈጻመ ተብሎ የተጠረጠረበት ወንጀል ክብደት እና ትክክለኛ ፍትሕ ለመስጠት የማያደናቅፍ

መሆኑ ግምት ውስጥ ማስገባት ይኖርበታል፡፡

አንቀጽ ፫፻፺፪ ምርመራው የሚያካትታቸው ሁኔታዎች

፩.በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣትን በተመለከተ የሚካሔድ ምርመራ

(ሀ) ባሕሪውን፣

(ለ) የግል ኑሮውን፣ ያደገበትንና የኖረበትን አካባቢ ሁኔታ፣

(ሐ) የተከሰሰበትን ወንጀል ፈፀመ ከተባለበት ጊዜ በፊትና በኋላ የነበረውን ጠባይ፣እና

(መ) ሌሎች ለእርምትና ለትምህርታዊ ርምጃዎች አወሳሰድ መሠረት

የሚሆኑ ሁኔታዎች ለማጣራት የሚረዳ መሆን አለበት፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተመለከቱትን ሁኔታዎች በትክክል ለማረጋገጥ እንደነገሩ ሁኔታ መርማሪው፣ ዐቃቤ ሕጉ ወይም ፍርድ ቤቱ የወጣቱን ወላጆች፣ አሳዳሪ፣ ቤተዘመድና እንዲሁም በቂ መረጃ ሊሰጡ የሚችሉ ሌሎች ሰዎችን ወይም ተቋማትን ጠርቶ መጠየቅ፣ አግባብነት ያላቸውን ሰነዶች መመልከትና እንደአስፈላጊነቱ ማግኘት ይኖርበታል፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፺፫ ቤተዘመድ ወይም አሳዳጊ መጥራት</u>

በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት ወደ ፍርድ ቤት በቀረበ ጊዜ ወላጆቹ፣ አሳዳጊው፣ ወይም ከቤተ ዘመዶቹ አንዱን ሰው እንዲሁም ዕጓለ ማውታው ወይም የተቋም ተወካይ ባልቀረቡ ጊዜ ፍርድ ቤቱ እነዚህ ሰዎች እንዳሉ ጠይቆ እንዲቀርቡ ያደርጋል፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፺፬ በጠበቃ መወከል</u>

በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት ራሱ ጠበቃ ለመወከል የገንዘብ አቅም የሌለው እንደሆነ በዚህ ሕግ አንቀጽ ፲ መሠረት ጠበቃ ይመድብለታል፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፺፭ በማቆያ ወይም ማረፊያ ቤት ማቆየት</u>

፩.ፍርድ ቤቱ በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት በማቆያ ወይም ማረፊያ ቤት እንዲቆይ ትእዛዝ መስጠት የለበትም፡፡

፪.በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት በዚህ ሕግ አንቀጽ ፫፻፺፰ ንዑስ አንቀጽ ፫ ማቆየት ካልተቻለ እና፡-

(ሀ) በአደገኛ ሁኔታ ውስጥ ስለመሆኑ ለማመን በቂ ምክንያት ሲኖረው እና በማቆያ ወይም ማረፊያ ቤት መቆየቱ ሊደርስበት ከሚችል አደጋ የሚጠብቀው እንደሆነ፣

(ለ) ከወላጅ፣ ከሞግዚቱ ወይም ከሌሎች ቤት ዘመዶቹ እንደሚያመልጥ ለማመን በቂ ምክንያት ያለ እንደሆነ፣ ወይም

(ሐ) ክሱ በመሰማት ላይ እያለ ከሀገር የሚወጣ ስለመሆኑና ተመልሶ እንደማይቀርብ ለማመን በቂ ምክንያት ሲኖር

በማቆያ ወይም ማረፊያ ቤት ሊቆይ ይችላል፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ የተደነገገው ቢኖርም በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ ለተገኘ ወጣት በማቆያ ወይም በማረፊያ ቤት ሊቆይ የሚችለው በወንጀል ነገር ገብተው ለተገኙ ወጣቶች በተዘጋጀ በተለየ ቦታ ብቻ ይሆናል፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፺፯ የተቋም ክትትል</u>

ፍርድ ቤቱ ተገቢ ሆኖ ሲያገኘው የአቤቱታውን ወይም የክስ ማመልከቻውን እና ሌሎች ተገቢ ሰነዶችን በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣትን ደኅንነት መጠበቅ ለሚችል ተቋም በመላክ ጉዳዩን እንዲከታተል ትእዛዝ መስጠት ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፫፻፺፰ ክስ መመሥረት</u>

፩.በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ በተገኘ ወጣት ላይ የቀረበ ክስ አሥር ዓመት እና በላይ ወይም በዕድሜ ልክ ወይም በሞት የሚያስቀጣ እንደሆነ ዐቃቤ ሕግ ክሱን ለወጣት ጥፋት አድራጊ በሚስማማ መልክ በጽሑፍ ማቅረብ ይኖርበታል፡፡

፪.በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ በተገኘ ወጣት ላይ የሚቀርብ የወንጀል ክስ አካለ መጠን ከደረሰ ሰው ክስ ጋር አብሮ መታየት የለበትም፡፡ ክሱ በአንድ ላይ የቀረበ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ ክሱ ተለይቶ እንዲቀርብ እና ተነጥሎ እንዲሰማ ማዘዝ ይኖርበታል፡፡

አንቀጽ ፫፻፺፰ ጊዜያዊ ትእዛዝ

፩.ክሱ በሒደት እያለ በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት ወላጁ፣ ሞግዚቱ፣ አሳዳሪው ወይም ሌላ ማንኛውም ሰው ከወጣቱ ጋር ሊኖር ስለሚገባው ግንኙነት ፍርድ ቤቱ ጊዜያዊ ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፪.በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘውን ወጣት በተመለከተ ፍርድ ቤት፡-

(ሀ) በተወሰነ ሰው ወይም ተቋም ጊዜያዊ ጥበቃ ሥር እንዲሆን፣

(ለ) ለመጎብኘት መብት ባላቸው ሰዎች ላይ ገደብ እንዲጣል፣

(ሐ) ለጤናው፣ ለምግቡና ለመልካም አያያዙ አስፈላጊ የሆነ ወጪ እንዲመደብ፣

(መ) በሚኖርበት ቤት ወይም ቦታ ያለ ሰው ለቆ እንዲሔድ፣

(ሠ) ወላጁ፣ አሳዳሪው፣ ጠባቂ ወይም ሌላ ግንኙነት ያለው ሰው አስፈላጊውን ምክር እንዲያገኝ፣ ወይም

(ረ) ማንኛውም ከጥቅሙ ጋር ተቃራኒ የሆነ ድርጊት እንዲቆም

ፍርድ ቤት ጊዜያዊ ትእዛዝ እንዲሰጥለት ሊጠይቅ ይችላል፡፡

፫. ፍርድ ቤቱ በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት ጥቅም አስፈላጊ ነው ብሎ ሲያምን የወጣቱን አስተያየት በመቀበል የከሳሽና የተጎጂ መገኘት ሳይጠብቅ ጊዜያዊ ትእዛዙን ወዲያውኑ መስጠት አለበት፡፡

፬. ፍርድ ቤቱ የሰጠውን ጊዜያዊ ትእዛዝ በራሱ ተነሳሽነት ወይም በሌላ ሰው አመልካችነት እንደገና መርምሮ ሊያሻሽለው ወይም ሊለውጠው ይችላል፡፡

አንቀጽ ፫፻፺፱ መጥራት

፩.በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት ፍርድ ቤት እንዲቀርብ የሚጠራው በወላጆቹ፣ በአሳዳሪው፣ በሞግዚቱ ወይም አደራ በተቀበለው ሌላ ሰው ወይም ተቋም መሆን አለበት፡፡

፪.በጥበቃ ሥር ያለ በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት የሚጠራው በጥበቃው አስተዳደር በኩል ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፬፻ ክሱ የሚሰማበት ሁኔታ

፩. በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት ፍርድ ቤት በቀረበ ጊዜ ክሱ የሚሰማው በዝግ ችሎት ነው፤ ክሱ በሚሰማበት ጊዜ ከምስክር፣ ከልዩ አዋቂ፣ ከወላጅ፣ ከሞግዚት ወይም ከሚመለከተው ተቋም ባልደረባ በስተቀር ማንም ሰው መገኘት የለበትም፤ ዐቃቤ ሕግ ክስ የተመሠረተ እንደሆነ መገኘት አለበት፡፡

፪. በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት የተከሰሰበትን ነገር የሚሰማው ችሎት በሌላ ነገር ተሰይሞ ከሚያነጋግረው አኳኋንና ሁኔታ የተለየ ይሆናል፡፡

፫. በዚህ ሕግ አንቀጽ ፫፻፺፯ ንዑስ አንቀጽ (፩) እና (፪)መሠረት የቀረበ ክስ ወይም አቤቱታ በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ ለተገኘው ወጣት ከተነገረው በኋላ ለክሱ ወይም ለአቤቱታው የሚሰጠው መልስ እንዳለው ይጠይቃል፡፡

፬. ተከሳሹ በሚሰጠው መልስ የቀረበበትን ክስ ወይም አቤቱታ በሙሉ ዐውቆ ያመነ መሆኑ ግልጽ ሆኖ ለፍርድ ቤቱ በታየው ጊዜ በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት የሰጠውን መልስ በመዝገብ ጽፎ ወዲያውኑ የጥፋተኛነት ውሳኔ ለመስጠት ይችላል፡፡

፭. ተከሳሹ የተከሰሰበትን ወንጀል በሙሉ ከተረዳው በኋላ ክሱን ወይም አቤቱታውን ያላመነ እንደሆነ ለቀረበው ክስ ወይም አቤቱታ ለመመስከር የሚጠሩትን ምስክሮች ፍርድ ቤቱ ይጠይቃል፡፡ በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት ወይም እንደራሴው ወይም ጠበቃው ማንኛውም ምስክር እንዲጠራለት ማድረግ ይችላል፡፡

፮. ምስክሮቹን ሁሉ ፍርድ ቤቱ በጥያቄ ከመረመረ በኋላ የተከሳሹ ወገን መስቀለኛ ጥያቄ ሊጠይቅ ይችላል፡፡ የሚሰጠው ቃል ሁሉ በመዝገብ ይጽፋል፡፡

፯. ማስረጃ ተሰምቶ ካለቀና የተከሳሹ ወገን ስለነገሩ ጠቅላላ ንግግር ካደረገ በኋላ ፍርድ ቤቱ ፍርድ ይሰጣል፡፡

አንቀጽ ፩፻፩ ፍርድ

፩. በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘው ወጣት የሚጠቅም ውሳኔ ለመስጠት እንዲያስችለው ስለወጣቱ ጠባይና ስለቀድሞ ጥፋቱ ለመጠየቅ ከማንኛውም ድርጅት ማንኛውም ሰው ወይም እንደራሴ ፍርድ ቤቱ መጥራት ይችላል፡፡

፪. እነዚህ ሰዎች የሚሰጡት ቃል ከተሰማ በኋላ የተከሳሹ ወገን መልስ መስጠትና ስለ ጠባዩ ምስክሮች መጥራት ይችላል፡፡ እነዚህንም ምስክሮች ፍርድ ቤቱ ከጠየቀ በኋላ የተከሳሹ ወገን ስለ ቅጣቱ በቃል ሊያመለክት ይችላል፡፡

፫. ፍርድ ቤቱ በዚህ አንቀጽ ፩፻ መሠረት በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘው ወጣት ግልጽና አሳማኝ በሆነ መልኩ ወንጀል መፈፀሙን በማስረጃ ማረጋገጥ ካልተቻለ በነፃ የመልቀቅ ውሳኔ ይሰጣል፡፡

፬. በዚህ ሕግ አንቀጽ ፩፻ መሠረት ፍርድ ቤቱ በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣትን ግልፅና አሳማኝ በሆነ ሁኔታ ጥፋተኛ ሆኖ ከተገኘ በወንጀል ሕግ ከአንቀጽ ፻፶፰ ጀምሮ የተመለከቱ የጥንቃቄ ርምጃዎችን ወይም ቅጣትን ይወስናል፡፡

፭. ፍርድ የሚሰጠው እንደ ማንኛውም መደበኛ ክስ ነው፡፡ ፍርድ ቤቱ ውሳኔውን በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘው ወጣት ካስረዳው በኋላ ለወደፊቱ ጠባዩን እንዲያርም ያስጠነቅቀዋል፡፡

፮. የፍርድ ሂደቱን የተከታተለ የመገናኛ ብዙኃን በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘውን ወጣት የምርመራ ወይም የክስ ሒደትም ሆነ ፍርድ ሊዘግብ በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘውን ወጣት ስም፣ አድራሻ፣ ትምህርት ቤት ወይም ማንነት የሚያመለክት ሆኖ ሊቀርብ ወይም ፎቶ ግራፉን ወይም ምስሉን ይዞ መውጣት የለበትም፡፡

፯. ፍርዱ በየትኛው ሕግ መሠረት እንደተሰጠ በፍርዱ ውስጥ ይጠቀሳል፡፡ ፍርዱ በዚህ ሕግ የተመለከቱ ዝርዝሮችን የሚይዝ ሆኖ ፣ ስብዕናው፣ የወደፊቱን እና አጠቃላይ ሁኔታውን በማይጎዳ መልኩ መዘርዘር አለበት፡፡

አንቀጽ ፩፻፪ ሌሎች ሰዎች ላይ የሚሰጥ ትእዛዝ

፩. ፍርድ ቤቱ በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት ወላጅ፣ ሞግዚት፣ አሳዳሪ ወይም ኃላፊነት የተሰጠው ሌላ ሰው ተግባሩን በሚገባ ያልፈፀመ መሆኑን ካመነ በሌሎች ሕጎች የተመለከተው እንደተጠበቀ ሆኖ ማስጠንቀቂያ እና እርምት መስጠት ወይም መውቀስ ይችላል፡፡

፪. ፍርድ ቤት በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ የተገኘውን ወጣት በሚገባ ባለመጠበቁና ባለመያዙ ምክንያት ፍርድ ቤቱ ወጣቱን በሌላ ሰው እጅ እንዲያድግ ወይም ወደሚታረምበት ወይም ወደሚሻሻልበት ተቋም የሚልከው እንደሆነ ለእድገቱና ለኑሮው የሚደረገውን ወጪ በሙሉ ወይም በከፊል ወላጅ፣ ሞግዚት፣ አሳዳሪ ወይም ኃላፊነት የተሰጠው ሌላ ሰው እንዲከፍል ማዘዝ ይችላል፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ መሠረት የሚጣለውን ግዴታ ልክና የሚቆይበትን ጊዜ በውሳኔው ውስጥ መመልከት አለበት፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ ከንዑስ አንቀጽ ፩ እስከ ፫ በተመለከተው መሠረት በተሰጠ ትእዛዝ እና ውሳኔ ላይ ይግባኝ ማቅረብ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፩፻፫ ትእዛዝ ወይም ውሳኔ መለወጥ ወይም ማሻሻል

፩.ስለ ይግባኝ፣ ሰበርና ፍርድን እንደገና ስለማየት በዚህ ሕግ የተመለከቱት ድንጋጌዎች እንደተጠበቁ ሆኖ በወንጀል ነገር ውስጥ ገብቶ በተገኘ ወጣት ላይ ትእዛዝ የሰጠ ማንኛውም ፍርድ ቤት በራሱ አስተያየት ወይም ወጣቱ በጠበቃው፣ በዐቃቤ ሕጉ፣ በወላጅ፣ በሞግዚቱ፣ በአሳዳሪው፣ ኃላፊ በሆነለት ሌላ ወይም አደራ በተሰጠው ሰው ወይም ድርጅት አመልካችነት ቀደም ሲል የሰጠውን ትእዛዝ ለመለወጥ ወይም ለማሻሻል ይችላል፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ፍርድ ቤቱ ትእዛዙን ሲሰጥ ለወጣቱ ጥቅም አስፈላጊ መሆኑን ማረጋገጥ እና ጉዳዩ የሚመለከተው ሰው፣ ባለሙያ እና ድርጅት የሚያቀርበውን አስተያየት መቀበል አለበት፡፡

ምዕራፍ ሁለት

ደንብ መተላለፍ ስለ ሚመራበት ሥነ ሥርዐት

አንቀጽ ፩፻፩ የደንብ መተላለፍ ሥነ ሥርዐት

፩.ደንብ መተላለፍን የሚመለከቱ ጉዳዮች በዚህ ክፍል መሠረት ይመራል፡፡

፪.በዚህ ክፍል የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ በዚህ ክፍል ባልተሸፈኑ ጉዳይ ላይ የዚህ ሕግ ድንጋጌዎች ተፈጻሚነት አላቸው፡፡

፫.የደንብ መተላለፍን የሚመለከቱ በልዩ ሕጎች የተደነገጉት እንደተጠበቁ ናቸው፡፡

አንቀጽ ፩፻፪ ደንብ የተላለፈው እንዲጠራ የሚቀርብ ማመልከቻ

፩.የደንብ መተላለፍ በተፈጸመ ጊዜ ደንብ የተላለፈው እንዲጣራ ፍርድ ቤቱ መጥሪያ እንዲሰጥ ከሳሹ ያመለክታል፡፡

፪.ማመልከቻውም የደንብ ተላላፊውን ስም፣ የደንብ መተላለፍ የተፈጸመበትን ሁኔታ፣ ክስ የቀረበበት ሕግና የሕጉን አንቀጽ እንዲሁም ሌሎች ለክሱ አስፈላጊ ጉዳዮችን መያዝ አለበት፡፡

አንቀጽ ፩፻፫ መጥሪያ መላክ

፩.ፍርድ ቤቱ የቀረበለትን ማመልከቻ መርምሮ በዚህ ክፍል በተመለከቱት ድንጋጌዎች መሠረት መመራት ያለበት ጉዳይ መሆኑን ካረጋገጠ ለተከሳሹ መጥሪያ ይልካል፡፡

፪.መጥሪያው ማመልከቻውን አባሪ ማድረጉ እንደተጠበቀ ሆኖ፡-

(ሀ) ተጠሪ ፍርድ ቤቱ በሚወስነው ቦታ፣ ቀን፣ሰዓት፣ ራሱ መቅረብ ወይም ተወካዩን መላክ እንደሚችል፣

(ለ) ተጠሪ የቀረበበትን ክስ ካመነ ፍርድ ቤት መቅረብ ሳያስፈልገው ማመኑን በጽሑፍ ለፍርድ ቤቱ ከቀጠሮ በፊት መግለጽ

ወይም፣ በተወካዩ መላክ የሚችል መሆኑንና የደንብ መተላለፍ ሊያስከትልበት የሚችለውን ከፍተኛ ቅጣት መጠን፣

(ሐ) መጥሪያው የደረሰው መሆኑን ለማረጋገጥ በተላከለት መጥሪያ ላይ መፈረም ያለበት መሆኑን፤መቅረብ ያለበት ከሆነም እንዲቀርብ የሚያመላክት ዝርዝር ፣

መያዝ አለበት፡፡

አንቀጽ ፩፻፺ ፍርድቤት ሳይቀርብ ክስን ማመን

፩.ደንብ ተላላፊው የቀረበበትን ክስ ካመነ ፍርድ ቤት መቅረብ ሳያስፈልገው ማመኑን በጽሑፍ ሊያሳውቅ ይችላል፡፡

፪.ጥፋተኝነቱን የሚገልፀው ጽሑፍ የደንብ ተላላፊውን ስም እና ፊርማ መያዝ አለበት፤ በመጥሪያው የተመለከተውን መቀጮ በፖስታ፣ በመልእክተኛ ወይም በሌላ ተገቢ መንገድ መላክ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፩፻፺፩ ክሱ በታመነ ጊዜ የሚኖር ሥነ ሥርዐት

፩.ተከሳሹ ጥፋቱን ያመነ እንደሆነ እና ፍርድ ቤቱ የገንዘብ መቀጮ ቅጣት ብቻ የሚፈርድ እንደሆነ ውሳኔው ወዲያውኑ ይሰጣል፡፡ የውሳኔውንም ግልባጭ ለደንብ ተላላፊው ይልካል፡፡

፪. ፍርድ ቤቱ ተከሳሹ በማረፊያ ቤት እንዲታሰር፣የግዴታ ሥራ እንዲሠራ ወይም ማስጠንቀቂያ እንዲሰጠው ወይም እንዲወቀስ ሲፈልግ ተከሳሹ እንዲቀርብ በማድረግ ስለቅጣቱ አስተያየቱን ይጠይቀዋል፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ በተደነገገው መሠረት ደንብ ተላላፊው የገንዘብ መቀጮ የተወሰነበት ሆኖ የመቀጮውን ገንዘብ አስቀድሞ የላከ እንደሆነ እና ፍርድ ቤቱ የወሰነው መቀጮ በመጥሪያ ላይ ከተገለጸው የገንዘብ መጠን የበዛ ወይም ያነሰ እንደሆነ ልዩነቱን ለደንብ ተላላፊው ተመላሽ እንዲሆን ወይም ተጨማሪ ልዩነቱ እንዲከፍል ያዛል፡፡

አንቀጽ ፩፻፱ ክሱ በተካደ ጊዜ የሚኖር ሥነ ሥርዐት

፩.ተከሳሹ መጥሪያው ላይ ጥፋተኝነቱን በማመን ያልፃፈ እንደሆነ ነገሩ እንዲሰማ በተቀጠረው ቀንና ሰዓት ፍርድ ቤት መቅረብ አለበት፡፡

፪.ዐቃቤ ሕግ ወይም ተጠሪው ምስክር ወይም ሌላ ማስረጃ እንዳላቸው በቀጠሮው ቀን እንዲቀርቡ አስፈላጊውን ይፈጽማሉ፡፡

፫.ክርክሩና የማስረጃ መስማት ሒደቱ በቃል ይፈፀማል፡፡ ፍርድ ቤቱም ምስክሩ ከሚሰጠው ቃል ውስጥ ዋናውን ነገር ብቻ በመዝገብ ይጽፋል፡፡

፬.የክሱ መሰማት ሒደት ማመልከቻ ከቀረበበት ቢበዛ በሁለት ሳምንት ውስጥ መጠናቀቅ አለበት፡፡

፭.ፍርድ ቤቱ ውሳኔው የተመሠረተበትን ሕግና ምክንያት በአጭሩ በመግለጽ ውሳኔውን በቃል ያሳውቃል፤ ይመዘግባል፡፡

አንቀጽ ፩፻፲ ተከሳሹ ባልቀረበ ጊዜ የሚኖር ሥነ ሥርዐት

፩.ተከሳሹ በቀጠሮ ቀን ሳይቀርብ የቀረ እንደሆነና ፍርድ ቤቱ መዝገቡን መርምሮ ተገቢ ሆኖ ሲያገኘው ወዲያውኑ ውሳኔ ይሰጣል፡፡

፪.ፍርድ ቤቱ ውሳኔውን የሚያስፈጽመውን አካል ለይቶ በማመልከት ውሳኔው እንዲፈጸም ትዕዛዝ ይሰጣል፡፡

አንቀጽ ፩፻፲፩ ልዩ ሁኔታ

፩.በዚህ ክፍል ለደንብ መተላለፍ የተደነገገው ቢኖርም ፍርድ ቤቱ በተጠሪው ላይ የሚጣለው ቅጣት ከዚህ በታች የተመለከተው ሲሆንና ዐቃቤ ሕግ የምርመራ ውጤቱን ተመልክቶ ሲያመለክት ቅጣቱን ወስኖ ውሳኔውን ከመጥሪያው ጋር ለተጠሪው ሊልክለት ይችላል፡-

(ሀ) የገንዘብ ቅጣት ብቻ ፣

(ለ) የመንገድና የማሽከርከር ገደብ ማለፍ ላይ የሚሰጥ ቅጣት ፣

(ሐ) ለሕዝብ ጥቅም ንብረትን መልቀቅን በተመለከተ በሚቀርብ ክስ ላይ የሚወሰድ ቅጣት ፣

(መ) ቅጣቱ ማስጠንቀቂያ ብቻ ፣

(ሠ) በአንድ የተለየ ነገር እንዳይገለገል ወይም ጥቅም ላይ እንዳይውል የተጣለ ቅጣት፣

(ረ) የስራ ፈቃድ መመለስን የተመለከተ ቅጣት፣

(ሰ) እስከ አንድ ዓመት የሚደርስ የሚገደብ ቀላል እስራት ፣

፪.ተጠሪው አምኖ ውሳኔውን በጽሑፍ የተቀበለና ውሳኔውን ከፈፀመ ወይም ሊፈጽም ከተስማማ ፍርድ ቤቱ ይህንኑ እንዲፈጽም ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፫.ተጠሪው መጥሪያ ደርሶት በሁለት ሳምንት ውስጥ መልስ ያልሰጠበት እንደሆነ እንዳመነና ውሳኔውን እንደተቀበለ ተቆጥሮ ውሳኔውን እንዲፈጽም ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፬.ተጠሪው ያልተስማማ እንደሆነ ክሱ በመደበኛ የክስ ሥነ ሥርዐት ይታያል፡፡

፭.በዚህ አንቀጽ መሠረት የሚሰጥ ውሳኔ ወይም ትእዛዝ ይግባኝ አይባልበትም፡፡

፮.ዐቃቤ ሕግ ውሳኔ ወስኖ ለፍርድ ቤቱ ይልካል፣ ፍርድ ቤቱ ውሳኔውን ከተቀበለው ያስፈጽማል፡፡

ዘጠነኛ መጽሐፍ
በወንጀል ጉዳዮች ዓለም አቀፍ ትብብር
ርዕስ አንድ
በወንጀል ጉዳዮች ዓለም አቀፍ ትብብር
ምዕራፍ አንድ
ጠቅላላ ድንጋጌ

አንቀጽ ፬፻፲፪ ዓላማ

፩.በወንጀል ጉዳይ የሚደረግ የዓለም አቀፍ ትብብር ዓላማ ሀገሪቱ በወንጀል ጉዳይ ከሚደረግ ትብብር ጋር በተያያዘ በዓለም አቀፍ ደረጃ የሚኖሩ መብትና ጥቅሞችን ለማስከበር እና ግዴታዎችን በአግባቡ ለመወጣት የሚያስችል ሥርዓት መዘርጋት ነው፡፡

፪.በዚህ ክፍል ውስጥ ‹‹**ዓለም አቀፍ ትብብር** ›› ማለት ኢትዮጵያ በወንጀል ጉዳይ የሚደረግ ትብብርን አስመልክቶ ከአንድ እና ከዛ በላይ ከሆኑ መንግስታት ጋር የፈረመቻቸው ወይም የተቀበለቻቸው ዓለም ዓቀፍ ስምምነቶች ናቸው፡፡

፫.ለዚህ ምዕራፍ አፈጻጸም ‹‹ፍርድ ቤት›› ማለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ነው፡፡

አንቀጽ ፬፻፲፫ መርህ

፩.መንግሥት በወንጀል ጉዳይ ላይ የሚደረገው ዓለም አቀፍ ትብብር ኢትዮጵያ በፈረመችው ወይም በተቀበለችው ስምምነት መሠረት ይፈጸማል፡፡

፪.ግልጽ የሆነ ዓለም አቀፍ ስምምነት የሌለ ወይም ያልተሟላ እንደሆነ ትብብሩ በዚህ ክፍል በተመለከቱ ድንጋጌዎች መሠረት ይፈጸማል፡፡

፫. የትብብር ጥያቄው ሕገ መንግሥቱንና የሀገሪቱን ሉዓላዊነት የሚያስከብር፣ የኢትዮጵያን ሕዝቦች ጥቅም የሚያስጠብቅ እና በጋራ ጥቅምና እኩልነት ላይ የተመሠረተ መሆን አለበት፡፡

፬.ማንኛውም የትብብር ጥያቄ የወንጀል ተጎጂን ወይም የወራሹን የካሣ ወይም ሌላ የመብት ጥያቄ በማያጓድል መልክ መፈጸም አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፲፬ ትብብር ማድረግ የማይፈቀድባቸው ሁኔታዎች</u>

፩. ከመንግስት ጋር በወንጀል ጉዳይ ላይ የሚደረግ የትብብር ጥያቄ፡-

(ሀ) የማንኛውንም ሰው መሠረታዊ መብቶችና ነፃነቶች ሊጥስ ይችላል ተብሎ የሚታመን እንደሆነ በተለይም ለግርፋት፣ ጭካኔ፣ ኢ-ሰብዓዊ ለሆነ አያያዝ ወይም ቅጣት ይጋለጣል ተብሎ ሲታመን፣ ወይም

(ለ) አንድን ሰው በዘር፣ በብሔር ማንነት፣ በኃይማኖት፣ በፆታ፣ በቀለም፣ በዜግነት ወይም ባለው የፖለቲካ አቋም ሊያስከስሰው ወይም ሊያስቀጣው ይችላል ተብሎ ሲታመን፣

(ሐ) ለተጠየቀው ትብብር መነሻ የሆነውን የወንጀል ድርጊት እና ለወንጀሉ የተቀመጠውን ቅጣት የመወሰን ሥልጣን የተሰጠው ለልዩ ፍርድ ቤት ወይም የአስተዳደር ፍርድ ቤት እንደሆነ፣

መፈጸም የለበትም፡፡

፪. ለትብብር የሚላከው ሰው ኢትዮጵያዊ እንደሆነ በሕገመንግሥቱ የተመለከቱ መብቶችና ነፃነቶች እንደሚከበሩለት መረጋገጥ ይኖርበታል፡፡

፫. የትብብር ጥያቄ የቀረበበት ጉዳይ የክስ ማቅረቢያ ወይም የቅጣት ውሳኔ ማስፈጸሚያ የይርጋ ጊዜ በወንጀል ሕግ መሠረት ይቆጠራል፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፲፭ የትብብር ዓይነቶች</u>

በወንጀል ጉዳይ የሚደረግ ትብብር፡-

፩. የወንጀል ምርመራና ከምርመራ ጋር የተያያዙ ጉዳዮችን፤
፪. መረጃና ማስረጃ ልውውጥን፤
፫. የወንጀል ተጎጅዎች፣ ምስክሮችና ጠቋሚዎች ጥበቃን፤

፬. አሳልፎ መስጠትን፣

፭. የማስተላለፍ ጥያቄ መፈጸምን፣

፮. የወንጀል ፍሬ የሆኑ ንብረትን ወይም ገንዘብን ማገድና መውረስ፤

፯. የተያዘ ሰው ልውውጥ ወይም ፍርደኛንና የፍርድ ሂደትን ማስተላለፍን፣

፰. የፍርድ ቤት ውሳኔ ዕውቅና መስጠትና መፈፀምን፣

፱. ሌሎች በጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ የሚፈቀዱ መሰል የትብብር ዓይነቶችን፣

ያጠቃልላል፡፡

አንቀጽ ፬፻፲፮ የትብብር መስመርና የማስፈጸም ሥልጣን

፩. በወንጀል ጉዳይ የሚደረግ የዓለም አቀፍ ትብብር ጥያቄ በዲፕሎማሲያዊ የግንኙነት መስመር መቅረብና መፈጸም አለበት፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም አስቸኳይ የሆነ ጉዳይ የገጠመ እንደሆነ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴርን በማማከር ከዲፕሎማሲያዊ የግንኙነት መስመር ውጪ የትብብር ጥያቄ ሊያቀርብ ወይም ሊፈጽም ይችላል፡፡

፫. ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ በወንጀል ጉዳይ የሚደረግ ዓለም አቀፍ ትብብርን የሚመለከቱ ጉዳዮችን የማስፈጸም፣ የመምራት፣ የመከታተል ኃላፊነት አለበት፡፡

፬. ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ በዚህ ሕግ መሠረት የሚደረግ ማንኛውም ዓይነት ትብብር የትብብሩ ዓላማ እና አግባብ ባለው ሕግ መሠረት እየተፈጸመ መሆኑን መከታተል አለበት፡፡

፭.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ እና ፪ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ በጉዳዩ ዓይነትና ለግንኙነቱ መሠረት በሆነ ስምምነት ወይም ሕግ መሠረት ጉዳዩ የሚመለከተው አካል ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግን ማስታወቅ አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፲፯ የትብብር ወጪ</u>

፩. በስምምነት በሌላ አኳኋን ካልተመለከተ በስተቀር የትብብር ወጭ በትብብር ጠያቂ ሀገር የሚሸፈን ይሆናል፡፡

፪.በኢትዮጵያ የሚጠየቅ ትብብር ወጪው በፌዴራል መንግሥት ይሸፈናል፡፡

፫.በኢትዮጵያ የሚሸፈን የትብብር ወጪ ክፍያ በፌዴራል መንግሥት የገንዘብ ሥርዐት እና የፋይናንስ ሕግ መሠረት ይወሰናል፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፲፰ የትብብር ጥያቄ ማቅረብ ስለሚችሉ አካላት</u>

፩.በወንጀል ጉዳይ ሥልጣን ያለው የፌዴራል ወይም የክልል መንግሥት አካል በዚህ ሕግ መሠረት የትብብር ጥያቄውን በቀጥታ ለጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ሊያቀርብ ይችላል፡፡

፪.በዚህ ሕግ አንቀጽ ፩፻፲፮ ንዑስ አንቀጽ (፫) የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ የፌዴራል መንግሥት አካል በቀጥታ የትብብር ጥያቄ እንዲያቀርብ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ሊፈቅድ ይችላል፡፡

<u>ክፍል አንድ</u>

<u>የትብብር ጥያቄ</u>

<u>አንቀጽ ፩፻፲፱ የጥያቄው አቀራረብ</u>

፩.ማንኛውም የትብብር ጥያቄ በጽሑፍ መቅረብ አለበት፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው ቢኖርም አስቸኳይ ሁኔታ ሲያጋጥም የትብብር ጥያቄ በቃል ሊቀርብ ይችላል፤ ጥያቄውም በሰባ ሁለት ሰዓት ውስጥ በጽሑፍ ካልተረጋገጠ ጥያቄው እንዳልቀረበ ይቆጠራል፡፡

፫.ጥርጣሬ በመኖሩ ምክንያት ማረጋገጥ አስፈላጊ ካልሆነ በስተቀር ከጥያቄው ጋር የተያያዙ አባሪ ሰነዶች ወይም በጽሑፍ የተሰጡ ምላሾችን ሰነድ ለማረጋገጥ ሥልጣን ባለው አካል ማረጋገጥ አያስፈልግም፡፡

አንቀጽ ፩፻፷ የትብብር ጥያቄ ይዘት

ማንኛውም የትብብር ጥያቄ እንደነገሩ ሁኔታ፡-

፩.የትብብሩን ዓላማ እና ዓይነት፣

፪.የቀረበውን ጥያቄ የሚከታተል ተቋም ስምና አድራሻ፣ ጥያቄውን ለማቅረብ ያለው ሕጋዊ መሠረት፣ ከጉዳዩ ጋር በተያያዘ ያለው ኃላፊነት እና ሌሎች አስፈላጊ ሁኔታዎች፣

፫.ጥያቄው ከግለሰብ ጋር የሚያያዝ እንደሆነ ግለሰቡ የሚጠራበትና የሚታወቅበት ስም፣ ወቅታዊ አድራሻ፣ ዜግነት እና እንደነገሩ ሁኔታ የግለሰቡ መለያና ዝርዝር ሁኔታ፣

፬.ጥያቄው ከንብረት ጋር የተያያዘ እንደሆነ የተወረሰ ወይም የታገደ የንብረት ዓይነትን እና ንብረቱ የሚገኝበት ቦታ የሚያብራራ አጭር መግለጫ፣ ጥፋተኝነቱን የሚያሳይ ትክክለኛነቱ የተረጋገጠ የፍርድ ቤት ውሳኔ፣

፭.የወንጀል ጉዳይ እንደሆነ ወንጀሉን የሚደነግገውን ሕግ፣ መግለጫ፣ ተፈጸመ የተባለውን ድርጊት፣ ድርጊቱ የተፈጸመበት ጊዜና ቦታ፣ የሚያስከትለውን ወይም የተወሰነበትን ቅጣት፣ ወሳኔ የሰጠው አካል እንደጉዳዩ ሁኔታ የወንጀሉን ፍሬ ነገርና ጉዳዩ በምርመራ ላይ እንደሆነ ወንጀሉ ስለመፈጸሙ የሚያስረዳ የምርመራ ውጤት መግለጫ እና

፮.በሚመለከተው አካል የሚጠየቁ ሌሎች አስፈላጊ መረጃዎችን

መያዝ አለበት፡፡

አንቀጽ ፩፻፷፩ የጥያቄውን ተቀባይነት፣ አግባብነት ማረጋገጥ እና ውሳኔ መስጠት

፩.ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ የትብብር ጥያቄው በዚህ ሕግ የተመለከቱትን የሚያሟላ መሆኑን በማረጋገጥ ተገቢ በሆነ አጭር ጊዜ ውስጥ ይወስናል፡፡

፪.ተቀባይነት የሌለው ወይም ያልተሟላ ጥያቄ እንደሆነ ለጠያቂው አካል ውሳኔውን ወዲያውኑ ያሳውቃል፣ በጥያቄው ላይ የታዩ ጉድለቶችን ለይቶ በማመልከት ማስተካከያ ተደርጎበት ወይም ጥያቄውን አሟልቶ እንዲያቀርብ ያደርጋል፡፡

፫.ጥያቄው ተቀባይነት ያለው እንደሆነ እና የቀረበው በፌዴራል ወይም በክልል መንግሥት አካል እንደሆነ በውጪ ጉዳይ ሚኒስቴር በኩል ትብብር ለሚጠይቀው አካል ይልካል፡፡ ሆኖም ጥያቄው የቀረበው ለኢትዮጵያ መንግስት እንደሆነ እንደአግባብነቱ በዚህ ሕግ ድንጋጌዎች መሠረት እንዲፈጸም ያደርጋል፡፡

አንቀጽ ፩፻፳፪ ማረጋገጫ መስጠት

፩.በዚህ ሕግ የተደነገጉ መርሆዎች እንደተጠበቁ ሆነው ሰው ተላልፎ የተሰጠው ትብብር ጠያቂ ሀገር፡-

(ሀ) የተላለፈው ሰው በቁጥጥሩ ስር እያለ በፈጸመው ተግባር እንደማይያዝ፣ እንደማይከሰስ፣ እንደማይቀጣ ወይም የትኛውም የግል ነጻነቱ እንደማይገደብ፣ ወይም በማንኛውም የፍትሐብሔር ኃላፊነት ተጠያቂ እንደማይሆን፣

(ለ) በራሱ እና አሳልፎ በሰጠው ሀገር ፈቃድ ካልሆነ በስተቀር ትብብር ከተጠየቀበት ጉዳይ ውጪ ድጋፍ እንዲሰጥ እንደማይገደድ፣

(ሐ) በስምምነት በተገለጸው የጊዜ ገደብ ቀደም ሲል ወደነበረበት ሀገር እንደሚመለስ፣

(መ) የተያዙ ሰዎችን መሠረታዊ መብቶች ሊያስጠብቅ በሚችል ማቆያ ወይም ማረፊያ እንደሚጠብቀው፣

ማረጋገጫ መስጠት አለበት፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ የትብብር ጥያቄው የቀረበለት ሀገር አስፈላጊ በሆነ ጊዜ ተጨማሪ ማረጋገጫ ሊጠይቅ ይችላል፡፡

ክፍል ሁለት
የትብብር ጥያቄ አፈጻጸም

አንቀጽ ፩፻፳፫ ጠቅላላ

፩.የቀረበው የትብብር ጥያቄ በዚህ ሕግ መሠረት ተቀባይነት ያገኘ እንደሆነ በዚህ ሕግና አግባብነት ባላቸው ሕጎች መሠረት ተፈጻሚ ይሆናል፡፡

፪.የቀረበው የትብብር ጥያቄ በኢትዮጵያ ሕግ ውስጥ የማይታወቅ እንደሆነ በኢትዮጵያ ሕግ ውስጥ ተመሳሳይ ወይም ተቀራራቢ በሆነ ሕግ ተፈጻሚ ሊሆን ይችላል፡፡

አንቀጽ ፩፻፳፬ የወንጀል ምርመራና ከምርመራ ጋር የተያያዙ ጉዳዮች ትብብር

፩.ትብብር ጠያቂው ሀገር አንድ የወንጀል ድርጊት እንዲመረመር በጠየቀ ጊዜ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ምርመራው በዚህ ሕግ ከአንቀጽ ፳፫ እስከ አንቀጽ ፪፳፮ በተደነገገው ሥነ ሥርዐት በሕግ የመመርመር ሥልጣን በተሰጠው አካል እንዲፈጸም ያደርጋል፡፡ የምርመራውንም ውጤት በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር አማካኝነት ለጠያቂው ሀገር ይልካል፡፡

፪.በጋራ የምርመራ ቡድን ወንጀልን ለመመርመር ጥያቄ በቀረበ ጊዜ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ምርመራው በዚህ ሕግ ምርመራ እንዲያከናውኑ ሥልጣን የተሰጣቸው አካላት እና የጥያቄ አቅራቢው ሀገር የምርመራ አካላት ወንጀሉን በጋራ የሚመረምሩበትን አግባብ ይወስናል፡፡

፫.የትብብር ጠያቂው ሀገር ምርመራ አካላት በኢትዮጵያ የግዛት ክልል ውስጥ ወንጀልን እንዲመረምሩ ወይም በኢትዮጵያ ሕግ ከተደነገገው ሥርዐት ጋር የሚመሳሰል ምርመራ እንዲካሔድ ጥያቄ ከቀረበ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ

አግባብነቱን ዐይቶ ይወስናል፤ የፌዴራል ፖሊስንና የሚመለከተውን የጸጥታ የደህንነት መስሪያ ቤት አስተያየት በመጠየቅ የምርመራውን ሂደትና አፈጻጸም ይከታተላል፡፡

<u>**አንቀጽ ፩፻፷፩ በኢትዮጵያ ውስጥ ያለን ሰው በጊዜያዊነት የማስተላለፍ ትብብር**</u>

፩.በማረፊያ ወይም በማቆያ ቤት ያለ ሰው ምስክርነት ለመስጠት ወይም ለሌላ ምርመራን የማገዝ ሥራ በተጠየቀ ጊዜ ትብብር ጠያቂው ሀገር በዚህ ሕግ አንቀጽ ፩፻፷፪ የተመለከተውን ማረጋገጫ ሲያሟላ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ትብብሩ እንዲፈጸም ሊያደርግ ይችላል፡፡

፪.ተፈላጊው ሰው በማረፊያ ወይም በማቆያ ቤት የማይገኝ እንደሆነ እና ለተፈለገው ዓላማ በጊዜያዊነት ሊተላለፍ ፈቃደኛ እንደሆነ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ይህን ያስፈጽማል፤ ተፈላጊው ፈቃደኛ ካልሆነ በጉዳዩ ላይ ፍርድ ቤት ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

በዚህ አንቀጽ ፩ እና ፪ መሠረት የሚተላለፈው ሰው ኢትዮጵያዊ ዜግነት ያለው እንደሆነ በጊዜያዊነት ሊተላለፍ የሚችለው ፈቃደኛ ሲሆን ብቻ ነው፡፡

፫.የፌዴራል ፖሊስ ከፍርድ ቤት ትእዛዝ በማውጣት ለትብብር የተጠየቀውን ሰው ከሚገኝበት ማረፊያ ወይም ማቆያ ቤት በመረከብ ለጠያቂው ሀገር እንዲያስረክብ፣ ትብብሩን አጠናቅቆ ሲመለስም ወደ ነበረበት ማረፊያ ወይም በማቆያ ቤት እንዲያስረክብ ይደረጋል፡፡

፬.በትብብር ጠያቂው ሀገር የሚገኝ የኢትዮጵያ ኤምባሲ ወይም ቆንስላ ጽሕፈት ቤት የትብብሩን አፈጻጸም እንዲከታተል መደረግ አለበት፡፡

፭.ተላልፎ የተሰጠው ሰው የተላለፈበት ጉዳይ ሲጠናቀቅ እንደሚመለስ ማረጋገጫ እንዲሰጥ ያደርጋል፡

<u>**አንቀጽ ፩፻፷፪ በውጭ ሀገር በቁጥጥር ሥር ያለን ሰው ለትብብር መጠየቅ**</u>

፩.በውጭ ሀገር በቁጥጥር ሥር ያለ ሰው ለትብብር በተፈለገ ጊዜ እና ተጠያቂው ሀገር ወይም ተቋም ሲፈቅድ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ የተጠየቀውን ሰው ተረክቦ ትብብሩን ለጠየቀው አካል እንዲያስረክብ እና ትብብሩም ከተጠናቀቀ በኋላ ከትብብር ጠያቂው ተረክቦ ትብብሩን ላደረገው ሀገር እንዲያስተላልፍ ለፌዴራል ፖሊስ ያሳውቃል፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ለኢትዮጵያ የተላለፈ ሰው ወደ ኢትዮጵያ መግቢያ ፈቃድ ይሰጠዋል፡፡

፫.የተላለፈ ሰው በጥበቃ ሥር እንዲቆይ ይደረጋል፤ ማረፊያ ቤት በሚቆይበት ጊዜ ተፈጻሚ የሚሆነው በኢትዮጵያ ማረፊያ ቤት በሚገኙ ሰዎች ላይ ተፈጻሚ የሚሆነው ሕግ ይሆናል፡፡ በተቻለ መጠን የመጣበትን ጉዳይ ጨርሶ እንዲሄድ አስፈላጊው ይደረጋል፡፡

አንቀጽ ፬፻፳፯ በጠያቂ ሀገር ማረፊያ ወይም ማረሚያ ቤት መቆየት ያለው ውጤት

በዚህ ሕግ መሠረት የተላለፈ ሰው በክርክር ሂደት ወይም የፍርድ ቅጣቱን በመፈጸም ላይ የነበረ እንደሆነ ተላልፎ በተሰጠበት ጊዜ በማረፊያ ወይም በማረሚያ ቤት የቆየው ጊዜ መፈጸም ካለበት ግዴታ ገብቶ ይታሰብለታል፡፡

አንቀጽ ፬፻፳፰ መረጃና ማስረጃ ልውውጥ

፩. ለጠያቂ አካል የተሰጠ ማንኛውም ዓይነት ማስረጃ፣ መረጃ፣ ሰነድ ወይም ሪከርዶችን እና ሌላ የማስረጃ ዋጋነት ያለው ነገር በአግባቡ የሚያዝ ስለመሆኑ ማረጋገጫ መስጠት እና ተገቢ በሆነ አጭር ጊዜ ውስጥ መመለስ አለበት፡፡

፪.በትብብር ጥያቄ የተገኘው ማንኛውም መረጃ ወይም ማስረጃ ትብብር ከተጠየቀበት ዓላማ ውጭ ጥቅም ላይ መዋል የለበትም፡፡

አንቀጽ ፬፻፳፱ መጥሪያና ሌሎች ሰነዶች የማድረስ ትብብር

፩.ለኢትዮጵያ የቀረበው የትብብር ጥያቄ የመጥሪያ ወይም ሌላ ሰነድ የማድረስ እንደሆነ ይኸው ወዲያውኑ መፈጸም አለበት፡፡

፪.ጥያቄው መጥሪያ የማድረስ የሆነ እንደሆነ ይኸው ተፈላጊው እንዲቀርብ ከተፈለገበት ቀን ቀደም ብሎ የሃያ ስምንት ቀናት ባላነሰ ጊዜ ውስጥ መጥሪያና የመጥሪያ የማድረስ ጥያቄው መቅረብ አለበት፤ የፌዴራል ፖሊስ መጥሪያው እንደደረሰው ከአሥራ አምስት ቀናት ባልበለጠ ጊዜ ውስጥ ለተፈላጊው ማድረስ አለበት፡፡

፫.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ የተደነገገው ቢኖርም አስቸኳይ ሁኔታ ሲያጋጥም እና ይኸው በጠቅላይ ዐቃቤሕጉ ከታመነ ጥያቄው ከተደነገገው ጊዜ ባነሰ ጊዜ ውስጥ ቢቀርብም ጥያቄው ተቀባይነት አለው፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፴ የፍርድ ሂደትን ማስተላለፍ</u>

፩.የኢትዮጵያ የወንጀል ሕግ በምትክነት ተፈፃሚ በሚሆንባቸው ወንጀሎች ላይ የፍርድ ሒደት እንዲተላለፍ የትብብር ጥያቄ የቀረበ እንደሆነ ሂደቱ በዚህ ሕግና ሌሎች አግባብነት ባላቸው ሕጎች መሠረት ሊታይ ይችላል፡፡

፪.ለተላለፈው የፍርድ ሂደት ውጤታማነት ለማገዝ የሚያስችል አስፈላጊ ምርመራ ማካሔድ ተገቢ ካልሆነ በስተቀር የፍርድ ሂደት ማስተላለፍ በተጠየቀው ሀገር ተቀባይነት ካገኘበት ቀን ጀምሮ በዚህ ሕግ መሠረት የተመለከቱ የእርቅ፣ የጥፋተኝነት ድርድር፣ የአማራጭ የመፍትሔ ርምጃ ወይም የክስ ሂደት መቋረጥ አለበት፡፡

፫.በዚህ አንቀጽ መሠረት የተላለፈ የፍርድ ሂደት ውሳኔ ካገኘ ይኸውን ለጠያቂው ሀገር መገለጽ አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፴፩ ፍርደኛን ማስተላለፍ</u>

፩.በውጭ ሀገር ፍርድ ቤት በመጨረሻ ውሳኔ ጥፋተኝነቱ የተረጋገጠ ሰው ቅጣትን በኢትዮጵያ ውስጥ እንዲፈጸም የትብብር ጥያቄ ሊቀርብ ይችላል፤ አፈጻጸሙም በዚህና እና ሌሎች አግባብነት ባላቸው ሕጎች መሠረት ይሆናል፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት የሚቀርብ ፍርደኛን የማስተላለፍ የትብብር ጥያቄ፡-

(ሀ) ጥፋተኝነቱ ተረጋግጦ ቅጣት የተጣለበት ፍርደኛ ሙሉ ወይም ቀሪ ቅጣቱን እንዲፈጽም፣

(ለ) ቅጣት የተገደበለት ፍርደኛ የገደቡን ቅድመ ሁኔታዎች መፈጸሙን ለመከታተል፣ ወይም

(ሐ) በአመክሮ የተለቀቀ ወይም ቅጣት የተላለፈለት ፍርደኛ ለአመክሮው ወይም ለቅጣቱ መተላለፉ ምክንያት የሆኑ ቅድመ ሁኔታዎችን መፈጸሙን ለመከታተል፣

ሊሆን ይችላል፡፡

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ እና ፪ የተደነገገው ቢኖርም፡ ፍርደኛው ቋሚ ኗሪ ካልሆነ፣ ወይም በዚህ ወይም ሌላ ሕግ ቅጣቱ የሚፈጸምበት የይርጋ ጊዜ ካለፈ፣ፍርደኛን የማስተላለፍ የትብብር ጥያቄ ተቀባይነት አይኖረውም፡፡

፬. የተላለፈ ፍርደኛን ቅጣት በማስፈጸም ሂደት ፍርዱ እንዲከለስ ወይም የመጨረሻ ፍርድን እንደገና የማየት ጥያቄ የቀረበ እንደሆነ ጉዳዩን የማየት ሥልጣን የትብብር ጠያቂው ሀገር ይሆናል፡፡

፭. በስምምነት በሌላ ሁኔታ ካልተፈቀደ በስተቀር ፍርደኛን በማስተላለፍ የትብብር ሂደት የፍርደኛውን ባሕርይ፣ የቅጣት አፈጻጸም፣ የክትትል አግባብና አተገባበር ሪፖርት የሚቀርብበትን ሁኔታ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ሊወስን ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፬፻፴፪ የፍርድ ቤት ትእዛዝ፣ ፍርድ ወይም ውሳኔ ዕውቅና መስጠትና ማስፈጸም</u>

፩. በውጪ ሀገር ፍርድ ቤት የተሰጠ ትእዛዝ፣ ፍርድ ወይም ውሳኔ ዕውቅና የመስጠትና የማስፈጸም የትብብር ጥያቄ በቀረበ ጊዜ በዚህ ሕግ እና ሌሎች አግባብነት ባላቸው ሕጎች መሠረት ይፈጸማል፡፡

፪. ንብረቱ እንዲታገድ ወይም እንዲወረስ በጠያቂው መንግሥት የተሰጠ ትእዛዝ፣ ፍርድ ወይም ውሳኔ በኢትዮጵያ ሕግ መሠረት እንደተሰጠ ይቆጠራል፡፡

፫. ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ በተቃራኒው ካልወሰነ በስተቀር በውጭ ሀገር ፍርድ ቤት ውሳኔ መሠረት የተወረሰ ማንኛውም ንብረት ለመንግሥት ገቢ ይሆናል፡፡

<u>አንቀጽ ፬፻፴፫ በኢትዮጵያ ግዛት እስረኛን ማስተላለፍ</u>

፩. ትብብር ጠያቂ ሀገር እስረኛን በኢትዮጵያ የግዛት ክልል ወደ ሦስተኛ ሀገር ለማስተላለፍ ጥያቄ ሲያቀርብ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ የተላላፊውን ማንነት፣ የሚተላለፍበትን ምክንያት በቀረበው ማስረጃ መሠረት መርምሮ ፈቃድ ይሰጣል፡፡ የእስረኛውን መተላለፍ ያልፈቀደ እንደሆነ ትብብር ጠያቂው ሀገር በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር አማካኝነት ምክንያቱን እንዲያውቅ ያደርጋል፡፡

፪. ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ፈቃድ በሰጠ ጊዜ የተላላፊውንና የአስተላላፊውን ማንነት እና አግባብነት ያላቸው ሌሎች ማስረጃዎችን በመላክ አግባብ ያለው ባለሥልጣን እንዲያስፈጽም ሊያደርግ ይችላል፡፡ ባለሥልጣኑም ትብብሩን እንዳስፈጸመ ወዲያውኑ ለጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ሪፖርት ያቀርባል፡፡

፫. ያልተጠበቀ የእስረኛ ማስተላለፍ ባጋጠመ ጊዜ፣ ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ መረጃ እንደደረሰው ወይም በአስተላላፊው ሀገር ባለሥልጣን አመልካችነት ተላላፊው ሰው በኢትዮጵያ ግዛት ክልል እንዲተላለፍ ሊፈቅድ ይችላል፡፡ ማስተላለፉ ባልተፈቀደ ጊዜ ተላላፊው ሰው በመጣበት አግባብ ወደመጣበት ሀገር እንዲመለስ ይደረጋል፡፡

፬. ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ለዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፫ አፈጻጸም ተላላፊው ሰው ከአርባ ስምንት ሰዓት ላልበለጠ ጊዜ በፌዴራል ፖሊስ ቁጥጥር ሥር እንዲውል ሊያደርግ ይችላል፡፡

ምዕራፍ ሁለት

በወንጀል ተፈላጊን ሰው አሳልፎ ስለመስጠት

ክፍል አንድ

አሳልፎ ለመስጠት በቀረበ ጥያቄ ላይ ስለሚፈጸም ስነሥርዐት

አንቀጽ ፩፻፴፩ አሳልፎ መስጠት

‹‹አሳልፎ›› መስጠት ማለት አንድን የሚፈለግ ተጠርጣሪ፣ ተከሳሽ ወይም ፍርደኛ ለወንጀል የክስ ሂደት፣ ቅጣት ለመወሰን ወይም ለማስፈጸም የሚቀርብ የትብብር ጥያቄ ነው፡፡

አንቀጽ ፩፻፴፮ አሳልፎ የሚያሰጥ የወንጀል ድርጊት ወይም ቅጣት

፩.በስምምነት በሌላ ሁኔታ ካልተገለጸ በስተቀር፣

(ሀ) ሁለት ዓመትና በላይ በእሥራት ወይም በሞት ሊያስቀጣ የሚችል የወንጀል ተግባር ለወንጀል የክስ ሂደት ወይም ቅጣትን ለመወሰን፣ ወይም

(ለ) ስድስት ወር እና በላይ ያልተፈጸመ ወይም ሳይፈጸም የቀረ የእሥራት ቅጣትን ለማስፈጸም

አሳልፎ የመስጠት ጥያቄ ሊቀርብበት ይችላል፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ተላልፎ እንዲሰጥ የተወሰነበት ሰው የተከሰሰበት ወይም ጥፋተኛ የተባለበት ሌላ ተደራቢ ወንጀል ከሁለት ዓመት በታች በእሥራት ሊያስቀጣ የሚችል ወይም

ፍርደኛው ሳይፈጽመው የቀረ ከስድስት ወር በታች የእሥራት ቅጣት እንደሆነ ተላልፎ ሊያሰጥ ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፴፮ ጣምራ የወንጀል ድርጊት</u>

፩.ድርጊቱ ወይም በድርጊቱ ምክንያት ተወስኖ ሳይፈጸም የቀረ ቅጣት በውጭ ሀገር እና በኢትዮጵያ ሕግ ወንጀል ወይም ቅጣት መሆኑ የተደነገገ ካልሆነ በቀር አሳልፎ አያሰጥም፡፡

፪.የትብብር ጥያቄ የሚመለከተው ወንጀል ወይም ቅጣት በውጭ ሀገርና በኢትዮጵያ ሕግ መሠረት በአንድ ዓይነት ስያሜ አለመጠራቱ ወይም በተመሳሳይ የወንጀል ድንጋጌ ሥር አለመጠቀሱ ወይም በአንድ ዓይነት አገላለጽ አለመቀመጡ አሳልፎ የሚያሰጥ ወንጀል ወይም ቅጣት መሆኑን አያስቀረውም፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፴፯ አሳልፎ መስጠት የማይፈቀድባቸው ሁኔታዎች</u>

አሳልፎ ይሰጠኝ ጥያቄ የቀረበበት ሰው፡-

፩.የኢትዮጵያ ዜግነት ያለው፣

፪.በተከሰሰበት ወይም ጥፋተኛ በተባለበት አሳልፎ በሚያሰጥ የወንጀል ተግባር አስቀድሞ በኢትዮጵያ ወይም በሌላ ሀገር ፍርድ ቤት በተሰጠ የመጨረሻ ውሳኔ ቅጣት ተወስኖበት የፈጸመ፣ ወይም

፫.በሕገ መንግሥት አንቀጽ ፳፰ ንዑስ አንቀጽ (፩) የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ በኢትዮጵያ ወይም በጠያቂው ሀገር ሕግ መሠረት ጥያቄው በቀረበበት ወቅት በይቅርታ፣ በምኅረት፣ በይርጋ የታገደ ወይም ከመከሰስ ወይም ከቅጣት ነፃ የሚያደርግ ማንኛውም ምክንያት ያለ እንደሆነ፣

ተላልፎ አይሰጥም፡፡

<u>ንዑስ ክፍል አንድ</u>

<u>አሳልፎ መስጠት ጉዳይን ለመወሰን የሚያስፈልጉ ሰነዶች</u>

አንቀጽ ፩፻፴፰ የአሳልፎ መስጠት ጥያቄ ይዘትና ስለሚቀርብ ሰነድ

፩.ሥልጣን ባለው የጠያቂ መንግሥት አካል በጽሑፍ የሚቀርብ አሳልፎ የመስጠት ጥያቄ ተቀባይነት አለው፡፡

፪.አሳልፎ የመስጠት ጥያቄ እንደነገሩ ሁኔታ፡-

(ሀ) በዚህ ሕግ አንቀጽ ፩፻፴፮ የተመለከቱ ሁኔታዎችን፣

(ለ) በተፈላጊው ሰው ላይ ሊቀርብበት የሚችለውን ክስ፣ ወንጀሉን የሚደነግገው ሕግ ፣ወንጀሉ የሚያስከትለው ቅጣት፣

(ሐ) ተፈላጊው ሰው ክስ የተመሰረተበት እንደሆነ ወንጀሉ የተፈጸመበት ጊዜ፣ ቦታና የወንጀሉ አፈጻጸም ዝርዝር ሁኔታ፣ ተፈላጊው ሰው ያለው ተሳትፎ፣ ወንጀሉ የሚያስከትለው ቅጣት፣ ማስረጃና የሚያስረዱት ጭብጥ፣ እንደነገሩ ሁኔታ ሥልጣን ባለው ፍርድ ቤት የተሰጠ የመያዣ ትእዛዝ፣

(መ) ተፈላጊው ሰው ጥፋተኛ ተብሎ የተቀጣ እንደሆነ የፈጸመው ወንጀል አጭር መግለጫ፣ ጥፋተኝነቱን የሚያሳይ የፍርድ ቤት ውሳኔ፣ የተጣለበትና ያልፈጸመው የቅጣት ዓይነት ወይም መጠን፣

(ሠ) ጉዳዩ በሌለበት የተወሰነበት እንደሆነ ተፈላጊው ሰው በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ (መ) ከተመለከቱ መረጃዎች በተጨማሪ በቀጠሮ ቀን ፍርድ ቤት እንዲቀርብ የተሰጠ መጥሪያ፣ መከላከያውን ለማቅረብ የሚያስችለውን የሕግ መነሻ ስለመኖሩ ወይም ጉዳዩን እንደገና ለማየት ስለሚፈቅድ ሕግ ድጋፍ አጭር መግለጫ፣

(ረ) ተፈላጊው ሰው ጥፋተኛ ተብሎ የቅጣት ውሳኔ በመጠባበቅ ላይ እንደሆነ የፈጸመው ወንጀል አጭር መግለጫ፣ ጥፋተኝነቱን

የሚያሳይ የፍርድ ቤት ውሳኔና ቅጣቱን ለመወሰን የሚያስችል ማረጋገጫ፣

(ሰ) ሌሎች በጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ የሚጠየቁ መረጃዎችን ወይም አባሪ ሰነዶችን

መያዝ አለበት፣

አንቀጽ ፩፻፴፱ ተደራራቢ ጥያቄዎች የሚስተናገዱበት ሁኔታ

፩. ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ተፈላጊ ሰው ለአንድ ዓይነት ወይም ለተለያየ አሳልፎ ለሚያሰጥ የወንጀል ድርጊት ወይም ቅጣት ከተለያዩ መንግሥታት የተላልፎ ይሰጠኝ ጥያቄ በቀረበ ጊዜ፡-

(ሀ) በዚህ ሕግ አንቀጽ ፩፻፲፫ የተቀመጡትን መርሆዎች በተሻለ ሁኔታ የሚያስከበር መሆኑን፣

(ለ) ከጠያቂው መንግሥት ጋር የተፈጸመ አሳልፎ የመስጠት ስምምነት እና በስምምነቱ የተደነገገ ግዴታ፣

(ሐ) ጥያቄው የቀረበበትን ቅደም ተከተልና ይዘት፣ የወንጀሉና የቅጣቱ ዓይነት፣

(መ) ተፈጸመ የተባለውን የወንጀል ድርጊት ዓይነት ወይም ሳይፈጸም የቀረ ቅጣት መጠን፣

(ሠ) የተከሳሹን መብት በተሻለ ሁኔታ የሚያስጠብቅ መሆኑን፣

(ረ) የተጎጂውንና የተፈላጊውን ሰው ዜግነት እና የተጎጅውን መኖሪያ ሀገር፣ እና

(ሰ) መሰል ሁኔታዎችን ግምት ውስጥ በማስገባት

ተፈላጊውን ሰው ለመዳኘት ወይም የተጣለበትን ቅጣት ለማስፈጸም ቅድሚያ የሚኖረውን ጠያቂ መንግሥት ይወስናል፡፡

፪. ተፈላጊው ሰው ቅድሚያ ለተሰጠው መንግሥት አሳልፎ ያልተሰጠ እንደሆነ የሌሎች ጠያቂ መንግሥታት ጥያቄ በዚህ ሕግ መሠረት ታይቶ ይወሰናል፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፵ ጊዚያዊ እሥር</u>

፩.በጉዳዩ አስቸኳይነት ምክንያት ተላልፎ እንዲሰጥ ጥያቄ የሚቀርብበትን ሰው በእሥር ማቆየት አስፈላጊ በሆነ ጊዜ በዚህ ሕግ መሠረት የአሳልፎ መስጠት ጥያቄው እስኪቀርብ ድረስ ወይም የማስተካከያ ምላሽ እስኪያገኝ ድረስ በፍርድ ቤት ትእዛዝ ተፈላጊው በማረፊያ ቤት እንዲቆይ የጊዜያዊ እሥር ትእዛዝ ሊሰጥ ይችላል፡፡

፪.ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ የአሳልፎ መስጠት የትብብር ጥያቄን ወስኖ በፍርድ ቤት እስኪያቀርብ ድረስ ተፈላጊውን በጊዜያዊ እስር ማቆየት አስፈላጊ ሆኖ ባገኘው ጊዜ እንደአግባብነቱ በዚህ ሕግ የተመለከቱ የመያዝና የዋስትና ግዴታ ድንጋጌዎች ተፈጻሚ ይሆናሉ፡፡

፫.የጊዜያዊ እሥር ጥያቄ፡-

(ሀ) ተፈላጊው መደበኛ መኖሪያው በኢትዮጵያ የሆነ ወይም በተደጋጋሚ ወደ ኢትዮጵያ የሚመላለስ እንደሆነ፣
(ለ) ጥያቄው ተፈጸመ ከተባለው ወንጀል ጋር ግንኙነት ያለው እንደሆነ፣
(ሐ) ለእሥር ወይም ለሌላ ተመሳሳይ ጉዳይ ትእዛዝ የተሰጠበት ወይም በውጪ ሀገር ክስ የተመሠረተ እንደሆነ፣ እና
(መ) ለማምለጥ ወይም ሌላ ወንጀል እንዳይፈጽም ሲባል

ሊቀርብ እና ሊፈጸም ይችላል፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ እና ፪ የተመለከቱ የትብብር ጥያቄዎች ለሚመለከተው አካል በሃያ ስምንት ቀን ውስጥ ካልቀረበ ተፈላጊው ሰው ከእሥር ይለቀቃል፡፡ የተፈላጊው ሰው ከእሥር መለቀቅ የድጋሚ እሥር

ወይም የተላልፎ ይሰጥ ጥያቄ ሂደትን ደግሞ ከማቅረብ የሚከለክል አይሆንም፡፡

፭. በዚህ አንቀጽ መሠረት የሚቀርብ የጊዜያዊ እሥር ጥያቄ ወይም ማመልከቻ እንደነገሩ ሁኔታ በዚህ ሕግ አንቀጽ ፩፻፹፭ የተመለከቱ ዝርዝር መረጃዎችን መያዝ አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፹፮ የአሳልፎ ይሰጥ ጥያቄን ለፍርድ ቤት ማቅረብ</u>

፩. ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ በዚህ ሕግ አንቀጽ ፩፻፹፭ በተደነገገው መሠረት የጥያቄውን አግባብነት መርምሮ ከተቀበለ የተላልፎ ይሰጥ ማመልከቻ በአምስት የሥራ ቀናት ውስጥ ሥልጣን ላለው ፍርድ ቤት ማቅረብ አለበት፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ መሠረት የሚቀርብ ማመልከቻ አሳልፎ የመስጠት ጥያቄ ያቀረበውን መንግሥት፣ በተፈላጊው ሰው ላይ የቀረበበት ክስ፣ ወይም የተሰጠ ውሳኔ አጭር መግለጫ እና አግባብነት ያላቸውን ማስረጃዎች መያዝ አለበት፡፡

፫. ፍርድ ቤቱ ጉዳዩ እንዲታይ ከተወሰነበት ቀን በፊት የተላልፎ ይሰጥ ማመልከቻውን ቅጅ ለተፈላጊው ሰው እንዲደርስ ማድረግ አለበት፡፡

፬. ተፈላጊው ሰው በቀረበው ተላልፎ ይሰጥ ጥያቄ ላይ ያለውን መልስና አስተያየት ከቀጠሮ ቀን በፊት በጽሑፍ ለፍርድ ቤቱ ማቅረብ አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፹፯ ተፈላጊውን ሰው መያዝ</u>

፩. ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ የአሳልፎ ይሰጥ ጥያቄውን ፍርድ ቤት ሲያቀርብ ተፈላጊው ያልተያዘ እንደሆነ የመያዣ ትእዛዝ እንዲሰጠው ማመልከቻ ለፍርድ ቤቱ ሊያቀርብ ይችላል፡፡

፪. ፍርድ ቤቱ የተፈላጊው ሰው መያዝ አስፈላጊ መሆኑን ካመነ በዚህ ሕግ መሠረት የመያዣ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፫. ፍርድ ቤቱ ተፈላጊው ተይዞ እንዲቀርብ ትእዛዝ ከሰጠ የፌዴራል ፖሊስ ተፈላጊውን ፍርድ ቤት ማቅረብ አለበት፡፡

፬. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ በዚህ ሕግ ያለ ፍርድ ቤት ትእዛዝ ስለመያዝ የተመለከቱ ድንጋጌዎች እንደአግባብነቱ ተፈፃሚ ሊሆኑ ይችላሉ፡፡

<u>**አንቀጽ ፬፻፵፫ ተፈላጊውን ሰው ፍርድ ቤት ማቅረብ**</u>

፩. ፌዴራል ፖሊስ ወይም ውክልና የተሰጠው የክልል ፖሊስ በዚህ ሕግ አንቀጽ ፬፻፵፪ መሠረት የተያዘውን ተፈላጊ ሰው በአርባ ስምንት ሰዓት ውስጥ ሥልጣን ላለው ፍርድ ቤት ማቅረብ አለበት፡፡

፪. ፍርድ ቤቱ፡-

(ሀ) ተፈላጊው ተላልፎ እንዲሰጥ ፈቃደኝነቱን ካልገለጸ ወይም ተቃውሞ ካቀረበ ጉደዩን ሰምቶ ከአሥራ አምስት ቀናት ባልበለጠ ጊዜ ውስጥ ሰምቶ ውሳኔ መስጠት አለበት፡፡

(ለ) በዋስትና መልቀቅ አስፈላጊ መሆኑን ካላመነ በስተቀር ጉዳዩን ሰምቶ ውሳኔ እስኪሰጥ ድረስ ተፈላጊው በማረፊያ ቤት እንዲቆይ ትእዛዝ መስጠት አለበት፡፡

<u>**አንቀጽ ፬፻፵፬ መሰማትና ውሳኔ መስጠት**</u>

፩.ፍርድ ቤቱ፡-

(ሀ) ጉዳዩ በሚሰማበት ዕለት አግባብ ሆኖ ባገኘው ማንኛውም መንገድ የተፈላጊውን ሰው ማንነት ማረጋገጥ አለበት፡፡

(ለ) ተፈላጊው ሰው በቀረበው አሳልፎ የመስጠት ጥያቄ ላይ ያለውን መልስ ወይም አስተያየት እንዲሰጥ መጠየቅ አለበት፡፡

፪.ፍርድ ቤቱ በአመልካች የቀረበውን ጥያቄ እና በተፈላጊው ሰው የተሰጠውን መልስ ወይም አስተያየት ከመረመረ በኋላ እንደነገሩ ሁኔታ፡-

(ሀ) ተፈላጊው ተላልፎ እንዲሰጥ ፈቃደኝነቱን ከሰጠ፤ ማንነቱን በማረጋገጥ ተላልፎ እንዲሰጥ፣

(ለ) ፈቃደኝነቱን ካልገለጸ ወይም ተቃውሞ ካቀረበ የአሳልፎ መስጠት ጥያቄ የቀረበበት ሰው መሆኑን እና አሳልፎ ለመስጠት የተደነገጉ ቅድመ ሁኔታዎች መሟላታቸውን በማረጋገጥ ተፈላጊው ሰው ተላልፎ እንዲሰጥ፣ ወይም

(ሐ) የቀረበው ሰው ተፈላጊው አለመሆኑን ወይም ተፈላጊው አሳልፎ እንዲሰጥ የተጠየቀበትን የወንጀል ተግባር ስለመፈጸሙ በቂ ጥርጣሬ የሚያሳድር ማስረጃ አለመቅረቡን ሲረዳ ዋስ መጥራት ሳያስፈልገው እንዲለቀቅ፣ እንደነገሩ ሁኔታ የተያዘ ንብረት እንዲመለስለት፣

ውሳኔ ሊሰጥ ይችላል፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፵፩ በቀጠሮ ቀን ፍርድ ቤት አለመቅረብ ስለሚኖረው ውጤት</u>

፩.ፍርድ ቤቱ ጉዳዩ በሚሰማበት እለት ተፈላጊው ሰው ያልቀረበ እንደሆነ ታስሮ እንዲቀርብ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፪.በተለዋጭ የቀጠሮ ቀን ተፈላጊው ሰው ፍርድ ቤት ያልቀረበ እንደሆነ መዝገቡን ይዘጋል፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፵፪ ይግባኝ ወይም እንደገና እንዲታይ መጠየቅ</u>

፩.የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የቀረበውን የይግባኝ ክርክር ከመረመረ በኋላ የይግባኝ አቤቱታው በቀረበ በአሥር የሥራ ቀናት ውስጥ ውሳኔ መስጠት አለበት፡፡

፪.በዚህ ሕግ መሠረት በፍርድ ቤት በተሰጠ የአሳልፎ መስጠት ውሳኔ ላይ የሚቀርብ የይግባኝ ቅሬታ ውሳኔው በተሰጠ በአምስት የሥራ ቀናት ውስጥ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ካልቀረበ በማናቸውም ምክንያት በይግባኝ

አይታይም፡፡ጠቅላይ ፍርድቤቱ በጉዳዩ ላይ በአምስት የስራ ቀናት ውስጥ ውሳኔ መስጠት አለበት፡፡

፫.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፬ መሠረት በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ውሳኔ ላይ የሚቀርብ የሰበር አቤቱታ ውሳኔው በተወሰነ በአምስት የስራ ቀናት መቅረብ ይኖርበታል፡፡

፬.በዚህ ሕግ መሠረት ጉዳዩ በመታየት ላይ ያለ ወይም ውሳኔ የተሰጠበት እንደሆነ፣ በሌላ ወንጀል ወይም በሌላ ጠያቂ ሀገር ጥያቄ ምክንያት ካልሆነ በስተቀር በዚህ አንቀጽ መሠረት የመጨረሻ ውሳኔ የተሰጠበት የአሳልፎ መስጠት ጉዳይ እንደገና እንዲታይ የሚቀርብ ጥያቄ ተቀባይነት የለውም፡፡

፭.በዚህ ሕግ ስለ ይግባኝ አቀራረብ የተደነገገው እንደአግባብነቱ በዚህ አንቀጽ መሠረት በቀረበ ይግባኝ ላይ ተፈጻሚ ይሆናል፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፵፯ ውሳኔን ስለማሳወቅ</u>

ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ፡-

፩.በዚህ ሕግ መሠረት የተሰጠ የአሳልፎ መስጠት የመጨረሻ ውሳኔን ለጠያቂው ሀገር ወዲያውኑ ማሳወቅ አለበት፡፡

፪.ፍርድ ቤት በመጨረሻ ውሳኔ የአሳልፎ መስጠት ጥያቄውን ውድቅ ካደረገ የውሳኔውን ምክንያት ለጠያቂው ሀገር ያሳውቃል፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፵፰ ተፈላጊውን ማስረከብ</u>

፩. ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ፡-

(ሀ) በመጨረሻ ውሳኔ ተላልፎ እንዲሰጥ የተወሰነበትን ተፈላጊ ለጠያቂው መንግሥት ተገቢ በሆነ አጭር ጊዜ ውስጥ ማስረከብ አለበት፤ ርክክቡ እንደአስፈላጊነቱ ተያያዥ ሰነዶችንም ሊያካትት ይችላል፡፡

(ለ) ተፈላጊው ተላልፎ እስኪሰጥ ድረስ ተይዞ በእሥር የቆየ እንደሆነ ይኸው የጊዜ መጠን ማስረጃን ለጠያቂው መንግሥት መግለጽ አለበት፡፡

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት ጠያቂው መንግሥት የተረከበውን ተፈላጊ ወይም ሰነድ መመለስ አስፈላጊ በሆነ ጊዜ ተላልፎ ይሰጠኝ ጥያቄው የቀረበበት ዓላማ እንደተፈጸመ የሚመልስ ስለመሆኑ መተማመኛ መስጠት አለበት፡፡

አንቀጽ ፩፻፴፱ የውሳኔ ተፈጻሚነትን ማራዘም ወይም ማገድ

፩.ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ፡-

(ሀ) ተፈላጊው ሰው ተላልፎ ቢሰጥ ከባድ የጤና መታወክ ወይም ሕይወቱ ለአደጋ ይጋለጣል ብሎ ሲያምን፣ በተፈላጊው ሰው ላይ የወንጀል ምርመራ እየተጣራ፣ በወንጀል ክስ የቀረበበትና ጉዳዩ በፍርድ ሂደት ላይ ካለ ወይም ሌላ ቅጣት እየፈፀመ መሆኑን ሲያረጋግጥ ተፈላጊው ተላልፎ የሚሰጥበትን ጊዜ ለፍርድ ቤት በማሳወቅ ሊያራዝም ይችላል ፡፡

(ለ) ተፈላጊው ተላልፎ እንዲሰጥ የተሰጠ የመጨረሻ ውሳኔን ሊያስቀይር ወይም እንዲራዘም የሚያስገድድ ምክንያት ባጋጠመ ጊዜ ምክንያቱ ቀሪ እስኪሆን ድረስ ውሳኔው ታግዶ እንዲቆይ ወይም እንዲሻር ለፍርድ ቤት ሊያቀርብ ይችላል፡፡

፪.ፍርድ ቤቱ የተለየ ውሳኔ ካልሰጠ በስተቀር የአሳልፎ መስጠት ውሳኔው እንዲራዘም ትእዛዝ ከተሰጠ እና ተፈላጊው በእሥር ላይ ያለ እንደሆነ በዋስትና እንዲለቀቅ ትእዛዝ መስጠት አለበት፡፡

አንቀጽ ፩፻፵ ውድቅ በተደረገ የአሳልፎ መስጠት ጥያቄ ላይ ስለሚፈፀም ሥነሥርዓት

በወንጀል ሕግ ከአንቀጽ 17 እሰከ 20 የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ የአሳልፎ መስጠት ጥያቄው፡-

፩.በዚህ ሕግ አንቀጽ ፩፻፷፯ መሠረት ጠቅላይ ዐቃቤሕግ አግባብነቱን መርምሮ ያልተቀበለው እንደሆነ፣ ወይም

፪.በዚህ ሕግ አንቀጽ ፩፻፷፯ መሠረት የመጨረሻ ውሳኔውን የሰጠው ፍርድ ቤት የተላልፎ ይሰጥልኝ ማመልከቻውን ውድቅ ያደረገው ወይም ውሳኔውን የሻረው እንደሆነ፣

በዚህ ሕግ ወይም አግባብነት ባለው ሌላ ሕግ መሠረት ክስ እንዲመሠረት፣ ቅጣት እንዲወሰንበት ወይም የተጣለበትን ቅጣት እንዲፈፅም ትእዛዝ መሰጠት አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፸፩ በጊዚያዊነት ተላልፎ የተሰጠ ሰው</u>

፩.በውጪ ሀገር በእሥር ላይ ያለ ተፈላጊ በጊዚያዊነት ለኢትዮጵያ ተላልፎ የተሰጠ እንደሆነ ሥልጣን ያለው ፍርድ ቤት ግለሰቡ በእሥር ላይ እንዲቆይ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፪.ተላልፎ የተሰጠው ሰው በእሥር እንዲቆይ የሚሰጠው ትእዛዝ ተላልፎ የተሰጠበት ምክንያት እስኪጠናቀቅ ድረስ ይሆናል፡፡

፫.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ በተመለከተው መሠረት ተላልፎ የተሰጠው ሰው የተላለፈበት ምክንያት ከተጠናቀቀ አሳልፎ ለሰጠው ሀገር መመለስ አለበት፡፡

፬.በጊዚያዊነት ተላልፎ በተሰጠ እና ክስ በተመሰረተበት የወንጀል ድርጊት ፈፃሚ ላይ የመጨረሻው የአሳልፎ መስጠት ሂደት እስኪጠናቀቅ ድረስ የተላለፈበት ፍርድ አይፈጸምም፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፸፪ ተፈላጊውን መረከብ</u>

፩.ለኢትዮጵያ መንግሥት ተላልፎ እንዲሰጥ የተወሰነበትን ተፈላጊ ሰው የፌዴራል ፖሊስ ይረከባል፡፡

፪.ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ፡-

(ሀ) ለኢትዮጵያ መንግሥት ተላልፎ የተሰጠው ሰው የፍርድ ሂደቱን ወይም ቅጣቱን ሲያጠናቅቅ ተመልሶ ከሀገር መውጣቱን ወይም መቅረብ ያለበት ሌላ የአሳልፎ መስጠት ጥያቄ መኖሩን አጣርቶ ይወስናል፣

(ለ) በማስረጃነት የቀረበ ዕቃ በተገቢው መንገድ መያዙን ወይም የቀረበለት ዓላማ ሲጠናቀቅ በሕግ መሠረት መመለሱን ማረጋገጥ አለበት፡፡

ክፍል ሁለት
በኢትዮጵያ ማስተላለፍ የሚፈጸምበት ሥነ ሥርዐት

አንቀጽ ፩፻፶፫ ማስተላለፍን ስለመፍቀድ

፩.ከሌላ ሀገር ተላልፎ የተሰጠን ተፈላጊ በኢትዮጵያ ግዛት ውስጥ እንዲተላለፍ የአሳልፎ መስጠት ጥያቄ ያቀረበው ሀገር የትብብር ጥያቄ ሊቀርብ ይችላል፡፡

፪.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት የቀረበ የማስተላለፍ የትብብር ጥያቄን ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ በኢትዮጵያ የግዛት ክልል ውስጥ በማለፉ የሀገሪቱን ጥቅም የማይጎዳ መሆኑን በማረጋገጥ ተፈላጊው እንዲያልፍ ሊፈቅድ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፩፻፶፬ በመተላለፍ ያለ ተፈላጊን ስለማሰር

፩.በዚህ ሕግ አንቀጽ ፩፻፶፫ ንዑስ አንቀጽ (፪) መሠረት ማስተላለፍ የተፈቀደ እንደሆነ ማስተላለፉ እስኪፈፀም ድረስ ወይም በማስተላለፉ ሂደት ተፈላጊው ከአርባ ስምንት ሰዓት ላልበለጠ ጊዜ በማረፊያ ቤት ሊቆይ ይችላል፤ የፌዴራል ፖሊስ ተፈላጊውን በመረከብ ትእዛዙን ያስፈጽማል፡፡

፪.ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ተፈላጊውን ማስተላለፍ እስኪፈጸም ድረስ ወይም የማስተላለፉ ሂደት ባለመጠናቀቁ ምክንያት ተፈላጊውን ሰው ከአርባ ስምንት

ሰዓት በላይ በእስር ማቆየት አስፈላጊ በሆነ ጊዜ ጉዳዩን ፍርድ ቤት እንዲያውቀው ይደረጋል፡፡

<u>አንቀጽ ፩፻፺፭ ልዩ ሁኔታ</u>

፩.ተላላፊው ሰው በአየር ትራንስፖርት የሚጓጓዝ ወይም በኢትዮጵያ ክልል ውስጥ እንዲያርፍ የታሰበ ካልነበረ፣ በዚህ ሕግ አንቀጽ ፩፻፺፫ ፈቃድን የተመለከተ ቅድመ ሁኔታ ተፈጻሚነት አይኖረውም፡፡

፪.ባልታሰበ ሁኔታ ተላላፊው በኢትዮጵያ ግዛት ውስጥ ያረፈ እንደሆነ እና አጃቢው ተላላፊው በእሥር እንዲቆይ ጥያቄ ካቀረበ ከአርባ ስምንት ሰዓት ላልበለጠ ጊዜ በእሥር እንዲቆይ ሊደረግ ይችላል፡፡

፫.ተቀባዩ ሀገር በአርባ ስምንት ሰዓት ውስጥ መደበኛ የማስተላለፍ የትብብር ጥያቄ ካላቀረበ ተፈላጊው ወደመጣበት ሀገር እንዲመለስ ይደረጋል፡፡

፬.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፫ የተደነገገው ቢኖርም ከተቀባዩ ሀገር መደበኛ የማስተላለፍ ጥያቄ ከቀረበና ጠቅላይ ዐቃቤሕግ በማስተላለፍ ጥያቄው ላይ ውሳኔ እስኪሰጥ ድረስ ከአርባ ስምንት ሰዓት በላይ ተላላፊውን በእስር ማቆየት አስፈላጊ በሆነ ጊዜ ጉዳዩን ፍርድ ቤት እንዲያውቀው በማድረግ በማረፊያ ቤት እንዲቆይ ይደረጋል፡፡

<u>አስረኛ መጽሐፍ</u>

<u>ልዩ ልዩ ጉዳዮች</u>

<u>ርዕስ አንድ</u>

<u>ስለኪሳራና ወጪ</u>

<u>ምዕራፍ አንድ</u>

<u>የወንጀል ክስ ወጪዎች በጠቅላላው</u>

<u>አንቀጽ ፩፻፺፮ የዐቃቤ ሕግ የክስ ወጪ</u>

፩.በዐቃቤ ሕግ ስለሚቀርበው የክስ፣ ይግባኝና የሰበር ክርክር ወጪ በሙሉ በመንግሥት ይሸፈናል፡፡

፪.በተፈረደበት ሰው ክርክር ምክንያት ዐቃቤ ሕግ የተለየ ወጪ ያወጣና የተፈረደበት ሰው የመክፈል አቅም ያለው እንደሆነ ከተወሰነበት ቅጣት በተጨማሪ ዐቃቤ ሕግ የሚያቀርበውን የወጪ ዝርዝር ተመልክቶ የተፈረደበት ሰው በሙሉ ወይም በከፊል እንዲከፍል ፍርድ ቤቱ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፫.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ ኃላፊ የሆኑ የተፈረደባቸው ሰዎች ከአንድ በላይ የሆኑ እንደሆነ ወጪው በተለየ ኃላፊ የሚሆን ሰው የሚመለከት ካልሆነ በስተቀር ሁሉም በአንድነት ወይም በተናጠል ኃላፊ ይሆናሉ፡፡

፬.የወንጀል ተጎጅው ውሳኔ ባገኘው ወንጀል ምክንያት ያወጣው ወጪ ካለ በፍርደኞቹ እንዲከፈል ፍርድ ቤቱ ትእዛዝ ይሰጣል፡፡

፭.ፍርድ ቤቱ ወጪው እንዲከፈል ከማዘዙ በፊት የተፈረደበት ሰው በቀረበው የወጪ ዝርዝር ላይ አስተያየቱን እንዲሰጥ ማድረግ አለበት፡፡

<u>አንቀጽ ፬፻፺፯ በግል አቤቱታ የሚቀርብ የወንጀል ክስ ወጪ</u>

፩.በግል አቤቱታ ለሚቀርብ የወንጀል ጉዳይ የዳኝነት ክፍያ የግል ከሳሽ ይከፍላል፡፡

፪.በግል ከሳሽ በሚቀርብ ክስ በሚያስከትለው የኪሳራ ወጪ የግል ከሳሽ ኃላፊ ይሆናል፤ ከአንድ በላይ የሆኑ ከሳሾች ሲኖሩ በአንድነት ወይም በተናጠል ኃላፊ ይሆናሉ፡፡

፫.በግል ክስ ቀርቦ ተከሳሽ ነፃ የተለቀቀ እንደሆነና ክሱ የቀረበው በቅን ልቦና አለመሆኑን ፍርድ ቤቱ የተገነዘበ እንደሆነ ተከሳሹ ያወጣው ወጪ በሙሉ ወይም በከፊል የግል ከሳሹ እንዲከፍል ለማዘዝ ይችላል፡፡

፬.ፍርድ ቤቱ በቀረበ ክስ ላይ በከፊል ከወሰነ የተከሳሽ ከሳሽ ክስ ከተቀበለ ወጪው በጋራ እንዲሸፈን ሊወሰን ይችላል፡፡

፭.በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ የተደነገገው ቢኖርም በግል አቤቱታ በሚቀርብ ክስ በዐቃቤ ሕግ በኩል ክሱ ከቀረበ በኋላ አቤት ባዩ አቤቱታውን የተወ እንደሆነ ለክሱ ለተደረገው ወጪ ሁሉ ኃላፊ ይሆናል፡፡

አንቀጽ ፬፻፺፰ የፍትሐብሔር ክስ፣ የዳኝነትና ሌሎች ወጪዎች ክፍያ

፩.በዚህ ሕግ መሠረት የፍትሐብሔር ክስ ሲቀርብ የዳኝነት ክፍያን ጨምሮ ወጪና ኪሳራ በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዐት ሕግ መሠረት ይሸፈናል፡፡

፪.የፍትሐብሔር ክሱን ያቀረበው ዐቃቤ ሕግ እንደሆነ የዳኝነት ክፍያ አይከፍልም፡፡ ይሁንና ተከሳሽ የክሱን ወጪና ኪሳራ እንዲከፍል ሲወስን የዳኝነት ክፍያውንም ጨምሮ እንዲከፍል ፍርድ ቤቱ ሊወስን ይችላል፡፡

አንቀጽ ፬፻፺፱ የምስክሮች ወጪ

፩.ለምስክሮች ወይም ሰነድ አቅራቢዎች የሚከፈለው አበል ወይም ወጪ በደንብ ይወሰናል፡፡

፪.የግል ከሳሽ ወይም ተከሳሽ የሚጠራቸው ምስክሮች ወይም ሰነድ አቅራቢዎች ወጪ በግል ከሳሽ ወይም በተከሳሽ ይሸፈናል፡፡

፫.ምስክሩን ወይም ሰነድ አቅራቢውን ለመጥራት የገንዘብ አቅም የሌለውና መክፈል የማይችል ተከሳሽ ወጪ በመንግሥት ይሸፈናል፡፡

አንቀጽ ፬፻፲ ልዩ ልዩ ወጪዎች

በዚህ ሕግ አንቀጽ ፬፻፺፯ (፪) የተደነገገው ቢኖርም በማንኛውም ምክንያት የተከላካይ ጠበቃ፣ የአስተርጓሚ፣ ውሳኔ ለማስፈጸም የሚወጣን እና ለእስራት ለሚወጣ ወጪን ተከሳሽ ሊከፍል አይችልም፡፡

አንቀጽ ፬፻፲፩ አግባብነት ያለው ሕግ

በዚህ ሕግ መሠረት ከወንጀል ክስ ጋር ተጣምሮ በሚቀርብ የፍትሐብሔር ክስ ላይ አግባብነት ያላቸው የፍትሐብሔርና የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዐት ሕጎች ተፈጻሚነት አላቸው፡፡

ምዕራፍ ሁለት

ደንብና መመሪያ የማውጣት ሥልጣን

አንቀጽ ፬፻፷፪ ደንብ የማውጣት ሥልጣን

በዚህ ሕግ የተደነገገው ደንብ የማውጣት ሥልጣን እንደተጠበቀ ሆኖ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ወይም የክልል መስተዳድር ምክር ቤት፡-

፩.የአማራጭ መፍትሔ አፈጻጸምና አስፈፃሚ አካላት ዕውቅና አሰጣጥ፤

፪.ነፃ የሕግ ድጋፍና አገልግሎት አሰጣጥ፤

፫.የዐቃቤ ሕግ የመተዳደሪያና የሙያ ሥነ ምግባር ደንብ፤

፬.የምስክሮች አቀራረብና የወጪ ማካካሻ፣ እና

፭.ፍርድን እንደገና በማየት ውሳኔ የተሻረላቸው ሰዎች ለደረሰባቸው ጉዳት ተመጣጣኝ የካሣ ክፍያ አፈጻጸምን፣

የተመለከቱ ደንቦች ሊያወጣ ይችላል፡፡

አንቀጽ ፬፻፷፫ መመሪያ የማውጣት ሥልጣን

በዚህ ሕግ የተደነገገው መመሪያ የማውጣት ሥልጣን እንደተጠበቀ ሆኖ፡-

፩. የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት፡-

(ሀ) የችሎት ሥነ ሥርዐት ክትትልና የጉዳዮች አመራር፣

(ለ) የቅሬታ ማስተናገጃና አወሳሰን ፣

(ሐ) በንብረት አስተዳዳሪነት ስለሚሾም ሰው፣ የአሿሿም ሒደት፣ ሊኖር የሚገባ ሥነ ምግባር፣ የንብረቱ አስተዳደር ሁኔታ፣ ስለሚከፈል ወጪና የአከፋፈሉ ሁኔታ

(መ) የግልጽ እና የዝግ ችሎት አፈጻጸምን ፣

(ሠ) አብላጫ ድምጽ በማይኖርበት ጊዜ የፍርድ ቤቱን ፍርድ፤ ውሳኔ፤ ብይን ወይም ትእዛዝ ለመለየት፣ (ረ) በወንጀል ነገር ገብተው የተገኙ ወጣቶች ምርመራ የወንጀል ክስ እና ፍርድ አመራርን የሚመለከት፣

(ሰ) በግል አቤቱታ ለሚቀርብ የወንጀል ጉዳይ የዳኝነት ክፍያና የክፍያውን መጠን በሚመለከት፣

(ሸ) በቅጣት መጠን የሚደረግ የጥፋተኝነት ድርድር በሚመለከት፣

መመሪያ ሊያወጣ ይችላል፡፡

፪. ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ፡-

(ሀ) የምርመራ፣ የክስ ዝግጅትና የክርክር አካሔድ፤
(ለ) በምርመራና ክስ የሚቀርቡ ቅሬታ ማስተናገጃና ውሳኔ አሰጣጥ፤
(ሐ) የግል ክስ አመራር፤
(መ) የቅጣት አፈጻጸም ክትትል እና
(ሠ) በምርመራና ክስ ሂደት የመረጃ አሰጣጥ
(ረ) በክስ ብዛት እና በፍሬ ነገር ላይ የጥፋተኝነት ድርድር ስለሚካሔድበት ሁኔታና አፈጻጸም ፣
(ሰ) በምርመራና ክስ ሂደት የእርቅ አፈጻጸምን የሚመለከት ፣
(ሸ) የሞት ፍርድ አፈጻጸምን በተመለከተ ፣
(ቀ) ለሕዝብ ጥቅም ሲባል ክስ የሚመሠረትባቸው እና ክስ የማይመሠረትባቸው ጉዳዮችን በሚመለከት፣
(በ) ስለ ኤግዚቢት አያያዝ፣ አስተዳደርና አወሳሰን በተመለከተ ፣
(ተ) ለጠቋሚዎች የሚሰጥ የወሮታ ክፍያን በሚመለከት
(ቸ) የጠቋሚዎች፣ የምስክሮችና የወንጀል ተጎጂዎች አያያዝ፣ ድጋፍና ጥበቃ

መመሪያ ሊያወጣ ይችላል፡፡

፫.የፌዴራል ፖሊስ ኮሚሽን፡-

(ሀ) የኃይል አጠቃቀምን በሚመለከት፣

(ለ) ስለወንጀል ሥፍራ ማስረጃ አሰባሰብና የምርመራ ሒደት

(ሐ) የወንጀል ምርመራ ስለሚጠናቀቅበት የጊዜ ገደብ በሚመለከት፣

መመሪያ ሊያወጣ ይችላል፡፡

፬.በዚህ ሕግ መሠረት የሚወጣ መመሪያ መታተምና ለሚመለከተው አካል መሰራጨት አለበት፡፡

ምዕራፍ ሦስት

የሥነ ሥርዐት ሕጉን ማሻሻል

አንቀጽ ፬፻፰፬ ሕጉን ስለማሻሻል

ይህንን ሕግ ለማሻሻል የሚቀርብ ማንኛውም የማሻሻያ ሀሳብ በፍትሕ አካላት ውይይት ተደርጎበት በጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ በኩል ለሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት መቅረብ አለበት፡፡